

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI MUHASEBE BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**“BASEL II’NİN KOBİ’LERİN FİNANSAL
YAPILARI ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL
ETKİLERİ”**

DENİZ ZAFER

2501040081

Tez Danışmanı

Doç. Dr. YAKUP SELVİ

İstanbul 2007

TEZ ONAYI

..... Bilim Dalında..... numaralı
.....'İN hazırladığı “.....” konulu
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA-TEZİ ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**,
Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 10.Maddesi uyarınca, günü
saat**'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin
.....'ne* **OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI (2)	İMZA

ÖZ

Günümüzdeki küreselleşme ve hızlı ekonomik gelişmeler, is dünyasının karşı karşıya kaldığı riskleri büyük oranda artırmıştır. Söz konusu risklerin yarattığı belirsizliklerin azaltılması için ulusal olduğu kadar uluslararası kuruluşlarca geliştirilecek kimi düzenlenmelere büyük oranda ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II), ana amacı bankacılık sektöründe küresel istikrarı sağlamak olan Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde oluşturulan ve Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) tarafından yayımlanan standartlar bütünüdür. Basel II Standartları ile asıl amaçlanan, bankacılık sektöründe istikrar sağlamak olmakla birlikte, standartların, bankaların kredi müşterilerini oluşturan reel sektörü de yakından etkilemesi kaçınılmazdır. Basel II Standartlarından en çok, finansal ve yönetsel yapılarındaki yetersizlikler nedeni ile Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) etkilenmesi beklenmektedir.

Çalışmamızda ilk olarak Basel Kriterleri'nin doğuş nedeni olan risk kavramı ele alınmış, daha sonra Basel II kriterlerinin ortaya çıkış süreci, amacı ve temel dayanakları incelenmiş ve son olarak da, Basel II ile birlikte önem kazanan derecelendirme kavramı ile birlikte, yeni uzlaşının KOBİ'lere olası etkileri hem teorik olarak hem de KOBİ'ler üzerinde yapılan bir anket çalışması ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Basel II Kriterleri'nin KOBİ'lerin mali ve yönetsel yapılarına etkileri, KOBİ'ler için avantajlar, dezavantajlar ve KOBİ'lerin almaları gereken önlemler çerçevesinde ortaya konmuştur.

ABSTRACT

Globalization and fast economic developments have tremendously increased the risks that the business world has to face today. There is an urgent need for new arrangements by national and international actors in order to reduce vagueness created by these risks. New Basel II capital framework has been constructed by the Bank for International Settlements, the aim of which is to maintain the global stability at banking industry, and is the bunch of standards which have been set by Basel Committee on Banking Supervision. Having said the main aim of Basel II standards is to maintain stability at the banking sector, it is inevitable that standards will affect real sector which constitutes the credit customers of the banks. It has been forecast that SMEs will be affected by the Basel II Standards due to inefficiencies inherent in their financial and administrative structures.

At our work, the concept of risk has been evaluated as the reason d'être of the Basel criteria, then the process of coming into being of the Basel II criteria and its aim and its basic tenets have been scrutinized, and finally with the concept of rating/scoring which gained importance through Basel II, the effect of this new convention on SMEs have been explored both theoretically and through a public inquiry on SMEs. Consequently, the influence of Basel II criteria on SMEs' financial and administrative structures have been presented in the framework of advantages and disadvantages for SMEs and the precautions that SMEs should take.

ÖNSÖZ

Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II), bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yayımlanan ve yakın tarihte birçok ülkede yürürlüğe girmesi beklenen standartlar bütünüdür. Basel II ile bankalarda etkin risk yönetimi ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturarak finansal istikrara katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Türkiye ekonomisinde önemli yer tutan Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) AB'ye giriş sürecinde uluslar arası rekabete hazır olmak zorundadırlar. KOBİ'ler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ekonomideki yerlerinden ötürü önem arz etmektedirler. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ve zaman zaman ekonomik krizlerle karşı karşıya gelen ülkeler için KOBİ'lerin önemi daha da artmaktadır.

Basel II'nin yürürlüğe girmesi ile kredi derecelendirmede Basel I çerçevesinde geçerli olan OECD üyeliği ayrıcalığı kalkacak ve yerine dışsal derecelendirme kuruluşlarının vereceği kredi dereceleri uygulanacaktır. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak hem de karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. KOBİ'lerin finansman sorunlarının temelinde özsermaye yapılarının zayıflığı yatmaktadır. KOBİ bilançolarının kredilendirmeye uygun olmaması, kayıt dışı işlemlerin bulunması KOBİ'lerin derecelendirme aşamasında yaşayacağı sorunların başında gelmektedir. Güçlü sermaye yapısına sahip şirketlerin kredi maliyetleri daha düşük olacak dolayısı ile de kredi kullanımları daha kolay olacaktır.

KOBİ'ler gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ekonomilerde ve ülkemizde önemli bir yere sahiptir. Uluslararası ekonomik ilişkilerde yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarındaki hızlı değişim, teknoloji alanındaki yenilikler yanında

ekonomik faaliyeti düzenleyen kurallardaki değişmeler KOBİ'lerin performansını etkilemektedir. Son dönemde uluslar arası finans sisteminde yoğun olarak tartışılmakta olan Basel II düzenlemesi dolaylı olarak KOBİ'leri çok yakından ilgilendirmektedir. Bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen ve risk yönetimini ön plana çıkaran Basel II düzenlemesi ile birlikte bankaların davranışını etkileyecek olan yeni risk yönetimi anlayışı kredi müşterilerine de yansımaktadır. Ülkemizde Basel II ile birlikte, kredinin subjektif yöntemlerle "iyi" veya "kötü" kredi olarak belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile "çok riskli" veya "az riskli" olduğunun belirlenmesi sürecine girilecek, fiyatlamaya buna göre yapılması kaçınılmaz olacaktır. Bu risk odaklı kredi fiyatlaması KOBİ'lerin kullanacakları kredilerin miktarlarını/fiyatlarını olumlu/olumsuz yönde etkileyebilecektir. Kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansımaktadır.

Basel II'nin asıl amacı bankacılık sistemine istikrar kazandırmaktır. 2009 yılından itibaren ülkemizde uygulamaya geçmesi beklenen Basel II'nin, asıl konusu olan bankacılık düzenlemeleri ile dolaylı olarak bankaların ağırlıklı kredi müşterilerini oluşturan KOBİ'leri etkilemesi kaçınılmazdır. Basel II KOBİ'ler için gelişmiş ülkelerde nispi avantajlar sağlasa bile, ülkemiz gibi gelişmekte olan ve KOBİ'lerin sıklıkla finansal ve yönetsel sorunlar yaşadığı bir ülkede, yeni uygulamanın KOBİ'lerin kredi bulma olanaklarını olumsuz olarak etkileyeceği beklenmektedir. Dolayısıyla yeni uygulama ile birlikte KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak adına hem finansal hem de yönetsel yapılarında düzenlemelere gitme ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda ülkemiz KOBİ'lerinin hem muhasebesel ve finansal anlamda hem de yönetsel anlamda bulunduğu konumu ortaya koymak ve bu doğrultuda, KOBİ'lerin Basel II'ye hazır olup olmadıkları, yeni sisteme adapte olabilme kabiliyetleri ve yeni sistemin KOBİ'ler üzerindeki, muhasebesel, finansal ve yönetsel etkilerini değerlendirmek amaçlanmıştır.

Bu çalışmada bana yardımlarını esirgemeyen, başta tez danışmanım, Doç. Dr. Yakup Selvi olmak üzere, çalışma süreci boyunca yanımda olan ve verdiği fikirler ile

Çalışmanın zenginleşmesine yardımcı olan eşim Amaç zbay'a, son olarak da istatistiksel anlamda çalışmanın sonuçlanmasında büyük emeği olan Salih Sertbaş'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLO LİSTESİ	XI
ŞEKİL VE GRAFİK LİSTESİ	XI
EKLER LİSTESİ	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN KARŞILAŞTIĞI RİSKLER VE KREDİ DERECELENDİRMEDE RİSK YÖNETİMİNİN ÖNEMİ	3
RİSK KAVRAMI VE RİSK YÖNETİMİ	3
1.1. Bankaların Maruz Kaldığı Riskler	4
1.1.1 Piyasa Riski	4
1.1.2 Faiz Riski	6
1.1.2.1 Faiz Riskinin Nedenleri	7
1.1.2.2. Faiz Riskinin Etkileri	8
1.1.3 Döviz Kur Riski	9
1.1.4 Likidite Riski	11
1.1.4.1 Likidite Riskinin Nedenleri	12
1.1.4.2 Basel Komitesi Tarafından Likidite Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler	13
1.1.5 Kredi Riski	14
1.1.5.1 Kredi Risk Parametreleri	18
1.1.5.2 Kredi Skorlama Modelleri	19
1.1.6 Operasyonel Risk	20
1.2 Diğer Riskler	21
1.2.1 Ülke Riski	21
1.2.2 Yasal Risk	22
1.2.3 İtibar Riski	23
1.3. Risk Yönetimi Konusunda Bankaların Yapması Gerekenler	23
İKİNCİ BÖLÜM	25
YENİ BASEL SERMAYE UZLAŞISI (BASEL II)	25
BASEL KOMİTESİ TARAFINDAN ETKİN BANKACILIK GÖZETİMİ VE DENETİMİNE İLİŞKİN YAYINLANAN PRENSİPLER	25
2.1 Basel Komitesi' nin Tarihçesi	25
2.2 1988 Basel Düzenlemesi (BASEL I)	25
2.3 Basel I' E Getirilen Eleştiriler	30
2.4 Basel Uzlaşısı' na Piyasa Riskinin Eklenmesi	31
2.4.1 Piyasa Riskini Ölçmede Kullanılan Yaklaşımlar	32
2.4.1.1 Standart Yaklaşımı	32
2.4.1.2 İçsel Modellerin Kullanılması	32
2.5 Basel II' ye Geçiş Süreci Ve Yapılan Çalışmalar	34
2.5.1 Basel II' ye Uyum Süreci	34
2.5.2. Basel I Ve Basel II' nin Temel Farkları	35

2.5.3 Basel II’de Üç Yapısal Blok	37
2.5.3.1 Minimum Sermaye Gereği	39
2.5.3.2 Denetsel Gözden Geçirme Süreci	45
2.5.3.3 Piyasa Disiplini	46
2.6. Basel II’den Beklentiler	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
KOBİLERİN EKONOMİDEKİ ÖNEMİ VE YERİ	49
3.1. Geleneksel Kobi Tanımlamaları	51
3.1.1 KOBİ Tanımlamasında Kullanılan Ölçütler	51
3.1.1.1 Nicel (Kantitatif) Ölçütler:	52
3.1.1.2 Nitel (Kalitatif) Ölçütler:	53
3.2 KOBİ Tanımlamaları	54
3.2.1 Uluslararası Kurumlarda KOBİ Tanımları.....	54
3.2.2 Türkiye’de KOBİ Tanımları	55
3.3 Türkiye’de KOBİ’lerin Genel Yapısı Ve Sorunları	57
3.3.1 KOBİ’lerin Genel Yapısı	57
3.3.2 KOBİ’lerin Temel Sorunları	60
3.4 Basel II Ve Kobilere Bakış	64
3.4.1 Basel II Kriterleri’ne Göre KOBİ Tanımlaması.....	64
3.4.2 KOBİ’lerin Derecelendirilmesi Ve Derecelendirme Notunun Etkisi	66
3.4.2.1. Derecelendirmenin Tanımı Ve Nitelikleri	66
3.4.2.2 Bir Derecelendirme Sisteminde Arananlar	67
3.4.2.3 Derecelendirmede Perakende KOBİ ve Kurumsal KOBİ Ayrımının Etkisi	69
3.4.3 Basel II Ve Kredilendirme Sürecinde Kullanılan Yaklaşımlar.....	75
3.4.3.1 Kredilendirmede Standart Yaklaşım	76
3.4.3.2 Kredilendirmede İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	81
3.4.4 Basel II Ve Değişen Kredi Teminat Yapıları.....	84
3.4.4.1 Ülkemizde Kullanılan Teminat Türleri Ve Basel II Sürecinde Teminatların Yeri Ve Önemi	84
3.4.4.2 Standart Yaklaşım Çerçevesinde Uygun Bulunan Teminatlar.....	85
3.4.5 Türk KOBİ’lerinin Finansman, Kredi Ve Kayıt dışılık Sorunları	88
3.4.5.1 Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunları	88
3.4.5.2 Türkiye’de KOBİ’lerin Kredi Sorunları.....	89
3.4.5.3 Türkiye’de KOBİ’lerin Kayıtdışılık Sorunları ve Basel II Süreci ile Etkileşimi	90
3.4.6 Basel II’nin KOBİ’lerin Muhasebe Sistemi Üzerindeki Etkileri	94
3.4.6.1 Finansal Raporlama Sürecinde Şeffaflık:.....	95
3.4.6.2 Uluslararası Muhasebe Standartları Ve Basel II.....	95
3.4.6.3 Basel II’nin Firmaların Sermaye Yapısına Etkileri.....	97
3.4.7. KOBİ’lerin Basel II Kriterlerine Uyum Sağlayabilmeleri İçin Almaları Gereken Önlemler	104
3.4.7.1 Kurumsal Yönetişim Kavramı Ve Önemi.....	106
3.4.8 Basel II’ye Geçiş Sürecinde KOBİ’ler için SWOT Analizi.....	108
3.4.9 Basel II İle Birlikte Yapılması Gerekenler.....	110
3.4.9.1. Kamu Otoritesinin Yapması Gerekenler.....	110
3.4.9.2 Bankaların Yapması Gerekenler	111
3.4.9.3 KOBİ’lerin Yapması Gerekenler	112

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	114
TÜRKİYE’DE KOBİ’LERİN BASEL II’YE HAZIR OLUP OLMADIKLARINI VE BASEL II’NİN ÜLKEMİZ KOBİLERİ ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİNİ DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI.....	114
4.1 Çalışmanın Amacı.....	114
4.2 Çalışmanın Kapsamı	115
4.3 Çalışmanın Sınırları	116
4.4 Çalışmada Kullanılan Bilimsel Teknikler.....	116
4.5 Anket Verilen Yanıtların Değerlendirilmesi.....	120
4.5.1 Ankete Verilen Yanıtların Kendi İçinde Değerlendirilmesi	120
4.5.2 Ankete Verilen Yanıtların Çapraz Olarak Değerlendirilmesi.....	146
4.6 Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	159
SONUÇ.....	161
KAYNAKÇA.....	164
EKLER.....	176

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Bilanço İçi Aktiflere Verilen Risk Ağırlıkları.....	27
Tablo 2 : 1988 Basel I Uzlaşısı'na Göre Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanması.....	29
Tablo 3 : Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanması.....	33
Tablo 4 : Basel I ve Basel II'nin Temel Farklılıkları.....	36
Tablo 5 : Basel II'deki Risk Ölçümündeki Yaklaşımlar.....	40
Tablo 6 : Standart Yaklaşımda Bilimsel Ağırlıkları.....	40
Tablo 7 : Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri ve Etkileri.....	42
Tablo 8 : Çalışan Sayısına Göre Şirket Sayıları.....	50
Tablo 9 : KOBİ'lerin Ülke Ekonomileri İçindeki Yerleri.....	51
Tablo 10 : Yeni KOBİ Sınıflandırmaları.....	56
Tablo 11 : Farklı Kurumlarca Kullanılan KOBİ Tanımları.....	57
Tablo 12 : Sektör Bilançoları Kapsamında Firma Ölçekleri (Aralık 2005)...	75
Tablo 13 : Standart Yaklaşımda KOBİ Kredilerine Uygulanacak Risk Ağırlıkları.....	77
Tablo 14 : Ölçekler İtibariyle Firmaların Bilanço Yapısı.....	89
Tablo 15 : Firmaları Tanımaya Yönelik Sorular Ve Basel II'ye İlişkin Temel Soruların Karşılaştırılması.....	147
Tablo 16 : Basel II'den Beklenen Avantajlar.....	150
Tablo 17 : Basel II'den Beklenen Dezavantajlar.....	152
Tablo 18 : Basel II ile Birlikte Kayıt Dışılığı İlişkin Beklentiler.....	154
Tablo 19 : Kayıt Dışılık Oranlarına Göre Muhasebe Sistemlerinin Ve Basel II'ye İlişkin Beklentilerin Yorumlanması.....	156

ŞEKİL VE GRAFİK LİSTESİ

Şekil 1 : Basel II'de Üç Yapısal Blok.....	38
Şekil 2 : Kayıt Dışılığın Önlenmesinde KOBİ Bilançolarında Dikkate Alınacak Kalemler.....	92
Grafik 1 : KOBİ Kesimine Kullandırılan Kredilerin Yıllar İtibariyle Artış Yüzdesi.....	59
Grafik 2 : Firmaların Ortalama Faaliyet Süreleri.....	61
Grafik 3 : Ülkemizde Yaygın Olarak Kullanılan Teminat Türleri.....	85

EKLER LİSTESİ

EK 1 : Basel II'nin KOBİ'ler Üzerindeki Muhtemel Etkileri Üzerine Anket Çalışması.....	177
EK 2 : Güvenilirlik Testlerine İlişkin Sonuçlar.....	181

KISALTMALAR LİSTESİ

BASEL I	Basel Sermaye Uzlaşısı
BASEL II	Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	Uluslar Arası Ödemeler Bankası
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
EAD	Temerrüt Anında Riske Maruz Kredi
EL	Beklenen Kayıp
İDD	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntem
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
LGD	Temerrüt Halinde Kayıp
PD	Temerrüt Olasılığı
SMMM	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TMSF	Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UL	Beklenmeyen Kayıp

GİRİŞ

Basel Komitesi (BIS), 1974 yılı sonunda, uluslar arası döviz ve bankacılık piyasalarında meydana gelen önemli krizleri takiben ‘Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi’ adı altında kurulmuştur. Basel I Kriterleri 1988 yılında yayımlanmıştır. Basel Komitesi’nin asıl amacı bankacılık kesiminde istikrarı sağlamaktır. Sermaye yeterliliğinin kredi riski bazında hesaplanmasının gündeme getirildiği 1988 yılından bu yana geçen sürede dünyada finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler, risk yönetimi yaklaşımları, yeni finansal araçlar ve gözetim uygulamaları önemli bir değişim geçirmiştir. Bankacılığın geçirmiş olduğu değişim sürecinde hem kredi hem de piyasa riskinin daha karmaşık bir hal almasının yanında, bankacılık defterlerindeki operasyon riski ve likidite riski gibi mevcut uzlaşının kapsamında olmayan riskler de önem kazanmıştır. 1999 yılında yayınlanmış olan istişari rapor ile ilgili alınmış olan görüşler çerçevesinde Ocak 2001’de Yeni Basel Uzlaşısı (BASEL II) yayınlanmıştır. Basel II, bankalara yeni maliyetler yüklemekle birlikte, daha etkin bir risk yönetimi ve uluslar arası piyasalarda daha güvenli ve etkin bankacılık faaliyetleri sürdürülmesini amaçlayan bir uygulamadır.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ), hem ulusal hem de uluslar arası ekonomilerde sayıları ve konumları itibari ile ekonominin lokomotif güçleri olarak görülmektedir. Basel Kriterleri’nin asıl amacı bankacılık kesiminde istikrar sağlamak olmakla birlikte, bankacılık kesiminde alınacak yeni kararlar, özellikle ülkemiz gibi gelişmekte olan ekonomilerde, finansman sıkıntısı çeken ve banka kredileri gibi ek finansal kaynaklara ihtiyaç duyan KOBİ’leri de yakından ilgilendirmektedir.

Çalışmamızda ülkemizdeki KOBİ’lerin Basel II’ye geçiş sürecinde mevcut durumlarını ortaya koymak ve yeni uzlaşının KOBİ’lerimiz üzerindeki muhtemel etkilerini hem finansal hem de yönetsel anlamda ortaya koymaya çalışmak amaçlanmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde Basel Kriterleri'nin ortaya çıkış nedeni olan risk kavramı tanımlanmaya çalışılmıştır. Özellikle dünyada ve ülkemizde yaşanan ekonomik krizler, risk yönetiminin öneminin bir kez daha anlaşılmasına neden olmuştur. Basel Kararları ve bu kararların KOBİ'ler üzerindeki muhtemel etkileri irdelenmeden önce, söz konusu kararların ortaya çıkış nedenleri ve tanımları üzerinde durmanın yararlı olacağı düşünülmüştür.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Basel Kriterleri irdelenmiştir. İlk olarak Basel Komitesi'nin tarihçesi ve kuruluş nedenleri açıklanırken, daha sonra Basel I Kriterleri üzerinde durulmuştur. Basel Komitesi ve Basel I Kriterleri'nin tanımlanmasının ardından, asıl konumuz olan Basel II Kriterleri ve uygulamaya getirdiği yenilikler üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölüm KOBİ'leri tanımak ve Basel II ile KOBİ'ler arasındaki bağlantıyı ortaya koymayı amaçlamaktadır. İlk olarak ülkemizdeki ve uluslar arası literatürdeki farklı KOBİ tanımlamalarına ve KOBİ'lerin önemlerine yer verilmiştir. Daha sonra Basel II Standartları'nın getirdiği yenilikler ve bu yeniliklere uyum süreci içinde KOBİ'lerin mevcut durumları ve yapılması gerekenler açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, ülkemiz KOBİ'lerinin Basel II'ye geçiş sürecindeki mevcut durumlarını ve yeni uzlaşımın KOBİ'lerimiz üzerindeki muhtemel etkilerini ortaya koymaya çalıştığımız bir anket çalışmasına yer verilmiştir.

Sonuç olarak ülkemiz KOBİ'lerinin hem yönetsel hem de finansal anlamda Basel II Uygulamaları'na hazır olmadıkları ve 2009 yılında yürürlüğe girmesi beklenen yeni uzlaşım için önemli hazırlıkların yapılması gerektiği görüşüne ulaşılmıştır. Yeni uygulamalara geçiş sürecinde KOBİ'ler dışında, bankalara ve kamuya da önemli sorumluluklar düştüğü kanısı oluşmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN KARŞILAŞTIĞI RİSKLER VE KREDİ DERECELENDİRMEDE RİSK YÖNETİMİNİN ÖNEMİ

RİSK KAVRAMI VE RİSK YÖNETİMİ

Kelime anlamı olarak risk, zarara uğrama tehlikesini ifade eder. Bu kelime İtalyanca “riscare” kelimesinden türemiştir. Cesaret etmek veya meydan okumak anlamına gelir.¹

Risk, bir işleme ilişkin parasal kaybın ortaya çıkması veya bir giderin ya da zararın ortaya çıkması ile meydana gelebilecek ekonomik faydanın azalması ihtimalidir.² Kısacası beklentilerden sapma olarak tanımlanabilir. Beklentilerden sapma, kaybetme veya kazanma yönünde olabilir.

Mali piyasalardaki hızlı gelişme ve piyasalardaki değişimler sonucu bankacılık sektörü yapısal ve işlevsel yenilik yapmak zorundadırlar. Küreselleşme ile birlikte faizlerde sınırlandırılmanın kalkması, kambiyo serbestleşmesi nedeniyle bankalar faaliyetlerini genişletmekte ve bankacılık sektöründe rekabet artmaktadır. Bu gelişmeler sonucunda, bankaların üstlenmekte olduğu riskler hem nitelik hem nicelik yönünden daha önemli hale gelmektedir. Mali piyasalarda risk, sonucun belirsizliğe maruz kalma ihtimalidir.³

1950’li ve 1960’lı yıllarda bankacılık sektöründeki mevcut risklerin kamu otoriteleri tarafından denetimi söz konusuysen 1980’lerin başında faiz oranlarındaki ve döviz kurlarındaki dalgalanmaların serbest bırakılmasıyla piyasalardaki düzenlemelere sınırlamalar getirilmiştir. Ancak 1990’larda uluslararası sistemdeki serbestleşme eğilimleri dış ticareti ve sermaye hareketlerini etkilemiştir. Sermaye hareketleri gelişmekte olan ülkelerdeki piyasaların gelişmesini sağlarken yeni risklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

¹ TÜSİAD Risk Ve Değer Yönetimi Çalışma Grubu, **Kurumsal Risk Yönetimi**, Aralık 2006, s.10, (Çevrimiçi) <http://www.tkgm.gov.tr>, 03 Mart 2006.

² **A.e.**, s.11

³ Eddie Cade, **Managing Banking Risks**, Abington, Gresham Boks, 1997, s.2.

Günümüzde Türk finans sektöründe riskleri ortaya çıkaran belirli faktörler vardır.⁴ Bunlar ; artan rekabet, daralan marjlar, kredi portföy kalitesi, kanuni düzenleme gereksinimleri, şeffaflık, teknolojik ilerlemeler ve finansal piyasaların küreselleşmesidir.

1.1. Bankaların Maruz Kaldığı Riskler

Bankalar bir risk evreninde faaliyet gösterirler. Çok sayıda farklı ve karmaşık riskle iç içe yaşamak zorunda kalan bankalar için etkisinde kaldıkları risklerin sınıflandırılması çeşitli şekillerde yapılabilir.

Bankalar karşılaştıkları riskleri, genel olarak üç kategoride toplamak mümkündür.⁵ Bunlar piyasa riski (faiz riski, kur riski ve likidite riski), kredi riski ve operasyonel riskler olarak ifade edilebilir. Ayrıca bankaların finansal varlık portföyünün değerini etkileyen ülke riski, yasal risk ve itibar riski gibi riskler de yer alır.

Bu ana riskler ve bu riskleri oluşturan alt risk faktörleri bu bölümde kapsamlı olarak ele alınmıştır.

1.1.1 Piyasa Riski

Piyasa riski genel olarak, bir finansal işletmenin mali yapısının piyasalardaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, kur ve hisse senedi fiyat değişmelerine bağlı olarak piyasalarda meydana gelen zıt yönlü fiyat hareketlerinden dolayı maruz kalabileceği riski ifade eder.⁶

Bankalar açısından da piyasa riski, bankaların alım satım hesapları içerisinde yer alan, getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş borçlanmayı temsil eden finansal araçlara, hisse senetlerine, diğer menkul kıymetlere, bu araçlara dayalı türev sözleşmelere ve

⁴ Türkiye Bankalar Birliği (TBB), **Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler**, 1999, s.2, (Çevrimiçi) <http://www.riskyonetimi.com>, 02 Mart 2006.

⁵ Amitah Bhorgava, **Credit Risk Management Systems in Bank**, Şubat 2000, (Çevrimiçi) <http://www.riskyonetimi.com>, 02 Mart 2006.

⁶ Faik Çelik, "Türk Bankacılığında Risk Yönetimi Yönetmeliği Dönemi Ve Piyasa Risk Ölçüm Metodları", **İktisat Dergisi**, Eylül 2001, s.62.

bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerinde yer alan farklı döviz cinslerindeki tüm döviz varlıkları ve yükümlülüklerine ilişkin pozisyonların değerinde faiz oranı, hisse senedi fiyatları ve döviz kurundaki dalgalanmalar nedeniyle meydana gelebilecek zarar riskidir.⁷

Piyasa riski yalnızca piyasa fiyatlarındaki değişimlerden doğmaz, risk olan veya risklerden kurtulmaya çalışan piyasa alıcı ve satıcılarının faaliyetlerinden de kaynaklanabilir. Bankalar asli işlevlerinden biri olan kredi vermenin yanı sıra finansal piyasalarda kar amacına yönelik kısa vadeli alım satım yapmaları ve bu şekilde eriştikleri işlem hacminin çok büyük olması “piyasa riskini” gündeme getirmiştir.

Piyasa riskinin iki boyutu vardır. Risk, bankaların hazine bölümü tarafından gerçekleştirilen alım satım işlemlerinden kaynaklanabilir yada banka bilançosunun aktif ve pasifleri arasındaki vade uyumsuzluğu dolayısıyla ortaya çıkabilir.⁸

Piyasa riskinin yönetimi banka üst yönetiminin en yoğun ilgilendiği konu olmalıdır. Konsolide bazda ne kadar piyasa riski taşınacağına ve bu riskin nasıl yönetileceğine ilişkin politikalar bankanın sermaye gücü göz önüne alınarak üst yönetim tarafından kararlaştırılmalı ve risk yönetim sistemlerinin piyasa riskini etkileyen her bir risk faktörünü içermesi sağlanmalıdır.

Piyasa riskinin daha iyi tanımlanabilmesi için, bundan sonraki bölümde, faiz riski, döviz kuru ve likidite riski ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

⁷ Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, **24314 no’lu Resmi Gazete**,(Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr>, 10.02.2001, s.3.

⁸ Cüneyt Sezgin, Yasemin Tüzün, “Dünyada ve Türkiye’de Piyasa Riski Yönetimi Uygulamaları”, **Active Finans Dergisi**, Mart-Nisan 2001, s.74.

1.1.2 Faiz Riski

Faiz riski, Basel Komitesi tarafından bir bankanın faiz oranlarında oluşan ters yönlü hareketlerin o bankanın finansal durumunda yarattığı etki olarak tanımlanmıştır.⁹

Vadeye aracılık işlevini yerine getiren bankalar, tasarruf sahipleri ile yatırımcıların taşımak istemedikleri faiz oranı riskini taşırlar. Yani, kısa vadeli borçlanıp, uzun vadeli kredi verirler. Türkiye’de ekonomik istikrarsızlık sebebiyle bankalar kaynaklarını kısa vadeli toplayabilmekteyken, varlıkları ise nispeten daha uzun vadeli olmaktadır.¹⁰ Böylesi bir durumda, faiz artışları bankaların kaynak maliyetini artıracaktır. Bu nedenle, bankaların kar marjı faiz dalgalanmalarından negatif yönde etkilenebilecektir.

Faiz oranlarındaki değişimler banka gelirini bankanın net faiz gelirlerindeki ve diğer faize duyarlı gelirlerinde ve faaliyet giderlerinde değişmelere yol açarak etkilemektedir. Faiz oranlarındaki değişimler banka varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bilanço dışı araçlarının temel değerini de etkiler. Çünkü gelecekteki nakit akımlarının bugünkü değeri faiz oranları değiştikçe değişmektedir. Faiz oranını ihtiyatlı sınırlar dahilinde tutmaya çalışan etkili bir risk yönetimi bankaların güvenliği ve sağlamlığı açısından oldukça önemlidir.

Faiz riski bankacılıkta olağan bir durum olmakla birlikte aşırı faiz riski bankaların karlılıkları ve sermaye yapıları için önemli bir tehdit oluşturabilir. Faiz oranlarının serbest bırakıldığı ülkelerde faiz riski yönetimine daha çok önem verilmesi gerekmektedir.

⁹ TBB, **Faiz Riski Yönetimine İlişkin Prensipler**, Eylül 1997, (Çevrimiçi)
[http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk.doc.\(12.06.2006\)](http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk.doc.(12.06.2006)).

¹⁰ Saniye Gümüşeli, **Döviz Kuru ve Faiz Oranı Risklerinden Korunma Teknikleri**, İstanbul, TBB, Yayınları, 1994, s.15

1.1.2.1 Faiz Riskinin Nedenleri

Basel Komitesi tarafından faiz riskinin nedenlerine, etkilerine, nasıl yönetilmesi ve ölçülmesi gerektiğine ilişkin bir dizi ilkeler ortaya konmuştur.¹¹

1.1.2.1.1 Yeniden Fiyatlandırma Riski

Faiz riskinin en çok tartışılan şekli vadelerden ve bankanın varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bilanço dışı pozisyonlarının yeniden fiyatlandırılmasından kaynaklanan şeklidir. Buna, yeniden fiyatlandırma riski denilmektedir. Yeniden fiyatlandırılmanın yol açtığı faiz oranlarındaki değişme bankanın gelirlerinde ve temel ekonomik değeri üzerinde büyük önem taşımaktadır. Örneğin, uzun vadeli sabit orandan bir krediyi kısa vadeli bir mevduatla fonlayan bankanın, faiz oranları yükseldiği takdirde hem pozisyondan kaynaklanan gelecekteki gelirinde hem de kendi değerinde azalmalar olacaktır. Bu düşüşlerin nedeni, kredilerin vadesi boyunca nakit çıkışlarının sabit oluşudur. Oysa fonlamada ödenen faiz değişkendir ve kısa dönemli mevduatın vadesi dolduktan sonra da yükselmektedir.

1.1.2.1.2 Getiri Eğrisi Riski

Fiyatlandırmalardaki uyumsuzluklar bankanın getiri eğrisinin eğiminin ve şeklinin değişmesine yol açar. Bu duruma Getiri Eğrisi Riski denilmektedir. Bu risk, getiri eğrisindeki beklenmeyen değişmelerin bankanın gelirlerinde yada temel ekonomik değerinde ters yönde etkiler oluşturulmasıyla ortaya çıkar.¹²

1.1.2.1.3 Temel Risk

Benzer fiyatlandırma şekilleriyle farklı araçlara uygulanan oranlar üzerinden kazanılan yada geri ödemeler arasındaki negatif korelasyondan kaynaklanan risktir. Faiz oranları değiştiğinde bu farklılıklar benzer vadeli olan varlıklar, yükümlülükler ve bilanço dışı pozisyonlar arasında yer alan nakit akışlarında ve kazançlarda beklenmedik değişmelere hız kazandırabilir.

¹¹ TBB, **Faiz Riski Yönetimine İlişkin Prensipler**, ss.6-7.

¹² TBB Yapısal Faiz Oranı Çalışma Grubu, "Basel II Yapısal Faiz Oranı Risk Modelleri", **Bankacılar Dergisi**, No:58, 2006, s.65

1.1.2.1.4.Opsiyon Riski

“Faiz Opsiyonları, sahibine herhangi bir tarihten itibaren belli süre içinde, belirli bir faiz üzerinden borçlanma ya da borç verme hakkını veren opsiyonlardır.”¹³ Sabit faiz düzenin yerini değişken faize bırakmasıyla faiz riski ortaya çıkmıştır. Faiz opsiyonları, bu riski ortadan kaldırmak için geliştirilmiş türev ürünlerdendir. Özel bankalar arasındaki rekabette önemli bir avantaj oluşturduğundan bankaların sıklıkla başvurduğu bir opsiyon türüdür. Faiz opsiyonları ile ileriye yönelik faiz riski ortadan kaldırılarak, kar potansiyeli korunabilmektedir. Faiz opsiyonları riskten korunma yanında spekülasyon amacıyla da kullanılabilir.

1.1.2.2. Faiz Riskinin Etkileri

Faiz oranının değişmesi bankaların gelirleri ve ekonomik değeri üzerinde ters yönde etkiler yaratacaktır. Basel Komitesi, bankaların maruz kaldığı faiz riskinin yaratmış olduğu etkilerin, üç yaklaşım ile açıklanması gerektiği kanaatindedir. Bunlar; gelirler yaklaşımı, ekonomik değer yaklaşımı ve gizli kayıplar yaklaşımıdır.¹⁴

Gelirler Yaklaşımı

Faizlerdeki değişme, faiz riski analizinde önemli bir odak noktasıdır. Çünkü azalan gelirler ve bütün kayıplar sermaye yeterliliğini azaltır, piyasadaki güveni sarsar ve likiditeyi zayıflatır. Bu da, kurumun finansal istikrarını tehdit edecektir.

Ekonomik Değer Yaklaşımı

Piyasa faiz oranlarındaki değişme banka varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bilanço dışı pozisyonlarının ekonomik değerini de etkileyebilecektir. Böylece bankanın ekonomik değerinin faiz oranlarındaki dalgalanmalara karşı duyarlılığı hisse sahipleri, banka yönetimi ve denetçiler açısından özellikle önemlidir. Bir finansal aracın ekonomik değeri, piyasa oranlarını yansıtmak üzere indirgenen, beklenen nakit akışlarının bugünkü değerini ifade eder.

¹³ **Opsiyon Piyasaları**, (Çevrimiçi) <http://www.hayaletiz.com>, 21 Nisan 2006.

¹⁴ TBB Yapısal Faiz Oranı Çalışma Grubu., **A.g.e.**, s.66.

Ekonomik değer yaklaşımı, faiz oranlarındaki değişmelerin gelecekteki bütün nakit akışlarının bugünkü değeri üzerindeki olası etkilerini dikkate alır. Bu da, faiz oranlarındaki değişmenin, uzun dönemli olası etkileri konusunda gelir yaklaşımına kıyasla daha geniş bir bakış açısı sunmaktadır.

Gizli Kayıplar Yaklaşımı

Faiz riskinin düzeyi değerlendirilirken, banka, geçmişteki faiz oranlarının bankanın gelecekteki performansı üzerindeki olası etkilerini de dikkate almalıdır. Özellikle, piyasada göze çarpmayan araçların hali hazırda geçmişteki faiz oranı hareketlerinden kaynaklanan bazı gizli kayıp ve kazançlar taşıdıkları dikkate alınmalıdır. Bu kazanç ve kayıplar, banka kazançlarındaki fazlalığı ya da azlığı yansıtabilir. Örneğin; uzun vadeli sabit bir kredinin faiz oranlarının düştüğü bir dönemde verilmesi ve daha yüksek bir faiz oranı olan bir yükümlülükle karşılanmış olması durumunda kredinin geri kalan vadesi boyunca banka kaynaklarında bir azalma olacaktır.

1.1.3 Döviz Kur Riski

Döviz kur riski, kurlardaki dalgalanmalar sebebiyle, döviz alım-satım işlemleri yapan kişilerin zarar etme ihtimali olarak tanımlanabilir.¹⁵ Döviz kur riski, Bretton Woods Sistemi'nden dalgalı kur sistemine geçiş ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ile birlikte bankalar açısından en çok üzerinde durulması gereken risk türlerinden biri haline gelmiştir. Bankaların uluslararası faaliyetlerinin artmasıyla yabancı para cinsinden işlemlerin hacmi gittikçe büyümüştür.

Bankalar genel olarak şu amaçlarla döviz alım-satımını yaparlar.¹⁶

-Döviz ihtiyaçlarını karşılamak veya varsa döviz fazlalarını satabilmek.

-Döviz işlemlerinin yaratacağı kur riskinden korunmak için vadeli işlem piyasalarında döviz almak veya satmak.

¹⁵ Suat Teker, **Faiz Oranı ve Döviz Kur Riski**, İstanbul, Ekonomik Araştırmalar Merkezi, 1999,s.40.

¹⁶ **A.e.**, s.41.

-Çeşitli piyasalardaki çeşitli kur oluşumları arasındaki farklardan yararlanmak amacıyla arbitraj işlemleri yapmak.

Bankalar yaptıkları bu işlemler nedeniyle kur riskine maruz kalmaktadır.¹⁷

Bankaların yaptıkları bu işlemler nedeniyle döviz borçları ve döviz alacakları bulunur. Bankanın aktifindeki döviz varlıkları, pasifteki döviz borçlarını aşıyorsa pozisyon fazlası veya uzun pozisyon, pasifteki döviz borçları, aktifteki döviz varlıklarını aşıyorsa pozisyon açığı veya kısa pozisyondan bahsedilir.

Türk bankaları genellikle açık pozisyon ile çalışmayı bir kazanç kapısı olarak düşünmektedir. Türkiye’de kamu finansman açığının yüksek olması ve bunu yüksek faiz oranları ile finanse edebilme imkanı, bankaların yurt dışından borçlanarak bu açıkları finanse etmek cazip hale gelmiştir.¹⁸

Bankalar ilk olarak yurt dışı kaynaklı değişken faizli döviz kredisi temin etmekte, daha sonra bu kaynağı YTL cinsinden sabit getirili devlet tahvillerine ve hazine bonolarına yatırmaktadırlar. Bankalar böylece yarattıkları faiz boşluğu nedeniyle faiz yükselişlerinden zarar görecektir bir yapıya sahip olmaktadır. Türkiye’de kriz dönemlerinde faiz ve döviz kuru beraber yükseldiğinden ötürü bankalar yarattıkları döviz ve faiz pozisyonları nedeniyle astronomik zararlarla karşılaşabilmektedirler.¹⁹

Bu süreçte, Türk bankacılık sektörü, kısa pozisyon nedeniyle kur riskine maruz kalmış ve Şubat 2001’de, kur riskinin yaşanması sektörü derinden etkilemiştir.

¹⁷ İhsan Uğur Delikanlı, “Döviz Kuru Riski ve Sermaye Yeterliliği”, **Active Finans**, Makaleler, Nisan-Mayıs 1999, s.7.

¹⁸ **A.e.**, s.8.

¹⁹ Erkan Kumcu, “Reel Sektörün Döviz Borçluluğu”, **Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu**, 21 Kasım 2006, s.y., (Çevrimiçi) <http://www.basin.tisk.org.tr>, 7 Ocak 2007.

1.1.4 Likidite Riski

Likidite riski, bir bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevcuduna veya nakit girişine sahip olmamasıdır.²⁰

Herhangi bir ticari işletme, eğer tüm ödeme yükümlülüklerini tam ve vadesinde yerine getirebiliyorsa, likiditesi iyi olarak nitelendirilir. Bir işletmenin sürekliliğini tehdit eden risklerden biri karlılıksa, diğeri ve onun kadar önemlisi ve adeta onun tamamlayıcısı da likiditedir.

Bankalar likiditeyi iki şekilde temin edebilmektedirler.²¹ Birincisi; yeteri kadar likit varlığın bilançoda depolanmasıdır. Bu yolu tercih eden banka, varlıklarının bir kısmını likit tutmanın bir bedeli olarak ya hiç faiz geliri elde edemeyecek ya da çok düşük bir faiz geliri elde ederek bir alternatif maliyete katlanmak durumunda kalacaktır. İkincisi ise; pasif yönetimi ile elde edilen likidite kaynağıdır. Bu yolu tercihen bankalar, değişken piyasa koşulları altında her seferinde farklı bir maliyetle karşılaşabilecektir. Öte yandan bankaların piyasadan likidite satın alma kabiliyetleri piyasadaki itibarlarıyla doğru orantılı olmaktadır. Günümüzde bankalar her iki tür likidite kaynağını da kullanmaktadırlar.

Likidite planlamasında zaman ve maliyet kavramları çok önemli olup, genellikle birbirine bağlıdır. Gereksinimi karşılayacak kadar likit olmamanın maliyeti borçlanmanın maliyetine eşittir.²²

Bankaların likidite tercihlerinde enflasyon oranlarının da etkisi vardır. Enflasyon atıl tutulan fonların maliyetini artırmaktadır. Bu durum, bankaların, kısa

²⁰ Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik, 24312 No'lu Resmi Gazete, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr>,08.02.2001,s.15.

²¹ **A.e.**, s. 17

²² Arman T.Tevfik, Gürman Tevfik, **Bankalarda Finansal Yönetime Giriş**, İstanbul, TBB Yayınları, 1997, s.240.

dönemli beklenmedik fon giriş-çıkışlarını olumsuz etkilerini gidermek amacıyla, atıl rezervler bulundurma maliyetlerini yükseltmektedir.²³

Bankalar aşırı derecede likit olurlarsa, fon kullandırmadan elde edilecek kar azalacak, yeterli likiditeye sahip olmazlarsa da, borçlanma maliyeti oranında zarar edeceklerdir. Bu yüzden banka yöneticileri aşırı likit olma ile yeteri kadar likit olmamanın maliyetini dengelemek için çaba harcarlar.

1.1.4.1 Likidite Riskinin Nedenleri

Bankalar, refinansman riski, tahsilatlardaki gecikme ve tesadüfi çekme riskinden dolayı likidite riskine maruz kalabilmektedir.²⁴

a. Refinansman Riski

Vadesi gelen mevduat geri ödemelerinde ve yapılan kredi tahsislerini ödemeye yetmeyecek kadar yeni mevduat gelmemesi veya kredi kullanılmasından kaynaklanan riske refinansman riski denir.

b. Tahsilatlarda Gecikme Riski

Bu risk, kullanılan kredilerin anapara ve faizlerinin kararlaştırılan zamanında geri dönmemesi veya gecikme ile dönmesinin yol açtığı risklerdir. Eğer gerçekleştirilmiş aktif işlemler sonucunda beklenen nakit girişi olmaz ise banka da vadesi gelen ödemelerini zamanında yapamaz duruma düşer. Bunun nedeni de tahsilatlarda gecikme riskidir.

c. Tesadüfi Çekme Riski

Bazen, olağanüstü durumlar nedeniyle, açılan kredi limitleri veya vadesi gelen mevduat, beklenenden çok daha hızlı bir şekilde çekilmeye başlar ve banka bu çekişleri ödemekte güçlüklerle karşılaşır. Bu güçlüğü duyan diğer müşteriler de korku

²³ Nejat Erk, **Enflasyonun Bankacılık Üzerine Etkileri**, Ankara, TBB Yayınları, 1994, s.4.

²⁴ Hasan Kaval, "Bankaların Likidite Yönetimi", Mufat-Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Sayı:4, 2000,(Çevrimiçi) <http://ciibf.gazi.edu.tr/Personel/Yayinlar/kavalyaylist.htm>,(12.05.2007).

veya panikle vadesi gelmeyen paralarını talep ettikleri gibi banka daha önce kolaylıkla yararlanabildiği kredi olanaklarını da kullanamaz hale gelir. Böylece banka ödeme gücüğü içine düşer. Bu beklenmeyen çekişlerin nedeni çoğu kez toplumsal bir olay olabildiği gibi, banka hakkında müşterileri nezdinde oluşan güvensizlik de olabilir.

1.1.4.2 Basel Komitesi Tarafından Likidite Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler

Basel Komitesi tarafından likidite riskinin yönetimine ilişkin aşağıda belirtilen ilkeler ortaya konmuştur.²⁵

a. Her banka günlük olarak likidite yönetimi için belirli bir stratejiye sahip olmalıdır.

b. Banka yönetim kurulu, likidite yönetimiyle ilgili belirli politikaları ve stratejileri onaylamalıdır. Yönetim kurulu, üst yönetimin, likidite riskini kontrol etmek ve gözetlemek için gerekli adımlar atmasını sağlamalıdır.

c. Ayrıca yine yönetim kurulu bankanın likidite durumuyla ilgili olarak üst yönetim tarafından bilgilendirilmelidir.

d. Bir bankanın likidite riskini raporlaması, kontrol etmesi, gözetlemek için yeterli bir bilgi sistemine sahip olması gerekmektedir.

e. Her banka net fonlama ihtiyacını takip etmek ve ölçmek için belirli bir iş akışı oluşturulmalıdır.

f. Bir banka likidite yönetiminde kullanılan varsayımları sık sık gözden geçirmelidir.

²⁵ Basel Committee on Banking Supervision, Sound Practices for Managing Liquidity in Banking Organization, Basle, 2000, (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/publ/bcbs69.pdf>, s.1., (23.12.2006).

g. Her banka yükümlülüklerinin çeşitliliğini arttırmak, mevduat sahipleriyle yeni ilişkiler kurmak veya mevduat ilişkileri devam ettirmek için kendi çabalarını düzenli olarak gözden geçirmelidir.

h. Bir banka, acil durumlarda nakit akışındaki problemleri gidermek ve likidite krizlerine karşı strateji geliştirmek için olasılık planlarına sahip olmalıdır.

i. Her banka kendi likidite riski yönetim akışını kontrol etmek için yeterli bir iç kontrol sistemine sahip olmalıdır. İç kontrol sisteminin temel unsuru, sistemin etkili bir şekilde değerlendirilmesi ve bağımsız olarak düzenli bir şekilde gözden geçirilmesidir.

j. Denetimciler, bir bankanın yöntemiyle ilgili stratejilerini, politikalarını, prosedürlerini uygulamalarını bağımsız bir şekilde kontrol etmelidir.

1.1.5 Kredi Riski

Kredi riski, bir bankanın müşterisinin yada kendisiyle bir anlaşmaya taraf olanın anlaşma şartları dahilinde taahhüt ettiği yükümlülükleri anlaşma koşullarına uygun biçimde karşılayamama olasılığıdır.²⁶

Kredi riski, borcun vadesinde ödenmemesini ima etmemekle birlikte, böyle bir ihtimalin söz konusu olabileceğini ortaya koyar.²⁷ Aslında kredi riski bankanın borç verme faaliyetlerinin doğal sonucudur.²⁸

Bankalar gün geçtikçe krediler dışında da değişik finansal enstrümanlara ilişkin kredi riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. İnterbank işlemleri, kabuller, ticari finansman, swap işlemleri, opsiyonlar ve vadeli işlemler bunlara örnek gösterilebilir.²⁹

²⁶ Gazi Erçel, **Türk Bankacılık Sistemi**, Konuşmalar-1999, TCMB Yayınları, Ankara, Şubat 2000, s.67.

²⁷ Joel Besis, **Risk Management in Banking**, Newyork, John Wiley&Sons, Inc.July 2001, s.6.

²⁸ G.Timothy Haight, "An Overview of Risk Management in Banking" **Bankers Magazine**, vol.180,Issue.3,May/June 1997.

²⁹ Tuna İyigün, **Kredi Risk Yönetimi**, Ankara, TBB Yayınları, 2000, s.22.

Bankaların en temel özelliklerinden biri kredi vermek, tasarruf sahipleri ile yatırımcılar arasında aracılık görevini yerine getirmektedir. Riske aracılık fonksiyonunun bir sonucu olarak bankalar kredi riskine maruz kalmaktadır. Çünkü bankalar, tasarruf sahiplerinden mevduat olarak alıp, yatırımcıya yönlendirdikleri paraların, yatırımcı tarafından ödenmeme riskini kendileri taşırlar ve bu riski mevduat sahiplerine yansıtamamaktadırlar. Bu nedenle banka yöneticilerinin kredi verirken ödünç alanın kredi durumunu yani kredibilite düzeyini dikkate alıp, kredi işlemi hakkında doğru karar verebilmesi hem bankanın bilanço yapısı hem de geleceğini etkilemektedir.³⁰ Bu bakımdan, bankacılık sektörünün karşılaştığı en önemli risklerden biri de kredi riskidir. Kuşkusuz bankalar, taşıdıkları bu riskin bedeli olarak bir kazanç elde ederler. Bankaların bu kazançları, mevduata ödenen faiz ile krediden alınan faiz arasındaki farktır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinden sonra Türk Bankacılık Sektöründe Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na (TMSF) geçen bankalar tarafından kullanılan kredilerin büyük ölçüde geri ödenmemesinden dolayı takibe alınma oranının %55,4'e yükselmesi, kullanılan kredinin geri dönmeme riskinin, bankacılık sisteminde kurumların ortadan kalkması boyutlarına kadar vardığını açık bir şekilde göstermektedir.

Kredi riskinin artmasında çeşitli sebepler vardır.³¹ Bunlar;

a. Bankada kesin tanımlanmış bir kredi politikasının olmaması veya kredi politikasına ilişkin sınırların açık bir şekilde belirtilmemesi ve kendi işlemi ile ilgili çalışanların paylaştığı değerlerin, düşünce biçiminin ve davranış normlarının toplamı olan kredi kültürünün eksikliği,

b. Banka yönetiminin beklenmedik olaylar ve gelişmeleri değerlendirmedeki başarısızlığı,

³⁰ Gazi Erçel, **a.g.e.**, s.68

³¹ Niyazi Berk, **Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, 2.bs., İstanbul, Esbank T.A.Ş. Yayınları, 1999, s.46.

c. Kredi tahsis, kredi izleme ve kredi değerlendirme bölümlerinin koordineli şekilde çalışmasını sağlayacak organizasyon yapısının ve etkin bilgi akışını gerçekleştirecek risk enformasyon sisteminin eksikliği,

d. Banka kredilerinin sektör, bölge ve para cinsi olarak sınırlı alanlarda yoğunlaşması ve kredi politikalarının sektörler ile ilgili makro ekonomik politikalar doğrultusunda belirlenmesi gibi sebeplerdir.

Yukarıdaki nedenlerden dolayı kredi riskinin artması, bankanın nakit akımında sorunlara yol açabilmekte ve banka açısından belirsizlik yaratabilmektedir. Kredi riski, sorunlu krediler ile yakından ilgilidir. Bu şekilde, kısa vadeli alacaklar uzun vadeli hale dönüşebilmekte ve nakit akımında beklenmeyen böyle bir gelişme sonucunda bankanın likiditesi olumsuz yönde etkilenmektedir.

1990'lı yıllarda yaşanan bir kısım gelişmeler ve 2001 Şubat krizi, kredi riskinin önemi daha da artırmıştır. Örnek olması bakımından, 1990'lı yıllarda yaşanan gelişmeler şöyle özetlenebilir.³²

a. Özellikle, sermaye piyasalarının hızlı gelişimi ile birlikte, büyük firmaların yanında orta ölçekli firmaların da sermaye piyasalarından direkt olarak kaynak temin edebilme imkanı artmıştır. Bu durum, daha çok iç piyasada çalışan küçük ölçekli firmaların bankaların ile kredi ilişkisine girmelerine neden olmuştur.³³

b. Finans sektöründe yaşanan rekabetin hızla artması ile birlikte müşterilere uygulanan marjlar hızla daralmış ve risk-getiri ilişkisi daha da önem kazanmıştır.

c. Türev ürünlerin hızla artmasıyla bankaların taşımış oldukları kredi riski bilançoda yer alan risklerin çok üzerine çıkmıştır.

d. Teknolojinin hızlı gelişimi ile birlikte veri toplama ve biriktirmenin kolaylaşması ve buna bağlı yeni modeller ve tekniklerin hayata geçmesi, kredi portföy analizlerinin önemini artırmıştır.

³² Gazi Erçel, **Finansal Risk Yönetimi**, Global Finance Conference, Bilgi Üniversitesi İstanbul, 8 Nisan 1999, (Çevrimiçi) <http://www.tcmb.gov.tr>. 17.05.2006.

³³ Kaan Aksel, "Kredi Risk Yönetimi", **Active Finans Dergisi**, Mayıs-Haziran 2001, s.66.

Bu gelişmeler paralelinde etkin bir kredi risk yönetimi, müşteri verimliliğinin ön plana çıktığı, kredilerin bir portföy olarak izlendiği, portföyün beklenen değerinden ne kadar sapabileceğinin istatistiksel yöntemler ile hesaplandığı, risk getiri ilişkisinin ölçüldüğü ve kredi fiyatlamasında risk unsurunun dikkate alındığı daha kapsamlı bir yaklaşım olarak belirlenmiştir.

Kredi riskinin ölçülmesindeki temel amaçlar, kredilerin bir portföy yaklaşımı ile yönetilmesi, kredi fiyatlamasının riskleri içerecek şekilde yapılması ve beklenmedik zararlara karşı güvence sağlamasıdır.³⁴ Kredi riskindeki artışlar borcun ve özkaynağın marjinal maliyetini artırmaktadır. Bu nedenle krediden sorumlu birim yada kişilerin kredilendirme kararlarını formülasyonunda bazı temel göstergeleri izlemeleri önem taşımaktadır.³⁵ Kredi kalitesindeki problemler, bankalarda halen en önemli başarısızlık nedenlerinden biri olmaya devam etmektedir. Bir çok bankada kredi riski analiz departmanı bulunmaktadır.

Bankalarda kredi riski, genellikle klasik yöntemlerle yönetilmektedir.³⁶ Örneğin sektör veya ülke bazında kredi limitleri konulması veya kredinin tahsis edilmesi kararını veren kişi ve bunu takip eden karar alma mekanizmasının periyodik denetlenmesi söz konusu olabilir. Risk, burada, iki yönlüdür. Bunlar, risk miktarı, yani kaybedilecek miktar ve riskin kalitesi, yani kredini kötü çıkma olasılığıdır. Temelde kredinin kalitesi, derecelendirme yöntemiyle bulunmaya çalışılır. Kredi kalitesinin ölçümü, bizi riskin tahmini miktarına götürecektir. Riskin kalitesini tespit etmek kolay olmadığı gibi, olası zararın geri dönüşünün tahmini de bir o kadar zordur. Bankalar, risklere karşı kendilerini en basit yöntem olan çeşitlendirme yolu ile korumakta, ancak riskin nicel olarak ölçümü de önemini ve gerekliliğini korumaktadır.

³⁴ Vedat Ulusoy, “**Risk Yönetimi Nedir?**”, (Çevrimiçi) <http://www.riskyonetimi.azbuz.com.>,6 Haziran 2006.

³⁵ Faik Çelik, **a.g.e.**, s. 62.

³⁶ Yalçın Karatepe, “Bankalarda Kredi Risk Yönetimi”, Ankara 2002, (Çevrimiçi) <http://www.ankara.edu.tr>. 5 Mayıs 2006.

1.1.5.1 Kredi Risk Parametreleri

Kredi riskinin hesaplanması için temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp, temerrüt anında riske maruz kredi tutarı, beklenen kayıp ve beklenmeyen kayıp* parametrelerine ihtiyacımız vardır.³⁷

Temerrüt olasılığı (PD) : Müşterilerinin temerrüde düşme, yani kredilerini geri ödeyememe olasılığıdır.

Temerrüt halinde kayıp (LGD) : Kredi müşterisinin temerrüde düşmesi durumunda bankanın karşılayacağı kayıp miktarının, toplam temerrüde düşen kısma oranıdır.

Temerrüt anında riske maruz kredi (EAD) : Müşterinin temerrüt anındaki kredi bakiyesidir.

Beklenen kayıp (EL) : Temerrüt halinde karşılaşılabilecek olan ortalama kredi kaybını ifade eder.

$$EL = PD * LGD * EAD$$

Beklenmeyen kayıp (UL) : Beklenen kaybın standart sapması veya kaybın volatilitesi olarak ifade edilir.

Beklenen ve beklenmeyen kaybın hesaplanmasının nedeni; bankanın ileride karşılaşılabileceği kayıplar için bilançosunda karşılık ayırması ve hem yasal hem ekonomik anlamda riskleri karşılığında, sermayesinin yeterli olması gereksinimidir.

Maruz kalınacak kredi kayıpları için karşılık ayırmayan ve yeterli sermayeyi buldurmuyan bir bankanın, risklerin gerçekleştiği durumlarda yaşayacağı zorluklar bankayı iflasa kadar götürebilmektedir.

³⁷ Nuri Burak Ünlü, "Bankacılıkta Modern Kredi Risk Yönetimi", t.y., (Çevrimiçi) <http://www.ba.metu.edu.tr>. 21 Temmuz 2006.

* Temerrüt olasılığı (probability of default=PD), temerrüt halinde kayıp (loss given default= LGD), temerrüt anında riske maruz kredi tutarı (exposure at default=EAD), beklenen kayıp (expected loss=EL) ve beklenmeyen kayıp (unexpected loss=UL) olarak ifade edilmektedir.

1.1.5.2 Kredi Skorlama Modelleri

Kredi skorlama modelleri, borçlunun gözlemlenebilen özellikleri hakkındaki veriyi veya temerrüt ihtimalini hesaplamak için ya da borçluları farklı temerrüt gruplarına ayırmak için kullanılır. Kredi skorlama uygulamasının amacını, kredi veren kuruluşa başvuran müşterilerin, beyan ettikleri hususların istatistikî yöntemler kullanmak suretiyle, bilgisayar teknolojilerinden faydalanarak objektif kriterler göre risk ve kredi değerlemesinin yapılabilmesi olarak tanımlamak mümkündür.³⁸ Kredi skorlama uygulamasında cevap bulunmaya çalışılan temel soru ise; kredi kullanmak isteyen başvuru sahibinin kullanmak istediği kredi tutarını razı olduğu koşullarda (teminat, faiz oranı, vade vb) ve öngörülen sürede, geri ödeme olasılığıdır.³⁹ Ayrıca, kredi skorlama tekniği, başvuru sahibinin kaç defa gecikmeye düşebileceğini öngörmede de kullanılabilir.

Etkin ve güvenilir bir kredi skorlama modelinin tasarlanabilmesi için bankaların, geçmişte temerrüde düşen müşterilere ilişkin yeterli nitelik ve niceliklere sahip bir veri setine sahip olması gerekmektedir. Bu veri setinden hareketle oluşturulacak kredi skorlama modelinin doğru sonuçları üretip üretmediği test edildikten sonra banka içinde uygulamaya geçirilir.

Kredi skorlama modellerinde, ticari krediler için modelin girdileri genellikle firmaların mali tabloları, yönetim kalitesi ve kapasitesi gibi bilgilerdir. Kredi kartları ve bireysel krediler ise, şahıslara kullandırıldığı için modellerin girdileri; yaş, eğitim vb. bilgilerdir. Ticari krediler için oluşturulan modellerde de, genellikle kredi tecrübesi bulunan banka uzmanlarının görüşleri dikkate alınır.

Kredi skorlama modelinin bankalara sağlamış olduğu bir takım avantajlar vardır. Bunlar;⁴⁰

³⁸ Demir Yatırım El Kitabı, İstanbul, t.y.,s.3'den aktarma Faik Çelik, **Risk Yönetimi Genel Yaklaşımı ve Bankacılık Uygulamaları**, "Yayımlanmamış Doktora Tezi", İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s.27.

³⁹ Önder Halisdemir, "Bireysel Kredi Riskinin Ölçümünde Kredi Skorlaması Tekniğinin Kullanımı", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Yıl:5, Sayı:25, Temmuz-Ağustos 2002, s.68.

⁴⁰ A.e.,s.68

a. Kurumda, kredi politikası oluşturanların belirlediği ilkelerin etkin bir biçimde uygulamasını sağlayan bir tekniktir. Kredi politikasında yapılacak değişikliklerde, şube veya merkezdeki personel detaylı bir eğitime tabi tutulmadan, yalnızca kredi skorlama modelinde değişiklikler yapılarak yeni politikaların uygulanması söz konusudur.

b. Kredi skorlama modeli, örneğin; çok yüksek puan almış bir müşterinin daha sonra işini kaybetmeyeceğini yada doğal afete maruz kalıp kalmayacağını öngörememekle birlikte, kredi portföyünün genelindeki sorunlu kredileri öngörmeye ya da önleme de önemli bir araçtır. Kısacası kredi skorlama modeli, kredi takibinde etkinlik sağlamaktadır.

c. Kredi skorlama modelinin kullanımı ile daha doğru müşteri grupları ile çalışmak mümkün hale gelmektedir.

d. Kredi skorlama modeli ile çok sayıda başvurunun kısa zamanda değerlendirilmesi mümkün olduğu için yapılan kampanyaların geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamaktadır.

1.1.6 Operasyonel Risk

Operasyonel risk, banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilmemesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisindeki hatalar ve aksamalar ile deprem, yangın, sel gibi felaketlerden kaynaklanabilecek kayıpları ya da zarara uğrama ihtimalini ifade eder.⁴¹

Bankaların maruz kaldıkları risklerin ayırımında operasyonel riskler, bankanın kendi faaliyetlerinden kaynaklanan ve bankayla sınırlı olan içsel riskler grubunda yer alır. Bu risk, özellikle bankadaki sistemin başarısız olması, yeterli kontrol mekanizmalarının olmaması sebeplerinden ve yönetim hatalarından kaynaklanır. İç kontroldeki aksamalar mevcut hata ve sahtekarlıkların gözden kaçmasına yol açacağı

⁴¹ Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik, a.g.e.,s.16.

için bankanın zarara uğramasına ya da zaman koşullarına uygun hareket edilmemesine ve banka çıkarlarının tehlikeye sokulmasına neden olabilir.⁴²

Operasyonel risk kavramına ve bu riskin işletmeler üzerindeki etkisinin artmasına sebep olan temel etkenler ise şöyle sıralanabilir:

- a. Artan otomasyon (e-finans, şirket dışından hizmet alma)
- b. Hizmetlerin giderek daha spesifik ve global bir hal alması
- c. Yeni finansal ürünlerin daha karmaşık bir yapıya bürünmeleri

Finansal sektörde yaşanan teknolojik gelişmeler, piyasadaki dalgalanmalar, bankaların sundukları ürün ve hizmetlerdeki değişimler bankaların operasyonlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenler, bankaların operasyonlarını değişime uğratmaktadır. Banka iş süreçlerinde son yıllarda önemli ölçüde değişiklikler yaşanmıştır. Günümüz yöneticilerinin en önemli sorunlarından biri, bankacılık sektöründe yaşanan gelişmelerin iş süreçlerine olumsuz etkilerini en aza indirilmesidir. Yaşanan bu değişimlerin etkilerinin belirlenmesi, bunların mevcut sistemlere adapte edilebilmesi, operasyonel risk yönetimi için oluşturulan kontrol mekanizmasının gözden geçirilmesi ve yenilenmesi ile yaşanacak kayıplar minimize edilmeye çalışılmaktadır.

1.2 Diğer Riskler

1.2.1 Ülke Riski

Uluslararası kredi işlemlerinde, krediyi alan kişi veya kuruluşun faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısı nedeniyle yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesi ihtimalidir.⁴³

Uluslararası bankaların ülke riski konusuna önem vermelerine yol açan olay 1982 yılında Meksika'da borçların ertelenmesi (moratoryum) talebinin bir borç

⁴² Emre Aklin, Tuğrul Savaş, Vedat Akman, **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, İstanbul, Çetin Matbaacılık, 2001, s.119.

⁴³ İhsan Uğur Delikanlı, **a.g.e**, s.7.

krizine neden olmasındır. Diğer Latin Amerika ve Doğu Bloku ülkelerinin de aynı taleple gündeme gelmeleriyle borç krizinin boyutları genişlemiş, bu durum söz konusu ülkelere borç veren bankaların ekonomik yönden sarsıntılar geçirmesine yol açmıştır.⁴⁴ Böylelikle, borç veren ülkeler ve uluslararası finansal kurumlar açısından, bu borcun zamanında geri alınabileceğine yönelik endişeler, borç verilen yada verilecek olan ülkeye yönelik risk ölçümleri yapılması sonucunu doğurmuştur. Ülke riskini etkileyen en önemli etkenler, politik, sosyal ve ekonomik faktörlerdir.

Ülke riskinin günümüzde son derece önemli hale gelmesinde, 2001 yılında yayınlanıp, 2008 yılının sonunda uygulamaya konulması beklenen Yeni Basel Uzlaşısı'na göre, artık bankaların hangi risk kategorisinde yer aldığına ilişkin belirleyici rolü Standart and Poor (S&P), Moody's gibi derecelendirme şirketleri üstlenecek olması da etkilidir. Ülke analizinde, siyasal rejim, yasal düzenlemeler, ülkenin üye olduğu uluslararası örgütlenmeler ve bu örgütlerle ilişkileri, büyüme, döviz rezervi, ödemeler dengesi, enflasyon oranı, ithalat-ihracat dengesi, dış borçlar, borç yükü, nüfus, istihdam, gelir dağılımı gibi ekonomik, siyasal ve sosyal değişkenler önemli rol oynamakta ve yer tutmaktadır.⁴⁵ Yeni Uzlaşım'a göre, örneğin; ülke kredi notu S&P ve Moody's'e göre; BBB' nin ve BB-'nin altında olan ülkelerde faaliyet gösteren finansal kuruluşların, reel sektörün ve hükümetlerin yurt dışı piyasalardan daha rahat ve ucuza kaynak bulması güç olacaktır.* Bu durum, kredi talebinde bulunan firmalar ve hükümetler için kaynak maliyetinin daha da artmasıyla sonuçlanacaktır.

1.2.2 Yasal Risk

Yasal risk, yetersiz ya da yanlış yasal bilgi ve doküman nedeniyle alacakların değer kaybederek geri dönmesi ya da yükümlülüklerin beklenilenin üzerinde gerçekleşmesi durumlarını ifade eder. Ayrıca, mevcut yasalar banka ile ilgili yasal sorunların çözümünde yetersiz kalabilir veya bir bankanın özel bir durumuna ait bir mahkeme kararı, bankacılık sektörünü kısmen ya da tamamen olumsuz

⁴⁴ Sudi Apak, **Uluslar arası Bankacılık-Finansal Sistemler**, 2.bs.,İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi, 1995, s.61.

⁴⁵ Kürşad Günaydın, "Ülke Riski Ve Yönetimi", **Aktiveline Gazetesi**, No:68, 1 Kasım 2005, (Çevrimiçi) <http://www.makalem.com>. 28 Aralık 2006.

etkileyebilecek nitelikte olabilir. Bankalar özellikle yeni işlemlerin uygulamasında ve bir işleme taraf olmaya ilişkin yasal hakkın bulunmaması durumlarında doğabilecek yasal risklere karşı oldukça duyarlı davranırlar.⁴⁶

1.2.3 İtibar Riski

İtibar riski, bir bankanın faaliyetlerindeki başarısızlıklar ya da mevcut yasal düzenlemelere uygun davranılmaması neticesinde bankaya duyulan güvenin azalması ile ortaya çıkabilecek zarar riskidir. Banka müşterileri ile piyasa katılımcılarının güveninin kazanılması ve muhafaza edilmesi, bankalar için önemli olduğundan, itibar riski bankaya ciddi hasarlar verebilmektedir.

1.3. Risk Yönetimi Konusunda Bankaların Yapması Gerekenler

Bankaların gelecekteki belirsizlikten kaynaklanan olası risklere karşı gerekli önlemler alması, risk-getiri ilişkisini dikkate alarak karlılığını artırması, fiyatlandırma yoluyla rakiplerine karşı rekabette belirli bir üstünlüğe sahip olması, sunmuş olduğu hizmetlere ilişkin fiyatlandırmada risk unsurunun karar vermeye yardım etmesi ve risk yönetimi işlevlerini yerine getirebilmesi için risk kontrol ve yönetiminin stratejik bir konu olarak ele alması gerekmektedir.⁴⁷

Bankaların risk yönetimi konusunu stratejik olarak ele almasının çeşitli aşamaları söz konusudur. Bu konuda gerekli organizasyonel ve sistemsel altyapılarının hızla oluşturulması gerekmektedir. Gerek Basel Komitesi tarafından yayınlanan “Etkin Bankacılık İçin Denetim Ve Gözetim Prensipleri”, gerekse, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yayınlanan “İç Denetim Ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkındaki Yönetmelik” bütün bankaların, iç denetim sistemleri ile risk kontrol ve yönetim sistemlerini kurmalarını şart

⁴⁶ Basel Committee on Banking Supervision, **Core Principles for Effective Banking Supervision, Basel**, April 1997, (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/publ/bcbs30.pdf>,s.22., 03.07.2007.

* Yeni Basel Uzlaşısı'na (Basel II) göre S&P ve Moody's gibi derecelendirme kuruluşlarınca verilen ülke notlarından BBB ve BB- notları alan ülkelerdeki kuruluşlar %100 risk grubuna dahilken, daha düşük notlarda risk yüzdesi artmakta, derecelendirmesi bulunmayan ülke kuruluşlarında da risk,%100 olarak kabul edilmektedir.

⁴⁷ **Bankalarda İç Denetim Ve Bankacılık Gözetim Otoritesinin İç Ve Dış Denetçiler İle İlişkisi**, Bankacılık Gözetimine İlişkin Basel Komitesi Tarafından Yayınlanan Danışma Belgesi, Temmuz 2000, s.y., (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr>,22 Mayıs 2006.

koşmuştur. Bu bağlamda, bankaların almış oldukları risklerin bir sistem içerisinde kontrolü ve yönetilmesi amacıyla, gerekli organizasyonel yapının oluşturulması gerekmektedir.

Organizasyonel yapının tanımı sonrasında bankaların, risk yönetimi konusunda eksikliklerin tespit edip, gerekli sistemleri geliştirmeye başlamaları gerekmektedir. Risk yönetimi grubu, piyasa, kredi ve operasyonel riskleri ölçmek için gerekli yöntemleri geliştirmeli, modeller kurmalı, kriz senaryoları geliştirmeli, limit ihlallerini tanımlamalı ve bunları izlemelidirler. Ayrıca, düzenli raporlamalarla bankayı bilgilendirmeli, gerekirse risk yönetimi konusunda eğitim vermeli, şeffaf, adil ve tutarlı risk ölçüm yöntemleri kullanmalıdırlar.⁴⁸

⁴⁸ Basle Committee on Banking Supervision, **a.g.e.**

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ BASEL SERMAYE UZLAŞISI (BASEL II)

BASEL KOMİTESİ TARAFINDAN ETKİN BANKACILIK GÖZETİMİ VE DENETİMİNE İLŞKİN YAYINLANAN PRENSİPLER

2.1 Basel Komitesi' nin Tarihçesi

Basel Komitesi (BIS), 1974 yılı sonunda, uluslar arası döviz ve bankacılık piyasalarında meydana gelen önemli krizleri takiben 'Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi' adı altında kurulmuştur.⁴⁹ Halen, Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD' den oluşan 12 üye ile çalışan komite, üye ülkeler arasında denetim konularında işbirliğine olanak sağlayacak bir forum oluşturmayı, daha geniş bir bakış açısıyla da dünya çapında denetimin geliştirilmesini ve bankacılık denetim kalitesinin artırılmasını amaçlamaktadır. Komiteye üye olan ülkeler komitede hem kendi merkez bankaları, hem de bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu olan kurumlar tarafından temsil edilmektedir.⁵⁰

2.2 1988 Basel Düzenlemesi (BASEL I)

Basel Komitesi, 1980'lerde uluslararası riskler artarken, evrensel bankaların sermaye yeterlilik rasyolarının gerilemesi üzerine konuyla ilgili olarak çalışmaya başlamıştır. 1988 yılında sadece uluslar arası alanda faaliyet gösteren büyük bankalara yönelik olarak yayınladığı "Sermaye Tabanı / Risk Ağırlıklı Aktifler" oranına bir alt sınır getirmiştir. Sermaye Yeterlilik Rasyosu (%8) olarak bilinen uygulaması, başlangıçta sadece bu bankalar tarafından mali yapılarının gücünü gösteren bir araç olarak yaygın kabul görmüştür.⁵¹

⁴⁹ Aydan Aydın, "Sermaye Yeterliliği Ve VAR: "Value at Risk", **Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık Ve Araştırma Grubu** Eylül 2000, s.3, (Çevrimiçi) http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/sermaye_var.doc,11.05.2006.

⁵⁰ Mustafa Özçam, "Basel II Uzlaşısı," **Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu**, 31 Ağustos 2004,s.2, <http://www.spk.gov.tr/yayinlar/index.html?tur=arastirmaraporlari>, 21.07.2006

⁵¹ A.e., s.3

Basel I, ilk olarak bankacılık kesiminin ötesinde de kabul görmüş ve genelde bankaların sermaye yeterlilik oranlarını artırmaları yönünde olumlu katkı yapmıştır. BIS'in aldığı kararların yasal bir yaptırımı yoktur; daha çok ülke denetimi ve düzenleme otoritelerine dayalı düzenlemeler yapma olanağı sağlayacak yol gösterici denetim standartları ve tavsiyeleri niteliğindedir. Komitenin önemli hedeflerinden birisi, uluslararası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Bu hedef kapsamında iki önemli prensip belirlenmiştir.⁵² Birinci prensip, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetlemeden kaçmaması gerektiği, ikinci prensip ise yapılan denetlemelerin yeterliliği konusudur.⁵³ Bu bağlamda, 1975 yılından beri çok sayıda belge yayınlanmıştır. Komite 1988 yılında Basel Sermaye Anlaşması adında "Basel I" olarak da bilinen bir sermaye ölçüm sistemi oluşturmuştur. Anlaşmadan sonra özellikle 1988-1992 yılları arasındaki geçiş döneminde hemen hemen bütün uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankaların sermaye oranlarında önemli artışlar meydana gelmiştir.

1988 Basel Uzlaşısı⁵⁴; Uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını ve sağlamlığını güçlendirmeyi, uluslararası bankalar arasında eşitliğe dayanmayan rekabetin kaynağını yok etmeyi ve uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için asgari sermaye düzeyini kurmayı amaçlamıştır.

1988 Uzlaşısı riske duyarlı bir sermaye yeterliliği oranı hesaplamasını dikkate aldığı için banka bilançolarında yer alan kalemler ile banka bilançolarının haricinde yer alan aktifler aldıkları riske göre belirli bir katsayı ile ağırlıklandırılmışlardır. Sermaye yeterliliği oranı ile riske duyarlı hesaplamalar kredi riski baz alınarak oluşturulmuştur. Faiz oranı, döviz kuru riski gibi diğer riskler konusunda ülkelerin kendi inisiyatifleri çerçevesinde bir düzenleme yetkisi vardır.

⁵² Türkiye Bankalar Birliği; "Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi", (Çevrimiçi) www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc, 24 Aralık 2005.

⁵³ "International Convergence on Capital Measurement and Capital Standards," **Bank For International Settlements**, Basle, 1988, (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/dcms/fl.jsp?aid=3&pmdid=5&smdid=26&tmdid=0&fmdid=0&dtid=1&y=now>, 15 Ocak 2006, s.1.

⁵⁴ A.e. s, 1.

Tablo 1 : Bilanço İçi Aktiflere Verilen Risk Ağırlıkları

Risk Katsayısı	Ağırlandırılacak Bilanço Aktifleri
%0	<ul style="list-style-type: none">-Nakit değerler-Ulusal para ile merkezi hükümlere ve merkez bankalarına verilen borçlar-OECD ülkelerinin merkez bankaları ve merkezi hükümetlerine verilen diğer borçlar- OECD ülkelerinin merkezi hükümetleri tarafından garanti edilen teminatlı aktifler
%20	<ul style="list-style-type: none">-Çok taraflı kalkınma bankalarından olan veya bu bankalar tarafından teminat altına alınmış aktifler-OECD içindeki bankalara ait veya bu bankalar tarafından garanti edilmiş krediler-OECD dışında yer alan bankalara kullanılan vadesi bir yıla kadar olan krediler- OECD içinde olup, merkezi hükümet dışında yer alan kamu teşebbüslerine verilen borçlar-Tahsil edilmekte olan nakit aktifler
%50	<ul style="list-style-type: none">-İpotek karşılığı kullanılan banka kredileri
%100	<ul style="list-style-type: none">-Özel sektöre kullanılan banka kredileri- OECD dışındaki bankalara kullanılan vadesi bir yıldan uzun olan banka kredileri-OECD dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerine

	<p>kullandırılan krediler</p> <ul style="list-style-type: none">-Mülkiyeti kamuya ait ticari firmalara kullandırılan krediler-Tesisler, üretim yapılan yerler, teçhizatlar ve diğer sabit aktifler-Gayrimenkul yatırımları-Diğer bankalar tarafından ihraç edilen sermaye araçları-Tüm diğer varlıklar
--	--

Kaynak: BIS, International Convergence on Capital Measurement and Capital Standart, Basle, 1988,s:21.

Bilanço dışı enstrümanlar sekiz farklı kategoride tanımlanmıştır. Bu kategorilere %0, %20, %50 ve %100 oranlarında ağırlıklar verilmiştir. Ancak OECD ülkeleri kendi bankacılık sistemlerinde kullanılan söz konusu enstrümanlar ile ilgili olarak, hangi enstrüman için hangi kredi dönüşüm katsayısının kullanılacağını kendi inisiyatiflerine göre belirleyecektir.⁵⁵

Kredi riskini baz alarak sermaye yeterliliği hesaplanmasını dikkate alan 1988 Basel I Uzlaşısı'nda yer alan sermayenin bileşenleri ve sermayeden indirilecek değerler ve bilanço aktiflerine uygulanacak risk ağırlıkları açıklandıktan sonra 1988 Basel I Uzlaşısı dahilinde hesaplanmış olan risk ağırlıklı sermaye yeterliliği oranının nasıl hesaplanacağı ile ilgili formül tabloda gösterilmiştir.

⁵⁵ Serkan İmişiker, "Basel II Ve Piyasalarımıza Olası Etkileri Yeterlilik Etüdü," **SPK Araştırma Dairesi**, Ankara, Kasım 2005, (Çevrimiçi) http://www.spk.gov.tr/yayinlar/kye/2005_SerkanImisiker.pdf., s.6, 26 Ağustos 2006.

Tablo 2 : 1988 Basel I Uzlaşısı'na Göre Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanması

<u>A. Ana Sermaye (Birinci Kuşak)</u>
Ödenmiş Sermaye
Yedek Akçeler
Kamuya açıklanmış rezervler(dağıtılmamış karlar)
<u>B. Katkı Sermaye (İkinci Kuşak)</u>
İhtiyati rezervler
Yeniden Değerleme
Genel Karşılıklar
Sermaye Benzeri Krediler
<u>C. Sermaye=A+B</u>
<u>D. Sermayeden İndirilen Kalemler</u>
Şerefiye
Finansal İştirakler
<u>E. Sermaye Tabanı= C-D</u>
<u>Toplam Risk Ağırlıklı Varlıklara</u>
Risk ağırlıklı %0 olanlar
Risk ağırlıklı %20 olanlar
Risk ağırlıklı %50 olanlar
Risk ağırlıklı %100 olanlar
Minimum Sermaye Yeterliliği Oranı = E/F= Toplam Sermaye / Kredi Riski > %8

Kaynak: Nihal Değirmenci, "Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi", TCMB Uzmanlık Tezi, 2003, (Çevrimiçi) <http://tcmb.gov.tr.kutuphanesi/TURKCE/anasayfa.htm>,s.23.

1988 Basel I Uzlaşısı'nın gelişmiş ülkelerde uygulanması aşamasında, yüksek oranda borçlanma ile ilgili faaliyetler etkin gözetim ve denetime tabi olduğu için bir sorunla karşılaşmamıştır.⁵⁶ Ancak kürselleşmenin özelliği nedeniyle dünyanın herhangi bir ülkesindeki finans piyasasında meydana gelen bir istikrarsızlık uluslararası finans piyasalarında da zincirleme olarak istikrarsızlıklara, hatta ekonomik krizlere yol açabilmektedir.

2.3 Basel I' E Getirilen Eleştiriler

Uluslararası finans dünyası, son 15 yıl içinde kayda değer bir gelişme ve evrim geçirmiştir. Yaşanan bu süreçle bir bankanın mevcut anlaşma kullanılarak hesaplanan sermaye yeterlilik oranının mali duruma ilişkin iyi bir gösterge oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.⁵⁷ Bu yöntemde varlıkların risk ağırlıklarının belirlenmesi, en iyi olasılıkla ekonomik riskin kaba bir ölçümünü sağlamaktadır. Bunun temel nedeni, kredi borçlularının derecelerinin, temerrüt risklerinin ve teminat yapılarının yeterince birbirlerinden ayrılmasını sağlayacak şekilde ayarlama yapılmamış olmasındandır. Sadece kredi riskini sınırlamaya çalışan Basel I, ilk uygulamalarında piyasa risklerini sermaye yeterlilik hesaplamalarında dikkate almamaktaydı. Örneğin bir finansal kurumca taşınan açık döviz pozisyonları, hazine bonoları ve devlet tahvillerinin piyasa riskleri için sermaye gereksinimi hesaplanmamaktaydı.

Meydana gelen krizler 1988 Basel Raporu'nun yetersizliğini ortaya koymuştur. Çünkü, sadece kredi riskini sınırlandırmaya çalışan bu uygulamanın ticari riski ele almada sorunları olduğu ortaya çıkmıştır.⁵⁸

Risk temelli sermaye yaklaşımında kullanılan sermaye kavramı, bir bankanın beklenen yada beklenmeyen kayıpları karşılama kapasitesini yeterince ifade etmemektedir. Örneğin, kredi karşılıkları konjonktürün iyi olduğu dönemlerde karşılaşılan riskin gerektirdiğinin üstüne çıkmakta, tersine gelişmeler olduğunda da

⁵⁶ Pelin Ataman Erdönmez ve Burçak Tülay, **Küresel Krizlere Yeni Yaklaşımlar**, TBB Araştırma Grubu, İstanbul, 1999, s.10.

⁵⁷ Münür Yayla ve Yasemin Türker Kaya, Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, **BDDK Araştırma Dairesi, ARD Çalışma Raporları**, Mayıs 2005, s.8.

⁵⁸ Aydan Aydın, **a.g.e.**, s.5.

altında kalmaktadır.⁵⁹ Kullanılan risk ölçütü doyurucu değildir. Varlıkların riski değerlendirilirken kredi riskindeki farklılıklar yeterince göz önüne alınmamıştır. Bunun sonucu olarak bankalar risk temelli sermaye yeterliliği ölçümü yaklaşımında sermaye oranlarını tutturabilmek için çeşitli formüller geliştirmişlerdir.⁶⁰ Örneğin arbitraj işlemiyle finansal pozisyonlarını düşük risk ağırlıklı pozisyonlara kaydırarak mali yapılarını güçlendirmek yerine sistemi aşmaya yönelik çözümler üretmişlerdir.

2.4 Basel Uzlaşısı'na Piyasa Riskinin Eklenmesi

Kredi riskini baz alarak sermaye yeterliliği hesaplanmasına giden bu tasarıya 1996 yılında piyasa riski de dahil edilmiştir.

1988-Basel I

Minimum Sermaye Yeterliliği Oranı =

Toplam Sermaye / Kredi Riski > %8

1996 Düzenleme Sonrası Basel I

Minimum Sermaye Yeterliliği Oranı =

Toplam Sermaye / Kredi Riski+Piyasa Riski > %8

BIS 1996 yılında Lyon Zirvesi'nde gelişen piyasalardaki denetim standartlarının belirlenmesi çalışmalarını da yürütmüştür. 1997 yılında ise, birçok ülke temsilcileri ile iş birliği yaparak, bankacılık **düzenleme, denetim ve gözetiminin**⁶¹ uluslararası standartları olarak kabul gören “Etkin Bankacılık Gözetimi Ve Denetiminin Temel Prensipleri” ni yayınlamıştır.

⁵⁹ Guido Giese, “Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş”, **Bankacılar Dergisi**, 2003, sayı:46, s.79, Çev: Dr. Melek Acar Boyacıoğlu.

⁶⁰ TBB, **Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi**, s.2.

⁶¹ **Düzenleme**; spesifik davranış kurallarının konulması anlamına gelmektedir. **Denetim**, finansal kuruluşlara ve bankalara daha genel anlamda nezaret etmektir. **Gözetim**, kurallara uyulup uyulmadığının gözetimini yapmaktadır.

2.4.1 Piyasa Riskini Ölçmede Kullanılan Yaklaşımlar

2.4.1.1 Standart Yaklaşımı

Standart yaklaşımda; faiz oranı, hisse senedi, yabancı para ve ticari mal pozisyonlar nedeniyle üstlenilmiş olan risklerin hesaplanması söz konusudur.⁶² Faiz oranı hesaplanırken, ticaret defterinde faiz oranında duyarlı tüm kalemler dikkate alınmaktadır. Asgari sermaye gerekliliği her bir kaleme ilişkin uzun ve kısa pozisyonlardan kaynaklanabilecek spesifik risk ile portföyün bir bütün olarak değerlendirilmesi ile hesaplanan genel piyasa riski dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Spesifik risk, bankanın elinde tuttuğu tahvilleri ihraç eden kuruluşlarla ilgili olarak yaşanabilecek olumsuz gelişmeler nedeniyle bankanın karşılaşacağı riski ölçmeyi hedeflemektedir. Genel piyasa riski ise piyasa faiz oranlarındaki değişiklik nedeniyle karşılaşılabilecek kayıpları ifade etmektedir.⁶³

Gerek spesifik risk, gerekse genel piyasa riski için %8 sermaye oranı geçerlidir.

2.4.1.2 İçsel Modellerin Kullanılması

Piyasa riskinin hesaplanmasında içsel modellerin kullanılabilmesi için ön koşul, gözetim otoritelerinin onayının bulunmasıdır. Gözetim otoritesi, bankanın kullandığı modelin güvenilir ve uygulamada bütünsel olduğun emin olmalı, söz konusu içsel modeli piyasa riskini doğru bir şekilde ölçtüğü hususunda genel bir kanısının bulunması gerekmektedir. Söz konusu modelin kullanılması için bankada bağımsız çalışan ve üst düzey yöneticilere rapor hazırlayan bir risk yönetim merkezine ait olmalıdır. Bankanın kullandığı risk ölçüm modelleri, bankanın günlük risk yönetim çalışmalarının bir parçası haline getirilmelidir.⁶⁴

İçsel modellerin kullanılması için piyasa riski katsayılarının saptanması gerekmektedir. Risk katsayılarının, banka bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonlar

⁶² İmişiker, a.g.e., s.14.

⁶³ Basel II'nin Kobilere Etkileri, Basel II ve Kobiler Çalışma Grubu, **Bankacılar Dergisi**, sayı 58, 2006, s.8.

⁶⁴ a.g.e.,s.9.

nedeniyle üstlenmiş olduğu riski karşılayabilecek bir sermaye tabanını oluşturması gerekmektedir.

Kredi riskinin yanında piyasa riskinin de dikkate alınarak yeniden düzenlenen sermaye yeterliliği oranının nasıl hesaplanacağı aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 3 : Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanması

<u>A. Ana Sermaye (Birinci Kuşak)</u>
Ödenmiş Sermaye
Yedek Akçeler
Kamuya açıklanmış rezervler(dağıtılmamış karlar)
<u>B. Katkı Sermaye (İkinci Kuşak)</u>
İhtiyati rezervler
Yeniden Değerleme
Genel Karşılıklar
Sermaye Benzeri Krediler
<u>C. 3.Kuşak Sermaye***</u>
Kısa vadeli sermaye benzeri krediler
<u>D. Sermaye=A+B+C</u>
<u>E. Sermayeden İndirilen Kalemler</u>
şerefiye
Finansal İştirakler
<u>F. Sermaye Tabanı= D-E</u>
<u>G. Toplam Kredi Riskine Göre Ağırlıklandırılmış Varlıklar</u>
<u>H. Toplam Piyasa Riskine Maruz Varlıklar</u>

Minimum Sermaye Yeterliliği Oranı= $F/(G+(12,5*H))=Toplam Sermaye/Kredi Riski+Piyasa Riski > \%8$

***Üçüncü kuşak sermaye altında değerlendirilen sermaye benzeri krediler kısa vadeli ve yalnızca piyasa risklerinin hesaplanmasında kullanılacak bir sermaye bileşenidir. Katkı sermaye içinde yer alan sermaye benzeri krediler ise daha uzun vadeli.

Kaynak: Nihal Değirmenci, “Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, TCMB Uzmanlık Tezi, 2003,s.35.

2.5 Basel II’ye Geçiş Süreci Ve Yapılan Çalışmalar

2.5.1 Basel II’ye Uyum Süreci

Sermaye yeterliliğinin kredi riski bazında hesaplanmasının gündeme getirildiği 1988 yılından bu yana geçen sürede dünyada finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler, risk yönetimi yaklaşımları yeni finansal araçlar ve gözetim uygulamaları önemli bir değişim geçirmiştir. Bankacılığın geçirmiş olduğu değişim sürecinde hem kredi hem de piyasa riskinin daha karmaşık bir hal almasının yanında, bankacılık defterlerindeki operasyon riski ve likidite riski gibi mevcut uzlaşının kapsamında olmayan risklerde önem kazanmıştır. Bu durum mevcut uzlaşya göre hesaplanan sermaye oranının her zaman bankanın finansal durumunun iyi bir göstergesi olmaması sonucunu doğurmuştur.⁶⁵ Mevcut uzlaş ile ilgili bu gelişmeler uzlaşının çerçevesinin ve ağırlık noktalarının bankacılıkta yaşanan dönüşüme paralel olarak güncellenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu sebeple Haziran 1999 döneminde Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesi adı altında istişari bir rapor yayınlanmıştır.⁶⁶

i) 1988 kurallarını geliştirme ve genişletmeyi amaçlayan asgari sermaye gerekleri : Bankaların asgari sermaye gereklerinin hesaplanmasında kullanılan kredileri ve taahhütleri için mevcut olan risk ağırlıklandırılması değiştirilmiştir.

⁶⁵ Nihal Değirmenci, “Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, TCMB Uzmanlık Tezi, 2003, s.36.

⁶⁶ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesi**, Basel, Haziran 1999, (Çevrimiçi)<http://www.tbb.org.tr/tukce/arastirmalar/Capital%20Accord.doc>, 13.11.2006.

ii) **Kurumların sermaye yeterliliğinin ölçümü ve iç denetimi** : Komite, sermaye durumu risk yapısı ile uyumlu olmayan bankalara denetimsel müdahale konusunda aceleci davranılmaması gerektiğini düşünmektedir.

iii) **Güvenli ve etkin bankacılığın uygulanabilmesi, şeffaflığın güçlendirilebilmesi için piyasa disiplinin etkin kullanımı** : Kurumların riskleri arzu edilen yapının dışına çıkmaya başladığında piyasanın kendi başına sinyal verilmesini sağlamak üzere daha şeffaf bir ortamın sağlanması arzulanmaktadır.

2.5.2. Basel I Ve Basel II'nin Temel Farkları

1999 yılında yayınlanmış olan istişari rapor ile ilgili alınmış olan görüşler çerçevesinde Ocak 2001'de Yeni Basel Uzlaşısı (BASEL II) yayınlanmıştır. Alınmış olan görüşler doğrultusunda Yeni Uzlaşısı'nın Haziran 1999 tasarısından farklı olduğu temel noktaların şunlar olduğu söylenebilir.⁶⁷

I- Kredi riskinin standartlaştırılmış yöntemle göre hesaplanmasında, kurumların risk ağırlıkları mevcut risklerine yakınlaştırılmış, bankaların ve kurumların ülkelerinden daha iyi bir risk notu alabilmelerine olanak tanımıştır.

II- Kredi riskinin içsel derecelendirme yöntemine göre ölçülmesindeki iki yöntem (temel ve gelişmiş) oluşturularak, daha fazla sayıda bankanın bu yöntemi uygulayabilmesine olanak sağlanmıştır.

Tablo'da görüleceği gibi, Basel I' e göre Basel II 'de temel olarak riske olan duyarlılığın daha fazla olduğu esnek bir yapının oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu sebeple, sermaye yeterliliği hesaplanmalarında kredi riski ve piyasa riskinin yanında operasyonel risk de dahil edilmiştir.

⁶⁷ "10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)", (Çevrimiçi), [http:// www.bddk.org.tr](http://www.bddk.org.tr), 30.01.2005.s.2.

Tablo 4 : Basel I ve Basel II' nin Temelde Farklılıkları

Basel I	Basel II
Tek tip risk ölçümüne odaklıdır.	Bankaların dahili risk yönetim metodolojilerine, denetimlerine ve piyasa disiplinine dayalı bir yapı getirmektedir.
Tek kuruluşlar için tek tip model uygulanmaktadır.	Daha esnek bir uygulama sağlanmaktadır.
Risk temeline dayalı sermaye yeterliliği yapısı	Riske daha fazla duyarlıdır.

Kaynak : TBB, Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, Ekim 2002, s.3

Basel II, bankalara yeni maliyetler yüklemekle birlikte, daha etkin bir risk yönetimi ve uluslar arası piyasalarda daha güvenli ve etkin bankacılık faaliyetleri sürdürülmesini amaçlayan bir uygulamadır.

III- Basel I'de yer alan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan "kulüp kuralı (club rule)" Basel II ile birlikte kaldırılacaktır.

IV- Basel II'de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel II'de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme şirketleri (örneğin; Standart&Poors, Fitch, Moody's vb) tarafından verilen derecelendirme notları kullanılırken, bazı ileri yöntemlerde –bankacılık denetim otoritesi iznine tabi olmak üzere- bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır.

V- Basel I'de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. Basel II'de ise bu risklere ilaveten operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de eklenmiştir. Basel II'de operasyonel risk, yetersiz veya aksayan iç süreçler, insanlar yada sistemler yada harici olaylar sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak tanımlanmakta (örneğin zimmet, deprem, bilgi işlem arızası sonucu ortaya çıkan zararlar) ve bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir.

VI- Basel II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir.

VII- Basel II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel II' ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir. Bu husus Basel I' de yer almamaktadır.

Basel II ile birlikte;

VIII- Finansal sistemde güvenliği ve sağlamlığı teşvik etmeyi sürdürmeli ve böylece yeni sermaye çerçevesi sistemdeki sermayenin mevcut genel düzeyini en azından korumalıdır.

IX- Rekabet eşitliğini artırmaya devam etmelidir.

X- Risklerin ele alınmasına yönelik daha kapsamlı bir yaklaşım oluşturmalıdır

XI- Uluslararası faaliyet gösteren bankalar üzerinde yoğunlaşmalı, fakat temel ilkeler farklı karmaşıklık ve gelişmişlik düzeylerindeki bankalar içinde geçerli olmalıdır.⁶⁸

Etkin bir sermaye çerçevesinin oluşturulması konusunda Basel II üç temel dayanak üzerine kurulmuştur. Bunlar; asgari sermaye şartları, sermaye yeterliliğinin denetimsel açıdan gözden geçirilmesi ve piyasa disiplini.⁶⁹

2.5.3 Basel II'de Üç Yapısal Blok

Basel Sermaye uzlaşısı (Basel II) bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Basel Bankacılık Denetim

⁶⁸ "10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)" a.g.e., s.3.

⁶⁹ BIS, a.g.e, s.117.

Komitesi tarafından yayınlanan ve yakın tarih de birçok ülkede yürürlüğe girmesi beklenen standartlar bütünüdür. Basel II üç yapısal blok üzerine inşa edilmiştir.⁷⁰

I. Yapısal Blok; Minimum Sermaye Yeterliliği: Risklerin belirlenmiş olan yöntemler kullanılarak hassas bir biçimde ölçümü ve risklere daha duyarlı asgari düzeyde özkaynak tahsisine dayanmaktadır.

II.Yapısal Blok; Denetim Otoritesinin Gözetimi; Bankaların risk ölçüm yöntemlerine sistematik bir denetim getirmektedir. Denetim otoritesine içsel, yöntem, süreç ve yönetim şeklini denetleme görevi yüklenmiştir.

III.Yapısal Blok; Piyasa Disiplini : Bankacılık sektöründe saydamlığın sağlanması ve kamuoyunun daha fazla aydınlatılması, piyasa disiplininin artırılmasını ifade etmektedir.

Şekil: 1 Basel II'de Üç Yapısal Blok

Kaynak: Deloitte, "Basel II Gereksinimlerinde Neredeyiz?", 22 Ocak 2004.

⁷⁰ Basel Committee On Banking Supervision, **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards**, June 2004,) www.bis.org/publ/bcbs107.pdf ,22 Kasım 2004.

2.5.3.1 Minimum Sermaye Gereği

Basel II ile birlikte gelen yeni uygulamada risk ağırlıklı kalemlerde değişiklik yapılmıştır. Operasyonel risk, Basel II uygulaması ile yeni eklenmiş, kredi riski hesaplama mantığı ise büyük ölçüde değişmiş ve daha detaylı tanımlanmıştır. Piyasa riskinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.⁷¹

Basel I

Minimum Sermaye Yeterliliği Oranı =

Toplam Sermaye / Kredi Riski+Piyasa Riski > %8

Basel II

Minimum Sermaye Yeterliliği Oranı =

Toplam Sermaye / Kredi Riski+Piyasa Riski+ **Operasyonel Risk**> %8

Basel II'de kredi riski ve operasyonel riskin ölçümünde standart yaklaşım, içsel derecelendirmeye dayalı temel ve geliştirilmiş yaklaşım olmak üzere üç yaklaşım sunmuştur. Bankaların bu yaklaşımlar arasında seçim yaparak risklerini ve sermaye yeterliliklerini hesaplama gibi esnekliklerinin olması Basel II' nin en dikkat çekici noktalarında biridir.⁷²

⁷¹ İmişiker, a.g.e.,s.13.

⁷² Didem Akyel, Basel II ile ilgili Son Gelişmeler, **Garanti Dergisi**, Eylül 2004, s.2 (Çevrimiçi) www.garanti.com.tr, 12.07.2006.

Tablo 5 : Basel II'deki Risk Ölçümündeki Yaklaşımlar

Kredi Riski	Piyasa Riski*	Operasyonel Risk
Standart Yöntem	Standart Yöntem	Temel Gösterge
Temel İçsel Derecelendirme Yöntemi		Standart Yöntem
Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yöntemi	İçsel Model (VAR)	İçsel Ölçüm Yöntemleri

* Basel II'de piyasa riskine ilişkin değişiklik yapılmamıştır.

2.5.3.1.1 Kredi Riski

Kredi riski ölçümü için Basel II'de iki adet yaklaşım sunulmuştur. Standart yöntem, temel içsel derecelendirme ve gelişmiş içsel derecelendirme yöntemleridir.

2.5.3.1.1.1 Standart Yöntem

Kredi riski standart yöntemde, bankalar kredi verdikleri kredi için ayrımları gereken sermayeyi tespit ederken borçlunun bağımsız uluslar arası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş ratingini kullanacaklardır. Standartlaştırılmış yaklaşımda risk ağırlıkları aşağıdaki tabloda farklı kategorilere göre belirlemiştir.

Tablo 6 : Standart Yaklaşımda Risk Ağırlıkları

Kredi Değerlendirilmesi	Ülkelerin Risk Ağırlıkları (%)	Bankaların Risk Ağırlıkları-I (%)	Bankaların Risk Ağırlıkları-II (%)	Şirketlerin Risk Ağırlıkları (%)
AAA'dan AA-'ye	%0	%20	%20	%20
A+'dan A-'ye	%20	%50	%20 (kısa vade) %50 (uzun vade)	%50
BBB+'dan BBB-'ye	%50	%100	%20 (kısa vade) %50 (uzun vade)	BB-'ye kadar %100
BB+'dan B-'ye	%100	%100	%20 (kısa vade) %50 (uzun vade)	BB-'nin altı için %150
B-'den aşağı	%150	%150	%150	%150

Derecelendirilme miş	%100	%100	%50 (kısa vade) %20 (uzun vade)	%100
----------------------	------	------	------------------------------------	------

Kaynak : Basel Committee on Banking Supervision, The New Basel Accord, Basle, BIS, January 2001, s.10-11.

Standart yöntemde kredi riskini azaltma teminat alma, kredi türevlerini veya garantilerini almayla ilgilidir. Yasal mekanizmanın güçlü olduğu yerde, kredi verenin teminatlar üzerinde açık haklara sahip olduğu görülür, yani kredi veren herhangi bir temerrüt, ödememe, iflas durumunda tasfiyeye gidebilir veya teminatı elinde muhafaza edebilir. Bu ortamın olduğu yerde teminatlar çok önemlidir. Teminat düzenlemeleri düzgün bir şekilde belgelenmelidir. Teminatların zamanında tasfiyesi için prosedürleri güçlü ve açık olması gerekmektedir. Banka prosedürleri müşterinin temerrüde düşmesi ve tasfiye sürecinde teminatların incelenmesi için gerekli olan koşulları sağlamalıdır.⁷³

2.5.3.1.1.2 İçsel Derecelendirme Yöntemleri

Temel İçsel Derecelendirme Yöntemleri: Bankalar, rating sistemleri ile kredinin sorunlu hale gelme olasılığını (temerrüt olasılığı) kendileri hesaplamakta, ancak diğer risk unsurları için yasal otorite tarafından belirlenen katsayıları kullanmaktadır.⁷⁴

Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yöntemi: Bütün risk unsurlarını düzenleyici otoriteyi tatmin edecek düzeyde yapabilen bankalara, kendi yaklaşımlarını kullanarak sermaye yeterlilik seviyelerini hesaplama imkanı tanınmıştır.⁷⁵

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntemin kullanımı Komite'nin geliştirdiği standartlara dayalı olarak denetim otoritesinin iznine bağlı olarak bankalara kendi derecelendirme yöntemlerini kullanma olanağı vermekte ve bankalar firmalara verdikleri krediler için kendi derecelendirme sistemlerini kullanabilmektedir. Bu

⁷³ Ersin Özince, **Basel II : KOBİ'lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri Toplantısı**, Ankara, (Çevrimiçi), www.tbb.org.tr., 28.06.2005.

⁷⁴ Bankacılar Dergisi, **a.g.e.**, s.9

⁷⁵ **A.e.**,s .10.

nedenle bu yaklaşımın bankaların kendi risk yönetim yöntemlerini geliştirmeye teşvik etmesi ve daha geniş bir hareket alanı sağlaması açısından önemlidir. Bankalara verilen bu hareket serbestisi aynı zamanda önemli bir sorumluluğu yani derecelendirme sistemini denetim otoritesine kabul ettirmeyi beraberinde getirmektedir.⁷⁶

İçsel Derecelendirmeye dayalı temel yöntemde banka her bir borçlunun temerrüt olasılığını (PD) tespit etmekte, denetim otoritesi temerrüt durumunda maruz kalınacak risk (EAD) ve doğacak zarar tahminlerine (LGD) ilişkin veriyi sağlamaktadır. İleri yaklaşımda, gelişmiş bir sermaye tahsis yapısına sahip olan bankaya her iki veriyi de sağlama izni verilmektedir.⁷⁷

Tablo 7: Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri ve Etkileri

Kredi Riski Yaklaşımı	Standart Yöntem	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntem	
		Temel İDD	İleri İDD
1.Asgari Sermaye Yeterliliği	İyi derecelendirilmiş borçlar için yararlıdır.	Standart yöntemdeki kriterlere ilave olarak;	Önceki yaklaşımlardaki kriterlere ilave olarak;
	Risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları kullanılır.	Kendi Temerrüt (TO) olasılıklarının kullanılması,	Banka verilerinin geniş kullanımı(zarar oranları, borç ödememe durumunda maruz kalınacak risk, teminat durumu vb.) vardır,

⁷⁶ TBB, “Özet Sunum”, a.g.e, s.6-9.

⁷⁷ BIS, “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards”, a.g.e, s.15.

	Kredi riskini azaltmak için kullanılan tekniklerin sayısı artmıştır.	2007'ye kadar 5 yıllık veri seti oluşturulması,	Gayrimenkul teminatların değişen niteliği dikkate alınmaktadır,
		İlave veri toplanması ve saklanması,	Muhtemel vade birleşmeleri,
		Menkul kıymetleştirme üzerinde ters yönlü etki yaratması,	Tahminler için "back test" yapılması,
		Standart teminatlarda iskonto yapılması.	Proje finansmanının yönetimi öngörülmektedir.
2.Denetim Otoritesinin Gözetimi	Mevcut uygulamada olduğu gibidir.	Denetim otoritesi ile nitel testlere ilişkin anlaşma sağlanacaktır.	Denetim otoritesi tüm zarar değişkenlerini inceler.
		Yönetim Kurulu ve üst yönetim derecelendirme işlevinden sorumludur.	
3.Piyasa Disiplini	Standart yöntem in kullanıldığına dair kamuoyu bilgilendirmesi yapılmalıdır.	Portföy yapısı ve borç ödememe olasılıkları kamuoyuna duyurulacaktır (5 yıllık veri)	Temerrüt durumundaki maruz kalınan risk tahminleri,
		Risk modellerinin ve tekniklerinin açıklanması gerekmektedir.	Temerrüt durumundaki zararlara ilişkin veriler,
			Derecelendirmedeki değişikliklerin dağılımı,
			Ekonomik sermaye verisi, Kredi türevlerine karşılık risk transferi ve menkul kıymetleştirme.

Sermaye Üzerine Etkileri	Pozitif (ancak faaliyet riskine bağlı sermaye ihtiyacı doğması bu etkiyi dengeleyecektir).	Basel Komite tüm bankacılık sistemi toplam sermayesinde yüzde 2-3'lük bir azalma beklemektedir.	Temel yaklaşımın altında yüzde 10'a kadar gerekçeli olarak değişebilir.
---------------------------------	--	---	---

Kaynak: TBB, Özet Sunum.

2.5.3.1.2 Operasyonel Risk

Basel II ile birlikte bankaların standartlaştırılmış yaklaşım çerçevesinde hesaplayacakları sermaye yeterliliği hesaplamalarına operasyonel risk de dahil edilmiştir. Buna göre faaliyet riskinin ortalama toplam sermaye yeterliliğinin yaklaşık %20'sini oluşturması öngörülmüştür.⁷⁸

Büyük ve karmaşık yapıdaki bankaların operasyonel risklerinin ölçülmesi için hem ara hem de ileri yaklaşımları uygulamak için gerekli koşulları karşılamaları beklenmektedir. Aksi takdirde sermaye gerekleri önemli ölçüde artacaktır.

Banka yönetim kurulu ve üst yönetimi dahili operasyonel riski yönetim sistemlerinden sorumlu olacak ve söz konusu sistemler denetim otoritesinin incelmesine tabi olacaktır.

Operasyonel riske ilişkin çalışmalar için üç farklı yaklaşım tanımlanmıştır. Temel gösterge, standartlaştırılmış yaklaşım ve içsel ölçüm yöntemleridir.⁷⁹

1-Temel Gösterge Yaklaşımı : Bankanın tüm faaliyeti için tek bir gösterge kullanmaktadır.

⁷⁸ Melek Acar Boyacıoğlu, "Operasyonel Risk ve Yönetimi", **Bankacılar Dergisi**, sayı 43, 2002, s.52.

⁷⁹ **A.e.**, s.53.

2-Standartlaştırılmış Yaklaşım : Farklı iş kolları için farklı göstergeleri tanımlamaktadır.

3-İçsel Ölçme Yöntemi : Sermayenin hesaplanmasında bankaların kendi zarar rakamlarının kullanılmasını esas almaktadır.

2.5.3.2 Denetsel Gözden Geçirme Süreci

Bir bankanın sermaye pozisyonunun genel risk profili ile tutarlı olmasını temin etmek ve eğer sermaye riske karşı yeterli bir tampon sağlayamıyorsa, denetimsel müdahalenin erken bir safhada yapılmasını amaçlayan bir süreçtir.⁸⁰

Bu süreç, aşağıdaki dört ana ve tamamlayıcı prensibe dayanmaktadır:

I - Denetimciler, bankaların, kanuni asgari sermaye oranlarının üzerinde faaliyet göstermelerini ve asgari seviyenin üzerinde sermaye bulundurmalarını istemeleri.

II -Bir banka, hem kendi risk profiline ilişkin genel sermaye yeterliliğini değerlendirmek için bir prosese (işlem,süreç) sahip olmalı, hem de sermaye seviyelerini muhafaza etmek için bir stratejiye sahip olmalıdır.

III -Denetimciler, hem bir bankanın kendi iç sermaye yeterliliği değerlendirmesini ve stratejisini, hem de bankanın, kanuni sermaye oranlarına uymasını gözden geçirmeli ve değerlendirmelidir.

IV -Sermayenin belirli bir seviyenin altına düşmesini önlemek için, denetimciler erken bir safhada müdahale etmelidirler.

Çerçeveye göre , denetimcilerin, bir bankanın genel sermaye yeterliliğini değerlendirmeleri esnasında, çeşitli faktörleri ele almaları gerekmektedir. Bu faktörler şunlardır:⁸¹

⁸⁰ Özçam, a.g.e.,s .6.

I-Bankanın risk üstlenme isteği.

II-Bankanın risk yönetimi konusundaki geçmiş sicili.

III-Bankanın faaliyet gösterdiği piyasaların niteliği.

IV-Banka gelirlerinin kalitesi, güvenilirliği ve oynaklığı.

V-Sağlam değerlendirme ve muhasebe standartlarına bağlı kalma.

VI-Bankanın faaliyetlerini çeşitlendirmesi.

Bu maddede bankaların sermaye durumlarının risk yapılarıyla uyumlu olmaları hususunda denetimsel müdahaleden çok, bankaların kendi iç sistemlerini geliştirmelerini teşvik etmektedir.

2.5.3.3 Piyasa Disiplini

Yeni düzenlemenin son ayağını oluşturan piyasa disiplini, bankaların daha şeffaf olması esasına dayanmakta ve bilgi açıklama standartlarını teşvik ederek, bankaların yeterli sermaye tutmasında piyasa katılımcılarının rolünü arttırmaktır. Bu uygulama ile bankalar daha kapsamlı kamuoyu bilgilendirmesi yapmak durumunda kalacaktır.

Şeffaflığın sağlanmasıdaki temel yaklaşımlar şöyle sıralanabilir.⁸²

-Kamuoyu bilgilendirmelerinin artırılması için gerekli mekanizmaların geliştirilmesi.

-Güvenilir ve nitelikli bilginin sağlanması için muhasebe uygulamalarının iyileştirilmesi.

⁸¹ Ebru Tuncer, “Basel II Sadece Yeni Bir Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplama Yöntemi Değildir” **Aktive Dergisi**, 2006, No:47, s.17.

⁸² Üçüncü Yapısal Blok (Piller 3) : Piyasa Disiplini ,09.12.2004.

-Kamuoyu bilgilendirmelerine karşın oluşabilecek ahlaki çöküş sorunlarını sınırlandırmak için gerekli tedbirlerin alınması.

-Finansal piyasalara ilişkin bilgi ve teşvik problemlerinin belirlenmesine yönelik düzenleyici politika ve rejimlerin oluşturulması.

Basel Komitesi, bankacılık sistemindeki sağlamlığı ve istikrarı güçlendirmek için etkin bir piyasa disiplininin önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu sebeple, sermaye yapısı, risk üstlenimi ve sermaye yeterliliği hususunda bankaların şeffaflığın sağlanmasının piyasa disiplini açısından çok önemli olduğu vurgulanmıştır.⁸³

2.6. Basel II'den Beklentiler

Basel I' in tüm bankalar için tek yöntem yaklaşımına karşılık Basel II'de farklı bankalara farklı yöntem alternatifleri sunulmaktadır. Bu yaklaşım bankaların yapısı ve büyüklükleri ile uyumlu yöntemleri kullanmalarına olanak sağlayacaktır.

Basel II ile birlikte riskler daha hassas ölçülecektir. Alınan pozisyonların risklilik derecesi ile uyumlu hesaplamalar, kaynakların doğru şekilde tahsis edilmesini sağlayacaktır. Sermaye yükümlülüklerinin doğru hesaplanması ve yerine getirilmesi sonucunda da mevduat sahiplerinin daha iyi korunması beklenmektedir.⁸⁴

Basel II etkin bir risk yönetimini teşvik etmektedir. Dolayısıyla öncelikle kurum çapında risk kültürünün yerleşmesine önem verilecektir.

Bununla birlikte risk yönetimi, riske dayalı fiyatlama sistemini getirecektir. Fiyatlamının daha ayrıntılı yapılması ve risk kavramı ile ilişkilendirilmesi, kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır.⁸⁵

Ayrıca Basel II çerçevesinde finans kuruluşlarının münferit sermaye yeterliliklerinin yerel otorite tarafından değerlendirilmesi, bu kurumlar üzerinde etkin

⁸³ TBB, **Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirmesi**,s.5.

⁸⁴ "10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)"**a.g.e.**, s.3.

⁸⁵ Robert Bailey, **Basel II and Development Countries: Understanding The Implications**, **Development Studies Institute**, s.7, Aralık 2005.

gözetim ve denetimi tesis edecektir. Kamuya açıklanacak bilgilerin daha şeffaf olması sağlanacaktır.

Basel II ile birlikte rating kavramının önemi artacak ve ratingi yüksek, riskliliği düşük firmalar bu uygulamadan daha olumlu etkilenecektir.⁸⁶

Avrupa Birliği sermaye direktifinden alınan PWC (PricewaterhouseCoopers) danışmanlık şirketinin bir araştırmasında, sermaye gereksinimindeki düşüşünün en büyük kaynağı olarak KOBİ kredilerinin içinde yer aldığı perakende portföyleri gösterilmiş ve bu doğrultuda KOBİ'lerin finansman temini ve maliyeti ile ilgili negatif bir etki beklenmediği açıklanmıştır.

Özetle Basel II, bankacılık sisteminin kırılganlığını, gelişmiş risk yönetimi ilkeleri ışığında azaltacak, riske hassasiyeti artıracak ve sermayenin çok daha etkin kullanılmasını mümkün kılacaktır.

⁸⁶ Tefik Bilgin, **Basel II : Kobilere Yeni Kredi ve Finansman Teknikleri**, Risk Yönetimi Konferansı, Haziran 2005, s.4.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II'NİN KOBİ KREDİLERİNE VE KOBİLERİN FİNANSAL TABLOLARINA MUHTEMEL ETKİLERİ

KOBİLERİN EKONOMİDEKİ ÖNEMİ VE YERİ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), ekonomik yapıları ne kadar farklı olursa olsun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önem taşımaktadır. Bu önem özellikle Türkiye gibi zaman zaman ekonomik krizlerle karşı karşıya gelen ülkeler için daha da artmaktadır.

Küçük ve esnek yapıları ile ekonomiye katkı sağlayan KOBİ'ler tüm dünyanın gündemindedir. Rekabetin ve değişikliğin çok yoğun yaşandığı günümüzde, istihdamın ve üretimin büyük bölümünü sağlayan KOBİ'ler değişimlere kolay uyum sağlayabilen yapılarıyla ekonomilerde önemli yer tutmaktadır.⁸⁷ Ülkemiz açısından genel bir değerlendirme yapılacak olursa işyeri sayısı, çalışanlar sayısı ve katma değer olmak üzere üç önemli göstergeye bakıldığında küçük ve orta ölçekli işletmelerin ülkemizin gerek sosyal gerekse ekonomik dokusunda önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin % 99,5'ini oluşturmaktadır. İmalat sanayindeki istihdamın % 76,7'si Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde yer almaktadır. Yaratılan katma değerde ise Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin payı ise % 38'dür.⁸⁸

KOBİ'lerin ekonomiye katkılarını 5 ana başlık altında toplayabiliriz⁸⁹:

a) İstihdam yaratılması

⁸⁷ Halil Sariaslan, "Türkiye Ekonomisi'nde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler", **TOBB Yayınları**, Ankara, 1996,s.42.

⁸⁸ D.İ.E.,2005.

⁸⁹ Türkiye Bankalar Birliği, **Risk Yönetimi Ve Basel II'nin Kobilere Etkileri**, Eylül 2004, Yayın no: 228, s.14.

- b) Esneklik sayesinde yeniliklere hızla uyum
- c) Girişimciliği teşvik
- d) Butik üretim sayesinde ürün farklılaşması
- e) Büyük işletmelere ara malı temini

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayımlanan 2002 yılı verileri itibari ile 250’den daha az sayıda çalışanı olan işletmeler, toplam işletmelerin sayısı olarak %99,89’unu oluşturmaktadır.

Tablo 8: Çalışan Sayısına Göre Şirket Sayıları

	Çalışan Sayısına Göre İşyeri Büyüklük Grupları	Dağılım (%)
KOBİ	1-250	99,89
Mikro	0	1,38
Mikro	1 - 9	94,94
Küçük	10 – 49	3,09
Orta	50 – 99	0,30
Orta	100 – 150	0,10
Orta	151 – 250	0,08
Büyük	251 +	0,11

Kaynak: DİE, 2002.

Şirket sayısı olarak KOBİ’ler, hem Türkiye ekonomisi, hem de diğer pek çok ülke ekonomisi için önemli rol oynamaktadır. Ülkemizde istihdamın yarısına yakını ve üretimin yaklaşık %40’lık bir bölümü KOBİ’ler tarafından gerçekleştirilmektedir. Gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında bu oranların görece olarak daha düşük

seviyelerde olduğu görülmektedir. Ayrıca KOBİ'lerin toplam yatırım ve ihracat içindeki paylarının da oldukça düşük olduğu görülmektedir.⁹⁰

Tablo 9: KOBİ'lerin Ülke Ekonomileri İçindeki Yerleri

%	A.B.D.	Almanya	Japonya	G.Kore	Fransa	Türkiye
Toplam işletmelere oranı	97,2	99,8	99,4	97,8	99,9	98,8
İstihdam Oranı	50,4	64	81,4	61,9	49,4	45,6
Yatırım Payı	38	44	40	35,7	45	6,5
Üretim Payı	36,2	49	52	34,5	54	37,7
İhracat payı	32	31,1	38	20,2	23	8

Kaynak: KOBİNET, t'.y'.

3.1. Geleneksel Kobi Tanımlamaları

3.1.1 KOBİ Tanımlamasında Kullanılan Ölçütler

Dünyanın bir çok ülkesi ve Türkiye ele alındığında literatürde spesifik bir KOBİ tanımının bulunmadığı görülmektedir. KOBİ'leri belirtmek amacıyla kullanılan tanımlar ve ölçütler konusunda bilim adamları ve araştırmacılar arasında da görüş birliği bulunmamaktadır. KOBİ'lere yönelik ortak bir tanımlamanın yerleşmemesinin en önemli nedeni olarak, ülkelerin kalkınma düzeyi ve sektörler arasındaki farklılıklar gelmektedir.⁹¹ KOBİ kavramı daha çok göreceli bir büyüklüğü ifade etmektedir. Bu kavramın ifade ettiği büyüklük; sanayileşme düzeyine, pazarın büyüklüğüne, işletmelerin iş kollarına ve kullanılan üretim tekniklerine bağımlı olarak ülkeler arasında değişiklik göstermektedir.⁹²

Ayrıca KOBİ denildiğinde tek parça ve bir bütün olarak ifade edilen bir üretim biriminin olmaması da tanımı daha da zorlaştırmaktadır. Çünkü KOBİ kapsamı içine

⁹⁰ Figen Yılmaz, "Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ' ler) ", (Çevrimiçi) http://www.isbank.com.tr./dosya/ekon-tr_kobiler2004.pdf, 05.12.2003, s.7.

⁹¹ Devletin KOBİ Politikası'nda Alternatif Yöntemler, TOSYÖV Yayınları, Ankara, 1999.

⁹² Nevin Yörük, Ünsal Ban, **KOBİ'lerin Finansman Sorunları ve Finansman Sorunlarının Kaynaklarının Belirlenmesine Yönelik Uygulama**, Ankara, 2003, Gazi Kitap Evi, s. 5

3 farklı birim girmektedir. Bunlar; Mikro ölçekli işletmeler, küçük ölçekli işletmeler, orta ölçekli işletmeler olarak sınıflandırılmaktadır. “Kendiliğinden bölünen canlı hücreler gibi, KOBİ bünyesi içinde oluşan bu sınıflamalar, tanımlama yapmayı daha da zorlaştırmaktadır”.⁹³ Bununla birlikte yapılan ayrımlar arasındaki sınırların ne olduğu (Örneğin mikro işletme ile küçük işletme arasındaki istihdam, ciro, hisse payı vs ölçütleriyle oluşan sınırın ne olacağı gibi) konusunda oluşan ayrılık ve ihtilaflar daha da çeşitlenmektedir.

KOBİ tanımlamalarında çok farklı kriterler kullanılabilir. Bunun yanında temel bir sınıflandırma yapmak gerekirse KOBİ tanımlaması yapmak için kullanılan ölçütler “nicel” ve “nitel” ölçütler olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilmektedir. Nicel yaklaşımın önemli gerekçesi; KOBİ’lerin nitel ölçütlere dayandırılması halinde açık, objektif ve belirgin bir sınıflandırmanın olamayacağıdır. Nitel ölçütlere gerekçe olarak ülke şartları göz önünde bulundurulmakta ve girişimcilerin sahip oldukları özellikler vurgulanmaktadır.⁹⁴ Her iki ölçütün bir arada değerlendirildiği üçüncü bir yaklaşımda ise, tanımlama yapılırken hangi nicel ve/veya nitel ölçütlerin kullanılacağına ilişkin açıklamalar söz konusudur.⁹⁵

3.1.1.1 Nicel (Kantitatif) Ölçütler:

İşletmelerin büyüklüklerini nicel (sayısal) anlamda belirlemede kullanılan en yaygın ölçütler şunlardır.⁹⁶

- Çalıştırılan personel sayısı
- Personele ödenen ücret ve maaşların tutarı
- Kapasite büyüklüğü
- İşletmedeki makine parklarının değeri
- Sabit varlıklar toplamı
- Toplam sermaye

⁹³ A.e., s.6.

⁹⁴ Tamer Müftüoğlu, *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri*, Ankara, Turhan Kitapevi, 1991, s.99.

⁹⁵ KOBİ’lerin Yatırım Kararları ve Yatırım Teşvikleri, BİAR, Ankara, 1992, s.5.

⁹⁶ Müftüoğlu, a.g.e., s.40.

- Satışların tutarı
- Gayri safi gelir
- Enerji kullanımı
- Belirli bir süre içerisinde kullanılan hammadde tutarı
- Makinelerin iş zamanı fonu toplamı
- İş gücünü toplam iş zamanına oranı
- Belirli bir süredeki katma değer
- Aktif toplamı
- Yatırılan sermaye
- Kar hacmi
- İhracat/satış oranı
- Sektör içindeki pazar payı

Nicel ölçütlerin en sık kullanılanı istihdam edilen personel sayısıdır. Ancak herhangi bir nicel ölçütü tek başına KOBİ tanımlaması için kabul etmek de doğru bir yaklaşım olarak görülmemektedir. Ölçütler aynı ülkede, aynı anda örgütsel yapılarca amaçlarına göre değişiklik gösterebilirken, zaman içerisinde değişikliğe uğrayabilmektedir.⁹⁷ Bu nedenle nicel ölçütler yanında sayısal olarak ifade edilmeyen ve işletmelerin niteliğini ön plana çıkaran nitel ölçütler de kullanılmaktadır.

3.1.1.2 Nitel (Kalitatif) Ölçütler:

Nitel işletme ölçütleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.⁹⁸

- Bağımsız yönetim, (genellikle işletmelerin yöneticileri aynı zamanda işletmelerin sahipleridir.)
- İşletmenin çalışmalarını yöresel olarak sürdürmesi,
- İşletmenin çalışmalarını sürdürdüğü iş kolu içerisinde küçük bir yere sahip bulunması,

⁹⁷ Serhabet Altıkardeş, **Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Ekonomimizdeki Yeri ve Tanımlanması, Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Geliştirilmesi Semineri**, MPM Yayını, No:120, Ankara,1973, s. 8.

⁹⁸ Müftüoğlu, **a.g.e.**, s.44.

- İşletmenin sermayesinin tümünün ya da büyük bölümünün işletme sahibine ait olması.

Nitel ölçütler genel olarak yukarıdaki gibi sıralansa da işletmelerde iş bölümü ve uzmanlaşma, kademeleşme, pazarlama gücü, kredi sağlayabilme kaynakları, tedarik ve satış gücü de nitel ölçütler arasında gösterilebilmektedir.⁹⁹

3.2 KOBİ Tanımlamaları

Basel II'nin KOBİ'lere ilişkin hükümlerine ve bu hükümlerin KOBİ'ler üzerindeki muhtemel etkilerine geçmeden önce uluslar arası platformda ve ülkemizde halihazırda yerleşik bulunan KOBİ tanımlamalarına değinmekte fayda görülmektedir.

3.2.1 Uluslararası Kurumlarda KOBİ Tanımları

Avrupa Birliği Komisyonu 7 Şubat 1996'da ilk kez KOBİ'ler için belirgin ve ikna edici bir tanım önermiştir.¹⁰⁰

Komisyonun tanımı şu ölçütlere dayanmaktadır:

- İşçi sayısı,
- Bilanço büyüklüğü,
- Bağımsızlık derecesi

Söz konusu düzenlemeye göre, 250'den az sayıda işçi çalıştıran işletmelerin KOBİ olduğu kabul edilmektedir. Bir işletmenin orta ölçekli olarak tanımlanabilme şartı; 50 ile 250 arasındaki bir sayıda işçi çalıştırmak, yıllık cironun 40 milyon ECU'nun altında olması veya bilanço büyüklüğünün 27 milyon ECU'yu aşmaması olarak kabul edilmiştir. Küçük işletme tanımlamasında ise işçi sayısı, 50 işçiden az,

⁹⁹ Biar, **a.g.e.**, s.4.

¹⁰⁰ Yörük, **a.g.e.**, s.11.

ciro sınırı 7 milyon ECU'nun altında ve bilanço büyüklüğü de 5 milyon ECU'dan az olarak belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletler, 10 kişiden az işçi çalıştıran ve enerji kullanan, 20'den az işçi çalıştıran ve enerji kullanmayan ve 50'den az işçi çalıştıran işletmeler küçük işletme olarak kabul etmiştir.¹⁰¹

OECD'nin KOBİ tanımına göre, 20'den az işçi çalıştıran işletmeler çok küçük, 20-99 arasında işçi çalıştıran işletmeler küçük, 100-199 arasında işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletme olarak kabul edilmektedir.¹⁰²

Avrupa Birliği'nin tanımlamasına göre ise KOBİ'ler, 250'den daha az sayıda işçi çalıştıran, yıllık cirosu 50 milyon Euro'nun altında olan ve bilanço tutarı 43 milyon Euro'yu aşmayan işletmelerdir.

3.2.2 Türkiye'de KOBİ Tanımları

Basel II içerisinde KOBİ'ler açısından önem arz eden en temel husus KOBİ tanımlamasıdır. Bu açıdan ülkemiz mevzuatı ve uygulamalar değerlendirildiğinde, farklı kurumların KOBİ tanımına ilişkin farklı kriterler kullandığı görülmektedir. Söz konusu tanımlar genellikle faaliyet gösterilen sektör, çalışan sayısı, sabit yatırım tutarı ve KOBİ sermayesinin önemli bir kısmının büyük işletmelere ait olmaması kriterlerine dayanmaktadır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 18.11.2005 tarih 2005/9617 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik"te belirtilen KOBİ tanımı, küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında dikkate alınacaktır. Ancak KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar, bu Yönetmelik'te belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebileceklerdir. Bu Yönetmelik'in yürürlüğe

¹⁰¹ Rebi Savaşır, *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler Açısından İstihdam Politikaları*, Ankara, Kamu-İş Yayınları, 1999, s.42.

¹⁰² Müftüoğlu, a.g.e., s.140.

girmesi ile birlikte, ülkemizde kısmen de olsa KOBİ tanımı konusunda yeknesaklık sağlanabilecektir. İlgili Yönetmelik Madde 4.b ile, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ); 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL’yi aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca “KOBİ” olarak adlandırılan ekonomik birimleri ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰³

Ayrıca bu Yönetmelik ile, KOBİ’ler Tablo 10’daki şekilde sınıflandırılmaktadır.

Tablo 10 : Yeni KOBİ Sınıflandırmaları

İŞLETME TİPİ	ÇALIŞAN SAYISI	NET SATIŞ HASILATI VE/VEYA MALİ BİLANÇOSU
Mikro İşletme	< 10	< 1 Milyon YTL
Küçük İşletme	< 50	< 5 Milyon YTL
Orta Büyüklükteki İşletme	< 250	< 25 Milyon YTL

Kaynak : (Çevrimiçi) [http:// www.sanayi.gov.tr](http://www.sanayi.gov.tr), 07.10.2006.

Hazine Müsteşarlığı’nın tanımına göre; imalat sanayinde faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, demirbaşlar vb. toplamının net tutarı 400 milyar Türk Lirasını aşmayan;

- 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli,
- 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli,
- 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir.

En fazla 400 milyar TL. tutarında sabit yatırım harcaması yapan işletmelerin tüm yatırımları KOBİ kapsamında değerlendirilir.¹⁰⁴

¹⁰³ (Çevrimiçi) [http:// www.sanayi.gov.tr](http://www.sanayi.gov.tr), 07.10.2006.

¹⁰⁴ “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” (Çevrimiçi) [http:// www.hazine.gov.tr](http://www.hazine.gov.tr), 07.10.2006.

Dış Ticaret Müsteşarlığı tanımına göre; KOBİ'ler; imalat sanayinde faaliyet gösteren, 1-200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon ABD doları karşılığı TL'yi aşmayan işletmelerdir.¹⁰⁵

Ülkemizde farklı kurumlarca kabul edilen KOBİ tanımlamaları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 11 : Farklı Kurumlarca Kullanılan KOBİ Tanımları

KURUM	SEKTÖR	ÇALIŞAN SAYISI	SABİT YATIRIM TUTARI
KOSGEB	İmalat sanayi	≤ 150 kişi	
Halk Bankası	İmalat sanayi	≤ 250 kişi	< 1.500.000 YTL
Eximbank	İmalat sanayi	≤ 200 kişi	< 2.000.000 \$
Hazine Müsteşarlığı	İmalat sanayi, Tarım, Turizm, Sağlık, Eğitim, Madencilik, Yazılım geliştirme	≤ 250 kişi	< 950.000 YTL
Dış Ticaret Müsteşarlığı	İmalat sanayi	≤ 200 kişi	< 2.000.000 \$
Devlet İstatistik Enstitüsü		< 100 kişi	
Devlet Planlama Teşkilatı		< 100 kişi	
Kredi Garanti Fonu		< 250 kişi	

Kaynak: OECD, 2004; Ayhan Yüksel, 2005

3.3 Türkiye’de KOBİ’lerin Genel Yapısı Ve Sorunları

3.3.1 KOBİ’lerin Genel Yapısı

Günümüzde ölçek ekonomisine dayalı üretim yapan büyük sanayi işletmeleri ile birlikte bu tür firmalara girdi sağlayan esnek yapılı ve daha hızlı hareket etme kabiliyetine sahip KOBİ odaklı işletmecilik modelleri giderek önem kazanmaya başlamıştır. Gerek üretimde, gerekse de yeni istihdam yaratarak toplumsal bütünleşmenin ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında önemli bir yere sahip

¹⁰⁵ “ KOBİ Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırması Hakkında Yönetmelik” (Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr>, 18.11.2006.

olan KOBİ'lerin yarattıkları değerin farkına varan ülkeler, toplam işletmeler içerisindeki payı yüzde 95'leri bulan KOBİ'leri desteklemeye yönelik önemli düzenlemeleri hayata geçirmişlerdir.¹⁰⁶

Ülkemizde de 80'li yılların sonundan itibaren KOBİ'lere yönelik bir destek sisteminin oluşturulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Üyesi bulunduğumuz OECD ve üyeliğe adaylık süreci yaşadığımız Avrupa Birliği, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesi ve desteklenmesi için yoğun bir çaba sarf etmekte, sürekli olarak yeni politika ve stratejiler üretmektedir¹⁰⁷. Ülkemiz, OECD'nin KOBİ'leri desteklemeye yönelik temel kriterleri içeren dokümanı ve AB KOBİ Sözleşmesini kabul ederek gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle aynı politika ve prensipleri benimsediğini vurgulamıştır.¹⁰⁸ Ayrıca TBMM'de 1990 yılında kabul edilen 3624 sayılı kanun ve bu kanunla kurulan KOSGEB Başkanlığı, ülkemizin KOBİ'lere verdiği değerin somut bir ifadesidir.

Buna karşın, serbest pazar ekonomisini benimseyerek uluslararası piyasalara entegrasyon yolunda önemli adımlar atan ülkemiz, bankacılık sektörünün ve reel sektörün güçlendirilmesine yönelik reformların gerçekleştirilmesi konusunda ise yeterince hızlı davranamamıştır.¹⁰⁹ 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik krizler, bankacılık sektörü ve reel sektörü olumsuz şekilde etkilemiş, bu durum Türkiye ekonomisi için ağır sonuçların ortaya çıkmasına neden

¹⁰⁶ Tahir Akgemci, "KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler", KOSGEB, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr>, 20.12.2001

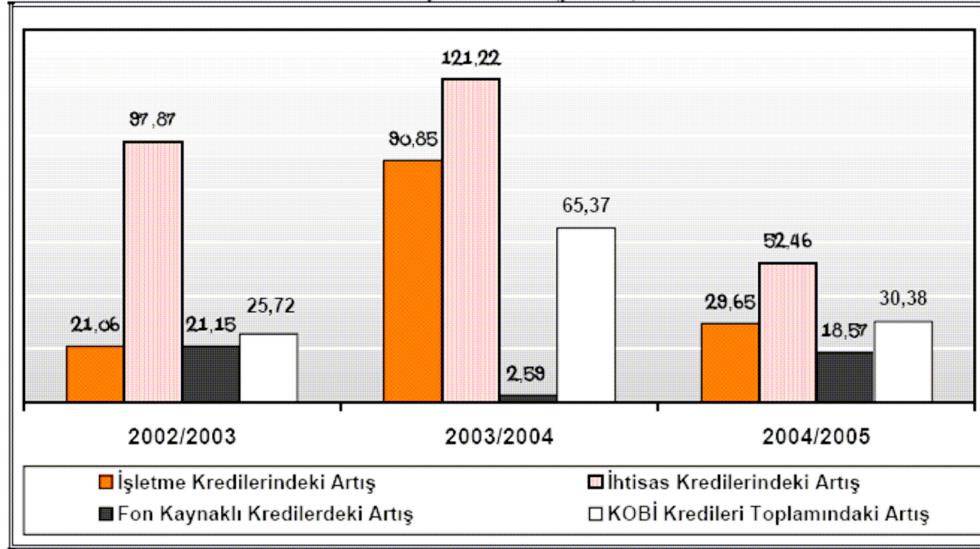
¹⁰⁷ Figen Yılmaz, "Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ'ler)", (Çevrimiçi) <http://www.isbank.com.tr>, 12.04.2004

¹⁰⁸ Akgemci, **a.g.e.**, 20.12.2001.

¹⁰⁹ Yılmaz, **a.g.e.**, 12.04.2004

olmuştur.

Grafik1. KOBİ Kesimine Kullandırılan Kredilerin Yıllar İtibarıyla Artış Yüzdesi (yüzde)

Kaynak : BDDK Şubat 2005 ve Ocak 2006 Aylık Bültenlerinden derlenmiştir. (2002 ve 2003 yılı verileri Aralık ayı itibarıyla, 2004 ve 2005 yılı verileri Kasım ayı itibarıyla çalışmada yer almıştır.)

Ancak kriz sonrası dönemde uygulamaya konan yeni ekonomik programın makro ekonomik göstergelerde sağlamış olduğu iyileşme belirli ölçüde bankacılık sektörü - reel sektör ilişkilerine de yansımış, bankalarca KOBİ kesimine kullandırılan kredilerin hacminde ve bu kredilerin bankaların toplam aktifleri içerisindeki payında da önemli artışlar olmuştur.¹¹⁰

Grafikten de görüleceği üzere, “Özel Kesime Kullandırılan Krediler” içerisinde “KOBİ Kesimine Kullandırılan Krediler” bir önceki yıla kıyasla toplam olarak 2003 yılında yüzde 25,72, 2004 yılında yüzde 65,37, 2005 yılında yüzde 30,38 oranında artış göstermiştir.

Basel II uygulamalarına geçiş süreci, bu iki sektör arasındaki ilişkilerde köklü değişikliklere yol açacak niteliktedir. “Basel II, aslında bankacılık kesimiyle ilgili düzenlemeler bütünü olmakla birlikte, reel kesimdeki firmaları da çok yakından ilgilendirmektedir.”¹¹¹ Basel II normlarının, bankaların önemli kredi müşterileri

¹¹⁰ Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, t’.y’, s.18.

¹¹¹ Ayhan Yüksel , “Basel II ve KOBİ, Basel II ve Türkiye’deki KOBİ’lere Etkileri Eğitim Programı”, KOSGEB ve Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, 24.06.2005.

arasında bulunan KOBİ'leri önemli düzeyde etkileyeceği bilinmektedir. Bu etkilerin Türkiye'deki yansımalarından önce KOBİ'lerin ne şekilde tanımlandığının, Türkiye'de faaliyette bulunan KOBİ'lerin içinde buldukları ekonomik şartların, temel yapılanma şekillerinin ve yaşadıkları problemlerin bilinmesi gerekmektedir. Basel II'nin etkilerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi, bu veriler ışığında daha anlamlı bir hale gelecektir.

3.3.2 KOBİ'lerin Temel Sorunları

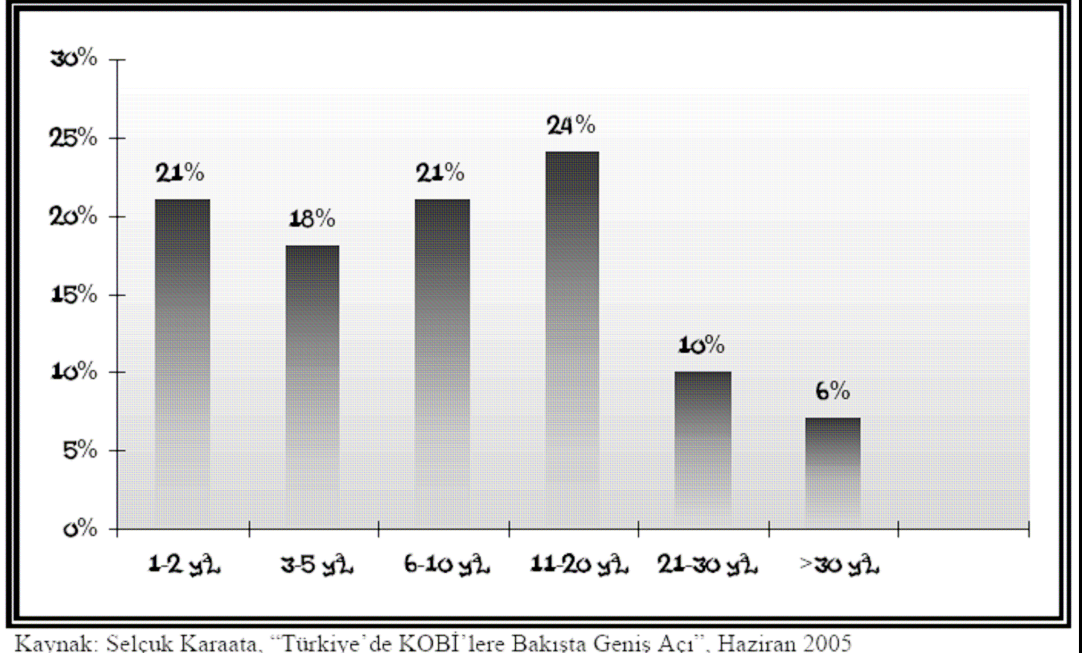
Ülkemizde KOBİ'lerin sayısı hizmet sektörü de dahil olmak üzere, tüm işletmelerin sayısının yüzde 98,8'ini ve bu işletmelerdeki toplam istihdamın yüzde 45,6'sını oluşturmaktadır. KOBİ yatırımlarının, toplam yatırımlar içindeki payı yüzde 38'e ulaşmakta ve toplam katma değer yüzde 26,5'i yine bu işletmelerce yaratılmaktadır. KOBİ'lerin toplam ihracat içerisindeki payları, yıllar itibarıyla değişiklik göstermekle beraber ortalama yüzde 10 oranında gerçekleşmekte ve bu kesimin toplam banka kredileri içindeki payı yüzde 5 civarında seyretmektedir.¹¹²

Türkiye'de KOBİ'lerin büyük çoğunluğu aile şirketleri şeklinde faaliyet göstermekte, kurumsal yönetim mekanizmalarının yaratılmaması nedeniyle de KOBİ'lerimizin ortalama ticari faaliyet süreleri çok kısa seyretmektedir.¹¹³

¹¹² Halil Sarıaslan, **a.g.e.**,s 43..

¹¹³ Basel II ve KOBİ' ler Çalışma Grubu, t'.y', s.20.

Grafik 2: Firmaların Ortalama Faaliyet Süreleri

Kaynak: Selcuk Karaata, "Türkiye'de KOBİ'lere Bakışta Geniş Acı", Haziran 2005

Türk KOBİ'lerinin maruz kaldıkları muhtelif problemler arasında aşağıda ele alınanlar, KOBİ'lerin gelişebilmeleri ve gerek dünya, gerekse de AB iç pazarında rekabet gücü kazanabilmeleri önündeki temel darboğazları oluşturmaktadır. Aynı zamanda ülkemiz ekonomisinin yapısal sorunlarına da denk gelen bu problemler, halen uygulanmakta olan politika ve programların başarısının önünde de ciddi engeller oluşturmaktadır.¹¹⁴

Genel Sorunlar

- Girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin işletme sahibinde bütünleşmesi,
- Fizibilite çalışmalarının yetersizliği,
- Ortak girişimlerde çekingenlik,
- İşletmeler arası işbirliği eksikliği,

¹¹⁴ A.e., s.24.

- Kuruluş yeri seçimi ile ilgili sorunlar,

İdari Sorunlar

- Yönetim ve yönetici sorunları,
- Nitelikli personel bulunamaması,
- İşletme sahiplerinin teknik kökenli olması,
- Örgüt ve örgütlenme sorunları,
- Uzmanlaşma ve formasyon eksikliği,
- İdari, teknik, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde eksiklik,

Üretim Ve Teknoloji Sorunları

- Teknolojik yetersizlik,
- Üretim kapasitesi eksikliği,
- Pazar araştırması yapılmaması,
- Ar-Ge faaliyetlerinin eksikliği,
- Kapasite belirlenmesinde yanlışlıklar,
- Hammadde, işletme malzemesi vb. sağlanmasında yaşanan sorunlar,
- Uluslararası kalite normlarında ürün üretememe,
- Fason üretim planında karşılaşılan sorunlar,
- Stoklama (depolama) sorunları,

Pazarlama Sorunları

- Pazar, çevre analizi ve erken uyarı sistemlerinden yoksunluk,
- Yeni pazar kanallarının hazırlanamaması,
- Dağıtım sorunları,
- Potansiyel iç pazarların bulunması, araştırılması ve değerlendirilmesindeki güçlükler,
- Pazar bilgisi eksikliği,
- İhracat pazarlama sorunları,
- Dış pazarlardaki yoğun rekabet,
- Dış pazarda potansiyel belirleme güçlükleri,
- Dış pazarlama giderlerinin yüksekliği,
- İstenilen standartlara uyamama,

Finansman Sorunları

- İşletme sermayesi ve öz kaynak yetersizliği,
- Yabancı kaynak sağlamada güçlükler ve maliyetlerin yüksekliği, kredibilitenin düşüklüğü,
- Yatırım zamanlamasında yapılan hatalar,
- İşletme sahiplerinin finansal yönetim açısından bilgi noksanlığı ve profesyonel yönetici çalıştırılmaması,

- Teşviklerden yeterince yararlanılamaması,

Diğer Sorunlar

- Yasal sınırlamalar,
- Destekleyici ve yönlendirici politikaların eksikliği,
- Mevzuatın ve yeni gelişmelerin yeterince izlenememesi (bilgi eksikliği)
- Yasal hakların savunulamaması,
- Bürokratik işlemler, engeller ve gecikmeler,
- Üniversite-küçük sanayi işbirliğinin geliştirilememesi.

Söz konusu bu sorunlardan farklı olarak, Türk KOBİ'lerinin finansman sorunları, banka kredilerinin önemi ve sorunlar ile kayıt dışılığın KOBİ'ler üzerindeki etkileri alt başlıklar halinde Basel II Ve KOBİ'lere Bakış bölümü içinde ayrıca incelenecektir.

3.4 Basel II Ve Kobilere Bakış

3.4.1 Basel II Kriterleri'ne Göre KOBİ Tanımlaması

Basel II'de KOBİ'lere yönelik en kritik konumda olan hüküm KOBİ tanımıdır. Bu tanım bazı zamanlarda kredilerin hangi portföye dahil edileceği açısından önem kazanırken bazı durumlarda da aynı portföy içerisinde büyük ölçekli şirketler ile KOBİ kredilerinin farklı sermaye yükümlülüklerine tabi olması sonucunu doğurmaktadır.¹¹⁵

Ülkemizde şimdiye kadar yapılan KOBİ tanımlarından farklı olarak, Basel II'de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemde SME (Small and Medium Sized Entities) sınıfının sınırları firmaların yıllık toplam satış cirolarına

¹¹⁵ Ayhan Yüksel, **Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri**, 'y.y.', 't.y.', s.16.

göre belirlenmeye başlanacaktır. SME (KOBİ); toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁶ KOBİ tanımına bağlı olarak “perakende-kurumsal” ayrımı çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (Nakit + Gayrinakit) 1 Milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler “perakende portföy” içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise “kurumsal portföy” içinde tanımlanmaktadır.¹¹⁷

Kredi Tutarı (K) Yıllık Satış Cirosu (C) Sınıflandırma

K > 1.000.000.- EURO C > 50.000.000.- EURO Kurumsal

K > 1.000.000.- EURO C < 50.000.000.- EURO Kurumsal-(KOBİ)

K < 1.000.000.- EURO C > 50.000.000.- EURO Kurumsal

K < 1.000.000.- EURO C < 50.000.000.- EURO Perakende-(KOBİ)

Ayrıca birbirleriyle bağlı olduğu düşünülen küçük işletmeler veya şahıslar tek bir işletme olarak kabul edilir ve portföydeki bu tarz firmalara verilen nakit ve gayri nakdi kredi miktarının perakende kredi portföyünün % 0,2'sini geçmemesi şartı aranır.¹¹⁸ Yine, bir bankada “perakende” portföyü içinde (perakende-KOBİ olarak) değerlendirilen bir firma toplam kullandığı kredi tutarına bağlı olarak (1 milyon Euro) diğer bir bankada “kurumsal” portföyü içerisinde değerlendirilebilecektir. Yani, satışları 50 milyon Euro'dan düşük olan bir firma bir bankadan 1 milyon Euro'nun altında kredi kullanırsa “perakende” portföyü içinde değerlendirilecek (Perakende-KOBİ) ve o portföyün risk ağırlığına tabi olacakken, diğer bankadan 1 milyon Euro'nun üzerinde bir kredi alırsa o bankada “kurumsal” portföyünde değerlendirilecek (Kurumsal- KOBİ) ve o portföyün risk ağırlıklarına tabi olacaktır.

¹¹⁶ “10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)” a.g.e., s.2.

¹¹⁷ Yüksel, a.g.e., s.18.

¹¹⁸ Basel Committee on Banking Supervision (BCBS), (Çevrimiçi), [http:// www.bis.org/bcbs/aboutbcbs.htm](http://www.bis.org/bcbs/aboutbcbs.htm), 12.04.2004.

Değerlendirmede kullanılacak risk ağırlıkları da bu iki bankanın sermaye yeterliliği için kullandığı yöntemlere göre farklılık arz edecektir.¹¹⁹

3.4.2 KOBİ'lerin Derecelendirilmesi Ve Derecelendirme Notunun Etkisi

3.4.2.1. Derecelendirmenin Tanımı Ve Nitelikleri

Risk, ölçülebilmesi, karşılaştırılabilmesi ve bir gösterge olabilmesi açısından sayısallaştırılmalıdır. Bu sayısallaştırma işlemi 'derecelendirme' olarak adlandırılmaktadır. Derecelendirme, bir firmanın mali verilerinden yönetsel niteliklerine, geçmiş performansından gelecekteki projelerine kadar birçok faktörün bir arada değerlendirilerek, nihai bir nota ulaşılması anlamına gelmektedir.¹²⁰

Derecelendirmenin sağlayacağı en büyük fayda, 'risk' kavramının herkes için aynı şeyi ifade eden bir araç haline getirilmesidir. Daha düşük kredi fiyatları, ancak iyi (yüksek) rating notu almış firmalar için mümkün olacaktır.¹²¹

Bugün birçok banka derecelendirme sistemini oluşturmuş, müşterilerine birer kredi notu atamaya başlamış durumdadır. Ayrıca Türkiye Bankalar Birliği (TBB) kapsamında oluşturulan çalışma grupları ile bankalardan bağımsız bir 'Dış Derecelendirme Şirketi' kurulması yolunda araştırma ve çalışmalar yapılması istenmiştir.¹²² Türkiye'deki bankaların çoğu kendi iç derecelendirme sistemlerini oluşturmuş olsalar da BASEL II ile özellikle Kurumsal Portföyde yer alan firmalar için Uluslararası Derecelendirme Kuruluşlarının verdiği notlar oldukça önem kazanacaktır. Riskin analitik anlamda belirlenmesi iyi firmanın düşük maliyetle, görece olarak kötü firmanın daha yüksek maliyetle fon bulmasına neden olacaktır.

¹¹⁹ Münür Yayla, Yasemin Türker Kaya, "Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, **BDDK Araştırma Dairesi, ARD Çalışma Raporları**" (Çevrimiçi), <http://www.bddk.org.tr>, 12.05.2005.

¹²⁰ "Seri:VIII, No:40 Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği", (Çevrimiçi) http://www.spk.gov.tr/teblig/files/SeriVIII_No40.pdf, 10.05.2006.

¹²¹ Süleyman Uyar, Hakan Aygören, **Basel II İlkelerinin KOBİ'lere Olası Etkileri: Finansman Maliyeti, Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirme**, Ağustos - Eylül - Ekim Yıl : 2006, Sayı: 77, s.67.

¹²² kobifinans bilgi servisi II, http://www.kobifinans.com.tr/alt_bilgi_merkezi/0202

Basel-II ile birlikte reel sektördeki firmalar bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirilerek bir rating notuna sahip olacaklardır. Bu rating notları AAA-AA-A-BBB-BB-B-CCC-CC-C olarak sıralanacaktır. Bu rating belirlenirken firmanın finansal yapısı kadar yönetim ve organizasyon yapısı, kurumsallaşma düzeyi, insan kaynağı gibi niteliksel faktörler de dikkate alınacaktır.

AAA rating notuna sahip firmalar en düşük kredi fiyatları ile borçlanabilecekken C notuna sahip firmalar daha yüksek kredi faizleri ile borçlanabilecektir.¹²³

3.4.2.2 Bir Derecelendirme Sisteminde Arananlar¹²⁴

- Derecelendirme bütün (aktüel) önemli kalitatif ve kantitatif müşteri verileri analizine dayalı olmalıdır. Bunlardan özellikle: Karlılık, sermaye yapısı, gelirlerin kalitesi, borçlu hakkındaki bilgilerin kalitesi ve ulaşılabilirliği, dış kaynaklardan sermaye finansmanının derecesi, finansal esneklik, yönetimin niteliği, piyasadaki durum ve büyüme şansı, ülke/çevrenin risk karakteri, ismen tayin edilmiştir. Toplanan ve kullanılan veriler istatistiksel modelle bağdaşmalıdır. Bu model aracılığıyla ortadan kaldırılamayan etki faktörlerinin uzmanlar tarafından ortadan kaldırılması gerekmektedir.

- Derecelendirme mümkün olduğunca objektif kriterlere dayanmalıdır. Özellikle kişi ve zaman itibarıyla bağımsızlık söz konusu olmalıdır.

- Derecelendirme kararı bağımsız bir birim tarafından verilmelidir. Bağımsızlık, hem borçluyla olan ilişkiye, hem de hesaplanan derecelendirmeyi veren kimseye finansal yönden tabi olmamayı içerir.

- Bütün derecelendirmelerin en azından yılda bir güncellenmesi gereklidir. Bunun dışında banka, derecelendirmeyi borçlu hakkındaki yeni bilgilere 90 gün

¹²³ (Çevrimiçi) <http://www.itkib.org.tr>, 12.11.2006.

¹²⁴ Giese, a.g.e.s, 41

içinde uyarlayabilecek süreçlere sahip olmalıdır. Uyarlama süresi müşterinin kredibilitesinin kötüleşmesi durumunda 30 gün ile sınırlıdır.

- Derecelendirme konusunda kredilerle ilgili komisyonlara aylık rapor verilmesi gereklidir. Raporun bölümleri; münferit derecelendirme sınıfının risk profili, sınıf başına PD tahminleri ile gerçekleşen temerrütler arasında bir karşılaştırma ve derecelendirme sınıfları arasında müşteri geçişlerinden oluşmalıdır.

- PD (temerrüde düşme olasılığı) bir yıllık zaman dilimi için Basel II Uzlaşısı'nda önerilen temerrüt tanımına dayalı olarak hesaplanmalıdır. Temel veri tarihçesi en az beş yıllık olmalıdır (uygulamanın başlangıcı açısından, iki yılın üzerinde depolanmış veri demetleri yeterlidir). Gelişmiş IRB-yaklaşımı altında LGD tahminleri için yedi yıl gereklidir.

- Derecelendirme sürecinin; özellikle uygulanan metot, istatistiksel modeller ve bunların sınırları ile zaman içerisinde süreçte meydana gelebilecek değişiklikler açısından açıkça belgelendirilmesi.

- Verilen derecelerin tutarlılığı.

Her şeyden önce içsel derecelendirme için borçlunun verilerinin toplanması ve işlenmesi, çok sayıda personel gerektirmekte aynı zamanda yüklü bir maliyetle gerçekleşmektedir. Verilerin işlenmesi, derecelendirme sürecinin yürütülmesi ve gerekli ayarlamaların yapılarak sürekliliğin sağlanması sadece yüksek bir alan bilgisi ve tecrübeyle mümkündür. Basel II Uzlaşısı'ndan bu maliyet boyutunun fark edilmesi pek mümkün değildir. Bu nedenle-özellikle bu konuda tecrübesi olmayan bankalar tarafından- maliyetler daha düşük tahmin edilebilir.¹²⁵ Diğer taraftan bir derecelendirme metodunun kullanılması büyük faydalar sağlayabilir. Bu faydalar kendini sadece IRB yaklaşımı çerçevesinde sermaye gereksiniminin düşürülmesi imkanı olarak değil, aynı zamanda kredi ürünlerinin verilmesi ve «fiyatlandırılmasında» bir iyileştirme imkanı şeklinde gösterir. Sonucu bir avantaj

¹²⁵ Mahmut Yardımcıoğlu, Alper Veli Çam, "Sermaye Piyasalarındaki Derecelendirme Müessesesinin Basel II Kapsamında Değerlendirilmesi" **Mali Çözüm**, Mart - Nisan 2007 Sayı:80, s.66.

da, temerrüde düşme olasılığı için (gelişmiş IRB yaklaşımında temerrütten doğan zararın tayin etmek üzere ek olarak bir tahmin düzeneği de yer almaktadır) ek bir tahmin değerine sahip olunmasıdır. Bir içsel derecelendirme sürecinin fayda ve maliyetinin karşılaştırılması her bankanın kendisine kalmıştır.¹²⁶

3.4.2.3 Derecelendirmede Perakende KOBİ ve Kurumsal KOBİ Ayrımının Etkisi

Mevcut sistemde (BASEL I) firmalara verilen krediler risk yapısına bakılmaksızın, teminat yapısı dikkate alınarak büyük oranda %100 risk ağırlığına sahipken BASEL II ile birlikte kurumsal portföydeki firmaların risk ağırlığı firmanın kredi notuna göre değişecektir. Risk Ağırlığı bankaların söz konusu firma için karşılık olarak tutacağı sermaye miktarını dolayısıyla banka için getirisiz sermaye miktarını gösterdiğinden risk ağırlığı arttıkça firmanın kullanacağı fonun maliyetinin artması, risk ağırlığı azaldıkça söz konusu fonun maliyetinin azalması kaçınılmazdır. Önemli olan konu; kurumsal portföyde bulunan firmaların daha uygun fiyatla borçlanabilmesi için mutlaka bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş bir nota sahip olması gerekliliğidir. Aksi takdirde derecelendirilmemiş bu tür firmalar %100 risk ağırlığına tabi olacak ve risk ağırlığı Türkiye'nin risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır.¹²⁷

Perakende portföyde yer alan firmalar için ise bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme notu verilmiş olmaksızın %75 risk ağırlığı uygulanacaktır.¹²⁸

Bu durumda derecelendirme notu olmayan bir KOBİ bir bankadaki riskinin 1 Milyon EUR üzerinde olması nedeni ile Kurumsal KOBİ olarak nitelendirilecek, %100 risk ağırlığına tabi olacak ve daha yüksek maliyetle borçlanabilecekken aynı firma diğer bir bankadan 1 Milyon EUR altında kredi kullanıyorsa o bankanın Perakende KOBİ portföyünde yer alıp derecelendirme notu o bankanın Perakende KOBİ portföyünde yer alıp derecelendirme notu olmamasına rağmen %75 risk

¹²⁶ Giese, a.g.e., s.79.

¹²⁷ Beşinci, a.g.e., s.4.

¹²⁸ A.e., s.5.

ağırlığına tabi olacak ve daha uygun fiyatla borçlanabilecektir. Tabii bu noktada göz önünde bulundurulması gereken konu uluslararası derecelendirmeye tabi tutulmuş, notu iyi olan ve kurumsal portföy içinde yer alan bir firmanın %20'lere kadar düşebilen risk ağırlığına dahil olması dolayısıyla çok daha uygun fiyatlarla borçlanabilmesidir.¹²⁹

Ciro ve toplam risk açısından değerlendirildiğinde, Türkiye'de KOBİ nitelikli firmaların büyük bir kısmının, perakende portföy kapsamında değerlendirileceği düşünülmektedir. Bu durum, standart yaklaşımda yüzde 75 risk ağırlığının uygulanacak olması nedeniyle perakende nitelikli KOBİ'lere göreceli avantaj sağlayabilecektir. Bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen kredi ne kadar fazla ise sermaye buldurma maliyeti de o oranda düşecektir. Sermaye maliyetinin azalması, firmaların kredi fiyatlarına da olumlu bir biçimde yansıtacaktır.¹³⁰

Firmalar kredi ihtiyaçlarını çeşitli bankalara bölüp, 1.000.000.€'nin altında dilimler halinde kullanarak, perakende KOBİ sınıfına dahil olarak avantaj yakalayabilmektedir.

Perakende portföy, Basel II çalışmasında ayrıntılı olarak şu kriterlerle tanımlanmaya çalışılmıştır:¹³¹

Borçlunun Kimliği Kriteri: Borçlu gerçek kişi/kişiler veya küçük ve orta ölçekli bir işletme (KOBİ) olmalıdır.

Ürün Kriteri: Perakende portföye dahil edilecek alacak türleri, rotatif krediler, kredi kartları ve borçlu cari hesap, kredili mevduat hesapları dahil kredi kullandırma taahhütleri, bireysel krediler/tüketici kredileri (taksitli krediler, taşıt kredileri, öğrenci kredileri, ihtiyaç kredileri), finansal kiralama, küçük işletmelere açılan krediler ve bunlar lehine verilen taahhütler olmalıdır.

¹²⁹ Münür Yayla, Yasemin Türker Kaya, BDDK, ARD Çalışma Raporları, a.g.e., s.4.

¹³⁰ Yılmaz, a.g.e., s.1-3.

¹³¹ Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, t'.y', s.20.

Portföy Çeşitlendirmesi Kriteri: Birbirleriyle bağlı olduğu düşünülen küçük işletmeler veya şahıslar tek bir işletme olarak kabul edilir ve portföyde bu tarz firmalara verilen nakdi ve gayri nakdi kredi miktarının, bankanın toplam perakende kredi portföyünün yüzde 0,2'sini geçmemesi şartı aranır.

Kredi Büyüklüğü Kriteri: Bir bankacılık grubundan, ilgili firmanın (KOBİ) dahil olduğu konsolide şirketler grubuna kullanılan toplam nakdi ve/veya gayrinakdi kredi tutarının 1 milyon Euro'dan az olması gerekmektedir.

Perakende krediler ile ilgili değinilmesi gereken bir diğer nokta ise, perakende portföyde sınıflandırılan kredilerin bankalar tarafından homojen kriterler göz önüne alınarak oluşturulmuş havuzlar bazında yönetilmesi gerektiğidir. Havuz oluşturma sürecinde bankalar, anlamlı bir risk farklılaştırması yarattıklarını ve mümkün olduğunca homojen risklerin gruplandırılmasını sağladıklarını göstermek zorundadırlar.¹³²

İçsel derecelendirme yöntemi kullanılırken ise, oluşturulan her bir havuz bazında PD, LGD ve EAD hesaplaması yapılmalıdır. Ancak birden fazla havuzun aynı PD, LGD ve EAD rakamlarını paylaşabilmesi de mümkün olabilecektir.¹³³ Bankalar havuz oluştururken, Basel II Sermaye Uzlaşısı'nda öngörülen aşağıdaki risk belirleyici faktörleri dikkate almalıdırlar:¹³⁴

- Borçlu risk özellikleri: Borçlu tipi, mesleği ve yaşı gibi demografik özellikler,
- Ürün ve/veya teminat türleri de dahil işlem risk özellikleri,
- Kredi geri ödemelerinde gecikme olması: Canlı krediler ile tahsili gecikmiş krediler aynı havuzda yer almamalıdır.

¹³² Edward Altman, Gabriele Sabato, "Effects of the New Basel Capital Accord on Bank Capital Requirements for SMEs", *Journal of Financial Services Research. Forthcoming*, (Çevrimiçi) <http://www.fenews.com/fen46/front-sr/altman/altman..02.06.2006>.

¹³³ Nuri Burak Ünlü, "Bankacılıkta Modern Kredi Risk Yönetimi", (Çevrimiçi) <http://www.ba.metu.edu.tr>, 21 Temmuz 2006.

¹³⁴ "Basel-II : Kobilerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri," (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/bddk.doc>, 12 Temmuz 2006.

Perakende portföy havuzlarının oluşturulmasında uygulanması gereken ortak standartların;

- Portföy büyüklüğü,
- Ürünün standart özellikleri (Rotatif/Spot/Taksitli, Komisyon/Faiz Oranı, Kullandırım, Geri Ödeme, Faiz Tahakkuku vb.),
 - Her bir müşteri için min/max kredi tutarı,
 - Vade,
 - Portföy performansını ölçmek için benchmark kullanımı, örneğin;
 - 30+ gün gecikmiş toplam risk/toplam portföy riski
 - 90+ gün gecikmiş toplam risk/toplam portföy riski
 - Zarara atılmış toplam risk/toplam portföy riski
- Kredi tahsis kararı süreci ve yetkileri,
- Kredi değerlendirme kural ve araçları (Score Card),
- Kredi büro datası vb. santralize edilmiş risk bilgilerinin kullanımı ile ilgili kural ve politikalar,
 - İstisna uygulama tanım ve yetkileri,
 - Geri ödeme, kısmı geri ödeme, erken kapama durumları için belirlenecek kural ve prosedürler,
 - Performans takibi ve alınacak aksiyonlar ile ilgili kural ve prosedürler: Limit artışları, limitin dondurulması, limitin düşürülmesi, ilave kullandırım yasağı getirilmesi, limitin risk seviyesine çekilmesi vb.,
 - Teminat alma ve teminat çözme kuralları, teminat marj oranları,
 - Erken uyarı sinyalleri,
 - Sözleşme ve taahhütname vb. dokümanlar için standartlar,
 - İdari takip ve yasal takip süreci tanımları ve yetkileri,
 - Sorunlu hale gelmiş müşterinin, gecikme tutarı tahsil edildikten sonra canlı kredi portföyüne iadesi veya kredi ilişkisinin sonlandırılması vb. sorunlu kredi tahsilat süreci sonrası için belirlenmesi gereken kural ve prosedürler,

- Karşılık ayırma ve zarar yazma kural ve politikaları, şeklinde belirlenmesi gerektiğini öngörülmektedir.

Ayrıca, içsel derecelendirme yaklaşımını kullanan bankalar kurumsal portföyde yer alan krediler içerisinde “proje finansmanı”, “duran varlık finansmanı”, “gelir getiren gayri menkul finansmanı” ve “yüksek volatiliteye sahip ticari amaçlı gayri menkul finansmanı” faaliyetleri yer almaktadır.¹³⁵ Bu kategoride yer alan faaliyetlerin temel özelliği, kredi geri ödemelerinin kredi kullanan tarafın ödeme kapasitesinden ziyade, krediye konu mal ve projeden sağlanacak gelirler ile yapılacak olmasıdır.¹³⁶

“Mevcut durumda KOBİ olarak değerlendirilen bir firma bütün özellikleri günümüz tanımına uygun olsa bile, çalıştığı banka Basel II’deki standart yöntemi uyguluyorsa kredilerinin toplam 1 milyon Euro’yu geçmesi halinde kurumsal portföy içerisinde değerlendirilerek kendisine dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen rating’ler bankaca esas alınacak ve derecelendirme sistemi nedeni ile artan kredi maliyetlerine maruz kalabilecektir. Bu durum, özellikle yüksek tutarlı kredi kullanan firmaları etkileyebilecektir.”¹³⁷ Bir başka bakış açısıyla bir firmanın kullandığı krediler nedeniyle bir bankada kurumsal, diğer bir bankada perakende portföyde değerlendirilmesi ve risk ağırlıklarının her iki bankada da farklı olması durumu standart yöntemde firmaların lehine bazı durumlar ortaya çıkarabilmektedir.¹³⁸

Basel II’ye göre; derecelendirilmemiş kurumsal firmaların risk ağırlığı % 100 olarak alınacak ve ülke risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır. Ülkemizde de firmalarımızın büyük çoğunluğu dışsal derecelendirmeye tabi tutulmamış durumdadır. Üst denetçi mercii bankalara portföylerindeki firmaların kredi notlarına bakmaksızın hepsi için % 100 risk ağırlığı kullanma izni verebilir. Bu durumda bankaların tutarlı bir yaklaşım izleyerek ya bütün firmalar için % 100 risk ağırlığını

¹³⁵ A.e, s.3.

¹³⁶ Yüksel, a.g.e., s.16.

¹³⁷ Murat Beşinci, “Kobi’ler İçin Kritik Bir Dönemeç: Basel II”, (Çevrimiçi)
http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/02.02.2005/7720/2

¹³⁸ Basel II “Kobi’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi”, **Ankara Ticaret Odası**, Yorum Basın Yayın, 15.01.2007,s.49.

kullanma ya da kredi notu olan firmalar için kredi notunu, derecelendirilmemiş firmalar içinse % 100 risk ağırlığı uygulama yoluna gitmeleri gerekmektedir.¹³⁹

Basel II ile de öngörülen kurumsal ve perakende KOBİ tanımı dikkate alındığında, Türkiye’de bulunan büyük sanayi firmaları haricindeki firmaların büyük çoğunluğunun perakende KOBİ sınıfında değerlendirileceği ortaya çıkmaktadır. Çünkü, ülkemizde faaliyette bulunan işletmelerin çok büyük bir kısmı belirtilen tutarlarda faaliyet ve kredi hacmine sahip değildir. Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlerin mali durumlarına ilişkin en kapsamlı veriler, TCMB tarafından yayımlanan sektör bilançolarında yer almaktadır. Tablo 12’de sektör bilançoları çalışması kapsamında incelenen toplam 7.301 adet firmaya ait temel büyüklükler ve bu büyüklüklere ilişkin firma ortalamalarına yer verilmiştir. Bu tabloda yer alan veriler, her bir tüzel kişiliğin ayrı ayrı bilanço ve gelir tablosu rakamlarından oluşmaktadır. Belli bir grup bünyesinde yer alan firmaların konsolide verilerini içermemektedir. 7.301 firmanın katıldığı çalışmada net satış hasılatı rakamına göre firmalar, küçük, orta ve büyük ölçekli olmak üzere üçe ayrılmıştır. 2005 yılı net satış hasılatı 43 milyon Euro’nun üzerinde olan firmalar “büyük ölçekli” olarak tanımlanmış ve bu ölçekte yer alan firma sayısı 640 olarak verilmiştir. Ciro su 50 milyon Euro’nun üzerinde olan firma sayısının 640’dan az olacağı aşıkardır. Benzer şekilde İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl açıklanan Türkiye’nin en büyük bin firmasının belirlendiği araştırmaya göre, bu firmalardan sadece 394’ünün ciro su 50 milyon Euro’nun üzerindedir.

¹³⁹ Murat Beşinci, “ Basel II En Çok KOBİ’ leri Zorlayacak” , (Çevrimiçi)
http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi//02.02.2005.

Tablo 12 : Sektör Bilançoları Kapsamında Firma Ölçekleri (Aralık 2005)

ÖLÇEK DAĞILIMI	FİRMA			ÇALIŞAN		NET SATIŞLAR		AKTİF TOPLAMI		ÖZ KAYNAKLAR	
	SAYISI	SAYISI	YÜZDE	BİN YTL.	YÜZDE	BİN YTL.	YÜZDE	BİN YTL.	YÜZDE	BİN YTL.	YÜZDE
KÜÇÜK (Çalışan Sayısı<50)	3.675	83.049	6,6	42.422.046,7	11,7	43.204.547,5	11,9	21.894.256,9	12,0		
ORTA (50<=Çalışan Sayısı<=500)	2.939	485.406	38,4	129.822.747,7	35,8	138.740.972,3	38,1	70.961.099,6	38,9		
BÜYÜK (Çalışan Sayısı>500)	489	695.653	55,0	190.289.096,8	52,5	182.249.063,0	50,0	89.466.022,9	49,1		
NET SATIŞLARA (NS) GÖRE											
KÜÇÜK (NS<=16.695,3)	4.774	263.425	20,8	24.579.255,5	6,8	51.052.790,4	14,0	24.161.392,7	13,3		
ORTA (16.695,3< NS<83.476,7)	1.689	392.878	31,1	61.549.449,0	17,0	76.220.654,1	20,9	37.025.381,2	20,3		
BÜYÜK (NS>=83.476,7)	640	607.805	48,1	276.405.186,6	76,2	236.921.138,4	65,1	121.134.605,4	66,4		
TOPLAM	7.103	1.264.108,0	100,0	362.533.891,1	100,0	364.194.582,9	100,0	182.321.379,3	100,0		

Kaynak: “Merkez Bankası 2005 Reel Sektör Bilançoları”ndan derlenmiştir. (TCMB 2006)

3.4.3 Basel II Ve Kredilendirme Sürecinde Kullanılan Yaklaşımlar

Dinamik yapılarıyla gelişmekte olan ekonomiler de KOBİ’lerin oldukça önemli yeri bulunmaktadır. Ülkemizde de KOBİ’ler ekonomik ve sosyal kalkınmanın itici gücü durumundadır. Sürdürülebilir ekonomik istikrara giden yol, çağdaş üretim ve yönetim araçlarıyla donanmış KOBİ’lerden geçmektedir.¹⁴⁰ Türkiye’deki işletmelerin %99,5’i, istihdamın %76,7’ü, katma değer %38’si KOBİ’lere aittir.¹⁴¹ Dolayısıyla Basel II Kriterleri ile getirilen değişikliklerin, en fazla KOBİ’leri etkilemesi kaçınılmazdır.

¹⁴⁰ Sarıaslan, a.g.e., s.43.

¹⁴¹ D.İ.E., 2005

Basel II gereği kredi riski ölçüm yöntemlerinde borçlunun kredi değerliliği (mali tablo analizleri, mali performans öngörülleri, kalitatif değerler) ve kredi işlem riskini belirleyen teminat, garanti, kredi türevleri ve/veya netleşme anlaşmaları gibi unsurlar dikkate alınarak sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır.¹⁴² Kredi riskinin hesaplanmasında dört ayrı metod geliştirilmiştir. Bunlar; Standart Yaklaşım, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (IRB), Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced IRB)'dir.¹⁴³

Türkiye 2009 yılının başında Standart Yaklaşımına geçecektir. 2010 yılından sonra da içsel derecelendirme yaklaşımına geçmesi öngörülmekle birlikte, yapılan araştırmalar sonucunda, yeterli istatistikî bilgilerin bulunmaması nedeniyle bu yöntemin daha sonraki yıllarda uygulamaya geçmesi beklenmektedir.(**Temmuz 2007'ye kadar Basel II Kriterlerinin ülkemiz için uygulanma tarihi 2008 yılı başı olarak kabul edilmiş ve Basel II Yol Haritasında belirtilmiştir. Temmuz 2007'de BDDK'nın yaptığı açıklamaya göre Basel II'nin ancak 2009 yılı başından itibaren uygulamaya konulabileceği ve sadece denetim otoritelerine yön vermek amacıyla yapılabileceği bildirilmiştir.**¹⁴⁴)

3.4.3.1 Kredilendirmede Standart Yaklaşım

Tablo 13'te görüldüğü gibi Standart Yaklaşım'da kurumsal portföyde yer alan "KOBİ'ler bağımsız kredi değerlendirme kuruluşlarınca verilen derecelendirme notlarına göre belirlenir. Perakende portföyde yer alan KOBİ kredileri %75'lik standart risk ağırlığına tâbi tutulmaktadır. Bir firmanın kurumsal KOBİ olarak tanımlanması için yıllık cirosunun 50.000.000€'nun altında, riskinin ise 1.000.000€'nun üstünde olması gerekmektedir. Bir firmanın perakende KOBİ olarak tanımlanması için yıllık cirosunun 50.000.000€'nun altında ve riskinin de 1.000.000€'nun altında olması gerekmektedir."¹⁴⁵

¹⁴² Kaan Aksel, s.10.

¹⁴³ BCBS, (Çevrimiçi) <http://bddk.org.tr>, s 34.

¹⁴⁴ (Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/Basel-II.aspx>, 12 Temmuz 2007

¹⁴⁵ "PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi" (e-dergi), <http://www.paradoks.org> Yıl:3 Sayı:1, ISSN 1305-7979

Tablo 13: Standart Yaklaşımında KOBİ Kredilerine Uygulanacak Risk Ağırlıkları

BAĞIMSIZ DERECELENDİRME NOTU	PERAKENDE FİRMA RİSK AĞIRLIĞI	KURUMSAL FİRMA RİSK AĞIRLIĞI
AAA'DAN AA-'YE KADAR	%75	%20
A+'DAN A-'YE KADAR		%50
BBB'DEN BB-'YE KADAR		%100
BB-'DEN DÜŞÜK		%150
DERECELENDİRİLMEMİŞ		%100

Kaynak: Mehmet Çavuş, Basel-II Kriterleri Ve KOBİ'ler, E-Yaklaşım, Mayıs 2007, Sayı: 46, (Çevrimiçi):http://www.yaklasim.com/anasayfa/E-Yaklasim_icindekiler.htm,

Standart yaklaşımda derecelendirme notu bulunmayan ve herhangi bir teminat vermeyen bir firmaya açılan 100 YTL'lık kurumsal KOBİ kredisi, % 100 risk ağırlığına tabi tutularak ($100\text{YTL} \times \%100 \times \%8 = 8$) 8 YTL'lık sermaye ayrılması gerekirken, herhangi bir teminat vermeyen bir firmaya açılan 100 YTL'lık perakende KOBİ kredisi ise % 75 risk ağırlığına tâbi tutularak ($100\text{YTL} \times \%75 \times \%8 = 6$) 6 YTL'lık sermaye ayrılması gerekmektedir.¹⁴⁶

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım'da KOBİ kredilerinin tâbi olacağı sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemiş olup, aynı portföyde yer alan tüm KOBİ kredileri aynı sermaye yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede, perakende portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri %75, kurumsal portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.¹⁴⁷

¹⁴⁶ A.e., s.4.

¹⁴⁷ Ayhan, a.g.e., s.18.

3.4.3.1.1 Standart Yaklaşımına Göre Hesaplama Örnekleri¹⁴⁸

Örnek 1:

a) X firmasının yıllık cirosu 20.000.000.YTL, A bankasındaki riski 3.000.000.YTL olup 100.000.YTL kredi talep etmektedir. İlave istenen kredinin tamamı için ticari amaçla kullanılan gayrimenkul ipoteği alınmıştır. Firmanın derecelendirme notu BBB+ dır.

X firmasının yıllık cirosu 50.000.000.€'nun altı, riski 1.000.000.€'nun üstü olduğu için **kurumsal KOBİ** olarak değerlendirilecektir. Standart yaklaşımına göre derecelendirme notu BBB+ olan firmanın risk ağırlığı % 100'dür. Kredinin teminatı olarak ticari amaçlı gayrimenkul ipoteğinin (gelişmiş organize emlak piyasalarının olması ve ipotek alınan gayri menkullerin menkulleştirilerek ikincil piyasalarda işleme alınması ve marj kriterlerine uyum sağlanması durumunda) teminat olarak alınmış olması nedeniyle risk ağırlığı % 50 olarak dikkate alınacaktır.

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 100.000.YTL x % 50 x % 8 = 4.000.YTL

b) Aynı firma için aynı teminat ve derecelendirme notunun olduğu fakat gelişmiş organize emlak piyasalarının olmadığı durumda; kurumsal KOBİ'nin derecelendirme notu BBB+ dikkate alınarak % 100 risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 100.000.YTL x % 100 x % 8 = 8.000.YTL

Örnek 2: Z firmasının yıllık cirosu 20.000.000.YTL, A bankasındaki riski 3.000.000.YTL olup 100.000.YTL kredi talep etmektedir. İlave istenen kredinin tamamı için gerçek müşteri çeki alınmıştır. Firmanın derecelendirme notu BBB+ dır.

¹⁴⁸ PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi" (e-dergi), <http://www.paradoks.org>
Yıl:3 Sayı:1, ISSN 1305-7979

X firmasının yıllık cirosu 50.000.000.€'nun altı, riski 1.000.000.€'nun üstü olduğu için **kurumsal KOBİ** olarak değerlendirilecektir. Standart yaklaşıma göre derecelendirme notu BBB+ olan firmanın risk ağırlığı % 100 dür. Basel II standart yaklaşıma göre kredinin teminatı olarak alınan gerçek müşteri çeki risk azaltıcı unsur olarak değerlendirilmemektedir.

Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı = 100.000.YTL x %100 x %8 = 8.000.YTL

1-a ve 2'inci örnekte görüldüğü gibi aynı derecelendirme notuna sahip kurumsal KOBİ'nin aynı kredi tutarı için teminatlarının farklılığından dolayı (gelişmiş organize emlak piyasalarının olması durumunda) ayrılması gereken sermaye tutarları farklı olacaktır. Ayrılması gereken sermaye tutarları farklı olduğu içinde faiz oranları da farklı olacaktır.

Ayrıca 1-b örneğinde olduğu gibi henüz ülkemizde gelişmiş organize emlak piyasaları olmadığı için firmaların derecelendirme notu dikkate alınarak risk ağırlığı hesaplanacaktır. Hâlbuki mevcut uygulamada Basel I'de teminatına ipotek alınan krediler % 50 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Henüz ülkemizde gelişmiş organize emlak piyasalarının olmaması nedeniyle Basel I'e göre Basel II'de gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan krediler için ayrılması gereken sermaye tutarları daha yüksek olacaktır.

Örnek 3:

Y firmasının yıllık cirosu 20.000.000.YTL, A bankasındaki riski 1.000.000.YTL olup 100.000.YTL kredi talep etmektedir. İlave istenen kredinin tamamı için gerçek müşteri çeki alınmıştır. Firmanın derecelendirme notu C'dir.

Y firmasının yıllık cirosu 50.000.000.€ 'nun ve riski de 1.000.000.€'nun altı olduğu için **perakende KOBİ** olarak değerlendirilecektir. Derecelendirme notu C olan firmanın risk ağırlığı %150 olmasına karşın, standart yaklaşımda perakende KOBİ olan firmaların derecelendirme notlarına bakılmaksızın risk ağırlığı % 75

olarak kabul edilmektedir. Kredinin teminatı Basel II standart yöntemde risk azaltıcı etki göstermemektedir.

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 100.000.\text{YTL} \times \% 75 \times \% 8 = \mathbf{6.000.\text{YTL}}$$

Örnek 4:

a) K firmasının yıllık cirosu 20.000.000.YTL, A bankasındaki riski 3.000.000.YTL olup 100.000.YTL kredi talep etmektedir. İlave istenen kredinin tamamı için gerçek müşteri çeki alınmıştır. Firmanın derecelendirme notu C'dir.

Y firmasının yıllık cirosu 50.000.000.€ 'nun altı ve riski de 1.000.000.€'nin üstü olduğu için **kurumsal KOBİ** olarak değerlendirilecektir. Basel II standart yaklaşıma göre derecelendirme notu C olan **kurumsal KOBİ**'nin risk ağırlığı %150 dir. Kredinin teminatı olan gerçek müşteri çeki Basel II standart yöntemde risk azaltıcı etki göstermemektedir.

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 100.000.\text{YTL} \times \% 150 \times \% 8 = \mathbf{12.000.\text{YTL}}$$

b) K firması ile ilgili bilgilerin aynı, sadece derecelendirme notunun AAA'ya yükseldiği durumunda; Basel II standart yaklaşıma göre derecelendirme notu AAA olan **kurumsal KOBİ**'nin risk ağırlığı % 20'dir.

$$\text{Ayrılması Gereken Sermaye Tutarı} = 100.000.\text{YTL} \times \% 20 \times \% 8 = \mathbf{1.600.\text{YTL}}$$

4'üncü örnekte görüldüğü gibi a ve b şıklarında aynı firma, aynı teminatlarla, farklı kredi notlarına sahipken aynı kredi miktarı için ayrılması gereken sermaye tutarları farklı olmaktadır. Farklı kredi notuna sahip firmalar, farklı kredi maliyetlerine sahip olacaklardır.

3 ve 4-a'daki örneklerde görüldüğü gibi aynı teminata, aynı derecelendirme notuna sahip perakende KOBİ ile kurumsal KOBİ'nin kullanacakları aynı miktar

kredi için ayrılması gereken sermaye tutarı farklı olacak ve farklı kredi maliyetlerine sahip olacaklardır. Görüldüğü gibi perakende KOBİ portföyünde değerlendirilen firmalar standart yaklaşıma göre avantajlı konuma gelmektedir.

3.4.3.2 Kredilendirmede İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

İçsel derecelendirme yaklaşımları bankalara, kendi derecelendirme modellerini kullanma imkanı tanımaktadır. Böylece bankalar temerrüt olasılıklarını belirlemeleri mümkün olmakta ve bankalar önemli bir manevra kabiliyetine sahip olabilmektedirler. Buna karşın; Resmi otorite bankaların içsel derecelendirme yöntemlerini gözden geçirmek ve uygulanabilirliğine onay vermek durumundadır. Bu nedenle ulusal otoritelere büyük bir sorumluluk düşmektedir.

İçsel Derecelendirme Yaklaşımları;

* Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

* İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Bankalar düzenleyici kurumun onayıyla pozisyonlarının gerektirdiği sermaye tutarını kendi içsel risk tahmin modellerini kullanarak hesaplayabilirler. Bu modeli kullanmak isteyen bankanın, derecelendirme ve risk tahmin modellerinin anlamlı sonuçlar verdiğini resmi otoriteye kanıtlaması gerekmektedir. Ayrıca bankanın belirlediği bu dereceler yıllık olarak gözden geçirilmelidir. Önemli borçlular hakkındaki bilgiler geçmişe yönelik olarak uygun şekilde saklanmalıdır. Bu yaklaşımların uygulanabilmesi için öncelikle varlıklarını sınıflandırılması gerekmektedir.¹⁴⁹

Bu çerçeve altında her varlık sınıfı için üç unsur belirlenmektedir:

* Risk Bileşenleri(Parametreler)

* Risk Ağırlıklı fonksiyonlar(Risk Ağırlık Oranı)

¹⁴⁹ <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>

* Asgari sermaye yükümlüğü

Temel IRB'de;

* Banka portföyünde bulundurduğu kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığını kendisi tahmin etmektedir.

* Diğer risk bileşenleri ulusal gözetim otoritesi tarafından veri olarak sunulmaktadır.

İleri düzey IRB'de;

* Banka kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığının yanı sıra,

* Temerrüt halinde kayıp

* Temerrüt anındaki risk tutarı

* Vadeyi

kendisine ait içsel verilere dayanarak tahmin etmektedir. Böylece elde edilecek parametreler Basel-II uzlaşısı tarafından verilen "risk ağırlıklı fonksiyonlarına" uygulanmasıyla sermaye yeterliliği belirlenmektedir.

İçsel derecelendirme yaklaşımlarında banka tarafından tahmin edilen parametrelerin sermaye yeterliliğinin hesaplanılmasında kullanılması mevcut düzenlemelerden ciddi şekilde uzaklaşılması anlamına gelmekte ve dolayısıyla denetim otoritesi açısından kapsamlı bir inceleme yapılması gerekmektedir. Çünkü parametrelerin doğru tahmin edilip edilmemesi sermaye yeterliliğinin de doğruluğunu etkilemektedir. Parametrelerin bir bankada gerçeği yansıtması, bir diğerinde ise olduğundan daha düşük tahmin edilmesi halinde bankalar arasında sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde farklılıklar oluşabilecek bu nedenle sektörde rekabet bozucu etkiler gündeme gelebilecektir. Bu nedenle, içsel derecelendirme yöntemlerinde, düzenleyici otoritenin bankaların tahmin ettiği parametreleri çok iyi tahmin etmesi gerekmektedir.

BDDK tarafından Aralık 2005 tarihinde yayımlanan “*Türk Bankacılık Sistemi Basel II 2. Anket Çalışması Sonuçları*”na göre, ülkemizde belirli bir süre tüm bankacılık sektörünün ileri içsel derecelendirme yöntemlerini uygulaması mümkün görünmemektedir. Buradan hareketle, ülkemizde faaliyet gösteren bankaların büyük kısmının kredi riskini belirli bir süre standart yöntem ile ölçeceği sonucunu çıkarmak mümkün olabilmektedir.

BDDK tarafından Temmuz 2003’de bankacılık sistemi aktif büyüklüğünün yüzde 95’ini oluşturan 23 bankanın katılımı ile özellikle standart yöntemin sonuçlarını ortaya koyacak şekilde Sayısal Etki Çalışması, QIS-TR yapılmıştır. Çalışma, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk kategorileri için belli varsayımlar altında yapılmıştır. Kredi riski için, Basel II düzenlemelerinde öngörülen alternatif yaklaşımlardan “*Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım*” ve “*Standart Yaklaşım*” kullanılmıştır. “*İçsel Derecelendirme Yaklaşımı*”na ise çalışmada yer verilmemiştir. Çalışma sonuçları genel olarak incelendiğinde, standart yaklaşım ile kredi riskinin ölçümünde, riske uygun bir biçimde daha düşük sermaye tahsisi ve daha düşük kredi maliyeti sağlanabildiği görülmektedir. Ancak bu durum, yalnızca karşı tarafın dışsal bir derecelendirmeye sahip olması halinde söz konusudur. Ülkemizde firmalar için dışsal derecelendirmenin yaygın olmaması ve ulusal derecelendirme kuruluşlarının mevcut olmaması, Basel II standart yaklaşımın (özellikle kurumsal krediler açısından) uygulanabilirliğini engellemektedir.¹⁵⁰ Piyasalarımızın sığ olması, gerekli veri tabanının bulunmayışı ve uluslararası muhasebe standartları ile farklılık arz eden uygulamalar da derecelendirme faaliyetlerinin önünde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kısa dönem içerisinde, ülkemizde derecelendirme faaliyetlerinin şeklini belirleyecek düzenlemelerin yapılması ve dışsal derecelendirme yapan kuruluşların faaliyete geçmesi beklenmektedir.¹⁵¹ Buna bağlı olarak, Basel II sürecinde mali sistem veri tabanının da dahil olacağı genel bir ulusal bilgi havuzu oluşturulması, tüm kesimlerin büyük faydalar sağlayacağı kaliteli, hızlı ve doğru bir bilgi akışını sağlayarak önemli bir ihtiyacın giderilmesine yardımcı olacaktır. Böyle bir sistem, kredilendirilecek

¹⁵⁰ Fehmi Karasioğlu, Demir Sezgin, “Sermaye Piyasasında Dereceleme”, **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 1998, Sayı: 2, s.17.

¹⁵¹ İmişiker, a.g.e., s.14

firma ve ortaklarının kredibilitesinin sağlıklı bir biçimde belirlenmesini ve kaynakların etkin kullanımını sağlayarak milli ekonomiye de önemli bir katkı sağlayacaktır.¹⁵² Ancak, içsel derecelendirme yaklaşımlarında esas olan tutarlılıktır. Yaklaşımın esas itibariyle tüm riskli aktiflere ve tüm iş alanlarına uygulanması gerekmektedir. Ancak veri kısıtlamaları nedeniyle bankanın aynı anda tüm varlık sınıfları için içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmaması halinde Basel II' de düzenleyici otoritenin izniyle IRB'nin aşamalı olarak uygulanması olanaklı kılınmıştır. İçsel Derecelendirme Yöntemi'nin zorlukları ve hem reel hem de finansal piyasaların içsel derecelendirme kavramına hazır olmayışı nedeni ile, İçsel Derecelendirme Yöntemi'nin ancak ilerleyen dönemlerde, denetim otoritesi tarafından uygun görüldüğü takdirde uygulanabileceği belirtilmiş olup çalışmamızda ağırlıklı olarak standart yöntemeye yer verilmiştir.

3.4.4 Basel II Ve Değişen Kredi Teminat Yapıları

Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı özellikle standart yaklaşım çerçevesinde firmaların kredi kullanımları sırasında bankalara verebilecekleri teminat türlerinde, mevcut uygulama ile karşılaştırıldığında önemli farklılıklar ile karşımıza çıkmaktadır.

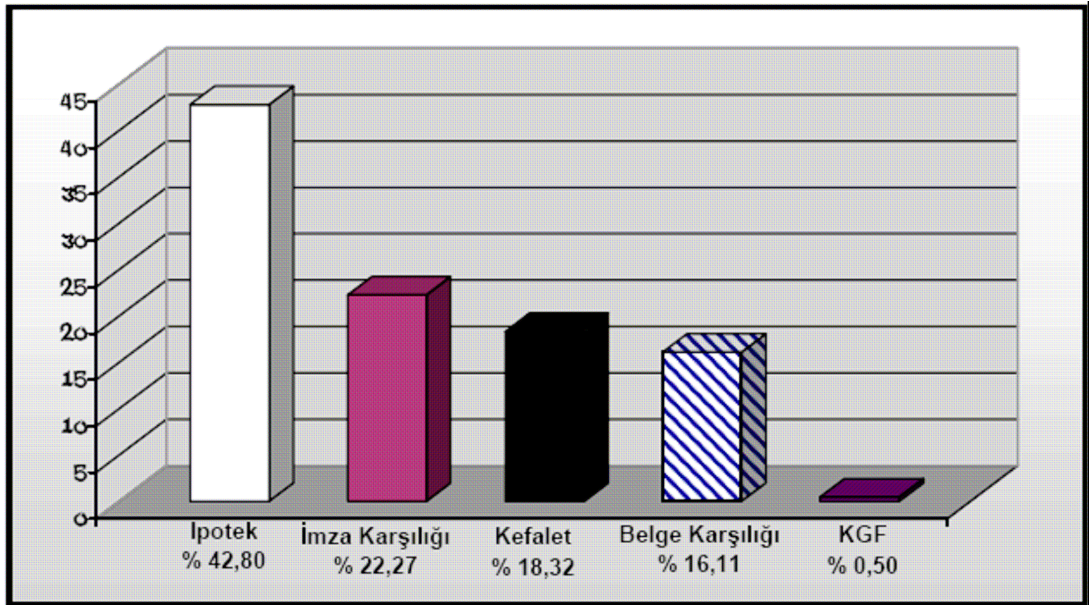
3.4.4.1 Ülkemizde Kullanılan Teminat Türleri Ve Basel II Sürecinde Teminatların Yeri Ve Önemi

KOBİ'lerin banka kredisi kullanırken karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de bu krediler için yeterli düzeyde ve istenen türde teminat ve/veya garanti sağlayamamalarıdır. Basel II uygulamaları ile birlikte, bankaların teminat taleplerinde önemli değişikliklerin olması beklenmektedir. Ülkemizde yaygın bir biçimde kullanılan teminat türleri, Basel II standart yaklaşımda risk azaltıcı unsurlar arasında yer almamaktadır. Anılan teminat türleri ile ilgili, Basel II'de ülke denetim otoritelerine ulusal inisiyatif kullanma imkanının sağlanmamış olması da, bu konuda

¹⁵² Ersin Özince, "Finansal istikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri", (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/tbb/MB%20Finansal%20istikrar%20ve%20Basel%20II%20170505.doc>, 16 Mayıs 2005.

herhangi bir esnekliğe yer verilmediğini göstermektedir.¹⁵³ Ancak içsel derecelendirme yaklaşımının kullanılması halinde, denetim otoritesine ispat edilmek kaydıyla risk azaltıcı etkisi olan tüm teminat türleri hesaplamaya dahil edilebilecektir.¹⁵⁴

Grafik 3 : Ülkemizde Yaygın Olarak Kullanılan Teminat Türleri

Kaynak: KOSGEB Saha Araştırma Çalışması Ön Değerlendirme Raporu, Aralık 2004

3.4.4.2 Standart Yaklaşım Çerçevesinde Uygun Bulunan Teminatlar

Standart yaklaşım çerçevesinde uygun bulunan teminatlar aşağıdaki gibidir:

- Nakit, mevduat veya mevduat sertifikası,
- Altın,
- Borçlanma senetleri (derecelendirme notuna veya likit ve bankalar tarafından çıkartılmış olmasına göre),
- Ana endeksteki (İMKB 100) hisse senetleri,

¹⁵³ “Basel II Uygulamaları ve KOBİ’ler”, Bandırma İktisadi Araştırmalar Enstitüsü, Bilgilendirme Kitapçığı, Yayın No: BK-3/2007, Mayıs 2007, s.33.

¹⁵⁴ Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, t.y., s.37.

- Yatırım fonları,
- Ana endeks dışında, ancak organize piyasalarda işlem gören senetler,
- Ana endeks dışında, ancak organize piyasalarda işlem gören senetleri de kapsamakta olan fonlar,
- Gayrimenkul ipoteği (söz konusu ipoteğin ikamet amaçlı ya da ticari amaçlı bir gayrimenkul üzerinde olmasına göre değişmektedir.)¹⁵⁵

Standart yaklaşımda KOBİ'lerin kullanacakları ticari amaçlı krediler için borçlunun ikamet ettiği gayrimenkulün ipotek alınması durumunda borçlunun tâbi olduğu risk ağırlığı dikkate alınacaktır (perakende KOBİ için % 75, kurumsal KOBİ için derecelendirme notuna gelen risk ağırlığı). Ticari amaçlı gayrimenkulün ipotek alınması durumunda gelişmiş organize emlak piyasalarının olması ve bu türden krediler için takyid edilmiş temerrüt oranlarının aşılmaması halinde teminatın kredi miktarını karşılayan bölümü için % 50 risk ağırlığına tabi tutulması mümkün olabilecektir. Kalan kredi miktarı için borçlunun risk ağırlığı uygulanacaktır. Konut finansmanı amacıyla tahsis edilen ve teminat olarak konut gayrimenkul ipoteği alınan krediler için risk ağırlığı (gelişmiş organize emlak piyasalarının olması durumunda) % 35 olarak dikkate alınacaktır.¹⁵⁶

Mevcut uygulamada ülkemizde banka kredilerinin teminatına genellikle müşteri çek ve senedi alınmaktadır. Yukarıda görüldüğü gibi standart yaklaşım teminatları arasında müşteri çek ve senedi yer almamaktadır. İlk aşamada standart yaklaşımın kullanılacak olması nedeniyle kredi kullanacak firmaların yukarıda belirtilen teminatları sağlamaları gerekmektedir. Standart yaklaşımda risk azaltıcı

¹⁵⁵ http://www.sekerbank.com.tr/basel_kobi.pdf, <http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/Basel-II.aspx>, (12 Temmuz 2006).

¹⁵⁶ <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi58/Halkbank.pdf>, <http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/Basel-II.aspx>, 08.09.2006.

unsur olarak müşteri çek ve senedi kabul edilmezken, içsel derecelendirme yaklaşımında ülke kararına göre teminat olarak kabul görebilecektir.¹⁵⁷

Ayrıca ülkemizde yaygın bir şekilde kullanılan alacağın temliki, araç ve taşıt rehini türündeki teminatlar Basel II kapsamında risk azaltıcı unsurlar arasında yer almamaktadır. Mevcut uygulamada kamu kurumlarından olan alacağın temliki, karşılıklar kararname gereği likit teminatlar arasında yer almaktadır.¹⁵⁸

Basel II’de A- veya üzeri derecelendirme notuna sahip gerçek ve tüzel kişi kefaleti kredi riskini azaltıcı unsurlar olarak kabul edilmektedir. Ancak ülkemizde A- veya üzeri derecelendirme notuna sahip gerçek ve tüzel kişi olmadığı için bu tür kefaletlerin risk azaltıcı etkisi olmayacaktır. Aynı zamanda KOBİ’ler Kredi Garanti Fonu teminatı karşılığında bankalardan kredi kullanmaktadırlar. Fakat Kredi Garanti Fonu’nun herhangi bir derecelendirme şirketinden almış olduğu derecelendirme notu olmadığı için vereceği teminatların risk azaltıcı etkisi bulunmayacaktır.¹⁵⁹

Basel II’de öngörülen risk ölçüleme yöntemlerinin gelişmişlik düzeyleri arttıkça risk azaltım tekniklerinin uygulama alanı genişlemektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımı, bankaların kendi içsel veri setlerinden hareketle tahmin yapmalarına imkan tanısa da kontrol ve onay mekanizmasının daha sıkı bir şekilde işleyeceği düşünülmektedir.¹⁶⁰

Kredi riskini azaltmak amacıyla kullanılan teminatların yanı sıra garantiler ve kredi türev ürünler hesaplamalara dahil edilmektedir. Ayrıca bilanço içi netleştirme anlaşmaları da kredi riski azaltım teknikleri arasında yer alabilecektir.¹⁶¹

¹⁵⁷ BCBS, (Çevrimiçi) <http://bddk.org.tr>, s.117.

¹⁵⁸ Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, t.y’, s.32.

¹⁵⁹ <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi58/Halkbank.pdf>

¹⁶⁰ <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi58/Halkbank.pdf>

¹⁶¹ Yüksel, a.g.e.,s 21.

3.4.5 Türk KOBİ'lerinin Finansman, Kredi Ve Kayıt dışılık Sorunları

3.4.5.1 Türkiye'de KOBİ'lerin Finansman Sorunları

Türkiye'de yapılan çalışmaların büyük çoğunda, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sorunları arasında finansal sorunlar birinci sırayı almaktadır. Finansal sorunlar, işletmelerin kuruluş aşamasında öz kaynak yetersizliği olarak başlamakta ve uygun dış kaynak bulmada karşılaşılan sorunlar, teminat ve güvence eksikliği, yüksek finansman maliyeti, sınırlı fon kaynakları, finansal yönetimde ve finansman hizmetlerinin sunumundaki yetersizlikler gibi faktörlerle devam ederek KOBİ'leri olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu durum, işletmelerin verimlilik ve rekabetini güçleştirmektedir.¹⁶²

Birer ticari işletme olarak KOBİ'lerin finansman olanakları kapsamında değerlendirilebilecek olan temel kaynaklar, mali sistemden sağlanan fonlar (banka ve katılım bankaları kredileri, finansal kiralama, faktoring, tüketici finansman şirketlerinden sağlanan fonlar, sermaye piyasalarından sağlanan fonlar vb.), ticari borçlar (senetli ve senetsiz), ortak ve iştiraklere olan borçlar, kamu destekleri ve öz kaynaklardır.¹⁶³

¹⁶² Ertan Oktay , Alptekin Güney. “21.Yüzyılda Kobi'ler: Sorunlar, Fırsatlar Ve Çözüm Önerileri Sempozyumu” Doğu Akdeniz Üniversitesi, (Çevrimiçi), http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/ertan_oktay.pdf, 03 Ocak 2002.

¹⁶³ Yüksel, **a.g.e.**, s.9.

Tablo 14 : Ölçekler İtibarıyla Firmaların Bilanço Yapısı

(%)	Küçük	Orta	Büyük
Öz Kaynak/Toplam Pasifler	51,3	51,5	53,4
Banka Kredileri/Toplam Pasifler	18,9	20,0	17,1
Ticari Borçlar/Toplam Pasifler	13,4	15,1	15,1
Cari Oran	128,9	141,9	162,3
Alacak Devir Süresi (gün)	76	67	52
Net Kar/Net Satışlar	-1,3	2,8	5,6
Net Kar/Toplam Aktifler	-0,5	2,4	6,3

Kaynak: Merkez Bankası 2004 Reel Sektör Bilançoları baz alınmıştır.

Tablo 14’de firmaların genel kaynak kullanımlarının bilanço içerisindeki dağılımı incelenmiştir. Buna göre, öz kaynaklar, ticari borçlar ve banka kredilerinin finansman içindeki payları küçük, orta ve büyük ölçekli işletmeler için önemli farklılıklar göstermemektedir. Buna karşın, ölçek küçüldükçe likidite oranlarının azalma trendi içinde olduğu, alacak tahsil sürelerinin arttığı gözlenmektedir. Bu durum, küçük ölçekli firmaların daha büyük ölçekli firmalara kıyasla likidite sıkışıklığı içinde olduğunu göstermektedir. Karlılık oranları dikkate alındığında da, ölçeklerin küçüldükçe karlılığın azaldığı ve hatta küçük ölçekli işletmelerde zararın söz konusu olduğu dikkati çeken diğer bir faktördür.

3.4.5.2 Türkiye’de KOBİ’lerin Kredi Sorunları

KOBİ’lerin gerek kuruluş aşamasında öz kaynak, gerekse faaliyet döngüsü içerisinde işletme sermayesi ihtiyaçları söz konusu olabilmektedir. Ayrıca uzun süreli ve önemli büyüklükteki sabit yatırım harcamalarının yapılmasında da KOBİ’ler yabancı kaynak ihtiyacı duymaktadırlar. Fon ihtiyaçlarının dış finansman ile giderilmesinde, KOBİ’lerin başvurdukları en önemli kaynaklar arasında banka

kredileri önemli bir paya sahiptir. Ancak ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'ler, yönetsel eksiklikler, düşük mali performans, yüksek reel faiz, ağır teminat/garanti koşulları ve kredilerin vadelerinin kısalığı gibi nedenlerle finans kurumlarından yeterli krediyi sağlayamamaktadırlar.¹⁶⁴

Türkiye'de KOBİ'lerin ülke ekonomisinde önemli bir ağırlığı olmasına karşın toplam kredilerin sadece yüzde 4-5'inin (*DİE 2002*) bu işletmelere tahsis edilmiş olması, bunun somut bir göstergesi niteliğindedir. Bankaların kredi kullandırırken kredinin koşullarına uygun teminat/garanti talep etmesi, KOBİ'leri zora sokan bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde yaygın olarak gayrimenkul ipoteği, kefalet, müşteri çek senedi gibi teminatlar kullanılmaktadır.¹⁶⁵

Yine KOBİ'lerin ihtiyacına göre, orta-uzun vadeli ve uygun koşullu banka kredisi alabilmeleri amacıyla kredi garantisi sağlayan "*Kredi Garanti Fonu A.Ş.*" de ülkemizde faaliyet göstermektedir. Anılan şirket sayesinde, KOBİ'lerin banka kredisi kullanırken yaşayacakları teminat problemi, KGF garanti/kefaleti ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lerin de banka kredisi kullanma imkanı artmaktadır.¹⁶⁶

3.4.5.3 Türkiye'de KOBİ'lerin Kayıtdışı Sorunları ve Basel II Süreci ile Etkileşimi

En genel anlamıyla kayıt dışı ekonomi, "Ya hiç bir belgeye bağlanmayarak ya da içeriği gerçeği yansıtmayan belgelerle gerçekleştirilen ekonomik olayın (alım-satım), devletten ve işletme ile ilgili öteki kişilerden (ortaklardan, alacaklılardan, kazanca katılan işçilerden vb.) tamamen ya da kısmen gizlenerek, kayıtlı (resmi) ekonominin dışına taşmasıdır"¹⁶⁷ Hesap Uzmanları Kurulu tarafından yapılan çalışmaya göre Ülkemizdeki kayıt dışı ekonominin büyüklüğüne ilişkin olarak yapılan tahminlerde, GSMH'nın % 2'si ile % 137'si arasında değişen, birbirinden çok farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır., Bu durum Türkiye'deki kayıt dışı ekonominin

¹⁶⁴ Muhammet Akdiş, Sabahat Bayrak, "**Türkiye'de Kobi'lerin Genel Görünümü Ve Finansal Krizlere Dayanıklılığı: 5 İli Kapsayan Bir Araştırma**", (Çevrimiçi) <http://makdis.pamukkale.edu.tr/Mak2.htm>, 02.02.2005.

¹⁶⁵ Bandırma İktisadi Araştırmalar Enstitüsü, **a.g.e.**, s.35.

¹⁶⁶ (Çevrimiçi) http://bankasya.com.tr/ticari/kredi_garanti_fonu.jsp, 12 Mayıs 2006.

¹⁶⁷ Nihat Işık, Mustafa Acar, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, sayı :21, Temmuz-Aralık 2003, s.129,

boyutu konusunda farklı yorumların ve değerlendirmelerin yapılmasına neden olmaktadır. Hesap Uzmanları Kurulunun kayıt dışı ekonomi raporuna göre son yıllarda ekonomimizdeki kayıt dışılığın oranı % 30 olarak tespit edilmiştir. Bu kayıt dışılık oranına, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan ve endüstriler arasında mal ve hizmet akımını gösteren INPUT-OUTPUT tablolarını esas alan bir modelleme çerçevesinde ulaşılmıştır.¹⁶⁸

Türkiye’de kayıt dışı ekonominin nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.¹⁶⁹

- Türkiye’de 70’li yıllardan itibaren yaşanan yüksek oranlı enflasyonun işletmelerin gelir ve kaynak yapısı üzerindeki olumsuz etkileri,

- Mükellefin vergiye karşı direnç göstermesi,

- Vergi yükü dağılımında adalet ilkesinin zedelenmesi,

- Devletin pek çok alanda düzenlemeler getirmesi ve bu düzenlemelerin firmalara getirdiği mali yükler,

- Türkiye’nin idari yapısındaki sorunlar, denetimin yetersizliği ve birimler arası eşgüdümün eksikliği nedeniyle kayıt dışı çalışmaların tespitinin ve kayıt altına alınmasının zorlaşması,

- Genel olarak vergi oranlarının yüksekliği ve vergi kanunlarının zor anlaşılır ve yoruma açık olmaları.

Şekil 2. Kayıt Dışılığın Önlenmesinde KOBİ Bilançolarında Dikkate Alınacak Kalemler

¹⁶⁸ (Çevrimiçi) <http://www.huk.gov.tr/konusma6.html>, Ankara, 27 Mayıs 2005.

¹⁶⁹ (Çevrimiçi) <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan8.pdf>, 12 Temmuz 2006.

BİLANÇO	
AKTİF	PASİF
1. Dönen Varlıklar	3. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
Hazır Değerler	Mali Borçlar
Ticari Alacaklar	Ticari Borçlar
Stoklar	Yıllara Yaygın İnşaat Taahhüt Hakedişleri
Yıllara Yaygın İnşaat Taahhüt Maliyeti	Diğer Borçlar
Diğer Dönen Değerler	
2. Duran Varlıklar	4. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
Binalar	U.V.Mali Borçlar
Makina Teçhizat	U.V.Ticari Borçlar
Diğer Duran Varlıklar	U.V.Diğer Borçlar
	Ortak Finansmanı
	5. Özkaynaklar
	Ödenmiş Sermaye
	Yedekler
	Yeniden Değerleme Fonu
	Dönem Net Karı (Zararı)
AKTİF TOPLAMI	PASİF TOPLAMI

Kaynak : Basel II ve KOBİ' ler Çalışma Grubu, s.27.

Kayıt dışı ekonominin varlığında, milli gelir ve istihdam gibi makro ekonomik değişkenler tam ve doğru olarak ölçülemeyeceğinden bu değişkenlere dayalı olarak oluşturulan politikalar sapmalı sonuçlar verecektir. Bu ortamda kaynakların etkin dağılımı bozulacak, aynı sektördeki iş kolunda ve benzer koşullarda faaliyet gösteren iki işletmeden birisi kayıt dışılık sayesinde hak etmediği halde rekabet üstünlüğü elde edebilecek, dolayısıyla yasalara uygun olarak faaliyet gösteren firmalar piyasa dışına itilebilecektir. Ayrıca vergilendirilmeyen ya da eksik olarak vergilendirilen faaliyetler nedeniyle vergi gelirleri daha az olacak, vergi kaybı nedeniyle bütçe açığı ortaya çıkacak veya artacaktır. Bu açığın finansman yöntemi de ekonomik ve sosyal

açılardan toplum üzerine ek maliyet olarak yansiyarak, halihazırda vergilerini ödeyen mükelleflerin vergi yükleri de haksız yere artmış olacaktır.¹⁷⁰

Basel II ile birlikte, KOBİ'ler banka kredisi alabilmek ve fiyatlama avantajlarından yararlanabilmek amacıyla kayıt düzenlerini geliştirerek ticari faaliyetlerini kayıt altına almak zorundadırlar. Bu bağlamda Basel II'nin, kredi maliyetleri üzerindeki yansımaları aracılığıyla işletmelerin ticari faaliyetlerinin kayıt altına alınmasında zorlayıcı bir unsur olacağı beklenmektedir.¹⁷¹ Bu etkileşimin derecesi, KOBİ'lerin bankacılık sisteminden sağladığı kaynakların büyüklüğü ile doğru orantılı olacaktır.

Örneğin cirosu 50.000.000.€'nin altında kalan ve 3.000.000.€ kredi ihtiyacı olan bir firmanın derecelendirme notu yüksek bir risk ağırlığına sahipse ihtiyacı olan krediyi çeşitli bankalara bölerek, 1.000.000.€'nin altında dilimler halinde kullanarak, perakende KOBİ (cirosu 50.000.000.€'nin altı, riski 1.000.000.€'dan düşük) sınıfına dahil olabilmektedir. Perakende KOBİ sınıfına giren firma %75 risk ağırlığı ile değerlendirilerek daha uygun maliyetlerle borçlanma imkanı bulabilecektir. Ancak ihtiyacı olan krediyi tek bir bankadan karşılamış olsaydı, kurumsal KOBİ sınıfına dahil olacaktı. Kurumsal KOBİ sınıfına dahil olan firmanın derecelendirme notu kötü olduğu için daha yüksek risk ağırlığı ile değerlendirilecek ve daha yüksek fon maliyetlerine katlanmak zorunda kalacaktı. Oysaki standart yöntemde perakende KOBİ kredileri % 75 risk ağırlığı ile değerlendirildiği ve ilk aşamada da standart yöntemin kullanılması söz konusu olduğu için riskliliğinin farkında olan firmalar kredi maliyetlerini bu tür yöntemlerle düşürme yolları bulacaklardır.¹⁷²

Kredi alacak firmanın kredi derecelendirme notuna göre kredi maliyetleri değişecektir. Kredi kullanan firmanın kredi notu düşük ise banka daha fazla risk alacak, sermayeden daha çok karşılık ayıracaktır. Bu da bankaların kredi hacimlerinin daralmasına neden olacaktır. Kredi faiz oranları artacaktır. Özellikle ekonomik daralmanın yaşandığı dönemlerde kredi talebi olan firmaların kredi notları

¹⁷⁰ Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, t'.y', s.27.

¹⁷¹ Ankara Ticaret Odası, s.25.

¹⁷² "PARADOKS Ekonomi, a.g.e., s.5.

düşük olacağı (temerrüt ihtimalinin artacağı) için, bankaların sermaye yükümlülükleri artarak bankaların kullandıracakları kredi miktarlarında düşüşler görülecektir. Kredi faiz oranları artacağı için kredi kullanan firmaların finansman giderleri artacaktır. Bu durumda kredi kullanan firma finansman giderlerindeki artışı fiyatlara yansıtabilirse fiyatlara yansıtacak, piyasadaki rekabetten dolayı fiyatlara yansıtamazsa karlılık oranlarını düşürecektir. Bu süreç sonunda; konjonktürel dalgalanmaların etkisini daha da arttıracığı düşünülmektedir.¹⁷³

Standart yaklaşımda, kredi maliyetlerini sadece derecelendirme notları değil, aynı zamanda perakende ve kurumsal KOBİ olmaları ve risk azaltıcı unsur olarak verecekleri teminat türleri de etkilemektedir.¹⁷⁴

İçsel derecelendirme yaklaşımında ise, bankalar tarafından KOBİ'lere verilecek derecelendirme notları ve onlardan teminat olarak alınan enstrümanlar dikkate alınarak ölçümleme yapılacak, söz konusu firmaların risklilikleri, derecelendirme notlarından bulunan temerrüde düşme olasılıklarından ve teminatlardan ve firmadan yapılan tahsilatlardan bulunan temerrüt halinde kayıp oranlarından hareketle belirlenebilecektir.¹⁷⁵

3.4.6 Basel II'nin KOBİ'lerin Muhasebe Sistemi Üzerindeki Etkileri

Basel II ilkelerinin, işletmelerin finansal raporlama sürecini önemli ölçüde etkileyeceği beklenmektedir. Bu noktada finansal raporlama sürecinin şeffaflığı, bağımsız denetim, iç kontrol sistemi, iç denetim ve risk yönetimi KOBİ'ler için daha da önemli hale gelecektir.

¹⁷³ Yüksel, a.g.e., s.32.

¹⁷⁴ Çavuş, a.g.e.,s 5.

¹⁷⁵ İsmail U.Mısırlıoğlu, "UFRS ve BASEL II'nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri", **Mali Çözüm**, Sayı:76, Haziran 2006 s.30.

3.4.6.1 Finansal Raporlama Sürecinde Şeffaflık:

Yatırımcılar ve kredi verenler karar alma sürecinde işletmenin mali tablolarını kullanırlar. Mali tablolarda açıklanan bilgilerin işletmenin gerçek durumunu yansıtması gerekir. Başka bir ifadeyle, mali tablolar ve finansal raporlama süreci şeffaf değildir. Ancak, Türkiye’de genel bir muhasebe standartları setinin olmaması, farklı kurumlar için değişik mali tabloların hazırlanması, muhasebe kayıtlarının yasal zorunluluk ve vergi kaygısı ile tutulması finansal raporlama sürecinin şeffaflığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Basel II ilkeleri ile mali tabloların ve finansal raporlama sürecinin derecelendirme şirketleri tarafından incelenmesi istenmektedir. Basel II ilkelerine göre bankalar ve KOBİ’ler arasında finansal raporlama sürecinde kurulacak işbirliği şeffaflığın sağlanması için temel şarttır.¹⁷⁶. Bu bağlamda KOBİ’lerin finansal ve finansal olmayan tüm bilgileri bankalara ve ilgili derecelendirme şirketlerine zamanında, yeterli, şeffaf ve güvenilir bir şekilde sunmaları gerekir. Türk Ticaret Kanunu (TTK) taslağında yer alan düzenlemelerde her şirketin bir web sitesinin olması zorunluluğu da şeffaflığa katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.. Ayrıca anonim şirketlerde denetleme kurulunun meslek mensubu üyelerinden (Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavir) oluşma zorunluluğu, mali tabloların şeffaflığını arttıracak bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4.6.2 Uluslararası Muhasebe Standartları Ve Basel II

Özellikle finansal hizmet veren işletmeler açısından, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ve Basel II Standartları’ nın aynı amaçları paylaştığı söylenebilir. Her iki çerçevedeki amaç, işletme faaliyetlerinin daha şeffaf bir duruma getirilmesi ve bunun için piyasa katılımcılarına alacakları kararların kalitesini artıracak bilgileri sağlamaktır. Ayrıca, denetim kurumlarının ise ihtiyaç duyduğu bilgileri istenilen niteliklerde elde edebilmelerini sağlamak üzere temel bir yapı

¹⁷⁶ Hafize Meder Çakır, Bülent Uygun, “Basel II Kriterleri, KOBİ’ler ve Denizli Ekonomisi”, (Çevrimiçi) http://www.tpb.org.tr/tpb/index.php?option=com_content&task=view&id=310&Itemid=37 - 23k, 15 Ağustos 2006.

oluşturmaktır. Bu yapı; uluslararası finansal işlemlerin standardizasyonunu sağlamak suretiyle daha güvenilir ve şeffaf sermaye piyasalarının oluşmasına önemli katkılar sağlayacaktır.¹⁷⁷

İşletmeler açısından Basel- II ile birlikte riskin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır. Bunlar, kredi kullanan firmanın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesidir.¹⁷⁸ Faaliyet riski olarak da adlandırılan firma riski iki açıdan değerlendirilmektedir. Bunlardan birincisini firmanın finansal verileri oluşturmaktadır.

Bu veriler firmanın;

- Bilançosu,
- Gelir tablosu,
- Nakit akış tablosu,
- Diğer finansal tablolar ve,

• Finansal tabloların açıklayıcı notları aracılığıyla temin edilmektedir. Bu finansal verilerin mutlak surette UFRS ile uyumlu olması istenmektedir. Aksi durumdaki finansal verilerin değerlendirmeye alınmayacağı açıktır.¹⁷⁹

Basel II İlkeleri'nin öngördüğü mali tabloların şeffaflığı ve güvenilirliği için muhasebe standartlarının hayata geçmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından yayımlanan muhasebe standartlarına TTK'da atıf yapılması nedeni ile, bu standartların ilerleyen yıllarda muhasebe uygulamalarında kullanılması beklenmektedir¹⁸⁰. Böylece, yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarıyla

¹⁷⁷ Mısırlıoğlu, **a.g.e.**, s.31.

¹⁷⁸ "Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", (Çevrimiçi) <http://www.bddk.org.tr>, Yayın no:228, 28 Ağustos 2004.

¹⁷⁹ Mısırlıoğlu, **a.g.e.**, s.31.

¹⁸⁰ **A.e.**, s.27.

(UFRS) paralellik gösteren Türk Muhasebe Standartları'nın tüm işletmeler için kullanılması zorunlu hale gelecektir.¹⁸¹

3.4.6.3 Basel II'nin Firmaların Sermaye Yapısına Etkileri

Muhasebede sermaye, pasif karakterli bir hesaptır. İşletmeye tahsis edilen veya işletmelerin ana sözleşmelerinde yer alan ve ticaret siciline tescil edilmiş bulunan sermaye tutarı bu hesapta yer alır. Taahhüt edilen sermaye tutarı bu hesaba Alacak, ödenmemiş sermaye hesabına Borç kaydedilir. Ödenmemiş Sermaye Hesabı; İşletmeye tahsis edilen veya ortaklarca yüklenilen sermayenin henüz ödenmemiş kısmıdır.

Verilen tanımlardan sermaye kavramının ;

1- İşletme sahip ve ortaklarının işletmenin kullanımına sundukları tüm ekonomik değerleri,

2- İşletmenin sahip olduğu tüm kaynakları, parasal ve ekonomik değerleri de içerdiği anlaşılmaktadır.¹⁸²

3.4.6.3.1 Esas Sermayenin Artırılmasının Sebepleri

1-Anonim şirketlerde, sermaye açığını kapatmak suretiyle, şirketin devamını sağlamak,

2-Yeni sermaye sağlanması ve yeni işletme araçları elde edilmesi,

3-Kar dağıtımını istikrara kavuşturmak,

4-Şirketin borçlarını sermayeye dönüştürmek suretiyle, borçtan kurtulmak,

¹⁸¹ Çiğdem Koğar, "Basel II Kriterleri: Tanım, Kapsam ve Tarihsel Gelişim", Basel II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi" (Çevrimiçi)
http://www.tpb.org.tr/tpb/index.php?option=com_content&task=view&id=310&Itemid=37 - 23k, 15 Ağustos 2006.

¹⁸² Nevin Soygür, **Ticaret Hukuku** ,Cilt II, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Vakfı, 2003, s.91.

5-Yedek akçelerin sermayeye dönüştürülmesi yolu ile bu kaleme yeni işlerlik kazandırmak gayesiyle sermaye artırımına gidilebilir.¹⁸³

3.4.6.3.2. Sermaye Artırılması Çeşitleri

I-Yeni Pay Senedi Çıkarılması

Esas sermaye artırılmasının normal yolu, yeni pay senedi çıkarmak suretiyle, artırılan sermaye oranında, şirketin varlığının çoğaltılmasıdır.Yeni çıkarılan pay senetleri, eski pay sahipleri tarafından rüçhan haklarına dayanarak alınabileceği gibi, üçüncü kişiler tarafından da alınabilir ki, bu takdirde sermaye ile birlikte pay ve pay sahibi sayısı da artmış olur.

II-Mevcut Pay Senetlerinin İtibari Değerlerinin Yükseltilmesi

Şirketler, yeni pay senetleri çıkarmak yerine, eski pay senetlerinin itibari değerlerini yükseltmek suretiyle de sermaye artırılmasına gidebilir.Bu usulde, mevcut pay senetlerinin sayısında bir artış olmaz, fakat her bir pay senedinin itibari değeri yükselmiş olur.

III-Tahvillerin Pay Senedine Çevrilmesi Yolu İle Sermaye Artırımı

Anonim Şirketler, esas sözleşmelerinde hüküm bulunmak şartıyla, genel kurul kararı ile yönetim kurulu kararı ile halka arzetmek üzere “pay senetleri ile değiştirilebilir tahvil” çıkarabilirler.

IV-Yedek Akçelerin Esas Sermayeye Çevrilmesi

Esas sözleşme hükümlerine göre ayrılan yedek akçelerle fevkalade ve hatta gizli ayrılan yedek akçeler, sermayeye çevrilmek suretiyle, esas sermaye artırılmış olur. Bu yolla sermaye artırımında, bilançonun pasif kaleminden, aktif kalemine aktarma yapılacağından, bilançonun toplam rakamında bir değişiklik olmaz.¹⁸⁴

¹⁸³ A.e., s.91.

¹⁸⁴ A.e., s, 92.

V-Yeniden Değerleme Fonunun Sermayeye Eklenmesi Suretiyle Sermaye Artırımı

V.U.K.' nun mükerrer 298. maddesine göre, bilançonun aktifinde yer alan ekonomik değerler ve bu değerler için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanlar, yeniden değerlemenin yapılacağı yıla ait Maliye Bakanlığınca belirlenecek oran ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirilir. Yeniden değerlendirme sonucunda doğacak değerler artışı bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir ve tamamı sermayeye ilave edilebilir.¹⁸⁵ (17 Aralık 2003 tarihinde Meclis'te kabul edilen enflasyon muhasebesine yönelik düzenlemeleri içeren yasaya göre enflasyon muhasebesinin 2004 yılında uygulanmaya başlanması ile birlikte, amortismanlara tabi iktisadi kıymetlerin ve bu kıymetler üzerinden ayrılan amortismanlar toplamının yüksek enflasyondan korunması için uygulanan yeniden değerlendirme değer artış fonu ve maliyet artış fonu uygulaması kaldırılmıştır. Böylelikle 2004'ten itibaren şirketlerin bedelsiz sermaye artışında kullanabilecekleri fonlar, yedek akçeler ve dağıtılmamış karlar ile sınırlandırılmıştır.)

Öz sermaye veya öz kaynaklar özü itibariyle işletme sahiplerinin işletme üzerindeki haklarını ifade etmektedir.

Sermaye unsurunu iki şekilde sınıflandırarak tanımlamaya çalışırsak ; Kuruluş sermayesi, işletmenin kuruluşu sırasında ortaklar tarafından işletmeye tahsis edilmiş varlıklardır. Ödenmiş sermaye ise kuruluş sermayesi ile birlikte sonradan gerçekleştirilen sermaye artırımları ile oluşmuş tutarları temsil etmektedir. Sonradan yapılan sermaye artırımları, bazen ortaklardan varlık transferi şeklinde gerçekleşmekte, ki buna *bedelli sermaye artışı* denmekte, bazen iç kaynaklardan sermaye artırımı şeklinde tanımlanan işletmenin bilançosunda yer alan ve sermaye dışındaki öz sermaye unsurlarından sermaye unsuruna aktarma yapılması şeklinde

¹⁸⁵ A.e., s.93.

gerçekleşmekte, ki bu uygulamaya da *bedelsiz sermaye artışı* denmektedir. Bazen de her iki durum birlikte gerçekleşebilmektedir.¹⁸⁶

Basel II sistemine geçildiğinde, KOBİ'lerin tüm bankalarda bir kredibilite notu olacak ve bir KOBİ işletmesinin mali tablolarına göre yapılacak değerlendirmenin sonucu tüm bankalarda aynı sonucu verecektir. Bu kredilendirme çalışmasında özkaynakları güçlü olan firmaların, riski daha az olacağından bankalardan talep edeceği krediler için ödeyeceği faizler ise kuşkusuz diğer firmalara oranla daha az maliyetli olacaktır.

Basel II uzlaşısının amaçlarından birisi, tüm bankaların kredilendirme aşamasında ortak dil kullanmasını sağlamaktır. Bu arada firmalara uygulanacak olan bu derecelendirme, sadece kredi kullanacak firmalara değil bankada hesabı olan tüm firmalar için geçerlidir.

Dolayısıyla ödenmiş sermayesini artırarak, Basel II sistemine uyum sağlamış firmalar finansal piyasa enstrümanlarından, daha az maliyet ile istedikleri ölçüde faydalanma imkanına sahip olacaklardır. Fakat bu noktada, sermayesini fiktif olarak artırarak mali bünyesini güçlü göstermek isteyen şirketler de ortaya çıkmaktadır.

3.4.6.3.3 Fiktif Karakterli Sermaye Artırım Örnekleri

Örnek 1 :

ABC Anonim Şirketi hisselerinin İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem görmesi, alınıp satılması için Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurmuş ve gerekli prosedürleri tamamlamıştır.

¹⁸⁶ Recep Pekdemir, "Geçmiş Yıllar Zararları İle Sermaye Artırmak", **Mali Çözüm Dergisi**, Ocak-Şubat-Mart 2006, sayı 74, s.20.

PASİF	31.12.200A	31.12.200B
3-ÖZSERMAYE	9.451	576.919
A.SERMAYE	1.000	218.854
B.YEN.DEĞ.ARTIŞI	11.662	528.606
1-Duran Varlık Değer Artışı	11.662	528.606
C.YEDEKLER	54.549	11.900
1-Yasal Yedekler	695	11.900
2-Olağanüstü Yedekler	53.854	-
3-Diğer Kar Yedekleri		
D.NET DÖNEM KARI (ZARARI)	-57.760	50.523
E.GEÇ.YILLAR KARI (ZARARI)	-	-232.964
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	2.986.919	5.540.422

- Şirketin sermayesi 1.000 YTL'den 218.854 YTL' ye yükselmiştir. Yani, sermaye 217.854 YTL artırılmıştır.

- Şirket 200A yılı için gelir tablosunda 57.760 YTL zarar açıklamış, 200B yılı için ise 50.523 YTL kar açıklamıştır.

- Şirketin bilançosunda, 31.12.200A tarihinde herhangi bir geçmiş yıllar zararı yok iken, 31.12.200B tarihli bilançosunda 232.964 YTL geçmiş yıllar zararı yer almıştır.

- Şirketin 31.12.200A tarihli bilançosunda yer alan 53.854 YTL tutarındaki olağanüstü yedekler, 31.12.200B tarihli bilançosunda sıfırlanmıştır.

- Şirketin 31.12.200A tarihli bilançosunda yer alan 695 YTL tutarındaki yasal yedekler, 31.12.200B tarihli bilançosunda 11.900 YTL' ye yükselmiştir.¹⁸⁷

¹⁸⁷ A.e, s.21.

• Şirketin 31.12.200A tarihli bilançosunda yer alan 11.662 YTL tutarındaki MDV yeniden değerlendirme artışları, 31.12.200B tarihli bilançosunda 528.606 YTL' ye yükselmiştir.

Yukarıda belirtilen tespitlerin MDV Yeniden Değerleme Artışlarının, yeniden değerlendirme uygulamasından kaynaklandığını ve Dönem Net Karının 692 no.lu Dönem Net Karı hesabının kapatılması ile oluştuğunu kabul ederek, diğer hesaplardaki değişimleri aşağıdaki gibi muhasebe kayıtlarında temsil edelim.¹⁸⁸

Sermaye artırım taahhüt kaydı

Sermaye Taahhütleri Hesabı	217.854 YTL	
Sermaye Hesabı		217.854 YTL

Bazı hesaplardaki değişimlerin kaydı

Olağanüstü Yedekler	53.854 YTL	
Geçmiş Yıl Zararları	15.111 YTL	
Yasal Yedekler		11.205 YTL
Dönem Zararı Hesabı		57.760 YTL

Sermaye artırım taahhüdünün kapatılması kaydı

.....Hesabı	217.854 YTL	
Sermaye Taah.Hesabı		217.854 YTL

Geçmiş Yıl Zararları

Geçmiş Yıl Zararları Hesabı	217.853 YTL	
.....		217.854 YTL

Yukarıdaki kayıtlarda da görüldüğü gibi, sermaye taahhütleri hesabının hangi hesapla kapatıldığı bilinmemektedir. Bu nedenle boş bırakılmıştır. Aynı şekilde,

¹⁸⁸ A.e., s.22.

Geçmiş yıl zararları hesabına intikal eden 217.853 YTL tutarındaki kaydın hangi hesaptan geldiği bilinmemektedir. Ancak, bu iki bilinmeyendeki tutar her nedense aynıdır. Tesadüf olmasının ihtimali oldukça düşüktür. Çünkü sermaye artırımı işlemi, öz kaynaklarda bir artışa neden olmamıştır. Öz kaynaklarda meydana gelen artış, sadece dönem karı ile yeniden değerlendirme artışlarında meydana gelen değişimi yansıtmaktadır.

Yukarıdaki iki bilinmeyeni ortadan kaldırdığımızda aşağıdaki görüntü ortaya çıkmaktadır:

Geçmiş Yıl Zararları Hesabı	217.853 YTL	
Sermaye Taah.Hesabı		217.854 YTL

Örnek 2 :

ABC A.Ş.'nin 2005 yılında *253 Makine Tesis ve Cihazlar Hesabı* 15,2 milyon YTL'dir. (2004'de 1,1 milyon YTL.) Bu artışın 2,4 milyon YTL'sinin yapılmakta olan yatırımlardan geldiği, diğer artışın ise daha önce firma bünyesinde kullanılan ortaklara ait makinelerin ve firma aktifine kayıtlı makinelerin mahkeme kararı ile değerlendirilmesinden kaynaklandığı öğrenilmiştir. Ortakların kendine ait makinelerin değerlendirilmesinden sonra firmaya devrettiği firma bilançosunda bir taraftan makineler hesabına, diğer taraftan ortaklara borçlar hesabına 13 milyon YTL giriş yaptığı ve firmanın ortaklara borçlar hesabını sermaye artırımında kullanacağı varsayıldığında, yapılan bu sermaye artırımı ile grubun bünyesine nakit girişi sağlanmayacağı göz önünde bulundurulduğunda, işlemin fiktif karakterli olduğu söylenebilmektedir.

Örnek 3 :

Sermaye şirketlerinde sermayenin artırılmasından ve tamamının ödenmesinden sonra, ortaklar cari hesabının borçlandırılarak sermayenin bu hesaba çekildiği çok sık karşılaşılan bir durumdur. Bu işleme özellikle sermayenin kuvvetli olması istendiği zaman başvurulduğu görülmektedir. Sermaye yüksek bir meblağa çıkarılmakta ve kayıtlar üzerinde ödendi gösterilmektedir. Ancak şirketin iş

potansiyeli dolayısıyla kasaya alınan sermayenin başka bir değere döndürülme olanağı olmamakta ve kasa bakiyesi 131. Ortaklardan Alacaklar Hesabına çekilmektedir. Bilançonun incelenmesinde, bu görünüm sermayenin gerçekte ödenmediği anlamını taşımaktadır. Diğer bir anlatımla ortada para dönmeden fiktif bir işlem ile sermaye artırımı yapılmış olmaktadır.

3.4.7. KOBİ'lerin Basel II Kriterlerine Uyum Sağlayabilmeleri İçin Almaları Gereken Önlemler

I- Mali Yapının Güçlendirilmesi; Basel II ile birlikte KOBİ'lerin güçlü sermaye yapısına sahip olmaları daha da önem kazanmaktadır. Sermayesini güçlendiren firmalar bankalardan ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarından daha yüksek kredi notu alabileceklerdir. Yüksek kredi notuna sahip firmalar daha düşük maliyetli kredi imkânlarını yakalayabilecektir. Bu nedenle yetersiz sermaye ile çalışan KOBİ'ler en kısa zamanda sermayelerini güçlendirmelidir.¹⁸⁹

II- Kayıtdışı İşlemler Kayıt İçine Alınmalı; Bilanço ve gelir tablolarının gerçeği yansıtmaları gerekmektedir. Bilanço dışı varlıklar, bilanço içine alınarak daha gerçekçi mali tabloların hazırlanması sağlanır. Kayıt dışı varlıklar kayıt altına alınarak daha yüksek derecelendirme notları elde edilebilme imkanı sağlanabilecektir. Devlet vergi ve SSK oranlarını düşürerek KOBİ'lerin kayıt dışı faaliyetlerini sona erdirmelerini teşvik etmelidir. Firmaların kayıt dışılığı önlendiği takdirde, artan şeffaflıkla birlikte haksız rekabet ortamı son bulacaktır.¹⁹⁰

III- Teminat Yapısı; Basel II'de yer alan risk azaltıcı unsurlar dikkate alınarak eksiklikler giderilmelidir. Mevcut sistemde yaygın biçimde kullanılan gerçek müşteri çek ve senetleriyle firma ortaklarının kefaletlerin Basel II'de risk azaltıcı unsur olarak yer almaması nedeniyle; KOBİ'ler mevcut yapıların da değişiklik yaparak, Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamalıdır.¹⁹¹

¹⁸⁹ Yüksel, **a.g.e.**, s.39.

¹⁹⁰ Ankara Ticaret Odası, **a.g.e.**, s.45.

¹⁹¹ Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, t'.y', s.37.

IV- Derecelendirmenin Önemi; Derecelendirmenin öneminin farkında olunması gerekmektedir. Bu amaçla uluslararası kabul görmüş standartlarda şeffaf, güvenilir mali tablolar hazırlanmalıdır. Raporlama ve veri tabanı konularında gerekli teknoloji yatırımları yapılmalıdır. KOBİ'ler niteliksel verilerinin yanı sıra niceliksel verilerinin açıklanmasında da şeffaf ve gerçekçi olmalıdır. Risk yönetimine önem veren, faaliyetlerinden doğan riskleri elimine eden, bilançolarında yer alan aktif ve pasif kalemler arasındaki vade, döviz kuru, parite ve faiz oranı uyumsuzluğunu yok eden firmalar daha yüksek kredi derecelendirme notları alabileceklerdir. Ayrıca firmalar esas faaliyet konularında çalışmalıdırlar.¹⁹²

V- Finansman Konusunda Uzmanlarla Çalışılmalıdır.; KOBİ'ler genellikle teknik kökenli kişiler tarafından yönetilmekte olup, finansman konularına hakim nitelikli kişileri işyerlerinde istihdam etmemeleri yüzünden finansman sorunlarıyla karşı karşıya kaldıkları bilinen bir gerçektir. Bu yüzden KOBİ'ler nitelikli, finansal piyasalardaki değişimleri takip ederek işletmesine uyarlayabilen, risk yönetimi konusunda deneyimli, alternatif finansman tekniklerine hakim uzman finansmanlılarla çalışmalıdır. Raporlama ve veri tabanı oluşturma konusunda teknoloji altyapısı olan, risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlayacak çalışanları bünyesinde bulundurmalıdır. KOBİ'ler bağımsız kredilendirme kuruluşları ve bankalar tarafından talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilecek insan kaynaklarına sahip olmalıdır. Sağlıklı bilgi akışının olması durumunda KOBİ'lerin derecelendirme notu daha yüksek olabilecek, bu da daha uygun koşullarda kredi ve faiz oranları sağlama imkanı yaratacaktır.¹⁹³

VI- Kurumsal Yönetim Kültürü Yerleşmelidir; İyi yönetilen şirketler krizlerden fazlaca etkilenmemektedir. “Kurumsal Yönetim” kültürü, en üst düzey yöneticilerden tüm kurum çalışanlarına kadar yaygınlaştırılmalıdır. Kurumsal firmalar eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ilkeleriyle yönetildiği için

¹⁹² Uyar, Aygören, a.g.e., s.67.

¹⁹³ Targan Ünal, “Basel II ve Kurumsal Yönetimi”, (Çevrimiçi) http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/020205/10744/3, 02 Mayıs 2005.

finansal performansları daha yüksek olacağından, bu tür firmalara, bankalar tarafından verilecek kredilerin maliyetleri daha düşük olacaktır.¹⁹⁴

3.4.7.1 Kurumsal Yönetişim Kavramı Ve Önemi

Kurumsal yönetişim (corporate governance), yönetim, iletişim ve etkileşim kavramlarını tek bir deyimde toplayarak “birlikte yönetmek” anlamına gelmektedir.¹⁹⁵ Kurumsal yönetişim örgüt üyeleri arasında bilgi ve eğitim düzeyi açısından büyük farklılıklar olması durumunda uygulanması güç bir kavramdır. Aynı anda birden çok kişinin yönetimde etkin olması bazı zorluklara yol açmaktadır. İşletmeyi kuran kişinin yönetimde de tek başına söz sahibi olduğu ülkemizdeki işletmelerin çoğunda bu kavramın uygulanması zordur. Genel olarak kurumsal yönetişim kavramının adil, saydam, hesap verme ve sorumluluklar gibi kuralların tanımlandığı, kurumsal verimliliğin artırılmasına yönelik bir anlayış olduğu söylenebilir.¹⁹⁶ Bu bağlamda kurumsal yönetişim yalnızca özel sektörü değil, kamusal alanı da kapsayan bir olgudur. Bilindiği gibi şirketler, öncelikle kendi ortaklarına, sonra çalışanlarına ve diğer ilişkide buldukları çevrelere (müşterilerine, tedarikçilerine, vb) karşı sorumludurlar. Kurumsal yönetişim anlayışı ile şirketler, kendi sorumluluklarının bilincinde verimliliklerini artırarak, ortaklarının elindeki hisselerin değerini artırabilir ve bu süreçte ilişkide buldukları tüm kişi ve kuruluşlarla olan ilişkilerini yasalara ve moral değerlere uygun şekilde yürütebilirler. Kuramsal olarak yönetişimin amacı, işletme sahipliğinin kar etme eğilimi nedeniyle oluşabilen ve topluma zarar verebilecek sapmaları denetim altında tutmaktır denilebilir.¹⁹⁷

Küreselleşme nedeniyle bir ülkede veya büyük bir şirkette meydana gelen krizin etkisi yerel boyutları aşmakta, tüm dünyayı etkileyebilmektedir. Son yıllarda gerek küresel düzeyde gerekse özellikle gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen şirket birleşmeleri ile ekonomik krizler “Kurumsal Yönetişim” kavramına dikkatleri

¹⁹⁴ Ankara Ticaret Odası, s.54.

¹⁹⁵ SPK, Kurumsal Yönetim İlkeleri, şubat 2005.<http://www.spk.gov.tr> , 02.07.2006.

¹⁹⁶ Uyar, **a.g.e.**, s.64.

¹⁹⁷ Ünal, **a.g.e.**, s 2.

çekmeye başlamıştır.¹⁹⁸ Küreselleşme akımı kapsamında ve özellikle dünyada ve ülkemizde yaşanan krizlerden sonra şirketler kendilerine yeni ortak bulma arayışına girmişlerdir. Bu bağlamda da iyi yönetişimin önemi daha belirgin hale gelmiştir. Çünkü iyi yönetim sahibi olmayan şirketle birleşmek büyük riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle sermaye ihtiyacı olan ve dünya şirketi olmak isteyen şirketler yönetim kavramını kendi şirket kültürlerine dahil etme ihtiyacı hissetmeye başlamışlardır.¹⁹⁹

Kurumsal yönetim anlayışını benimsemiş olan işletmeler, yatırımcılara, çalışanlarına, tedarikçilerine, müşterilerine ve topluma yararlı olmaktadır. Kurumsal yönetim, yönetim ve kontrol sistemlerinin; saydam, görünür, tutarlı ve hesap verebilir nitelikte olmasını gerektirir. Bu özellikleri dört ana ilke şeklinde özetlenebilir;²⁰⁰

a) Şeffaflık : Bu konuda aktif açıklık kavramına dikkat edilmelidir. Güven için bilgi gerekir. Her işini açıkça ifade edebilen kurumlara daha çok güvenilir. Bir şeyin neden ve nasıl yapıldığının açık olması güveni artırır. Örneğin; uluslar arası muhasebe sistemleri kullanan bir şirketin, yurt dışına açılma olasılığı daha fazladır çünkü tüm dünyada anlaşılabilen bir dil kullanmaktadır.

b) Adillik : Kurum içinde adil davranıldığına inanılmıyorsa güven sarsılır. Çalışanlara eşit muamele yapılmalı ve kaynak dağılımında rasyonel olunmalıdır.

c) Hesap verebilirlik : Her işin bir yaptırımı vardır. Kurum, her yaptığı için nedenini açıklayabilmelidir. Değer yaratmaya yönelik çalışmalar yapılmalı ve bunu destekleyen ödüllendirme sistemleri kurulmalıdır; objektif performans değerlendirme kriterleri oluşturulmalı verimliliğin sürekli olarak izlenmesi sağlanmalıdır.

d) Sorumluluk: Kurum içine ve dışına karşı sorumluluklar bilinmelidir. Net rol dağılımları yapılmalı ve yönetim organları arasındaki ilişkiler kurallara

¹⁹⁸ Uyar, Aygören, **a.g.e**, s.65.

¹⁹⁹ Basel II Uygulamaları ve KOBİ'ler", Bandırma İktisadi Araştırmalar Enstitüsü, Bilgilendirme Kitapçığı, Yayın No: BK-3/2007, Mayıs 2007, s.38.

²⁰⁰ Şermin Şerturan, "Basel II Standartları Ve Kobi'lerde Kurumsal Yönetişim", **Muhasebe Denetime Bakış**, Ekim 2006, s.51.

bağlanmalıdır. Bağımsız ve etkin dış üyelere yönetimde yer verilmeli ve her kademedede katılımcılık yaygınlaştırılmalıdır.

3.4.8 Basel II'ye Geçiş Sürecinde KOBİ'ler için SWOT Analizi²⁰¹

Bilindiği üzere swot analizi, incelenen değişkenin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve dışsal faktörlerin yarattığı fırsat ve tehditlerin değişken açısından yakınsamalarının ortaya konulmasına çalışıldığı bir durum tespitini ifade etmektedir.

KOBİ'ler için Basel II'ye geçiş bir süreç olarak değerlendirildiğinde, bu konuda bir stratejik planın yapılması zorunluluktur. Bu stratejik planlamada swot analizi yapılması, durum tespiti açısından önemli bir niteliğe sahiptir. Aşağıda Basel II'ye geçiş sürecinde, ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'ler için swot analizi yapılarak, KOBİ'lerin güçlü ve zayıf yanları ile yakalayabilecekleri fırsatlar ve karşılaşılabilecekleri tehdit unsurları maddeler halinde sıralanmaktadır.

1. Güçlü Yanlar

- Ekonomik kalkınmanın sağlanmasında KOBİ'lerin büyük öneme sahip olması ve bu nedenle KOBİ'lerin desteklenmesinin ulusal bir politika haline gelmesi,

- KOBİ'lerin ölçek büyüklüklerinden dolayı değişime kolay uyum sağlama kabiliyetleri,

- Ülkemizde KOBİ'lerce kullanılan banka kredilerinin pasif içerisindeki payının diğer borçlanma kalemlerine kıyasla düşük kalması nedeniyle, Basel II'den kaynaklanan ilave kredi maliyetlerinin bu işletmelerin finansman giderleri üzerinde önemli bir artış yaratmayacak olması.

2. Zayıf Yanlar

- KOBİ'lerin mali ve yönetsel yapılarındaki yetersizlikler nedeniyle, Basel II'ye uyumda zorlanacak olmaları,

²⁰¹ Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, t'.y', s.56.

- Ülkemizde yaygın bir biçimde kullanılan bazı teminat türlerinin, Basel II standart yöntemin uygulanması ile birlikte risk azaltıcı etkisinin olmaması,

- KOBİ'lerin Basel II hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları ve gereklerini yerine getirmede geç kalmış olmaları.

3. Fırsatlar

- Alternatif finansman kaynaklarının ülkemizde gelişmeye başlaması, (örneğin KOBİ borsasının kurulması, risk sermayesi şirketlerinin artması vb.)

- Gelişmiş ülkelere kıyasla, ülkemizde Basel II uygulamalarına daha geç başlanacak olması nedeniyle, karşılaşılan problemler karşısında önlem alma avantajının ortaya çıkması, Basel II normlarına kısa sürede uyum sağlayabilen KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri alanda ciddi bir rekabet avantajına sahip olabilmeleri,

- Basel II hesaplamalarının KOBİ'ler lehine avantaj yaratması,

- Türkiye'de faaliyet gösteren çok uluslu bankaların Basel II konusunda ileri derecede kredi risk ölçüm metodlarını kullanır hale gelmeleri nedeniyle, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin ulusal bankalarına kıyasla yabancı bankaların KOBİ'ler lehine daha düşük fiyatlama yapabilmelerini sağlayacak olması,

- Basel II ile (risklerini iyi ölçen, sağlam sermaye yapısına sahip bankalar) bankaların kalifikasyonları artacağından dolayı müşteriye verilen hizmet kalitesinin artması ve bu durumun banka müşterisi konumundaki KOBİ'ler lehine avantaj yaratması,

- Ülkemizde gerek bankacılık sektörünün ortalama sermaye yeterlilik rasyosunun asgari sınır olan yüzde 8'in üzerinde olması gerekse son dönemde sektörde KOBİ'lere yönelik çok büyük bir kredi pazarlama rekabetinin başlamış olması firmaların riskliliğinden kaynaklanan sermaye yükümlülüğünün tamamının kredi fiyatına yansıtılmaması gibi bir avantajı ortaya çıkarabilecektir.

4. Tehditler

- Ülkemizde kayıt dışılığın küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde yaygın olması,
- Dış derecelendirme faaliyetlerinin KOBİ'ler için bir maliyet unsuru olması,
- Ülkemizde KOBİ'lere yönelik yeterli ve güvenilir istatistiki bilginin bulunmaması nedeniyle, KOBİ'ler için alınacak kararların sapmalı sonuçlar doğurabilecek olması,
- KOBİ'lere hizmet ve destek veren kurumlar arasındaki eşgüdüm eksikliğinin ve belirlenen stratejilerin uygulanmasında proaktif davranılmamasının uyum sürecini daha yavaş ve zor hale getirmesi,
- Basel II sürecinde bilişim teknolojisi, veri tabanı, donanım ve bilgisayar yazılımlarına yönelik yatırımlar ile insan kaynağının eğitime yönelik olarak yapılacak yatırımların KOBİ'ler için önemli bir maliyet unsuru olması.

3.4.9 Basel II İle Birlikte Yapılması Gerekenler

Risk yönetiminin dönüm noktalarından birisi olan Basel II'ye geçiş ile birlikte, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bir çok kesim söz konusu uygulamalardan etkilenecektir. Uygulamaya yönelik olarak ülkemizde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından kapsamlı hazırlıklar başlatılmış olup, Türk bankacılık sektörü ve diğer kesimlerde konu detaylı olarak tartışılmaya başlanmıştır. Basel II ile birlikte yapılması gerekenleri, Kamu otoritesinin yapması gerekenler, bankaların yapması gerekenler ve KOBİ'lerin yapması gerekenler olarak üç başlık altında incelemek doğru olacaktır.

3.4.9.1. Kamu Otoritesinin Yapması Gerekenler

1. Basel II ile birlikte kamu kaynaklı mekanizmaların önemi artacaktır. Bu kapsamda söz konusu mekanizmaların artırılması önem arz etmektedir.

2. Gerek bağımsız şirketler tarafından, gerekse bankalar tarafından uygulanacak derecelendirme sistemlerine ilişkin alt yapı oluşturulmalıdır.²⁰²

3. KOBİ'lerin Basel II konusunda bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

Kredi kalitesi düşük kredilerin standart yaklaşımı kullanan bankalarda yoğunlaşması riskine karşı gerekli tedbirler alınmalıdır.

4. KOBİ'lerde kurumsal yönetişimin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli alt yapı oluşturulmalıdır.

5. KOBİ'ler için alternatif finansman kaynakları oluşturulmalıdır.²⁰³

3.4.9.2 Bankaların Yapması Gerekenler

1. Özellikle ileri risk ölçüm yöntemlerinin kullanılması durumlarında, bankaların farklı derecelendirme yöntemlerinin yanı sıra farklı risk ölçüm yöntemleri kullanmaları halinde, bu hususun kredi fiyatını etkileyecek olması nedeniyle, bankaların risk ölçüm yöntemleri ve kredi fiyatlandırma politikaları hakkında KOBİ'leri bilgilendirmeleri ve bu konuda kamu ve düzenleyici otoriteye yardımcı olmaları gereklidir. 1.11.2005 Tarih 25983 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankalar Kanununun 52.nci maddesi *Kredilerin İzlenmesi* başlığı altında; *“Bankalar, kredileri nedeniyle maruz kalınacak riskleri ölçmek, karşı tarafın mali gücünü düzenli olarak analiz etmek ve izlemek, gerekli bilgi ve belgeleri temin etmek ve bunlara ilişkin esasları belirlemek zorundadır. Kredi müşterileri bu çerçevede konsolide ve konsolide olmayan bazda istenilen bilgi ve belgeleri bankalara vermekle yükümlüdür.”* 53.ncü maddede ise; *“Bankalar krediler ve diğer alacaklarla ilgili olarak, doğmuş veya doğması muhtemel zararların karşılanması ve bunlar dışında kalan varlıkların değer azalışları için yeterli düzeyde karşılık ayrılmasına, aktiflerin kalitesine ve sınıflandırılmasına, garantilerin ve teminatların alınmasına, bunların değerinin ve güvenilirliğinin ölçülmesine, takibe alınan kredilerin izlenmesine ve vadesi dolmuş kredilerin geri ödenmesine ilişkin*

²⁰² Yüksel, a.g.e., s.40.

²⁰³ Yüksel, a.e., s.40

politikaları oluşturmak ve uygulamak, bunları düzenli olarak gözden geçirmek, tüm bu hususları icra edebilecek gerekli yapıları tesis etmek ve işletmek zorundadır.” denilmek suretiyle, bankaların bu süreçteki yükümlülükleri ortaya konulmuştur. Basel II sürecinde Bankaların risk algılamasına dayalı kredi politikalarını benimsemeleri gerekmektedir.²⁰⁴

2. Bankaların, hem risk yönetimi konusunun ülkemizde yaygınlaşması konusunda özel bir öneminin olması hem de bu konuda reel sektörü bilgilendirmesi açısından örnek teşkil edecek olması gibi nedenlerle Basel II gerekliliklerine öncelikle kendilerinin uyum göstermesi konusunda titizlikle hareket etmeleri gerekmektedir.

3. Basel II'ye geçişte reel sektörde oluşabilecek dengesizlikler bankalarca takip edilmeli ve bu geçiş döneminin KOBİ'lerde kalıcı olumsuzluklar yaratması ihtimaline karşı bu kesime yönelik gereken destekler sağlanmalıdır.

4. Özellikle Basel II-ileri yöntemlere geçişle birlikte KOBİ'lerin farklı bir kredi portföyü altında izlenmesi konusunda bankalar gerekli çalışmaları yapmalıdırlar.

5. Kayıt dışılık gibi KOBİ'lerin derece notunu etkileyecek unsurlar ile ilgili olarak KOBİ'ler ile diyalog halinde olmaları gerekmektedir.

3.4.9.3 KOBİ'lerin Yapması Gerekenler

1. KOBİ'ler kayıt düzenlerini gözden geçirmeli, şeffaf, doğru ve gerçeği tam olarak yansıtacak bir kayıt ve muhasebe sistemi kurmalıdır. Bankaların kredi risk ağırlığını hesaplamaları esnasında bu kıstaslar, kredi maliyetine doğrudan etki edecektir.

2. KOBİ'ler uluslar arası standartlara uygun mali tablolar üretebilmelidir. Zira şeffaflık ve gerçeklik, Basel-II ile birlikte, KOBİ'ler ve banka arasında sağlıklı bir bilgi alışverişinin en temel ve vazgeçilmez unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu

²⁰⁴ Basel II ve KOBİ' ler Çalışma Grubu, t'.y', s.58.

aşamada, KOBİ'lerin mali işlemlerini yürüten ve 3568 sayılı Kanun ile yetki almış meslek mensuplarına da büyük görevler düşmektedir. Sadece vergi kanunlarına endeksli olarak yürütülen “büro muhasebeciliği” olgusundan uzaklaşılmalı ve uluslar arası kabul görmüş standartlara uygun mali tablolar üretilmelidir. Bu da meslek mensubunun, kendisini geliştirip, bankalar ve KOBİ'ler ile birlikte Basel-II kriterlerine uyum sağlaması ile gerçekleşebilir. Farklı bilgi kullanıcıları için farklı mali tablolar üretme alışkanlığının Basel-II'de yeri yoktur.

3. KOBİ'ler, derecelendirme kuruluşlarının ve bankaların, kendilerini mercek altına alarak, yönetim ve organizasyon yapısından kayıt sistemlerine kadar tüm ekonomik yapılarını inceleyeceği gerçeğini hazmetme kapasitesine sahip olmalıdır. Çünkü kurumsal portföy; standart yaklaşımda bağımsız derecelendirme kuruluşlarının vereceği, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise bankaların vereceği rating notuna bağlı olarak kredilendirilecektir. Öz sermaye ise, rating notunun belirlenmesinde etkili olacağından KOBİ'ler, sermaye yapılarını güçlendirmeli, kurum karları ortaklara dağıtılmayarak sermayeye ilave edilmeli ve gerekirse yeni ortaklık oluşumlarında yer alınmalıdır.²⁰⁵

4. Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamalıdır.

5. Bütçe, planlama, yönetim, iletişim sistemleri ve kurumsal yönetim gibi kavramları benimseyip geliştirmelidirler.

6. Profesyonel finans yöntemlerini, bu konuda uzman kişileri istihdam ederek işletmelerinde uygulanabilir hale getirmelidirler.²⁰⁶

7. KOBİ'ler, Bankaların Basel II kapsamında hangi ölçüm yaklaşımını kullandığını, bankalarından kullandıkları kredilerin perakende kredi olarak mı, kurumsal kredi olarak mı değerlendirildiğini öğrenmelidirler.²⁰⁷

²⁰⁵ Çavuş, a.g.e., s.4.

²⁰⁶ Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, t'y', s.60.

²⁰⁷ Yüksel, a.g.e.s, 40.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN BASEL II'YE HAZIR OLUP OLMADIKLARINI VE BASEL II'NİN ÜLKEMİZ KOBİLERİ ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİNİ DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI

4.1 Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı ülkemiz KOBİ'lerinin Basel II'ye uyum süreçlerinin ve Basel II Standartları ile değişen bankacılık sisteminin KOBİ'ler üzerindeki muhtemel etkilerini ortaya koymaktır. Basel II'nin asıl amacı bankacılık sistemine istikrar kazandırmaktır. Küreselleşmenin etkisi ile artan rekabet ve büyüme, risk kavramının önemini artırmış, özellikle yaşanan ekonomik krizler ardından bankacılık kesimi için tüm dünyada düzenlemeye gitme ihtiyacı doğmuş ve bankacılık uygulamalarını tekdüzeleştirme ihtiyacı duymuştur. 2009 yılından itibaren ülkemizde uygulamaya geçmesi beklenen Basel II'nin, asıl konusu olan bankacılık düzenlemeleri ile dolaylı olarak bankaların ağırlıklı kredi müşterilerini oluşturan KOBİ'leri etkilemesi kaçınılmazdır. Basel II KOBİ'ler için gelişmiş ülkelerde nispi avantajlar sağlasa bile, ülkemiz gibi gelişmekte olan ve KOBİ'lerin sıklıkla finansal ve yönetsel sorunlar yaşadığı bir ülkede, yeni uygulamanın KOBİ'lerin kredi bulma olanaklarını olumsuz olarak etkileyeceği beklenmektedir. Dolayısı ile yeni uygulama ile birlikte KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak adına hem finansal hem de yönetsel yapılarında düzenlemelere gitme ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda ülkemiz KOBİ'lerinin hem muhasebesel ve finansal anlamda hem de yönetsel anlamda bulunduğu konumu ortaya koymak ve bu doğrultuda, KOBİ'lerin Basel II'ye hazır olup olmadıkları, yeni sisteme adapte olabilme kabiliyetleri ve yeni sistemin KOBİ'ler üzerindeki, muhasebesel, finansal ve yönetsel etkilerini değerlendirmek amaçlanmıştır.

4.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma özel bir bankanın Mali Tahlil Ve İstihbarat Müdürlüğü bünyesinde 20 mali analistin katılımıyla ve 155 adet KOBİ kapsamındaki firmaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmamızda yer alan sorular yüz yüze görüşme yöntemi ile bankanın KOBİ kapsamına giren kredili müşterilerine yöneltilmiştir. (Kredi müşterilerine yöneltilen sorular “Ek 1: Basel II’nin KOBİ’ler Üzerindeki Muhtemel Etkilerini Değerlendirmeye Yönelik Anket Soruları” başlığı altında çalışmamıza eklenmiştir.)

Çalışmada 2 temel bölüm bulunmaktadır. Birinci bölüm analistin doldurması gereken sorulardan oluşmakta olup görüşme öncesi kredi çalışması yapılacak olan firma hakkında önceden bilinen yanıtları içerdikleri için tekrar firmaya yöneltilmeyen sorulardan oluşmaktadır. Analistin cevaplaması gereken 3 adet soru bulunmaktadır. 1. soru firmanın bulunduğu sektörü belirlemek ve anket sırasında yöneltilen sektörel sorulara ışık tutmak amacı ile sorulmuştur. 2. soru firmanın cirosu ve 3. soru da firmanın bankalardaki limitleri ile ilgili olup firmanın Basel II’ye göre KOBİ kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini ölçmek amaçlanmıştır.

2. bölüm, 4 adet alt bölümden oluşmaktadır. 1. alt bölüm firmayı tanımaya yönelik sorulardır. (4-6), (10-13) ve 25. sorular bu kapsamda yer almaktadır. Firmayı tanımaya yönelik soruların amacı hem firmanın daha iyi yorumlanmasına olanak sağlamak hem de tüm anket bir bütün olarak değerlendirildiğinde çalışma kapsamındaki KOBİ’lerin mali ve yönetsel yapılarını ortaya koymaya çalışmaktır. 2. alt bölüm sektörel sorulardan oluşmaktadır. Daha öncede belirtildiği gibi analistin yanıtlaması gereken soruların ilki firmanın hangi sektörde faaliyet gösterdiğidir. Firmanın faaliyet gösterdiği sektör, Basel II’ye ilişkin sorular ile ilişkilendirilerek sektörel değerlendirmeler yapılabileceği oluşmuştur. 3. bölüm Basel II’ye yönelik sorulardır. (15-21). sorular bu kapsamda değerlendirilmiştir. Basel II’ye yönelik olarak hazırlanan sorular, anket çalışmasının asıl amacına yönelik düzenlenmiştir. Çalışmaya konu KOBİ’lerin Basel II’ye bakışları, yeni sisteme uyum süreçleri ve sisteme ilişkin yaptıkları çalışmalar ve yeni sisteme uyum sağlayabilme kabiliyetleri, bu sorular aracılığı ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. 4. bölüm genel sorulardan

oluşmaktadır. 9,14,23,24 ve 26. sorular bu kapsamda değerlendirilmiştir. Genel soruların sorulma amacı ise, firmanın, kendi sektörü ve kendi bünyesi dışında genel olarak KOBİ'lere bakışını ortaya koymak, dolayısı ile 155 adet firma aracılığı ile ülkemizde faaliyet gösteren çok sayıda KOBİ'nin mali ve yönetsel yapısına yönelik fikir oluşturmaktır.

4.3 Çalışmanın Sınırları

Çalışma, bankanın kredili müşterileri içinden 155 tanesine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya konu firmaların seçiminde sektörel ve faaliyet hacmi büyüklüğüne yönelik çeşitlendirme yapılmasına özen gösterilmiştir. Çalışmaya konu firmaların sadece tek bir bölgede faaliyetlerini sürdüren firmalara yönelik olarak gerçekleştirilmemesi amacı ile bankanın Ankara, İzmir, Bursa ve Adana bölge müdürlüklerinde görev yapan mali analistlerin de katılımı sağlanmıştır. Çalışmada firmalara yöneltilen sorular, çalışmanın amacı dahilinde sınırlandırılmış ve sadece Basel II'ye uyum sürecinin ve Basel II'nin ülkemiz KOBİ'lerine olası etkilerinin değerlendirilmesine yardımcı olacak nitelikteki sorular yöneltilmiştir. Çalışmanın amacı kapsamında, anket sonuçlarına ilişkin olarak yapılan çapraz değerlendirmeler, firmaların mevcut yapıları ile Basel II'ye bakış açılarını, hem finansal hem de yönetsel anlamda, irdelemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Sağlıklı bir finansal yapıya sahip ve kurumsal yönetim kültürünü benimsemiş firmalar ile sağlıksız ve sorunlu bir finansal yapıya sahip ve kurumsal yönetimden uzak olduğu kabul edilen firmaların, Basel II'ye bakışları, Basel II'den beklentileri ve Basel II'ye adaptasyon süreçlerini karşılaştırmaya yönelik bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

4.4 Çalışmada Kullanılan Bilimsel Teknikler

I. Anket Türünün Seçilmesi

Anket yöntemini seçerken hiçbir yöntemin bir diğerinden daha üstün olmadığı unutulmamalıdır. Bu nedenle en iyiyi belirlemeye çalışmak yerine her bir yöntem çalışma konusu, hedef kitle, bütçe ve zaman sınırlaması gibi şartların ışığında değerlendirmelidir. Anket yöntemini seçerken öncelikle düşünülmesi gereken şey projede kullanılacak kaynaklardır.

- Ankette görev alabilecek gönüllü veya paralı çalışan kaç kişi var?
- Ankette görev alacak kişilerin anket tecrübeleri var mı?
- Anket sonuçlarının ne kadar süre içerisinde yayınlaması gerekiyor?
- Anket konusunda uzman bir kişinin yardımı alınabilir mi?
- Ankette kullanılacak kaynaklar mevcut mu yoksa temin mi edilecek?
- Ankete ne kadar bir bütçe ayrılmış durumda?

Posta anketleri Posta anketlerinin en güçlü yanı en az miktarda kaynak gerektirmesidir. Anketler bizzat hedef kitle tarafından doldurulduğu için personel ihtiyacı bu anket türünde en alt düzeydedir.

Posta anketlerinin diğer bir zayıflığı ise bazı insanların diğerlerine göre anketleri doldurmada daha isteksiz davranmalarındır. Bu nedenle cevaplanmama hatası önemli bir sorun olabilmektedir. Ayrıca insanların anket konusuna ilgi düzeyleri doldurma kararını muhtemelen etkilemektedir. Ayrıca posta anketlerin eksiksiz doldurulmasını sağlamak oldukça güçtür. Anketi cevaplayan kişiler bilinçli olarak bazı uzun soruları okumayabilirler ya da bilinçsiz olarak bazı soruları atlayabilirler.

Yüzyüze Görüşme 1970 li yıllarda ve öncesinde yüz yüze yapılan görüşmeler bilimsel geçerliliği olan tek anket yöntemi olarak kabul ediliyordu. Bu yıllarda yüz yüze görüşmenin en yüksek cevaplanma oranına sahip olduğu, en uzun ve kapsamlı soruların sorulabilmesine imkan verdiği ve en doğru verileri sağladığı düşünülmekteydi. Fakat son on beş yılda yaşanan teknolojik ilerleme, telefon ve posta anket tekniklerindeki gelişmeler ve personel maliyetlerindeki artışlar yüz yüze anket yönteminin popülaritesini azaltmıştır. Yüzyüze görüşme yüksek maliyetler sebebiyle çok sık tercih edilmemektedir. Çalışmamızda mali analistlerin KOBİ'ler ile daha sağlıklı bir iletişim kurmalarına olanak sağlayacağına inanılan yüz yüze görüşme yöntemi tercih edilmiştir.

Telefon Anketleri Bu yöntemin en güçlü yönü ise, sonuçların çok hızlı bir şekilde alınabilmesidir. Telefon anketlerini maliyeti genellikle posta anketleri ve yüz yüze yapılan anketler arasındadır. Anket uygulamalarında en önemli maliyet unsuru

olan personel maliyetleri yüz yüze yapılan anketlerde telefon anketlerine göre daha yüksektir

Özetle telefon anketleri;

- Hedef kitlenin büyük çoğunluğu telefon sahibi ise;
- Sorular kolay anlaşılır türden ise;
- Uzman yardım sağlanabiliyor ise;
- Sonuçların hemen alınması gerekiyorsa en uygun yöntemdir.

II. Hedef Kitlenin Belirlenmesi

Çalışmanın amacına bağlı olarak hedef kitleye coğrafi, demografik vb. sınırlamalar getirilebilir. Çalışmamızda hedef kitemiz Basel II Kriterleri çerçevesinde KOBİ tanımına uyan tüm firmalardır.

III. Örneklem Türüne Karar Verilmesi

Anket çalışmalarında örnekleme tekniğinin kullanımı, George Gallup'un 1939 yılında Amerikan Kamuoyu Araştırma Enstitüsünü Kurması ile kabul görmeye başlamıştır. Günümüzde örnekleme tekniklerindeki gelişmeler ve konunun uygulayıcılar tarafından daha iyi anlaşılması, Gallup'un elde ettiği sonuçlara, daha küçük örnek büyüklükleri ile daha doğru bir şekilde ulaşmamanıza imkan verecek niteliktedir.

Olasılıklı Örneklem: Olasılıklı örnekleme, anket araştırmaları için en uygun örnekleme yöntemidir. Diğer hiçbir örnekleme yönteminde, örneklemin, hedef kitleden ne kadar farklı olduğunu hesaplamak mümkün değildir. Bu nedenle anket uygulaması ile elde edilen sonuçlar, yalnız bu yöntemin kullanıldığı durumlarda hedef kitle için genellenebilir. Olasılıklı örneklemenin özü, kitlenin her bir üyesinin örnekleme dahil olma olasılığının bilinmesidir. Bazı özel durumlar dışında, her bir üyenin örnekleme dahil olma olasılığı eşittir. Bu eşitliği sağlayabilmek için seçim tesadüfi ya da sistematik olarak yapılabilir.

Çalışmamızda örneklem tesadüfi olarak seçilmiştir. Bu sebeple diğer örnekleme türlerine (Kota, Gönüllü, Amaçlı Harita, Bulunan) değinilmeyecektir.

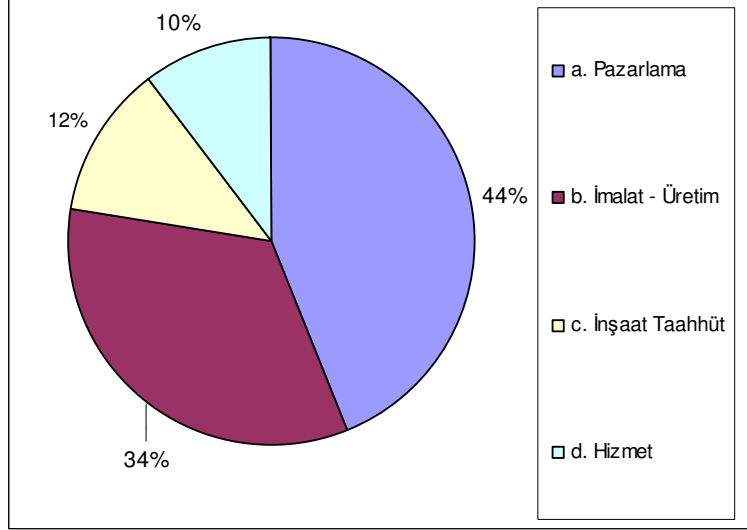
IV. Güvenilirlik Analizi

Güvenirlik, aynı şeyin bağımsız ölçümleri arasındaki kararlılıktır; ölçülmek İstenen belli bir şeyin, sürekli olarak aynı sembolleri almasıdır; aynı süreçlerin izlenmesi ve aynı ölçütlerin kullanılması ile aynı sonuçların alınmasıdır; ölçmenin, tesadüfi yanılılardan arınık olmasıdır. Çalışmamızda Anket testlerini 2 gruba ayırarak her bir gruptaki maddelerin ölçümleri sıraya sokularak 2 seri oluşturulmuş ve korelasyonları hesaplanmıştır. Hesaplanan korelasyon katsayısı **0.94** çıkmıştır. Bu sonuç güvenilirlik analizi açısından oldukça yüksektir.

4.5 Anket Verilen Yanıtların Değerlendirilmesi

4.5.1 Ankete Verilen Yanıtların Kendi İçinde Değerlendirilmesi

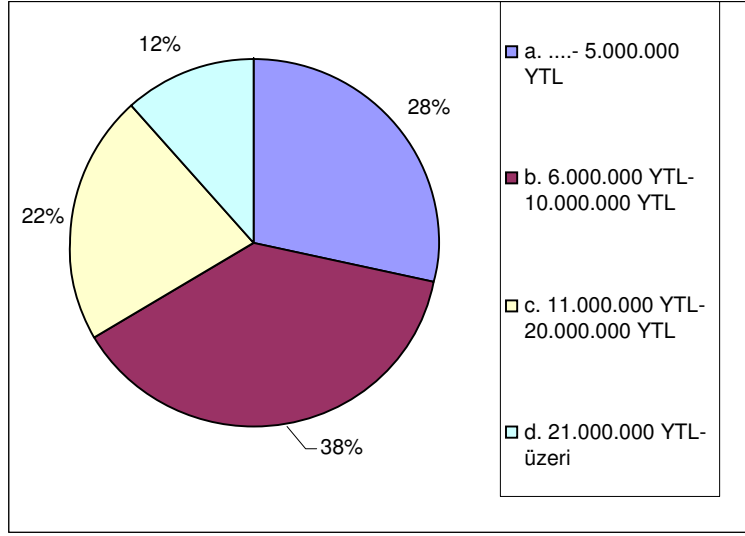
1. Soru: Firma hangi sektörde faaliyet göstermektedir?

1.Soru	Firma hangi sektörde faaliyet göstermektedir?				
Şıklar	a. Pazarlama	b. İmalat - Üretim	c. İnşaat Taahhüt	d. Hizmet	-
Cevap Adeti	68	52	19	16	0
Yüzde Oranı	44%	34%	12%	10%	0%

Firmaların faaliyet gösterdikleri sektörlerle ilişkin hazırlanan sorular, sektör bazlı analiz yapmayı hedeflemektedir. Ankete katılan firmaların sektörlerine ilişkin olarak sorulan 1. sorunun bir diğer amacı da, ankete katılan firmalar arasında sektör çeşitlendirmesinin bulunup bulunmadığının ortaya konmasıdır. Ankete katılan 155 firmanın %44'ünün imalat-üretim, %34'ünün pazarlama, %12'sinin inşaat-taahhüt ve %10'unun da hizmet sektöründe faaliyet gösterdiği görülmektedir.

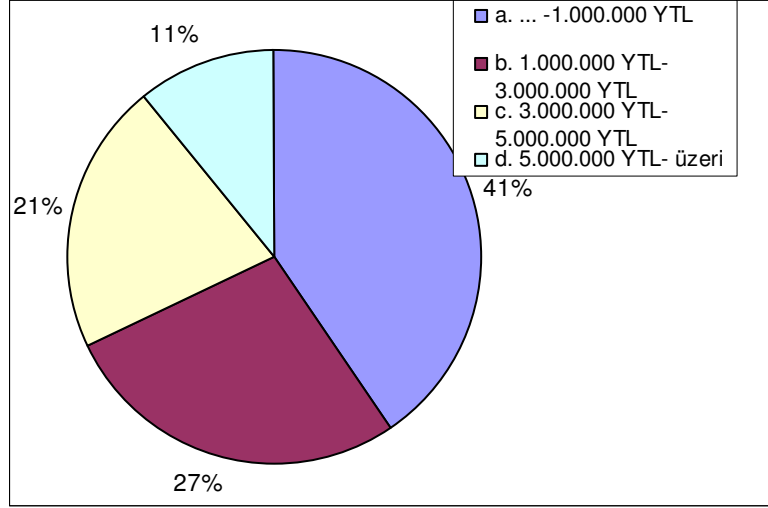
2. Soru: Firmanın 2006/12 cirosu nedir?

2.Soru	Firmanın 2006/12 cirosu nedir?				
	<u>a.-</u> <u>5.000.000</u> <u>YTL</u>	<u>b. 6.000.000</u> <u>YTL-</u> <u>10.000.000</u> <u>YTL</u>	<u>c. 11.000.000</u> <u>YTL-</u> <u>20.000.000</u> <u>YTL</u>	<u>d.</u> <u>21.000.000</u> <u>YTL-</u> <u>üzeri</u>	
Şıklar					
Cevap Adeti	44	59	34	18	
Yüzde Oranı	28%	38%	22%	12%	0%

Bilindiği üzere Basel II Kriterleri'ne göre KOBİ tanımlaması iki ana temel üzerine dayanmaktadır. Bunlardan birincisi firmanın cirosu; diğeri ise firmanın bankalardaki limitleridir. Basel II Kriterleri'ne göre bir firmanın KOBİ sayılabilmesi için yıllık net satışlarının 50 mio. Euro'nun altında olması gerekmektedir. 2. sorunun soruluş amaçlarından biri, ankete konu firmaların KOBİ tanımlamasına uygunluğunu ortaya koymak; bir diğeri ise ankete konu firmaların faaliyet hacimleri ve dolayısı ile büyüklükleri hakkında fikir sahibi olmaktır. Ankete katılan firmaların 44 tanesinin cirosu 5 mio. YTL'nin altında, 59 adet firmanın cirosu 6 mio. YTL ve 10 mio. YTL arasında, 34 adet firmanın cirosu 11 mio. YTL ve 20 mio. YTL arasında ve 18 adet firmanın cirosu ise 21 mio. YTL'nin üzerindedir.

3. Soru: Firmanın Bankalardaki Toplam Limitleri Ne Kadardır?

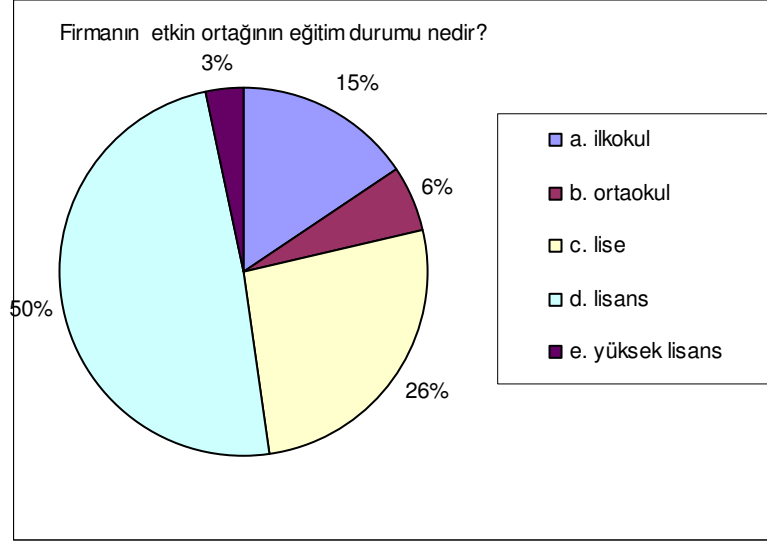

3.Soru	Firmanın Bankalardaki Toplam Limitleri Ne Kadardır?				
Şıklar	a. ... - 1.000.000 YTL	b. 1.000.000 YTL- 3.000.000 YTL	c. 3.000.000 YTL- 5.000.000 YTL	d. 5.000.000YTL- üzeri	-
Cevap Adeti	26	63	44	22	-
Yüzde Oranı	17%	41%	28%	14%	0%

3. soru, ankete konu firmaların Basel II'ye bakış açılarının, ciro ile bir bağlantısı olup olmadığını anlamaya yönelik bir değerlendirmeyi hedeflemektedir. Ankete konu firmaların %26'sının bankalardaki limiti 1 mio. YTL'nin altındadır. 63 adet firma 1 mio. YTL'den fazla-3 mio. YTL'nin altında limitleri ile, %41'lik dilimde yer almıştır. Ankete katılan firmaların %28'inin bankalardaki toplam limiti 3 mio. YTL'den fazla ve 5 mio. YTL'den az olarak sonuçlanırken; %14'ünün ise bankalardaki limiti 5 mio. YTL'nin üzerindedir.

Anket Soruları

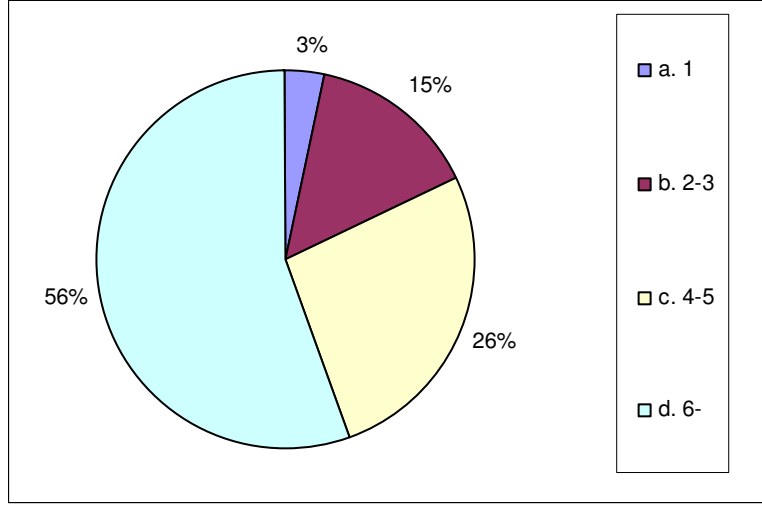
4. Soru Firmanın etkin ortağının eğitim durumu nedir?

4.Soru	Firmanın etkin ortağının eğitim durumu nedir?				
Şıklar	<u>a.</u> <u>ilkokul</u>	<u>b.</u> <u>ortaokul</u>	<u>c.</u> <u>lise</u>	<u>d.</u> <u>lisans</u>	<u>e.</u> <u>yüksek lisans</u>
Cevap Adeti	24	9	41	76	5
Yüzde Oranı	15%	6%	26%	49%	3%

Eğitim durumu Basel II Kriterleri'nin beklenen etkileri içinde yer alan "kurumsal yönetim" kavramında önemli bir kıstas olarak karşımıza çıkmaktadır. Ankete konu KOBİ'lerin etkin ortaklarının eğitim düzeyi ile Basel II'ye bakış arasında bağlantı olup olmadığı, 4. sorunun, Basel II Kriterleri'ne ilişkin sorulan sorular ile birlikte yorumlanması sureti ile, ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Basel II ve eğitim durumu arasındaki karşılaştırmaya ilerleyen bölümlerde yer verilmiştir. Yukarıda yer alan istatistiklerden de görüleceği üzere, ankete konu 155 firmanın etkin ortaklarından 76'sının eğitim düzeyi lisans, 41'inin lise, 24'ünün ilkokul, 9'unun ortaokul ve 5 tanesinin ise yüksek lisanslıdır.

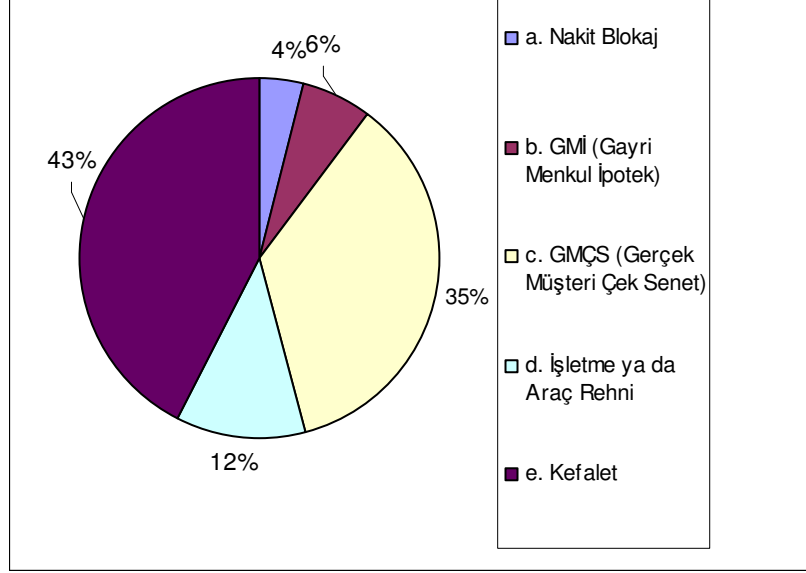
5. Soru: Firma kredili olarak kaç banka ile çalışmaktadır?

5.Soru	Firma kredili olarak kaç banka ile çalışmaktadır?				
Sıkılar	a. 1	b. 2-3	c. 4-5	d. 6-	-
Cevap Adeti	5	23	41	86	
Yüzde Oranı	3%	15%	26%	55%	0%

Daha önce de belirtildiği üzere Basel II Kriterleri'ne göre KOBİ'ler perakende ve kurumsal KOBİ olarak ikiye ayrılmaktadır. KOBİ'lerin söz konusu sınırlandırmadaki konumları bankalardaki limitlerine göre belirlenmektedir. Bir KOBİ, bir bankada perakende portföy içinde yer alırken, bir başka banka da kurumsal portföy içinde değerlendirilebilmektedir. Perakende KOBİ'lerin Basel II Standart Yaklaşım çerçevesinde, kurumsal KOBİ'lere oranla, kredi kullanım şartlarında avantajları bulunmaktadır. Bir KOBİ'nin perakende portföy içinde yer alabilmesi için, o bankadaki kredi limitinin 1 mio. Euro'yu geçmemesi gerekmektedir. Dolayısı ile KOBİ'ler limit ve risklerini farklı bankalara yayarak her bankada perakende portföyde yer alma ve dolayısı ile daha uygun fiyatlardan kredi kullanma olanağına sahip olabilmektedirler. 5. soru ankete konu firmaların limit ve risklerini farklı bankalara yayabilme kabiliyetlerini anlamaya yardımcı olması amacı ile yöneltilmiş olup ankete katılan 155 firmadan 150 tanesinin, 1'den fazla banka ile çalıştığı sonucu ortaya çıkmıştır.

6. Soru: Banka kredisi kullanılırken bankalarca istenen teminatlar için, firmanın tercih ettiği teminat türleri nelerdir?

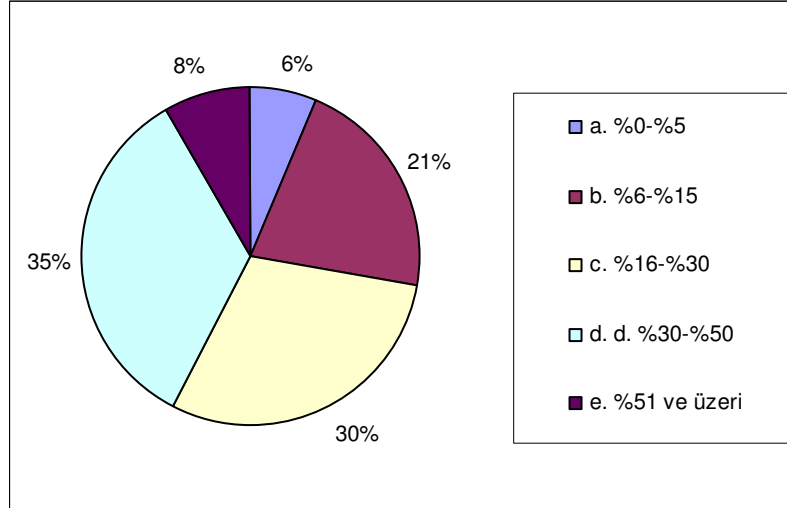

3. Banka kredisi kullanılırken bankalarca istenen teminatlar için, firmanın tercih ettiği teminat türleri nelerdir?					
6.Soru					
Şıklar	a. Nakit Blokaj	b. GMI (Gayri Menkul İpotek)	c. GMÇS (Gerçek Müşteri Çek Senet)	d. İşletme ya da Araç Rehni	e. Kefalet
Cevap Adeti	6	10	55	18	66
Yüzde Oranı	4%	6%	35%	12%	43%

Basel II Kriterleri'nin, bankaların kredi kullandırmalarına ilişkin düzenlemelerinde en önemli değişikliklerden biri de teminat yapısında karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde yaygın olarak tercih edilen GMÇS ve kefalet gibi teminat türlerine Basel II Standart Yaklaşım içinde yer verilmemiştir. 6. soruda bankaların değil de, firmaların teminat tercihlerinin sorulmasının önemi de bu noktada öne çıkmaktadır. Ankete konu 155 firmadan 66 tanesi kefalet, 55 tanesi GMÇS, 18 tanesi işletme ve araç rehni, 10 tanesi GMI ve 6 tanesi de nakit blokaj karşılığı kredi kullanmayı tercih

ettiklerini beyan etmişlerdir. Basel II Standart Yaklaşım çerçevesinde, yukarıda yer alan teminat türlerinden yalnızca GMİ ve nakit blokaj kabul görmektedir. Dolayısı ile mevcut veriler altında, ankete konu firmaların %84'ünün, kredi kullanımlarında tercih ettikleri teminat türünü değiştirme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Anketin (22. soru) “Sizce Basel II'nin KOBİ'lere getireceği dezavantajlar nelerdir?” sorusuna %62 oranında, “kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğu” yanıt verilmiş olması da ankete dahil KOBİ'lerin teminat yapısındaki değişime verdikleri önemi vurgulama açısından örnek teşkil etmektedir.

7. Soru: Sizce sektörde kayıt dışı oranı nedir?

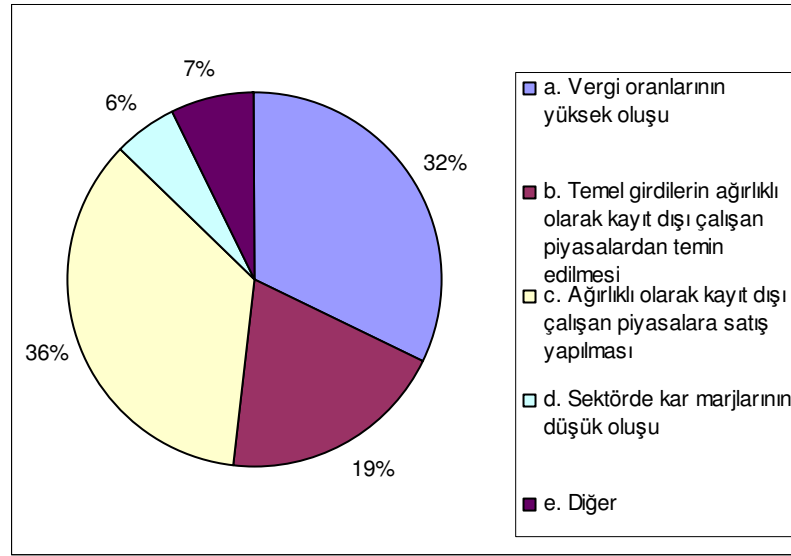

7.Soru	Sizce sektörde kayıt dışı oranı nedir?				
Şıklar	<u>a. %0-%5</u>	<u>b. %6-%15</u>	<u>c. %16-%30</u>	<u>d. %30-%50</u>	<u>e. %51 ve üzeri</u>
Cevap Adeti	10	33	46	53	13
Yüzde Oranı	6%	21%	30%	34%	8%

KOBİ'lerin kredi bulmada sıkıntı yaşamasının temel nedeni finansal yapılarının sağlıklı oluşudur. Finansal yapıdaki bozuklukların en önemlilerinden biri de kayıt dışılık problemidir. 7. soru ankete konu firmalar baz alınmak koşulu ile, ülkemizde kayıt dışı oranlarının mevcut durumunu anlamaya yardımcı olması amacıyla yöneltilmiştir. Ankete katılan firmalardan 53 tanesinin %30-%50 arasında kayıt dışı faaliyet göstermeleri

dikkat çekici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Anket sonuçları değerlendirildiğinde, ankete konu firmaların %73'ünün %16'dan fazla oranda kayıt dışı faaliyet gösterdikleri ve %42'sinin ise %30'dan fazla bir oranda kayıt dışı çalışmaları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu da, bir nevi ankete konu firmaların ağırlıklı kısmının mali verilerinin gerçeği yansıtmadığı kanaatinin oluşmasına neden olmaktadır.

8. Soru: Sizce sektörde kayıt dışılığı artıran sebepler nelerdir?

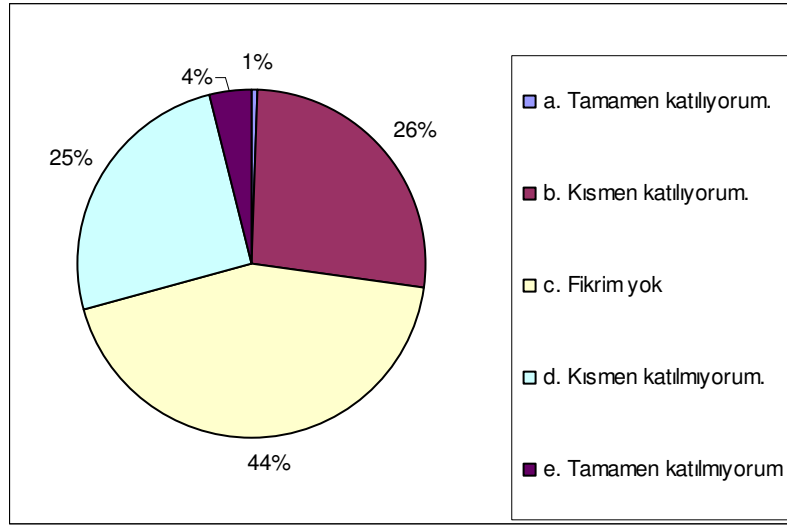

5. Sizce sektörde kayıt dışılığı artıran sebepler nelerdir? (Bu soruda birden fazla seçenek işaretlenebilir.)					
8.Soru	a. Vergi oranlarının yüksek oluşu	b. Temel girdilerin ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan piyasalardan temin edilmesi	c. Ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan piyasalara satış yapılması	d. Sektörde kar marjlarının düşük oluşu	e. Diğer
Şıklar					
Cevap Adeti	50	30	55	9	11
Yüzde Oranı	32%	19%	35%	6%	7%

8. soru, kayıt dışılığın nedenine ilişkin bir değerlendirme yapma imkanı sağlamaktadır. Ankete konu firmaların %35'i kayıt dışı çalışan piyasalara yönelik hizmet vermelerinden ötürü, kendilerinin de kayıt dışı çalışmak

zorunda kaldığını beyan etmiştir. Firmaların %32'lik bölümü ise vergisel nedenler ile kayıt dışı çalışarak kar marjlarını artırmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Buradaki önemli husus Basel II ile birlikte mevcut durumda ne gibi bir değişiklik olabileceğidir.

9. Soru: 2006 yılından sonra, geçmiş yıllara göre kayıt dışı oranının seyrinde bir azalış bulunmaktadır görüşüne katılıyor musunuz?

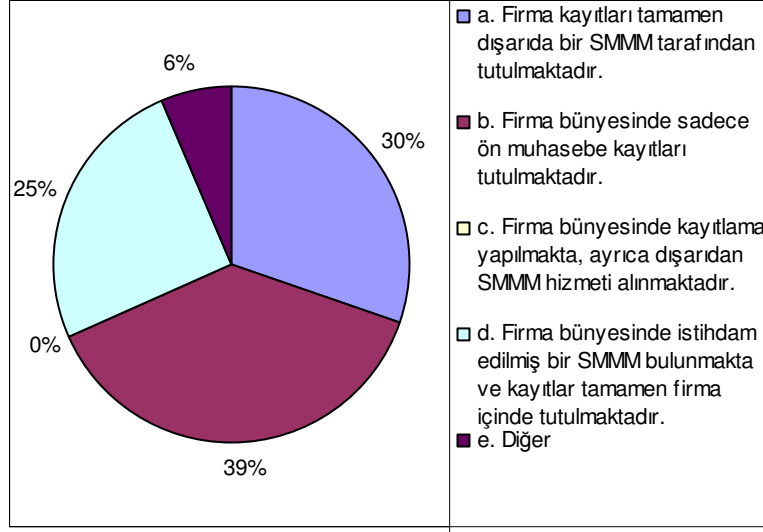

9.Soru	2006 yılından sonra, geçmiş yıllara göre kayıt dışı oranının seyrinde bir azalış bulunmaktadır görüşüne katılıyor musunuz?				
Şıklar	<u>a.</u> <u>Tamamen</u> <u>katılı-</u> <u>yorum.</u>	<u>b. Kısmen</u> <u>katılı-</u> <u>yorum.</u>	<u>c.</u> <u>Fikrim</u> <u>yok</u>	<u>d. Kısmen</u> <u>katıl-</u> <u>mıyorum.</u>	<u>e.</u> <u>Tamamen</u> <u>katıl-</u> <u>mıyorum</u>
Cevap Adeti	1	41	68	39	6
Yüzde Oranı	1%	26%	44%	25%	4%

Son yıllarda ülkemizde kayıt dışılığın önüne geçmek amacı ile özellikle belirli sektörlerle yönelik teşvik ve yaptırımlar dikkat çekmektedir. 9. soru ankete katılan firmaların bu durumdan etkilenip etkilenmediklerini anlamaya yönelik olarak yönlendirilmiştir. Buradaki amaç firmaların kayıt dışılık oranlarında geçmişe nazaran bir düşüş yaşanması halinde, bunun mali yapılarına ne gibi bir etki yaratacağını anlamaya çalışmaktır. Daha başka bir

ifade ile Basel II ile birlikte firmalar mali yapılarını güçlendirmek zorunda kalacaklardır. Günümüzde kayıt dışılık oranında geçmişe oranla bir düşüş gözlenmesi halinde, mali yapıların da nispi olarak iyileştiği düşüncesi doğmaktadır. Mali yapılarını, mevcut yaptırım ve teşvikler ile kısmen de olsa düzeltmek zorunda olan firmaların Basel II'ye geçiş sürecine, mali yapılarını güçlendirmek adına çalışması bulunmayan firmalara göre daha kolay uyum sağlayabileceği düşünülmektedir. Mevcut veriler ışığında ankete konu firmalar değerlendirildiğinde, 155 firmadan 68'inin kayıt dışılığın seyrine ilişkin fikir beyan etmemesi dikkat çekmektedir. 2006 yılından sonra kayıt dışılığın seyrinde bir azalma olduğu görüşüne kısmen de olsa katılan firma sayısı 42'dir.

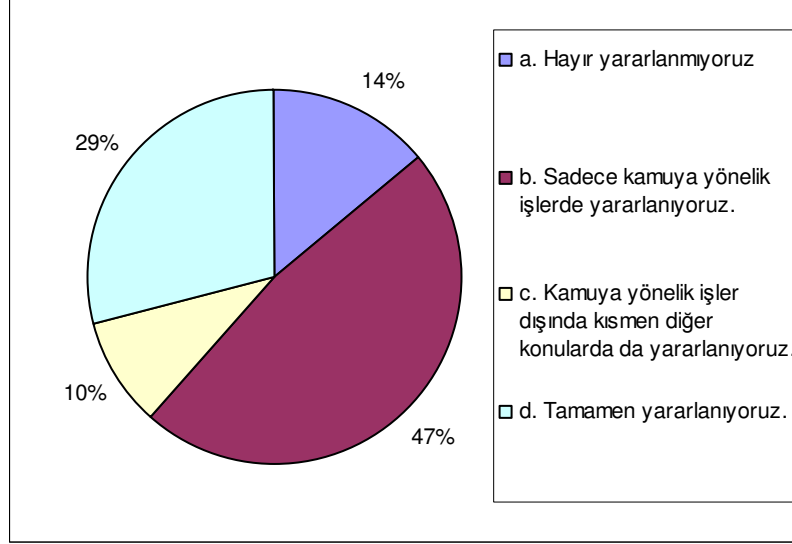
10. Soru: Firmanın muhasebe sistemi nasıldır?

10.Soru	Firmanın muhasebe sistemi nasıldır?				
	<u>a. Firma kayıtları tamamen dışarıda bir SMMM tarafından tutulmaktadır.</u>	<u>b. Firma bünyesinde sadece ön muhasebe kayıtları tutulmaktadır.</u>	<u>c. Firma bünyesinde kayıtlama yapılmakta, ayrıca dışarıdan SMMM hizmeti alınmaktadır.</u>	<u>d. Firma bünyesinde istihdam edilmiş bir SMMM bulunmakta ve kayıtlar tamamen firma içinde tutulmaktadır..</u>	<u>e.diğer</u>
Şıklar					
Cevap Adeti	47	59	0	39	10
Yüzde Oranı	30%	38%	0%	25%	6%

Bir firmanın kredibilitesi güçlü bir mali yapıya sahip olup olmamasına bağlıdır; güçlü bir mali yapı için de firmaların sağlıklı bir muhasebe sistemlerinin bulunması gerekmektedir. 10. soru ankete konu firmaların mevcut muhasebe sistemlerini göz önüne sermek amacıyla yöneltilmiştir. Firmaların muhasebe sistemleri ve Basel II'ye bakışlarına ilişkin değerlendirmelere ilerleyen bölümlerde yer verilmiştir. Grafikten de anlaşılacağı üzere, ankete konu firmaların %39'unun SMMM istihdam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Buradan yola çıkarak ankete konu firmaların %39'unun muhasebe sisteminin, diğer firmalara oranla nispeten daha sağlıklı olduğu kanaati oluşmaktadır.

11. Soru: İşletmedeki karar alma sürecinde muhasebe sisteminden yararlanıyor musunuz?

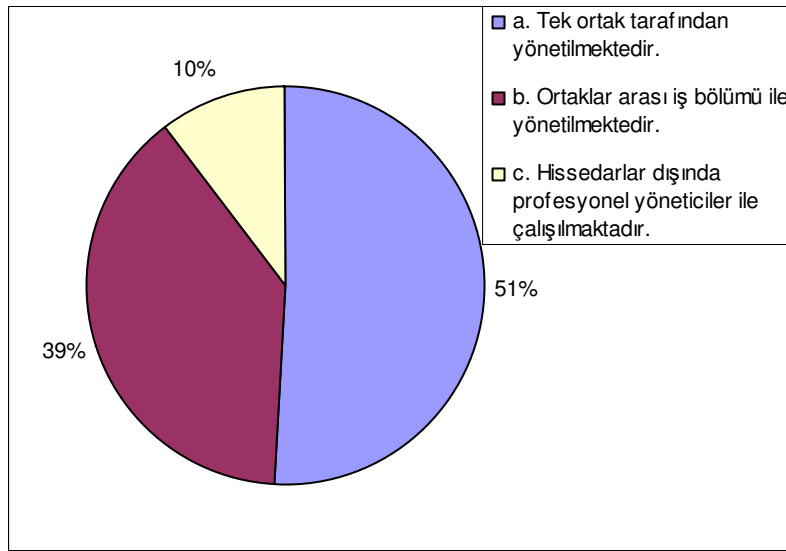

11.Soru	8. İşletmedeki karar alma sürecinde muhasebe sisteminden yararlanıyor musunuz?				
Şıklar	a. Hayır yararlanmıyoruz	b. Sadece kamuya yönelik işlerde yararlanıyoruz.	c. Kamuya yönelik işler dışında kısmen diğer konularda da yararlanıyoruz.	d. Tamamen yararlanıyoruz.	
Cevap Adeti	22	73	15	45	
Yüzde Oranı	14%	47%	10%	29%	0%

Firmaların muhasebe sistemlerinin biçimi yanında, bu sistemden yararlanılma oranı da önem arz etmektedir. Basel II'nin KOBİ'lerin muhasebe sistemlerinin gelişmesine önemli katkı sağlayacağı beklenmektedir. 11. soru mevcut durumda finansal raporlamaya verilen önemin ortaya konulması amacı ile yöneltmiş olup aynı zamanda, firmaların Basel II'ye mali anlamda, uyum sürecine ilişkin de fikir sahibi olabilmeyi amaçlamaktadır. Ankete konu firmaların %39'unun, diğer

firmalara oranla nispeten daha sağlıklı bir muhasebe sistemine sahip olduğu sonucuna 10. sorudan ulaşılmıştır. Dolayısı ile muhasebe sisteminden yararlanma oranının da en az %39 olması beklenmelidir. 11. soru incelendiğinde, firmaların kamuya yönelik işler için yararlanma durumu göz ardı edildiğinde, karar alma sürecinde muhasebeden yararlanılma oranının da %39 olduğu görülmektedir.

12. Soru: Firmanın yönetim biçimi nasıldır?

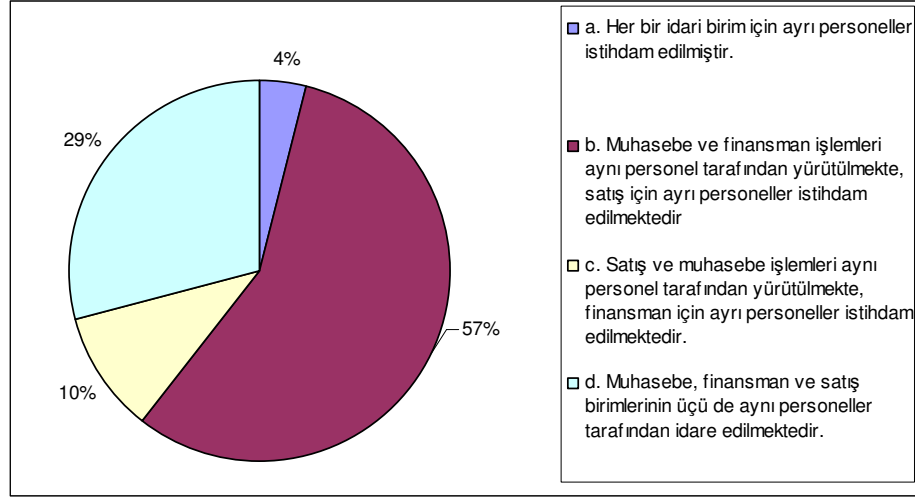

12.Soru	9. Firmanın yönetim biçimi nasıldır?				
	a. Tek ortak tarafından yönetilmektedir.	b. Ortaklar arası iş bölümü ile yönetilmektedir.	c. Hissedarlar dışında profesyonel yöneticiler ile çalışılmaktadır.		
Şıklar					
Cevap Adeti	79	60	16	0	
Yüzde Oranı	51%	39%	10%	0%	0%

Firmaların yönetim biçimine ilişkin olarak yöneltilen 12. soru hem firmaların kurumsal yönetim kavramına yakınlık derecesini anlamak hem de Basel II'ye bakışta ne gibi bir etken olduğunu anlamak amacıyla yöneltilmiştir. Ankete katılan firmaların %51'i tek ortak tarafından yönetilmektedir. %39'luk kısım ortaklar arasında iş bölümü ile yönetilirken, sadece %10'luk

bir bölüm hissedarlar dışında profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmektedir.

13. Soru: Firmanın muhasebe, finansman ve satış birimlerinin istihdam yapısı nasıldır?

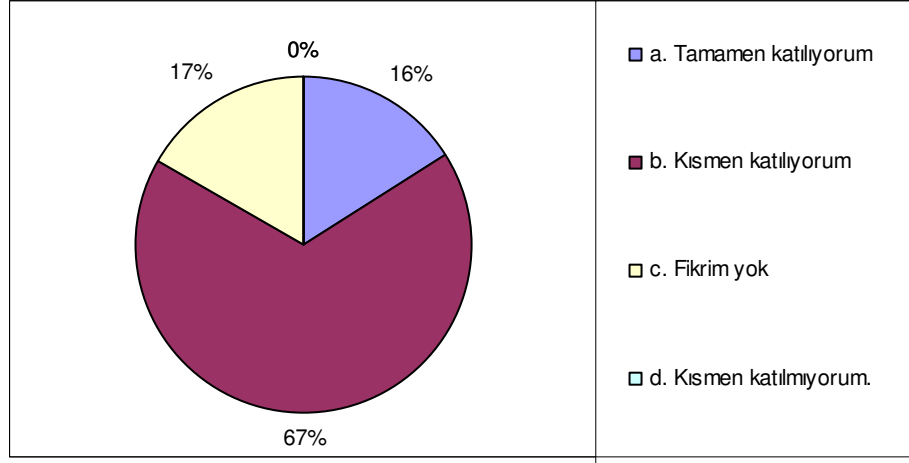

13.Soru	10. Firmanın muhasebe, finansman ve satış birimlerinin istihdam yapısı nasıldır?				
	a. Her bir idari birim için ayrı personeller istihdam edilmiştir.	b. Muhasebe ve finansman işlemleri aynı personel tarafından yürütülmekte, satış için ayrı personeller istihdam edilmektedir.	c. Satış ve muhasebe işlemleri aynı personel tarafından yürütülmekte, finansman için ayrı personeller istihdam edilmektedir.	d. Muhasebe, finansman ve satış birimlerinin üçü de aynı personeller tarafından idare edilmektedir.	-
Şıklar					
Cevap Adeti	6	88	16	45	
Yüzde Oranı	4%	57%	10%	29%	0%

Firmalarda departmanlar arasında görev ayrımının bulunması hem kurumsal yönetim kavramının oluşması açısından hem de mali anlamda düşünecek olursak, mali sisteme verilen önemin bir göstergesi olması açısından değerlendirilmektedir. 13. sorunun yanıtları ele alındığında, ankete konu firmaların sadece %6'sının muhasebe, satış ve finansman birimleri için ayrı personel istihdam edilmiş olduğu görülmektedir. Firmaların %57'sinde

muhasebe ve finansman için aynı; satış için ayrı personellerin istihdam edildiği, %29’unda her üç departmanın da aynı personeller tarafından idare edildiği ve firmaların %10’unda ise muhasebe ve satış birimlerinin aynı; finansman birimlerinin ise farklı personeller tarafından idare edildiği sonucu çıkmıştır.

14. Soru: “Türkiye’de KOBİ kapsamındaki firmalar ele alındığında, firma içi ve departmanlar içi denetimi arttırmak için, mali sıkıntılar nedeni ile, yeterli personel istihdam etme imkanı **bulunmamaktadır.**” Görüşüne katılıyor musunuz?

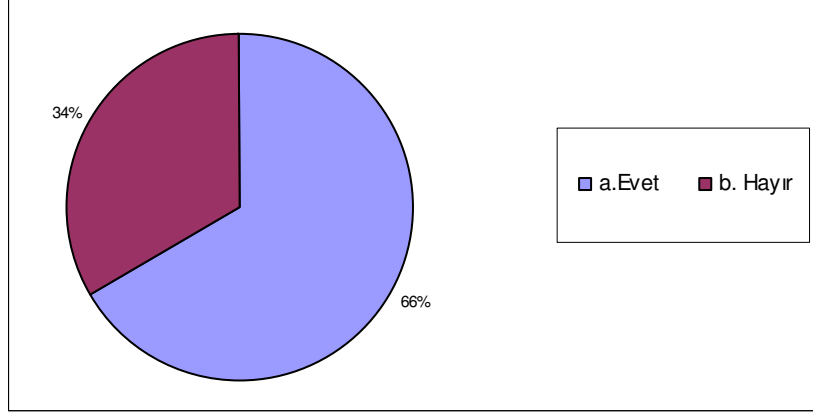

14.Soru “Türkiye’de KOBİ kapsamındaki firmalar ele alındığında, firma içi ve departmanlar içi denetimi arttırmak için, mali sıkıntılar nedeni ile, yeterli personel istihdam etme imkanı bulunmamaktadır.” Görüşüne katılıyor musunuz?					
	<u>a.</u> <u>Tamamen</u> <u>katılı-</u> <u>yorum</u>	<u>b.</u> <u>Kısmen</u> <u>katılı-</u> <u>yorum</u>	<u>c.</u> <u>Fikrim</u> <u>yok</u>	<u>d.</u> <u>Kısmen</u> <u>katımlı-</u> <u>yorum.</u>	<u>e.</u> <u>Tamamen</u> <u>katımlı-</u> <u>yorum</u>
Şıklar					
Cevap Adeti	25	104	26	0	
Yüzde Oranı	16%	67%	17%	0%	0%

14. Soru, 13. soruya verilen yanıtların finansal nedenlerden kaynaklanma olasılığının değerlendirilmesi amacıyla yöneltilmiştir. Mevcut veriler altında 14. soruya verilen cevaplardan anlaşılacağı üzere, her bir departman için ayrı personeller istihdam etme imkanının mali anlamda sıkıntılara neden olacağı görüşüne katılan firma sayısı 25’dir ki, bu rakam ankete konu firmaların

%16'sına tekabül etmektedir. Firmaların %67'lik kısmı ise, mevcut görüşe kısmen de olsa katıldıklarını beyan etmişlerdir.

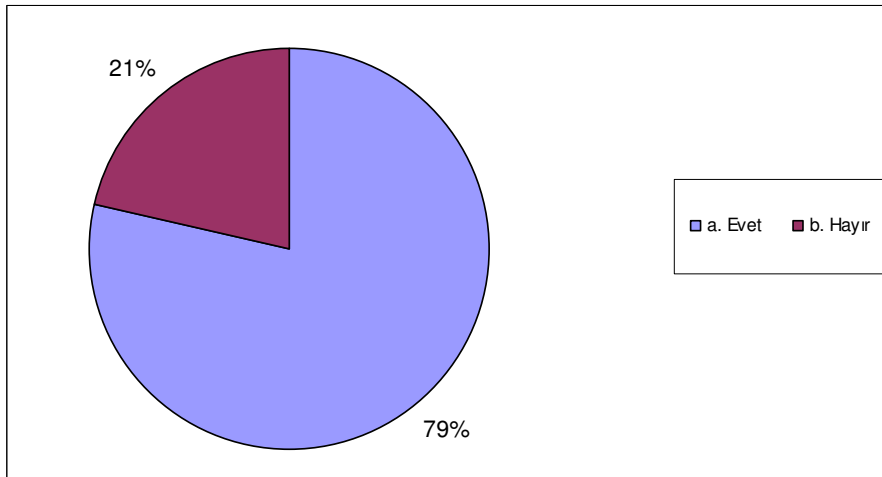
15. Soru: Basel II standartları hakkında bilgi sahibi misiniz?

15.Soru	Basel II standartları hakkında bilgi sahibi misiniz?			
Şıklar	a.Evet	b. Hayır	-	0
Cevap Adeti	103	52	0	0
Yüzde Oranı	66%	34%	0%	0%

Mevcut verilere göre, ankete konu 155 firmadan 103'ü Basel II hakkında bilgi sahibidir. 52 firma ise Basel II'yi bilmemektedir. Basel II'ye ilişkin yöneltilen sorulara 103 firma üzerinden devam edilmiştir.

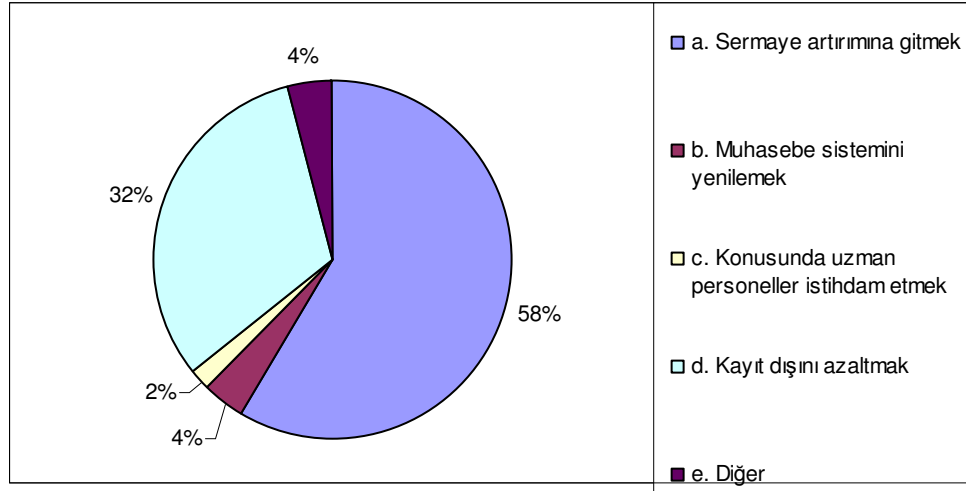
16. Soru: Firmanın Basel II'nin getireceği yeni uygulamalara uyum sağlamak adına bir çalışması mevcut mudur?

16.Soru	Firmada Basel II'nin getireceği yeni uygulamalara uyum sağlamak adına düzenli bir çalışma mevcut mudur?				
Şıklar	a. Evet	b. Hayır	-	0	-
Cevap Adeti	81	22	0	0	
Yüzde Oranı	79%	21%	0%	0%	0%

Basel II hakkında fikir sahibi olan 103 firmadan 81'inin Basel II'ye ilişkin bir hazırlığı varken, 22 sinin bu konuda hiçbir hazırlık içinde bulunmadığı sonucuna 16. soruya verilen yanıtlardan ulaşılmaktadır.

17. Soru: Basel II'ye hazırlık adına, sizce firmaların daha çok tercih ettikleri yöntemler nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir.)

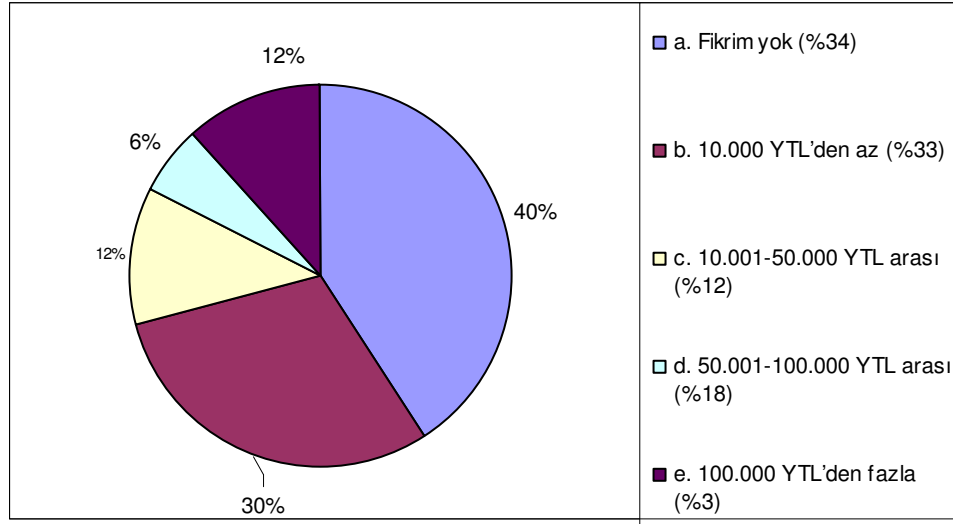

17.Soru	Basel II'ye hazırlık adına, sizce firmaların daha çok tercih ettikleri yöntemler nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir.)				
Şıklar	a. Sermaye artırımına gitmek	b. Muhasebe sistemini yenilemek	c. Konusunda uzman personeller istihdam etmek	d. Kayıt dışını azaltmak	e. Diğer
Cevap Adeti	60	4	2	33	4
Yüzde Oranı	58%	4%	2%	32%	4%

Firmaların Basel II'ye ilişkin yaptıkları hazırlıklara ise 17. soruya verilen yanıtlardan ulaşılmaktadır. Basel II'ye ilişkin soruları yanıtlayan firmaların

%58'i, yeni uygulamaya hazırlık adına sermaye artırımına gitmeyi tercih ettiklerini veya edebileceklerini beyan etmişlerdir. Firmaların %4'ü muhasebe sistemini yenilemeyi tercih ederken, %2'si konusunda uzman personeller istihdam etme yoluna gidildiği veya gidileceğini belirtmiştir. Burada dikkat çeken bir sonuç da kayıt dışılığa ilişkin bir düzeltmeye gitme tercihinin de %32 oranında gerçekleşmiş olmasıdır.

18. Soru: Basel II'ye hazırlık sürecinin hem muhasebesel hem de yönetsel anlamda firmanıza doğuracağı maliyetin ne kadar olacağını beklenmektedir?

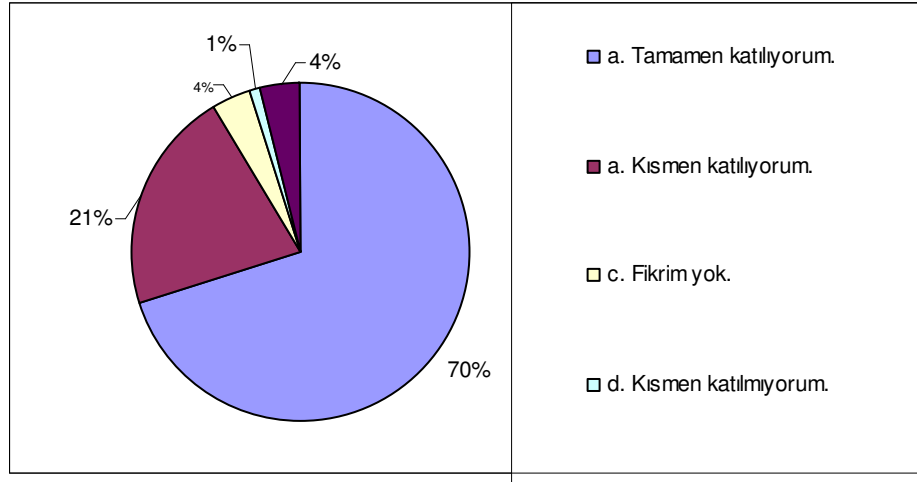

18.Soru Basel II'ye hazırlık sürecinin hem muhasebesel hem de yönetsel anlamda firmanıza doğuracağı maliyetin ne kadar olacağını beklenmektedir?					
	a. Fikrim yok (%34)	b. 10.000 YTL'den az (%33)	c. 10.001-50.000 YTL arası (%12)	d. 50.001-100.000 YTL arası (%18)	e. 100.000 YTL'den fazla (%3)
Şıklar					
Cevap Adeti	42	31	12	6	12
Yüzde Oranı	41%	30%	12%	6%	12%

Ankete konu firmalardan Basel II'ye ilişkin sorulara yanıt veren 103 firmanın yeni uygulamaya geçiş sürecinde maliyet beklentileri sorulmuştur. 42 firma, maliyet beklentisine ilişkin fikir beyan etmezken, 31 firma 10.000

YTL'den az, 12 firma 100.001-50.000 YTL arasında, 6 firma 50.001-100.000 YTL arasında ve 12 firma da 100.000 YTL'den fazla bir maliyet belediklerini beyan etmişlerdir.

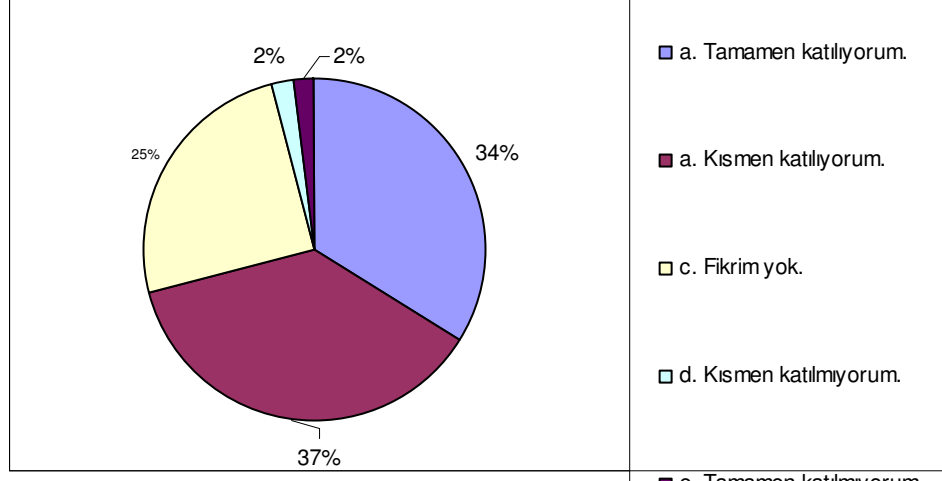
19. Soru: “Basel II’ye hazırlık ve geçiş sürecinin KOBİ’lere maliyetinin, söz konusu geçişin faydasından daha fazla olduğunu düşünmekteyim..” Görüşüne katılıyor musunuz?

19.Soru	“Basel II’ye hazırlık ve geçiş sürecinin KOBİ’lere maliyetinin, söz konusu geçişin faydasından daha fazla olduğunu düşünmekteyim..” Görüşüne katılıyor musunuz?				
Şıklar	a. Tamamen katılıyorum.	b. Kısmen katılıyorum.	c. Fikrim yok.	d. Kısmen katılmıyorum.	e. Tamamen katılmıyorum.
Cevap Adeti	72	22	4	1	4
Yüzde Oranı	70%	21%	4%	1%	4%

19. soruda maliyet-fayda analizine yer verilmiştir. Basel II hakkında fikir sahibi olan 103 firmanın %70’i Basel II’nin maliyetinin faydasından fazla olacağını beklemektedir. 22 firma, maliyetin faydadan daha fazla olacağı görüşüne kısmen katılırken, 4 firma fikir beyan etmemiş, 1 firma kısmen; 4 firma da tamamen bu görüşe katılmadıklarını belirtmişlerdir.

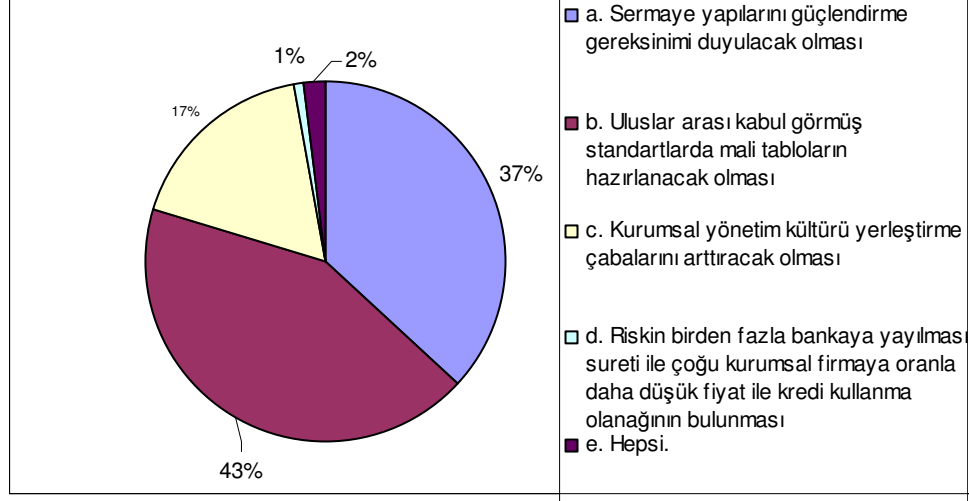
20. Soru: “Basel II ile birlikte kayıt dışı oranının azalacağını düşünmekteyim.” Görüşüne katılıyor musunuz?

20.Soru	“Basel II ile birlikte kayıt dışı oranının azalacağını düşünmekteyim.” Görüşüne katılıyor musunuz?				
Şıklar	a. Tamamen katılıyorum.	b. Kismen katılıyorum.	c. Fikrim yok.	d. Kismen katılmıyorum.	e. Tamamen katılmıyorum.
Cevap Adeti	35	38	26	2	2
Yüzde Oranı	34%	37%	25%	2%	2%

Basel II Kriterleri değerlendirilirken kayıt dışılık kavramı üzerinde önemle durulmuş ve uzmanlar tarafından Basel II uygulamalarının ülkemizde kayıt dışılığın önüne geçmede rol onayacağı ifade edilmektedir. Ankete katılan 103 firmanın bu konudaki görüşleri sorulmuş ve 35 firma, kayıt dışılığın azalacağı yönünde görüş bildirmiştir. 38 firma Basel II ile birlikte kayıt dışılığın azalacağı fikrine kısmen katılırken, 26 firma fikir beyan etmemiştir. Konu fikre kısmen ve tamamen katılmayan firmaların sayısı da 4 olarak belirmiştir.

21. Soru: Sizce Basel II'nin KOBİ'lere getireceği avantajlar nelerdir?

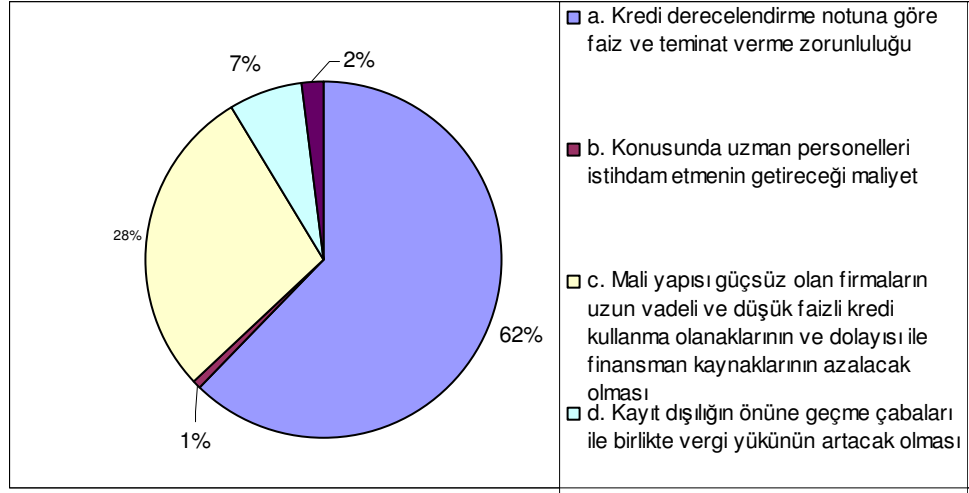

21.Soru	21. Sizce Basel II'nin KOBİ'lere getireceği avantajlar nelerdir?				
	a. Sermaye yapılarını güçlendirme gereksinimi duyulacak olması	b. Uluslar arası kabul görmüş standartlarda mali tabloların hazırlanacak olması	c. Kurumsal yönetim kültürü yerleştirme çabalarını arttıracak olması	d. Riskin birden fazla bankaya yayılması sureti ile çoğu kurumsal firmaya oranla daha düşük fiyat ile kredi kullanma olanağının bulunması	e. Hepsi.
Şıklar					
Cevap Adeti	38	44	18	1	4
Yüzde Oranı	37%	43%	17%	1%	2%

103 firmaya Basel II'den beklenen avantajlar sorulmuştur. Firmaların 44'ü "uluslar arası kabul görmüş standartlarda mali tabloların hazırlanacak olması" yanıtını verirken, 38 firma da, "sermaye yapılarını güçlendirme gereksinimi duyulacak olması"ni bir avantaj olarak kabul etmiştir. 18 firma "kurumsal yönetim kültürü yerleştirme çabalarını arttıracak olması" yanıtını verirken, 1 firma da "riskin birden fazla bankaya yayılması sureti ile çoğu kurumsal

firmaya oranla daha düşük fiyat ile kredi kullanma olanağının bulunması” yanıtını vermiştir. 4 firma ise mevcut görüşlerin hepsine katılmıştır.

22. Soru: Sizce Basel II'nin KOBİ'lere getireceği dezavantajlar nelerdir?

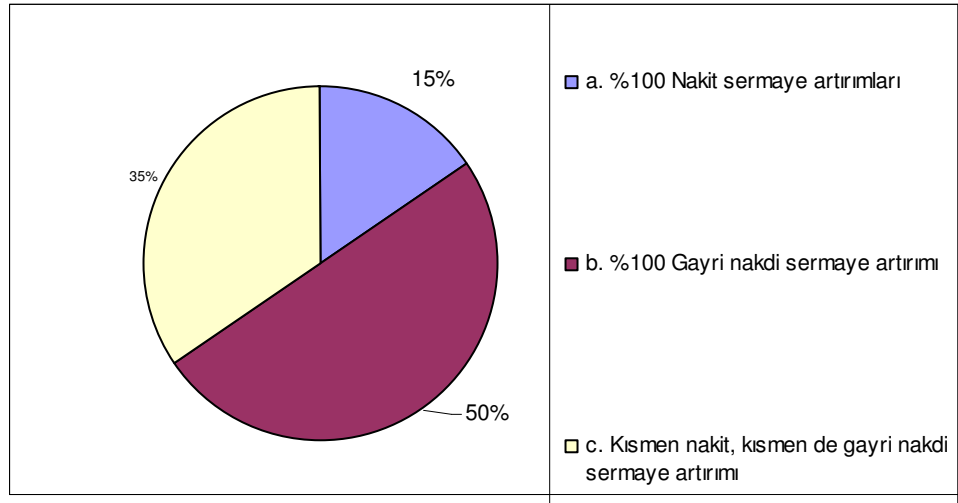

22.Soru	Sizce Basel II'nin KOBİ'lere getireceği dezavantajlar nelerdir?				
	a. <u>Kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğu</u>	b. <u>Konusunda uzman personelleri istihdam etmenin getireceği maliyet</u>	c. <u>Mali yapısı güçsüz olan firmaların uzun vadeli ve düşük faizli kredi kullanma olanaklarının ve dolayısı ile finansman kaynaklarının azalacak olması</u>	d. <u>Kayıt dışılığın önüne geçme çabaları ile birlikte vergi yükünün artacak olması</u>	e. <u>Hepsi.</u>
Şıklar					
Cevap Adeti	64	1	29	7	4
Yüzde Oranı	62%	1%	28%	7%	2%

Basel II sorularını yanıtlayan 103 firmadan 64 tanesi, Basel II ile birlikte kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğunu dezavantaj olarak görmektedir. 29 firma, Basel II'den beledikleri dezavantajlara ilişkin, “mali yapısı güçsüz olan firmaların uzun vadeli ve düşük faizli kredi kullanma olanaklarının ve dolayısı ile finansman

kaynaklarının azalacak olması” yanıtını verirken, 7 firma, “kayıt dışılığın önüne geçme çabaları ile birlikte vergi yükünün artacak olması” nı, 1 firma da, “konusunda uzman personelleri istihdam etmenin getireceği maliyet” yanıtını vermiştir. 4 firma ise tüm bu görüşlere katıldıklarını beyan etmişlerdir.

23. Soru: Sizce, ülkemizde firmalar en çok hangi şekilde sermaye artırımına başvurumaktadırlar?

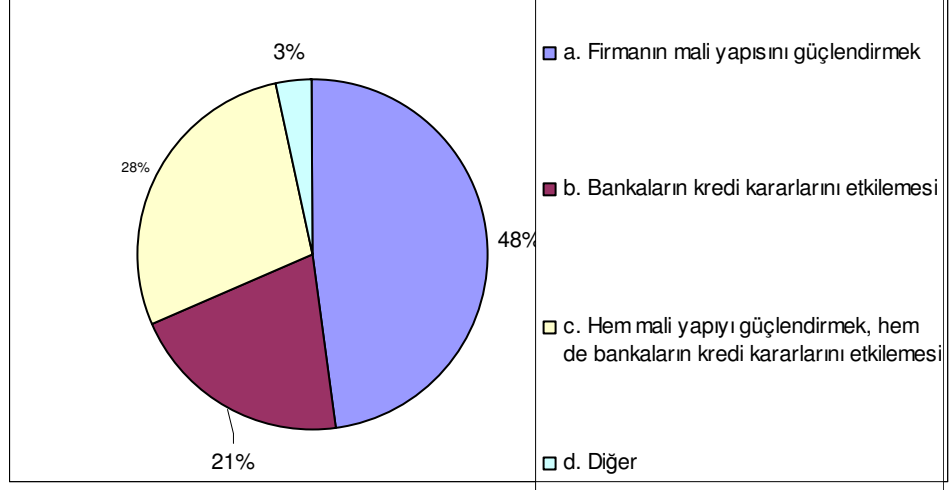

23.Soru	Sizce, ülkemizde firmalar en çok hangi şekilde sermaye artırımına başvurumaktadırlar?				
	a. %100 Nakit sermaye artırımları	b. %100 Gayri nakdi sermaye artırım	c. Kısmen nakit, kısmen de gayri nakdi sermaye artırım		
Sıklar					
Cevap Adeti	24	77	54	0	
Yüzde Oranı	15%	50%	35%	0%	0%

Geçmiş sorulara verilen yanıtlardan da görüleceği üzere Basel II'ye hazırlık sürecinde mali yapıların düzenlenmesine ilişkin, firmaların en çok tercih ettikleri yöntemlerden biri de sermaye artırımına gitmektir. 23. soru mevcut veriler ışığında bir genelleme yaparak, ülkemizde KOBİ'lerin ne tür bir sermaye artırımına gitmeyi tercih ettiklerini yorumlamaya yöneliktir. Ankete konu firmalardan %50'si sadece gayri nakit sermaye artırımına gidildiği fikrini savunurken, %24'ü nakit sermaye artırımına gidildiğini; %35'i ise

hem nakit hem de gayri nakit sermaye artırımlarının bir arada kullanıldığı görüşünü beyan etmişlerdir.

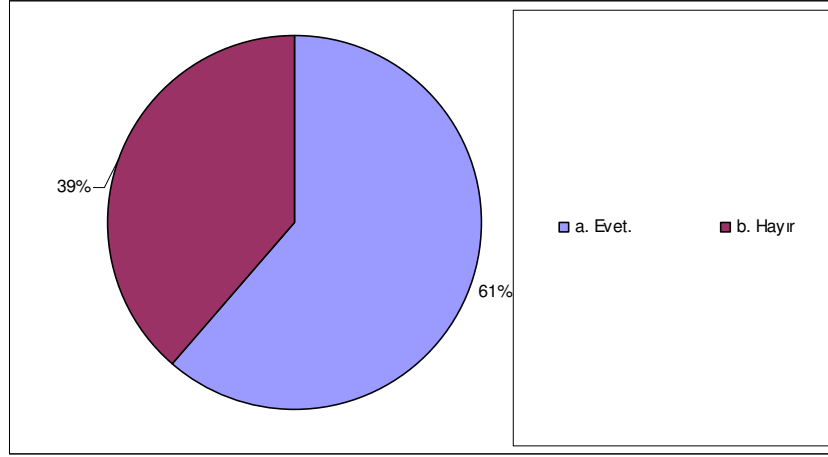
24. Soru: Sizce sermaye artırımına gitme ihtiyacının ağırlıklı nedeni nedir?

24.Soru	Sizce sermaye artırımına gitme ihtiyacının ağırlıklı nedeni nedir?				
Sıklar	a. Firmanın mali yapısını güçlendirmek	b. Bankaların kredi kararlarını etkilemesi	c. Hem mali yapıyı güçlendirmek, hem de bankaların kredi kararlarını etkilemesi	d. Diğer	-
Cevap Adeti	74	32	44	5	-
Yüzde Oranı	48%	21%	28%	3%	0%

24. soruda, firmaların sermaye artırımını neden tercih ettikleri sorulmuş ve ankete konu firmaların %48'i "firmanın mali yapısını güçlendirmek" yanıtını vermiştir. Firmaların %28'i hem mali yapının güçlendirilmesi hem de bankaların kredi kararlarını etkilemesi amacıyla sermaye artırımının tercih edildiğini beyan ederken, %21'lik bir bölüm sadece bankaların kredi kararlarını etkilemek adına sermaye artırımına gidildiği görüşünde bulunmuşlardır.

25. Soru: Vergi dairesine sunmak üzere oluşturulan bilanço ve gelir tabloları dışında, yönetsel amaçlı farklı bir finansal raporlama yapıyor musunuz?

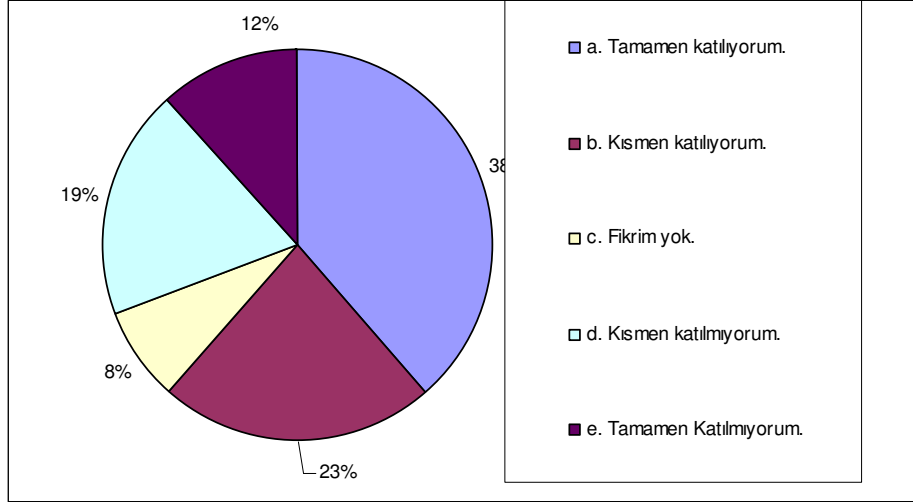

25.Soru	Vergi dairesine sunmak üzere oluşturulan bilanço ve gelir tabloları dışında, yönetsel amaçlı farklı bir finansal raporlama yapıyor musunuz?				
Şıklar	a. Evet.	b. Hayır	-	-	-
Cevap Adeti	95	60	0	0	0
Yüzde Oranı	61%	39%	0%	0%	0%

25. soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, ankete konu firmaların %61'i vergi dairesine sunulmak üzere oluşturulan bilanço ve gelir tablosu dışında, yönetsel amaçlı ikinci bir raporlama yaparken, %39'u ikinci bir raporlama yapmadıklarını beyan etmişlerdir. Firmaların ikinci bir raporlama yapıp yapmaması, firmanın reel durumunu gösteren yönetsel amaçlı raporlamaların yapılıp yapılmadığını ve dolayısı ile Basel II'ye geçiş sürecinde raporlama sistemlerini daha sağlıklı bir yapıya dönüştürmede adaptasyon sürelerini anlamak açısından önem arz etmektedir. Mevcut veriler ışığında ankete konu firmaların, yönetsel amaçlı 2. bir raporlama yapan %61'lik kısmının, kalan %39'luk bölümdeki firmalara nazaran, Basel

II'ye finansal raporlama konusunda kısmen daha kolay adapte olabileceği fikri oluşmaktadır.

26. Soru: “Bir çok firmada 2. bir raporlama yoktur, sadece vergi dairesine sunulmak üzere raporlama yapılmaktadır.” Görüşüne katılıyor musunuz?

26.Soru	“Bir çok firmada 2. bir raporlama yoktur, sadece vergi dairesine sunulmak üzere raporlama yapılmaktadır.” Görüşüne katılıyor musunuz?				
Şıklar	<u>a. Tamamen katılıyorum.</u>	<u>b. Kısmen katılıyorum.</u>	<u>c. Fikrim yok.</u>	<u>d. Kısmen katılmıyorum.</u>	<u>e. Tamamen Katılmıyorum.</u>
Cevap Adeti	60	35	12	30	18
Yüzde Oranı	39%	23%	8%	19%	12%

25. soru firmaların kendi durumlarını anlamaya yönelik bir soru iken, 26. soru ankete konu firmaların, 2. raporlamaya ilişkin genel görüşlerini anlamaya yöneliktir. Ankete konu firmaların %39'luk bir bölümü bir çok firmada 2. bir raporlama olmadığı görüşüne tamamen katılmaktadır. %23'lük bir bölüm ise, bu fikre kısmen katıldıklarını beyan etmişlerdir. Bu durumda 25. sorunun yanıtları da ele alındığında, kendi içinde 2. bir raporlama yapan ankete konu firmaların bir kısmının da genel olarak böyle bir raporlama yapılmadığı görüşünü savundukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Mevcut verilerin ülkedeki genel bir durumu ifade ettiğini varsayacak olursak

KOBİ'lerin %62'lik bir bölümünün 2. bir raporlama yapmadığı görüşü ortaya çıkmaktadır.

4.5.2 Ankete Verilen Yanıtların Çapraz Olarak Değerlendirilmesi

Çapraz değerlendirmede ilk olarak firmayı tanımaya yönelik sorular ile Basel II hakkında fikir sahibi olmaları ve Basel II'ye ilişkin bir hazırlık süreci içinde bulunum bulunmamaları arasında bağlantı olup olmadığı incelenmiştir. Ankete konu firmaların mevcut durumlarının ortaya koyulması amacı ile, ilk olarak firmaları tanımaya yönelik sorular ele alınmıştır. Daha sonra genel olarak Basel II'den beklenen avantajlar ve dezavantajlar, firmanın finansal yapısını tanımaya yönelik sorular ile çaprazlanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çapraz değerlendirmeler içinde kayıt dışılığı baz alan karşılaştırmalara, kayıt dışılığın derecesinin, firmaların sağlıklı bir mali bünyeye sahip olup olmama durumlarını anlamada, önemli bir gösterge olması dolayısı ile yer verilmiştir.

TABLO:15 Firmaları Tanımaya Yönelik Sorular Ve Basel II'ye İlişkin Temel Soruların Karşılaştırılması

1.Soru: Firma hangi sektörde faaliyet göstermektedir?	15. Soru:Basel II Standartları hakkında bilgi sahibi misiniz?				16. Soru: Firmanın Basel II'nin getireceği yeni uygulamalara uyum sağlamak adına bir çalışması mevcut mudur?			
	a. Evet	%	b. Havır	%	a. Evet	%	b. Havır	%
a. Pazarlama	45	66,2%	23	33,8%	34	75,6%	11	24,4%
b. İmalat - Üretim	34	65,4%	18	34,6%	29	85,3%	5	14,7%
c. İnşaat Taahhüt	13	68,4%	6	31,6%	10	76,9%	3	23,1%
d. Hizmet	11	68,8%	5	31,3%	8	72,7%	3	27,3%
TOPLAM	103		52		81		22	
2. Soru: Firmanın 2006/12 cirosu:								
a.- 5.000.000 YTL	16	36,4%	28	63,6%	9	56,3%	7	43,8%
b. 5.000.000 YTL- 10.000.000 YTL	38	65,5%	20	34,5%	26	68,4%	12	31,6%
c. 10.000.000 YTL- 20.000.000 YTL	31	88,6%	4	11,4%	28	90,3%	3	9,7%
d. 20.000.000 YTL- üzeri	18	100,0%	0	0,0%	18	100,0%	0	0,0%
TOPLAM	103		52		81		22	
3. Soru: Firmanın Bankalardaki Toplam Limitleri								
a. ... -1.000.000 YTL	5	19,2%	21	80,8%	1	20,0%	4	80,0%
b. 1.000.000 YTL- 3.000.000 YTL	43	68,3%	20	31,7%	34	79,1%	9	20,9%
c. 3.000.000 YTL- 5.000.000 YTL	34	77,3%	10	22,7%	28	82,4%	6	17,6%
d. 5.000.000 YTL- üzeri	21	95,5%	1	4,5%	18	85,7%	3	14,3%
TOPLAM	103		52		81		22	
4. Soru: Firmanın etkin ortağının eğitim durumu nedir?								
a. ilkokul	11	45,8%	13	54,2%	4	36,4%	7	63,6%
b. ortaokul	4	44,4%	5	55,6%	2	50,0%	2	50,0%
c. lise	28	68,3%	13	31,7%	21	75,0%	7	25,0%
d. lisans	55	72,4%	21	27,6%	49	89,1%	6	10,9%
e. yüksek lisans	5	100,0%	0	0,0%	5	100,0%	0	0,0%
TOPLAM	103		52		81		22	
5. Soru:Firma kredili olarak kaç banka ile çalışmaktadır?								
a. 1	3	60,0%	2	40,0%	2	66,7%	1	33,3%
b. 2-3	15	65,2%	8	34,8%	11	73,3%	4	26,7%
c. 4-5	27	65,9%	14	34,1%	23	85,2%	4	14,8%
d. 6-	58	67,4%	28	32,6%	45	77,6%	13	22,4%
TOPLAM	103		52		81		22	

15. Tabloda ankete konu firmaların genel özellikleri ile Basel II hakkında bilgi sahibi olma durumları ve Basel II'ye ilişkin bir hazırlıklarının bulunup bulunmadığı arasındaki bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, mevcut veriler ışığında ankete konu 155 firmanın, buldukları sektör ve Basel II hakkında bilgi sahibi olup olmama durumları değişkenlik göstermemekte, tüm sektörlerin ortalama %66 oranında Basel II konusunda fikir sahibi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Firma cirolarına göre Basel II'ye ilişkin bilgi sahibi olma arasındaki bağlantı ise dikkat çekmektedir. Ankete konu firmalar arasında 20.000.000 YTL'nin üzerinde bir ciroya sahip olan firmaların tamamının Basel II konusunda fikir sahibi olduğu görülmektedir. Firmaların bankalardaki toplam limitleri ve Basel II'ye ilişkin bilgi sahibi olup olmamaları arasında da yine cirolara ilişkin sonuçlar ile benzer bir ilişki görülmektedir. Mevcut verilere göre firmaların bankalardaki limitleri arttıkça, Basel II'ye ilişkin bilgi sahibi olma oranları da artış göstermektedir. Firmaların etkin ortaklarının eğitim durumları ve Basel II konusunda bilgi sahibi olup olmamaları arasında da bağlantı olduğu, Tablo 15'den çıkan diğer bir sonuç olarak dikkat çekmektedir. Firma etkin ortaklarından yüksek lisans mezunu olanların tamamı Basel II'yi bilirken, lisans mezunu olanların %72,4'ü, lise mezunu olan ortakların da %68,3'ünün Basel II hakkında fikir sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 15'in ilk sütunundan da anlaşılacağı üzere ankete konu 155 firmadan 103'ü Basel II hakkında bilgi sahibidir. 2. değerlendirmede, Basel II'ye ilişkin bilgi sahibi olan 103 firmanın mevcut durumları ve Basel II'ye ilişkin bir hazırlıklarının bulunup bulunmadığı arasındaki bağlantı irdelenmiştir.

Sektörel bazda ele alındığında farklı sektörlerde yer alan firmaların ortalama %72-%76 oranında Basel II'ye ilişkin bir hazırlık çalışması içinde olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Burada dikkat çeken bir farklılık imalat-üretim sektöründe görülmektedir. Söz konusu sektörde faaliyet gösteren ve Basel II hakkında bilgi sahibi olduklarını belirten firmaların, %85,3'ünün Basel II'ye hazırlık sürecinde bulunduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ciro bazlı bir değerlendirme yapıldığında daha

Çarpıcı bir durum ortaya çıkmaktadır. 20.000.000 YTL'nin üzerinde ciroya sahip firmaların tamamında, Basel II hazırlıkları bulunurken, cirosu 5.000.000 YTL'nin altında olan firmaların %56,3'ünün bir hazırlık süreci içinde olduğu görülmektedir. Firmaların bankalardaki limitlerine göre değerlendirme yapıldığında yine cirolardaki değişimler ile paralellik arz ettiği görülmektedir. Firmaların bankalardaki limitleri arttıkça, Basel II'ye ilişkin hazırlık sürecinde olma oranı da artmaktadır. Eğitim düzeyine göre yapılan değerlendirme de cirolar ve bankalardaki limitler ile yapılan karşılaştırmalara benzer bir sonucu karşımıza çıkarmaktadır. Firmanın etkin ortağının eğitim düzeyi arttıkça, Basel II'ye ilişkin hazırlık yapma oranının da arttığı görülmektedir. Mevcut veriler ışıkında, ilkokul mezunu ortaklar tarafından yönetilen firmaların %36,4'ünün Basel II'ye ilişkin bir hazırlığı bulunurken, yüksek lisans mezunu ortaklarca yönetilen firmaların tamamının, Basel II hazırlık süreci içinde olması dikkat çekmektedir.

TABLO:16 Basel II'den Beklenen Avantajlar

21. Soru: Sizce Basel II'nin KOBİ'lere getireceği avantajlar nelerdir?

3. Soru: Firmanın Bankalardaki Toplam Limitleri	a. Sermaye yapılarını güçlendirme gereksinimi duyulacak olması		b. Uluslar arası kabul görmüş standartlarda mali tabloların hazırlanacak olması		c. Kurumsal yönetim kültürü yerleştirme çabalarını arttıracak olması		d. Riskin birden fazla bankaya yayılması sureti ile çoğu kurumsal firmaya oranla daha düşük fiyat ile kredi kullanma olanağının bulunması		e. Hepsi.	
		%		%		%		%		%
a. ... -1.000.000 YTL	4	80,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	20,0%
b. 1.000.000 YTL-3.000.000 YTL	27	62,8%	9	20,9%	5	11,6%	1	2,3%	1	2,3%
c. 3.000.000 YTL-5.000.000 YTL	5	14,7%	19	55,9%	10	29,4%	0	0,0%	0	0,0%
d. 5.000.000 YTL- üzeri	2	9,5%	16	76,2%	3	14,3%	0	0,0%	0	0,0%
5. Soru: Firma kredili olarak kaç banka ile çalışmaktadır?										
a. 1	1	33,3%	1	33,3%	1	33,3%	0	0,0%	0	0,0%
b. 2-3	7	46,7%	5	33,3%	3	20,0%	0	0,0%	0	0,0%
c. 4-5	9	33,3%	11	40,7%	5	18,5%	0	0,0%	2	7,4%
d. 6-	21	36,2%	27	46,6%	9	15,5%	1	1,7%	0	0,0%
7. Soru: Sizce sektörde kayıt dışı oranı nedir?										
a. %0-%5	3	42,9%	3	42,9%	1	14,3%	0	0,0%	0	0,0%
b. %6-%15	10	35,7%	12	42,9%	5	17,9%	0	0,0%	1	3,6%
c. %16-%30	8	36,4%	9	40,9%	4	18,2%	1	4,5%	0	0,0%
d. %30-%50	15	36,6%	18	43,9%	7	17,1%	0	0,0%	1	2,4%
e. %51 ve üzeri	2	40,0%	2	40,0%	1	20,0%	0	0,0%	0	0,0%

16. Tablo'da firmaların mevcut özellikleri ile Basel II'den bekledikleri avantajlar karşılaştırılmıştır. Bankalardaki limitler baz alınarak yapılan karşılaştırmada, Bankalardaki toplam limiti 1.000.000 YTL'nin altında olan firmaların %80'inin, sermaye yapılarında güçlendirmeye gitme gereksinimi duyulmasını bir avantaj olarak görmesi dikkat çekmektedir. Bankalardaki limitleri 1.000.000 YTL'den fazla, 3.000.000 YTL'den az olan firmaların da %62,8 oranında aynı görüşü paylaştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bankalardaki limitler arttıkça avantaj görüşü de değişkenlik arz etmektedir. Bankalardaki toplam limitleri 3.000.000 YTL'den fazla ve 5.000.000 YTL'den az olan firmalar ile 5.000.000 YTL'nin üzerinde bir limite sahip firmalar sırası ile %55,9 ve %76,2 oranında "uluslar arası kabul görmüş standartlarda mali tabloların hazırlanacak olması" beklentisini bir avantaj olarak kabul etmişlerdir. Burada dikkat çeken unsur, bankalardaki limitler arttıkça, sermaye artırımından çok, finansal raporlamaya verilen önemin artması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışılan banka sayısı baz alınarak yapılan değerlendirme de ise, genel olarak, sermaye yapılarında güçlendirmeye gitme gereksinimi duyulması ve uluslar arası kabul görmüş standartlarda mali tabloların hazırlanacak olması beklentilerinin, hemen hemen aynı oranlarda ağırlık kazandığı görülmektedir. Kayıt dışılık oranı ile yapılan karşılaştırmada da, banka sayısı baz alınarak yapılan karşılaştırma arasında benzerlik bulunmaktadır.

Tablo bir bütün olarak incelendiğinde, firmaların avantaj olarak gördükleri ağırlıklı noktanın 103 firmadan, 44'ünün seçimi ile "uluslar arası kabul görmüş standartlarda mali tabloların hazırlanacak olması" görüşünden oluştuğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Burada dikkat çeken bir diğer unsur da, Basel II'ye ilişkin uzman görüşlerinde sıklıkla yer alan ve KOBİ'ler için en büyük avantajlardan biri olarak görülen "riskin birden fazla bankaya yayılması sureti ile çoğu kurumsal firmaya oranla daha düşük fiyat ile kredi kullanma olanağının bulunması" seçeneğinin sadece 1 firma tarafından avantaj olarak görülmüş olmasıdır.

TABLO 17: Basel II'den Beklenen Dezavantajlar

22. Soru: Sizce Basel II'nin KOBİ'lere getireceği dezavantajlar nelerdir?

3. Soru: Firmanın Bankalardaki Toplam Limitleri	a. Kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğu		b. Konusunda uzman personelleri istihdam etmenin getireceği maliyet		c. Mali yapısı güçsüz olan firmaların uzun vadeli ve düşük faizli kredi kullanma olanaklarının ve dolayısı ile finansman kaynaklarının azalacak olması		d. Kayıt dışılığın önüne geçme cabaları ile birlikte vergi yükünün artacak olması		e. Hepsi.	
		%		%		%		%		%
a. ... -1.000.000 YTL	2	40,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	60,0%	0	0,0%
b. 1.000.000 YTL-3.000.000 YTL	29	67,4%	1	2,3%	10	23,3%	2	4,7%	1	2,3%
c. 3.000.000 YTL-5.000.000 YTL	18	52,9%	0	0,0%	14	41,2%	1	2,9%	1	2,9%
d. 5.000.000 YTL- üzeri	15	71,4%	0	0,0%	5	23,8%	1	4,8%	0	0,0%
5. Soru:Firma kredili olarak kaç banka ile çalışmaktadır?										
a. 1	2	66,7%	0	0,0%	1	33,3%	0	0,0%	0	0,0%
b. 2-3	8	53,3%	0	0,0%	6	40,0%	1	6,7%	0	0,0%
c. 4-5	17	63,0%	0	0,0%	7	25,9%	2	7,4%	1	3,7%
d. 6-	37	63,8%	1	1,7%	15	25,9%	4	6,9%	1	1,7%
7. Soru: Sizce sektörde kayıt dışı oranı nedir?										
a. %0-%5	4	57,1%	0	0,0%	3	42,9%	0	0,0%	0	0,0%
b. %6-%15	17	60,7%	0	0,0%	8	28,6%	2	7,1%	1	3,6%
c. %16-%30	14	63,6%	0	0,0%	6	27,3%	2	9,1%	0	0,0%
d. %30-%50	26	63,4%	1	2,4%	10	24,4%	3	7,3%	1	2,4%
e. %51 ve üzeri	3	60,0%	0	0,0%	2	40,0%	0	0,0%	0	0,0%

Ankete konu 155 firmadan, Basel II hakkında bilgi sahibi olan 103 firmanın katılımı ile, Basel II'den beklenen dezavantajlar yorumlanmaya çalışılmıştır. İlk olarak firmaların bankalardaki toplam limitleri baz alındığında, limiti 1.000.000 YTL'nin altında olan firmaların, %60 oranında, "kayıt dışılığın önüne geçme çabaları ile birlikte vergi yükünün artacak olması" beklentisini Basel II'ye ilişkin dezavantaj olarak değerlendirdiği görülmektedir. Limiti 1.000.000 YTL'den fazla, 3.000.000 YTL'den az olan firmalar, limiti 3.000.000 YTL'den fazla, 5.000.000 YTL'den az olan firmalar ve son olarak limiti 5.000.000 YTL'den fazla olan firmalar sırası ile %67,4, %52,9 ve %71,4 oranında "kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğu" nu dezavantaj olarak gördüklerini beyan etmişlerdir. Sonuç olarak, bu mevcut veriler ışığında, firmaların Basel II'ye ilişkin olarak en büyük dezavantaj beklentisi, faiz ve teminat türlerinde yaşanacak değişimler olarak belirmiştir. Öte yandan firmaların çalıştıkları banka sayısı ve kayıt dışılık oranına göre bir değerlendirme yapıldığında kayıt dışılığın önüne geçme çabaları ile birlikte vergi yükünün artacak olması" beklentisi ve "kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğu" hemen hemen aynı derecelerde dezavantaj olarak görüldüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Basel II'ye ilişkin dezavantaj beklentileri bir bütün olarak ele alındığında 103 firmadan, 64'ünün "kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğu"nu dezavantaj olarak belirtmesi dikkat çekmektedir. Buradan yola çıkarak, mevcut veriler altında KOBİ'lerimizin Basel II'ye ilişkin temel sorunlarının başında, faiz ve teminat koşulları yatmaktadır fikri oluşmaktadır.

TABLO 18: Basel II ile Birlikte Kayıt Dışlığa İlişkin Beklentiler**20. Soru: “Basel II ile birlikte kayıt dışı oranının azalacağını düşünmekteyim.” Görüşüne katılıyor musunuz?**

1.Soru: Firma hangi sektörde faaliyet göstermektedir?	<u>a. Tamamen katılıyorum.</u>		<u>a. Kısmen katılıyorum.</u>		<u>c. Fikrim yok.</u>		<u>d. Kısmen katılmıyorum.</u>		<u>e. Tamamen katılmıyorum.</u>	
		%		%		%		%		%
<u>a. Pazarlama</u>	18	40,0%	15	33,3%	10	22,2%	1	2,2%	1	2,2%
<u>b. İmalat - Üretim</u>	8	23,5%	14	41,2%	10	29,4%	1	2,9%	1	2,9%
<u>c. İnşaat Taahhüt</u>	5	38,5%	5	38,5%	3	23,1%	0	0,0%	0	0,0%
<u>d. Hizmet</u>	4	36,4%	4	36,4%	3	27,3%	0	0,0%	0	0,0%
8. Soru: Sizce sektörde kayıt dışılığı artıran sebepler nelerdir?										
<u>a. Vergi oranlarının yüksek oluşu</u>	12	34,3%	13	37,1%	8	22,9%	1	2,9%	1	2,9%
<u>b. Temel girdilerin ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan piyasalardan temin edilmesi</u>	6	33,3%	7	38,9%	5	27,8%	0	0,0%	0	0,0%
<u>c. Ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan piyasalara satış yapılması</u>	13	33,3%	14	35,9%	10	25,6%	1	2,6%	1	2,6%
<u>d. Sektörde kar marjlarının düşük oluşu</u>	2	28,6%	3	42,9%	2	28,6%	0	0,0%	0	0,0%
<u>e. Diğer</u>	1	25,0%	1	25,0%	1	25,0%	0	0,0%	1	25,0%

Tablo 18’de Basel II ile kayıt dışılığın seyrine ilişkin beklentiler irdelenmeye çalışılmıştır. Bilindiği üzere KOBİ’lerin temel sorunları içinde yer alan ve rahat kredi kullanımlarını engelleyen sorunlardan biri de kayıt dışılık sorunudur. Sektörel bazda değerlendirme yapıldığında, ankete konu 103 firmadan, pazarlama firmalarının %40’ının; inşaat-taahhüt firmalarının da %38,5’inin, Basel II ile birlikte kayıt dışılığın azalacağı yönündeki görüşü dikkat çekmektedir. Kayıt dışılığın nedenlerine ilişkin yanıtlar ve Basel II ile birlikte kayıt dışılık seyrine ilişkin beklentiler değerlendirildiğinde, Daha çok, “temel girdilerin ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan piyasalardan temin edilmesi” ve “ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan piyasalara satış yapılması” nedenleri ile kayıt dışı çalışıldığı görüşünü benimseyen firmaların %33,3’er bir yüzde ile Basel II ile birlikte kayıt dışılığın azalacağı görüşüne katıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Söz konusu firmalar sırası ile %38,9 ve %35,9 oranında da, mevcut görüşe kısmen katıldıklarını beyan etmişlerdir. Kısmen ve tamamen katılım oranları birlikte değerlendirildiğinde, çalışılan piyasalar nedeni ile kayıt dışılığın arttığı görüşünü savunan firmaların ağırlıklı olarak, Basel II’ye geçiş ile kayıt dışılığın azalacağını düşündükleri görülmektedir. Burada dikkat çeken unsur ise, daha çok vergisel nedenler ile kayıt dışı çalışıldığı görüşünü savunan firmaların %34’ünün, Basel II’ye geçişle birlikte kayıt dışılığında azalış bekleme görüşüne tamamen katılmalarıdır. Basel II vergisel düzenlemelere yer veren bir uygulama değildir. Bu gerçek dikkate alındığında, ağırlıklı olarak vergisel nedenler ile kayıt dışı çalışan ve bağlantılı oldukları diğer sektörleri de kayıt dışılığa zorlayan firmaların, Basel II ile birlikte, kolay kredi imkanlarını artırmak adına, mali yapılarında düzenlemelere giderek, kayıt dışılığı azaltma yolunu tercih edecekleri fikri uyanmaktadır.

TABLO:19 Kayıt Dışılık Oranlarına Göre Muhasebe Sistemlerinin Ve Basel II'ye ilişkin Beklentilerin Yorumlanması

7. Soru: Sizce sektörde kayıt dışı oran nedir?	a. %0-%5	%	b. %6-%15	%	c. %16-%30	%	d. %31-%50	%	e. %51 ve üzeri	%
10. Firmanın Muhasebe Sistemi Nasıldır?										
<u>a. Firma kayıtları tamamen dışarıda bir SMMM tarafından tutulmaktadır.</u>	3	6,4%	10	21,3%	14	29,8%	16	34,0%	4	8,5%
<u>b. Firma bünyesinde sadece ön muhasebe kayıtları tutulmaktadır.</u>	3	5,1%	13	22,0%	18	30,5%	20	33,9%	5	8,5%
<u>c. Firma bünyesinde kayıtlama yapılmakta, ayrıca dışarıdan SMMM hizmeti alınmaktadır.</u>	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
<u>d. Firma bünyesinde istihdam edilmiş bir SMMM bulunmakta ve kayıtlar tamamen firma içinde tutulmaktadır.</u>	3	7,7%	8	20,5%	12	30,8%	13	33,3%	3	7,7%
<u>e. Diğer</u>	1	10,0%	2	20,0%	2	20,0%	4	40,0%	1	10,0%
11. İşletmedeki karar alma sürecinde muhasebe sisteminin yararlanıyor musunuz?										
<u>a. Havır yararlanmıyoruz</u>	0	0,0%	3	13,6%	4	18,2%	8	36,4%	7	31,8%
<u>b. Sadece kamuya yönelik işlerde yararlanıyoruz.</u>	1	1,4%	14	19,2%	27	37,0%	29	39,7%	2	2,7%
<u>c. Kamuya yönelik işler dışında kısmen diğer konularda da yararlanıyoruz.</u>	1	6,7%	3	20,0%	5	33,3%	5	33,3%	1	6,7%
<u>d. Tamamen yararlanıyoruz.</u>	8	17,8%	13	28,9%	10	22,2%	11	24,4%	3	6,7%
9. Firmanın yönetim biçimi nasıldır?										
<u>a. Tek ortak tarafından yönetilmektedir.</u>	1	1,3%	15	19,0%	25	31,6%	31	39,2%	7	8,9%
<u>b. Ortaklar arası iş bölümü ile yönetilmektedir.</u>	2	3,3%	14	23,3%	18	30,0%	20	33,3%	6	10,0%
<u>c. Hissedarlar dışında profesyonel yöneticiler ile çalışılmaktadır.</u>	7	43,8%	4	25,0%	3	18,8%	2	12,5%	0	0,0%
	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

13 Firmanın muhasebe, finansman ve satış birimlerinin istihdam yapısı nasıldır?										
a. Her bir idari birim için ayrı personeller istihdam edilmiştir.	4	66,7%	1	16,7%	1	16,7%	0	0,0%	0	0,0%
b. Muhasebe ve finansman işlemleri aynı personel tarafından yürütülmekte, satış için ayrı personeller istihdam edilmektedir	6	6,8%	28	31,8%	34	38,6%	19	21,6%	1	1,1%
c. Satış ve muhasebe işlemleri aynı personel tarafından yürütülmekte, finansman için ayrı personeller istihdam edilmektedir.	0	0,0%	3	18,8%	5	31,3%	4	25,0%	4	25,0%
d. Muhasebe, finansman ve satış birimlerinin üçü de aynı personeller tarafından idare edilmektedir.	0	0,0%	1	2,2%	6	13,3%	30	66,7%	8	17,8%
18. Basel II'ye hazırlık sürecinin hem muhasebesel hem de yönetsel anlamda firmanıza doğuracağı maliyetin ne kadar olacağını beklenmektedir?										
a. Fikrim yok	2	4,8%	9	21,4%	11	26,2%	17	40,5%	3	7,1%
b. 10.000 YTL'den az	1	3,2%	7	22,6%	8	25,8%	13	41,9%	2	6,5%
c. 10.001-50.000 YTL arası	0	0,0%	2	16,7%	3	25,0%	5	41,7%	2	16,7%
d. 50.001-100.000 YTL arası	0	0,0%	1	16,7%	3	50,0%	2	33,3%	0	0,0%
e. 100.000 YTL'den fazla	1	8,3%	2	16,7%	3	25,0%	5	41,7%	1	8,3%
19. "Basel II'ye hazırlık ve geçiş sürecinin KOBİ'lere maliyetinin, söz konusu geçişin faydasından daha fazla olduğunu düşünmekteyim.." Görüşüne katılıyor musunuz?										
a. Tamamen katılıyorum.	3	4,2%	15	20,8%	20	27,8%	28	38,9%	6	8,3%
a. Kısmen katılıyorum.	1	4,5%	4	18,2%	6	27,3%	9	40,9%	2	9,1%
c. Fikrim yok.	0	0,0%	1	25,0%	1	25,0%	2	50,0%	0	0,0%
d. Kısmen katılmıyorum.	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%
e. Tamamen katılmıyorum.	0	0,0%	1	25,0%	1	25,0%	2	50,0%	0	0,0%

Tablo 19’da muhasebe sistemleri ve Basel II’ye ilişkin beklentilerin, kayıt dışılık temeli baz alınarak yorumlanmasına yer verilmiştir. Firmanın muhasebe sistemi ve kayıt dışı çalışma oranları incelendiğinde, kayıt dışılık ve muhasebe sistemi arasında anlamlı bir bağlantının tespit edilemediği görülmektedir. Söz konusu durumun genel bir yapıyı yansıtmaya olası olduğu yanında, sadece ankete konu firmaların, ağırlıklı olarak %16-%30 ve %31-%50 arasında kayıt dışı faaliyet göstermesinden kaynaklanabileceği olasılığı da bulunmaktadır.

Karar alma sürecinde muhasebe kayıtlarından yararlanma oranı ve kayıt dışılık arasındaki bağlantı incelendiğinde ise nispeten daha net sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Ankete konu firmalardan, karar alma sürecinde muhasebe sisteminden tamamen yararlanmayan ya da başka bir ifade muhasebe sistemine önem vermeyen ve sadece yasal nedenler ile finansal tablo hazırlayan firmaların %36,4’lük kısmının, %31-%50 arasında kayıt dışı faaliyet gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır; muhasebe sisteminden tamamen yararlanan firmaların %28,9’unun, faaliyetlerinde %6-%15 arasında kayıt dışı çalıştığı görülmektedir.

Yönetim biçimi ve kayıt dışılık arasında anlamlı bir bağlantı olup olmadığı incelendiğinde ise, Tek ortak tarafından yönetilen firmaların %39,2’sinin, %31-%50 arasında kayıt dışı faaliyet gösterdiği; ortaklar arasında iş bölümü söz konusu ise, kayıt dışılık oranının kısmen azaldığı ve profesyonel yöneticiler tarafından idare edilen firmaların ise %43,8’lik bir oranda, %0-%5 arasında kayıt dışı faaliyet gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Departmanlara ilişkin görev farklılaştırması ve kayıt dışılık arasındaki bağlantı irdelendiğinde ise daha çarpıcı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Muhasebe, finansman ve satış birimlerinin tek bir personel tarafından idare edildiği, başka bir ifade ile “kurumsal yönetim” kavramından uzak olan firmalarda, kayıt dışı çalışma, %66,7’lik bir oranda, %31-%50 aralığında seyretmiştir. Tüm departmanlar için ayrı personel istihdam etmiş olan firmalar da ise tam tersi bir durum karşımıza

çıkılmaktadır. Mevcut veriler altında, departmanlar arası iş bölümü olan firmaların %66,7'lik kısmının %0-%5 oranında kayıt dışı çalıştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Basel II'ye ilişkin maliyet beklentisi ve kayıt dışılık arasında da net bir bağlantı kurulamamış olmakla birlikte, 18. ve 19. soru birlikte değerlendirildiğinde, Basel II'den beklenen maliyetin, 10.000 YTL'nin altında olacağı görüşünü savunan firmaların bir kısmının dahi, Basel II'nin faydadan çok zarara neden olacağı görüşünü savunmuş olması dikkat çekmektedir. 18. soruda herhangi bir fikir beyan etmeyenlerin, daha çok yüksek oranda kayıt dışı faaliyet gösteren firmalar oluşu da dikkat çekmektedir.

4.6 Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Anket Sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ankete konu KOBİ'lerin ağırlıklı kısmının yüksek oranda kayıt dışı çalıştıkları ve dolayısı ile sağlıklı bir mali yapıya sahip olmama olasılığı doğmaktadır. Muhasebe sistemine verilen önem ele alındığında, ankete konu firmalardan %25'inin firma bünyesinde SMMM istihdam ettiği sonucu dikkat çekmektedir. Firmaların genel özellikleri ve Basel II'ye ilişkin görüşleri ele alındığında, ortaklar dışında profesyoneller yöneticiler ile de faaliyetlerine devam eden, yani bir anlamda kurumsal yönetim kültürüne sahip olan firmalar ile daha yüksek ciroya sahip ve iyi eğitim almış ortaklar tarafından yönetilen firmaların, ağırlıklı olarak, Basel II hakkında bilgi sahibi oldukları ve Basel II'ye ilişkin hazırlık süreci içinde buldukları görülmektedir. Ankete konu 155 firmadan, 103 tanesi Basel II'yi bilmekte ve bu 103 firmanın da %79'u bu konuda bir hazırlık süreci içinde bulunmaktadır. Basel II'ye ilişkin ne gibi bir hazırlık süreci içinde bulunulduğuna yönelik 17. soruya verilen yanıtlar dikkate alındığında, firmaların %58'inin Basel II'ye hazırlıktan, sermaye artırımına gitmeyi anladıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde tercih edilen sermaye artırım yöntemlerine ilişkin olarak hazırlanmış 23. sorunun yanıtları incelendiğinde ise, daha çok gayri nakdi sermaye artırımının tercih edildiği sonucunun ortaya çıkması da dikkat çekmektedir.

KOBİ'lerin Basel II'den bekledikleri avantajlar ele alındığında, ağırlıklı olarak, "uluslar arası kabul görmüş standartlarda mali tabloların hazırlanacak olması" görüşünden oluştuğu sonucu ortaya çıkmakta; beklenen dezavantajların başında da "kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğu" yer almaktadır.

Kayıt dışılık oranları ve muhasebe sistemleri baz alınarak yapılan değerlendirmelerde karşımıza çıkan sonuç ise, kayıt dışılık oranı nispeten daha az olan, muhasebe sistemine önem veren, departmanlar içi görev ayrımı bilincini oluşturmuş olan ve muhasebe sisteminden sadece kamuya yönelik işlerde değil, karar alma sürecinde de yaralanabilen firmaların, Basel II'ye adaptasyon sürelerinin daha kolay olacağı görülmektedir. Dolayısı ile, hem finansal hem de yönetsel anlamda düzenlemelere giden KOBİ'ler için, 19. soruda yapılan fayda – maliyet analizinden çıkan, Basel II'nin faydadan çok maliyet getireceği beklentisini, tersine çevirebilme imkanının bulunduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Esnek ve değişikliklere çabuk adapte olan yapıları ile, istihdama katkıları ile sosyal ve ekonomik kalkınmada oynadıkları roller ile, KOBİ'ler tüm dünya ekonomileri için, çok önemli bir konuma sahiptirler. Basel II'nin asıl amacı bankacılık sektöründe istikrarı sağlamak olmakla birlikte, Bankacılık sektörünün müşteri portföyü arasında önemli bir yer kaplayan KOBİ'lerin de bu düzenlemelerden etkilenmesi kaçınılmazdır. Özellikle de ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde, finansman sıkıntısı çeken ve mali yapısındaki zayıflıklar nedeni ile de fon bulmada zorluk yaşayan KOBİ'lerin yeni uygulamalardan, gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren KOBİ'lere oranla, kısmen daha fazla etkileneceği beklenmektedir.

Basel II sonucunda; ekonomik büyümelerini özellikle dış finansmana bağlayan gelişmekte olan ülkelerde fon maliyetlerinin artması beklenmektedir. Basel II ile birlikte OECD üyesi ülke olma avantajı yok olacağından Türkiye de bu avantajını kaybedecektir.

Uluslararası finans sisteminde yoğun olarak tartışılmakta olan Basel II düzenlemesi, halihazırda bankalar ve KOBİ'ler arasındaki kredi ilişkilerinde önemli değişiklikleri de beraberinde getirecektir. Çünkü Basel II uygulamaları ile birlikte, artık kredi maliyetleri geleneksel kredi sürecinden farklı olarak, bilimsel olarak hesap edilmiş risk düzeyleri ile doğru orantılı olarak değişecektir. Yani kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıtacaktır. Bu kapsamda iyi yönetilen, güçlü sermaye yapısına sahip, kayıt dışı faaliyetleri bulunmayan, iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm bilgileri (finansal ve niteliksel) zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen KOBİ'ler potansiyel olarak en iyi dereceyi almak suretiyle, en iyi şartlarda finansman olanaklarına erişim imkanına sahip olacaklardır.

Ülkemizde KOBİ'lere yönelik olarak yeterli ve güvenilir istatistikî bilgilerin olmayışı, bankaların kısa sürede içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmalarını zorlaştıracaktır. Bu nedenle, ülkemizde ulusal bankalarca kullanılacak sermaye

gereksiniminin hesaplanması standart yaklaşımla başlayacaktır. Bu metodun KOBİ'ler üzerindeki başlangıç etkileri, firmaların derecelendirme notu almalarını zorunlu hale getirmesi, firmaların mali tabloları, faaliyet döngüleri ve aldıkları derecelendirme notlarının firma kredibilitesinin belirlenmesinde öncelikli hale gelmesi şeklinde olacaktır. Ülkemizde firmalara derecelendirme notu atayacak derecelendirme kuruluşlarının yeterli olmaması, kurumsal nitelikli firmaların yüzde 100 risk ağırlığına (derecesiz) tabi tutulmasına yol açabilecektir. Ancak ülkemizde KOBİ olarak nitelendirilen firmaların büyük bir kısmının Basel II KOBİ tanımına göre perakende portföy kapsamında değerlendirilmesi bu risk düzeyini yüzde 75'e indirebilecek, kredi riskini azaltıcı teminatların tesis edilmesiyle birlikte bu oran çok daha aşağılara çekilebilecektir.

Bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen krediler ne kadar fazlaysa sermaye buldurma maliyeti o kadar düşük olacaktır. Sermaye maliyetinin düşmesi kredi faiz oranlarına olumlu yönde etkileyecektir. Derecelendirme notları yüksek olan kurumsal KOBİ'leri portföyünde bulduran bankaların sermaye yeterliliği de olumlu yönde etkilenecektir. Perakende KOBİ'ler standart yöntemde de, içsel derecelendirme yönteminde de kurumsal KOBİ'lere göre daha avantajlı faiz oranlarıyla karşılaşacaklardır.

Standart yöntemde geleneksel teminatlardan müşteri çek ve senetleriyle firma ortaklarının ve grup şirketlerinin kefaletinin teminat kapsamında değerlendirilmemesi, ayrıca, sadece gelişmiş, organize emlak piyasalarının olması durumunda teminat olarak ipotek verilmesi avantaj yaratacak olması başlangıç aşamasında sorunlar yaratacaktır. KOBİ'lerin Basel II'ye uygun teminatlar oluşturması gerekmektedir.

Basel II ile gelecek olan değişime uyum sağlayamayan ve değişimi yönetemeyen KOBİ'lerin kredi maliyetlerinin artacağı ve ileriye yönelik gerçekçi planlar yapmalarının zorlaşacağını söylemek mümkündür. Bu noktada küçük ve orta ölçekli işletmelerin dikkat etmeleri gereken hususlar bulunmaktadır. Basel II ile birlikte KOBİ'lerin banka kredisi kullanabilmek ve fiyat avantajlarından

yararlanabilmeleri için ticari faaliyetlerini kayıt altına almaları bilânço ve gelir tablolarının gerçeği yansıtması gerekmektedir. Uluslararası standartta, şeffaf mali tablolar hazırlanmalı, bu doğrultuda raporlama ve veri tabanı konularında gerekli teknoloji yatırımları yapılmalıdır. Ayrıca risk yönetiminin yanı sıra kurumsal kültürün KOBİ'lerin her kademesine yerleşmesi gerekmektedir. Sermaye yapısını sağlamlaştıran, değişimlere ayak uyduran, geleceğe yönelik doğru tahminler yapan insan kaynağını elinde bulduran KOBİ'ler gelişmelerini hızlandırarak sürdüreceklerdir. Basel II etkilerinin farkında olan, uyum sürecinin gereklerini yerine getirebilen KOBİ'ler fiyatlama avantajından yararlanabilecek ve yabancı kaynak ihtiyaçlarını banka kredileriyle karşılama konusunda zorluk yaşamayacaklardır. Ülkemizde Basel II kriterlerinin uygulanmaya başlamasının, şirketlerde kurumsal yönetişimin artması ve kayıt dışılığın azalması yönünde doğal bir teşvik mekanizması oluşturması beklenmektedir. Basel II'den KOBİ'lerimizin en iyi şekilde yararlanabilmesi için KOBİ'lerin yapması gerekenler dışında, bankalara ve kamu otoritesine de önemli roller düşmektedir. Bankalar tarafından, Basel II'ye ilişkin yeterli bilgilendirme, müşterileri olan KOBİ'lere bir an önce ulaşmalı ve bilinçlendirme çabaları yanı sıra, KOBİ'lerin daha sağlıklı bir mali yapı ve kurumsal yönetim kültürüne ulaşabilmeleri için yönlendirilmeleri gerekmektedir. Kamu otoritesinin de KOBİ'lere ilişkin kalkınma desteklerini artırarak, KOBİ'lerin hem mali hem de yönetsel anlamda, mevcut yapılarını olumlu yönde geliştirmeleri için zemin hazırlamasının, KOBİ'lerin Basel II'ye hazırlık ve adaptasyon süreçleri için önemli bir katalizör olacağı düşünülmektedir.

Basel II ile birlikte KOBİ'lerin finansal kaynak bulma imkanlarının daha da zorlanacağı düşünülse bile, kayıt dışılık sorununu yenebilen, mali yapılarını uluslararası standartlara uygun hale getiren ve kurumsal yönetim kültürünü hem teknik, hem idari hem de mali anlamda bir bütün olarak uygulama yoluna giden KOBİ'lerin, Basel II'den elde edeceği avantajların, kurumsal firmalara oranla fazla olacağı aşikardır. Basel II, doğru anlaşıldığında ve uygulandığında, KOBİ'lerin büyüme yolundaki en büyük adımlarından biri olabilecek nitelikte bir uzlaşma olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgeci, Tahir: “KOBİ’ lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler”, KOSGEB, (Çevrimiçi) <http://www.kobinet.org.tr>, 20.12.2001
- Aklin, Emre,
Savaş, Tuğrul,
Akman, Vedat : **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, İstanbul, Çetin Matbaacılık, 2001.
- Aksel, Kaan : “Kredi Risk Yönetimi”, **Active Finans Dergisi**, Mayıs-Haziran 2001
- Akyel, Didem : Basel II ile ilgili Son Gelişmeler, **Garanti Dergisi**, 10 Eylül 2004, s.2 (Çevrimiçi) www.garanti.com.tr
- Altıkardeş, Serhavet : Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Ekonomimizdeki Yeri ve Tanımlanması, Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Geliştirilmesi Semineri, MPM Yayını, No:120, Ankara,1973
- Altman, Edward
Sabato, Gabriele : “Effects of the New Basel Capital Accord on Bank Capital Requirements for SMEs”, *Journal of Financial Services Research. Forthcoming*, (Çevrimiçi) <http://www.fenews.com/fen46/frontsr/altman/altman.,02.06.2006>

- Apak, Sudi : Uluslar arası Bankacılık-Finansal Sistemler, 2.bs.,İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi, 1995.
- Aydın, Aydan: “Sermaye Yeterliliği Ve VAR: “Value at Risk”,” **Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık Ve Araştırma Grubu**, t.y., s.3, (Çevrimiçi) http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/sermaye_var.doc, 30 Mart 2006.
- Akdiş, Muhammet Bayrak, Sabahat : “**Türkiye’de Kobi’lerin Genel Görünümü Ve Finansal Krizlere Dayanıklılığı: 5 İli Kapsayan Bir Araştırma**”, (Çevrimiçi) <http://makdis.pamukkale.edu.tr/Mak2.htm>, 02.02.2005.
- Aras, Güler: “**Basel II ve Kobilere Etkileri**”,2005, www.sbe.yildiz.edu.tr/BASEL%20II.pdf 12 Aralık 2005.
- Arman, T.Tevfik, Tevfik, Gürman : **Bankalarda Finansal Yönetime Giriş**, İstanbul, TBB Yayınları, 1997, s.240
- Ankara Ticaret Odası : Basel II “Kobi’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi”, **Ankara Ticaret Odası**, Yorum Basın Yayın, 15.01.2007
- Beşinci, Murat: “Kobi’ler İçin Kritik Bir Dönemeç: Basel II”, (Çevrimiçi) http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/02.02.2005/7720/2

- Beşinci, Murat: “ Basel II En Çok KOBİ’ leri Zorlayacak” ,
(Çevrimiçi)
[http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi//02.02.2005.](http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi//02.02.2005)
- Bhorgava, Amitah: **Credit Risk Management Systems in Bank,**
Şubat 2000,s.y., (Çevrimiçi)
<http://www.riskyonetimi.com>, 02 Mart 2006
- Besis, Jöel : **Risk Management in Banking,** Newyork, John
Wiley&Sons, Inc.July 2001.
- Berk, Niyazi : **Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi,**
2.bs,İstanbul, Esbank T.A.Ş. Yayınları, 1999.
- Boyacıoğlu, Melek A. : “Operasyonel Risk ve Yönetimi”, **Bankacılar
Dergisi**, sayı 43, 2002, s.52-53.
- Bailey, Robert : **Basel II and Development Countries:
Understanding The Implications,**
Development Studies Institute, s.7, Aralık
2005.
- Bilgin, Tevfik : **Basel II : Kobilerin Yeni Kredi ve Finansman
Teknikleri,** Risk Yönetimi Konferansı, Haziran
2005
- Bandırma İkt. Araş. Enst.: Basel II Uygulamaları ve KOBİ’ler” , ,
Bilgilendirme Kitapçığı, Yayın No: BK-3/2007,
Mayıs 2007

- BDDK: Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri”, (Çevrimiçi) [http://www. bddk.org.tr](http://www.bddk.org.tr), Yayın no:228, 28 Ağustos 2004.
- BDDK: “10 Soruda Basel II”, (Çevrimiçi) www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/10_Soruda_Basel-II.pdf , 21 Kasım 2005.
- BIS: “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards”, June 2004, (Çevrimiçi www.bis.org/publ/bcbs107.pdf, 22 Kasım 2004.
- BIS: Basel Committee on Banking Supervision, Sound Practices for Managing Liquidity in Banking Organization, Basle, 2000, (Çevrimiçi) <http://www.bis.org/publ/bcbs69.pdf>
- BIS : “International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards”, Basle, July 1988,s.1-3, (Çevrimiçi) www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf, 01 Ekim 2004.
- BİAR : KOBİ'lerin Yatırım Kararları ve Yatırım Teşvikleri, Ankara, 1992.
- Cade, Eddie : **Managing Banking Risks**, Abington, Gresham Boks, 1997
- Çelik, Faik: “**Risk Yönetimi Genel Yaklaşımı ve Bankacılık Uygulamaları**”, Yayınlanmamış

Doktora Tezi, İÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü,
2002.

Çakır, Hafize M.,
Bülent Uygun :

“Basel II Kriterleri, KOBİ’ler ve Denizli
Ekonomisi”, (Çevrimiçi) http://www.tpb.org.tr/tpb/index.php?option=com_content&task=view&id=310&Itemid=37 - 23k, 15
Ağustos 2006.

Delikanlı, İhsan U.:

“Döviz Kuru Riski ve Sermaye Yeterliliği”,
Active Finans, Makaleler, Nisan-Mayıs
1999.s.7-8.

Değirmenci, Nihal:

“**Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdedeki Uygulamaların Değerlendirilmesi**”, TCMB Uzmanlık Tezi, 2003.

Erçel, Gazi:

Türk Bankacılık Sistemi, Konuşmalar-1999,
TCMB Yayınları, Ankara, Şubat 2000.

Erdönmez Pelin A.,
Tülay, Burçak:

Küresel Krizlere Yeni Yaklaşımlar, TBB
Araştırma Grubu, İstanbul, 1999.

Erk, Nejat:

Enflasyonun Bankacılık Üzerine Etkileri,
Ankara, TBB Yayınları, 1994.

Giese, Guido:

“Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş”, **Bankacılar Dergisi**, 2003.

sayı:46, s.79-80., Çev: Dr. Melek Acar
Boyacıoğlu

Gücenme, Ümit,

“**Mali Tablolar Analizi**”, Marmara Kitabevi,
Üçüncü Basım, Bursa, Kasım 2000.

Gümüşeli, Saniye:

**Döviz Kuru ve Faiz Oranı Risklerinden
Korunma Teknikleri**, İstanbul, TBB Yayınları,
1994.

Günaydın, Kürşad:

“Ülke Riski Ve Yönetimi”, **Aktiveline Gazetesi**,
No:68, 1 Kasım 2005, s.y. (Çevrimiçi)
<http://www.makalem.com>. 28 Aralık 2006.

Halisdemir, Önder:

”Bireysel Kredi Riskinin Ölçümünde Kredi
Skorlaması Tekniğinin Kullanımı”, Active
Bankacılık ve Finans Dergisi, Yıl:5, Sayı:25,
Temmuz-Ağustos 2002,

Haight, G.Timothy:

“An Overview of Risk Management in Banking”
Bankers Magazine, vol.180,Issue.3,May/June
1997

Işık, Nihat,

Acar, Mustafa :

**Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Dergisi**, sayı :21, Temmuz-Aralık
2003,

İmişiker, Serkan :

“Basel II Ve Piyasalarımıza Olası Etkileri
Yeterlilik Etüdü,” **SPK Araştırma Dairesi**,
Ankara, Kasım 2005, (Çevrimiçi)
[http://www.spk.gov.tr/yayinlar/kye/2005_Serkan
Imisiker.pdf.](http://www.spk.gov.tr/yayinlar/kye/2005_Serkan_Imisiker.pdf), s.6, 26 Ağustos 2006.

- İyigün, Tuna : **Kredi Risk Yönetimi**, Ankara, TBB Yayınları, 2000
- Kalafatçılar, A. Nihan,: **Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı**, 2006, (Çevrimiçi), http://www.hskuresel.com/makale_oku.asp?id=1801, Mayıs 2006.
- Karasioğlu, Fehmi, Sezgin, Demir : “Sermaye Piyasasında Dereceleme”, **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 1998, Sayı: 2, s.17-18.
- Karatepe, Yalçın: “Bankalarda Kredi Risk Yönetimi”, Ankara 2002, (Çevrimiçi) <http://www.ankara.edu.tr>. 5 Mayıs 2006.
- Kaval, Hasan: “Bankaların Likidite Yönetimi”, Mufat-Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Sayı:4, 2000,(Çevrimiçi) <http://ciibf.gazi.edu.tr/Personel/Yayinlar/kavalaylist.htm>
- Koğar, Çiğdem: “Basel II Kriterleri: Tanım, Kapsam ve Tarihsel Gelişim”, Basel II Kriterleri ve Denizli Ekonomisi” (Çevrimiçi) http://www.tpb.org.tr/tpb/index.php?option=com_content&task=view&id=310&Itemid=37 - 23k, 15 Ağustos 2006
- Kumcu, Erkan: “Reel Sektörün Döviz Borçluluğu”, **Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu**, 21

Kasım 2006, s.y., (Çevrimiçi) <http://www.basin.tisk.org.tr>, 7 Ocak 2007.

Mısırlıoğlu, İsmail U.:

“UFRS ve BASEL II’nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri”, **Mali Çözüm**, Sayı:76, Haziran 2006 s.30-31.

Müftüoğlu, Tamer:

Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri, Ankara, Turhan Kitapevi, 1991

Oktay , Ertan,

Güney, Alptekin :

“ 21.Yüzyılda Kobi’ler: Sorunlar, Fırsatlar Ve Çözüm Önerileri Sempozyumu” Doğu Akdeniz Üniversitesi, (Çevrimiçi), http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/ertan_oktay.pdf, 03 Ocak 2002

Özçam, Mustafa:

“Basel II Uzlaşısı,” **Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu**, 31 Ağustos 2004,s.2, <http://www.spk.gov.tr/yayinlar/index.html?tur=arastirmaraporlari>, 21.07.2006

Özince, Ersin :

Basel II : KOBİ’lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri Toplantısı, Ankara, 28.06.2005, (Çevrimiçi) www.tbb.org.tr.

Özince, Ersin :

“Finansal istikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri”, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular/tbb/MB%20Finansal%20istikrar%20ve%20Basel%20II%20170505.doc>, 16 Mayıs 2005.

- Pekdemir, Recep: “Geçmiş Yıllar Zararları İle Sermaye Artırmak”, **Mali Çözüm Dergisi**, Ocak-Şubat-Mart 2006, sayı 74,s.21-22.
- Sezer, Hasan : **“Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri”**, Halk Bankası, KOBİ Zirvesi, 2005.
- Sezgin, Cüneyt,
Tüzün, Yasemin: “Dünyada ve Türkiye’de Piyasa Riski Yönetimi Uygulamaları”, **Active Finans Dergisi**, Mart-Nisan 2001, s.74-75.
- Sarıaslan, Halil : “Türkiye Ekonomisi’nde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler”, **TOBB Yayınları**, Ankara, 1996.
- Savaşır, Rebi: **Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler Açısından İstihdam Politikaları**, Ankara, Kamu-İş Yayınları, 1999
- Soygür, Nevin : **Ticaret Hukuku** ,Cilt II, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Vakfı, 2003,
- SPK : Kurumsal Yönetim İlkeleri, şubat 2005.<http://www.spk.gov.tr> (erişim 02.07.2006)
- Şerturan, Şermin: “Basel II Standartları Ve Kobi’lerde Kurumsal Yönetişim”, **Muhasebe Denetime Bakış**, Ekim 2006,

- Ulusoy, Vedat: “Risk Yönetimi Nedir?”, (Çevrimiçi)
<http://www.riskyonetimi.azbuz.com>,6 Haziran
2006
- Ünlü, Nuri B.: “Bankacılıkta Modern Kredi Risk Yönetimi”,
t.y.,s.y., (Çevrimiçi) <http://www.ba.metu.edu.tr>.
21 Temmuz 2006.
- TBB : “Özet Sunum Basel Komite Yeni Sermaye
Yeterlilik Düzenlemesi”, Ekim 2002,
(Çevrimiçi),
[www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/Basel%2520Komite%2520Yeni%2520Sermaye%2520Yeterli%2520Yeni%2520Sermaye%2520Yeterli%2520Yeni%2520Sermaye%2520Yeterlilik%2520D%C3%BCzenlemesi\(Ekim%25202002\).doc](http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/Basel%2520Komite%2520Yeni%2520Sermaye%2520Yeterli%2520Yeni%2520Sermaye%2520Yeterli%2520Yeni%2520Sermaye%2520Yeterlilik%2520D%C3%BCzenlemesi(Ekim%25202002).doc) (16 Mayıs 2005)
- TBB: “**Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS
Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve
Değerlendirmesi**”, (Çevrimiçi)
www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/BIS.doc (24
Aralık 2005.)
- TBB: **Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler**,
1999, s.2, (Çevrimiçi)
<http://www.riskyonetimi.com>, 02 Mart 2006.
- TBB: **Faiz Riski Yönetimine İlişkin Prensipler**,
Eylül 1997, (Çevrimiçi)
<http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk.doc>çs.
- TBB: Basel-II : Kobilerin Yeni Kredi ve Finansman
Kriterleri, ”(Çevrimiçi) <http://www>.

tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/bddk.doc,
12 Temmuz 2006.

TBB: Yapısal Faiz Oranı Çalışma Grubu, “Basel II Yapısal Faiz Oranı Risk Modelleri”, **Bankacılar Dergisi**, No:58, 2006, s.65-66.

TBB: **Risk Yönetimi Ve Basel II’nin Kobilere Etkileri**, Eylül 2004, Yayın no: 228.

Teker, Suat: **Faiz Oranı ve Döviz Kur Riski**, İstanbul, Ekonomik Araştırmalar Merkezi, 1999.

Tuncer, Ebru: “Basel II Sadece Yeni Bir Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplama Yöntemi Değildir” **Aktive Dergisi**, 2006, No:47, s.17-18.

TÜSİAD: Risk Ve Değer Yönetimi Çalışma Grubu, **Kurumsal Risk Yönetimi**, Aralık 2006, s.10, (Çevrimiçi) <http://www.tkgm.gov.tr>, 03 Mart 2006.

Tevfik, T.Arman: “**Risk Analizine Giriş**”, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1.Baskı, İstanbul, 1997.

Uyar, Süleyman,
Aygören, Hakan : **Basel II İlkelerinin KOBİ’lere Olası Etkileri: Finansman Maliyeti, Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirme**, Ağustos - Eylül – Ekim Yıl:2006, Sayı: 77.

- Ünal, Targan: “Basel II ve Kurumsal Yönetimi”, (Çevrimiçi)
http:www.
kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/020205/10744/
3, 02 Mayıs 2005.
- Yayla, Münür,
Kaya, Yasemin T.: Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş
Süreci, **BDDK Araştırma Dairesi, ARD
Çalışma Raporları**, Mayıs 2005.
- Yardımcıoğlu, Mahmut,
Çam, Alper V.: “Sermaye Piyasalarındaki Derecelendirme
Müessesesinin Basel II Kapsamında
Değerlendirilmesi” **Mali Çözüm**, Mart - Nisan
2007 Sayı:80
- Yılmaz, Figen : “Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmeler
(KOBİ’ler) ” , (Çevrimiçi)
[http://www.isbank.com.tr/dosya/ekon-
tr_kobiler2004.pdf](http://www.isbank.com.tr/dosya/ekon-tr_kobiler2004.pdf), 05.12.2003
- Yörük, Nevin,
Ban, Ünsal: **KOBİ’lerin Finansman Sorunları ve
Finansman Sorunlarının Kaynaklarının
Belirlenmesine Yönelik Uygulama**, Ankara,
2003, Gazi Kitap Evi
- Yüksel , Ayhan : “**Basel II ve KOBİ, Basel II ve Türkiye’deki
KOBİ’lere Etkileri Eğitim Programı**”,
KOSGEB ve Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul,
24.06.2005
- “**Opsiyon Piyasaları**”, t.y., s.y., (Çevrimiçi)
<http://www.hayaletiz.com>, 21 Nisan 2006.

EKLER

EK I: Basel II'nin KOBİ'ler Üzerindeki Muhtemel Etkileri Üzerine Anket Çalışması

Analist'in Doldurması Gereken Bilgiler

1. Firma hangi sektörde faaliyet göstermektedir?
 - a. İmalat-üretim
 - b. Pazarlama
 - c. İnşaat-Taahhüt
 - d. Hizmet
2. Firmanın 2006/12 cirosu nedir?
 - a. ...- 5.000.000 YTL
 - b. 5.000.000 YTL-10.000.000 YTL
 - c. 10.000.000 YTL-20.000.000 YTL
 - d. 20.000.000 YTL-...
3. Firmanın Bankalardaki Toplam Limitleri Ne Kadardır?
 - a.-1.000.000 YTL
 - b. 1.000.000 YTL-3.000.000 YTL
 - c. 3.000.000 YTL-5.000.000 YTL
 - d. 5.000.000 YTL-...

Anket Soruları

4. Firmanın etkin ortağının eğitim durumu nedir?
 - a. ilkokul
 - b. ortaokul
 - c. lise
 - d. lisans
 - e. yüksek lisans
5. Firma kredili olarak kaç banka ile çalışmaktadır?
 - a. 1
 - b. 2-3
 - c. 4-5
 - d. 6 ve üzeri
6. Banka kredisi kullanılırken bankalarca istenen teminatlar için, firmanın tercih ettiği teminat türleri nelerdir?
 - a. Nakit Blokaj
 - b. GMİ (Gayri Menkul İpotek)
 - c. GMÇS (Gerçek Müşteri Çek Senet)
 - d. İşletme ya da Araç Rehni
 - e. Kefalet

7. Sizce sektörde kayıt dışı oranı nedir?
- %0-%5
 - %6-%15
 - %16-%30
 - %31-%50
 - %51 ve üzeri
8. Sizce sektörde kayıt dışılığı artıran sebepler nelerdir? (Bu soruda birden fazla seçenek işaretlenebilir.)
- Vergi oranlarının yüksek oluşu
 - Temel girdilerin ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan piyasalardan temin edilmesi
 - Ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan piyasalara satış yapılması
 - Sektörde kar marjlarının düşük oluşu
 - Diğer
9. 2006 yılından sonra, geçmiş yıllara göre kayıt dışı oranının seyrinde bir azalış bulunmaktadır görüşüne katılıyor musunuz?
- Tamamen katılıyorum.
 - Kısmen katılıyorum.
 - Fikrim yok.
 - Kısmen katılmıyorum.
 - Tamamen katılmıyorum.
10. Firmanın muhasebe sistemi nasıldır?
- Firma kayıtları tamamen dışarıda bir SMMM tarafından tutulmaktadır.
 - Firma bünyesinde sadece ön muhasebe kayıtları tutulmaktadır.
 - Firma bünyesinde kayıtlama yapılmakta, ayrıca dışarıdan SMMM hizmeti alınmaktadır.
 - Firma bünyesinde istihdam edilmiş bir SMMM bulunmakta ve kayıtlar tamamen firma içinde tutulmaktadır.
 - Diğer
11. İşletmedeki karar alma sürecinde muhasebe sisteminden yararlanıyor musunuz?
- Hayır yararlanmıyoruz
 - Sadece kamuya yönelik işlerde yararlanıyoruz.
 - Kamuya yönelik işler dışında kısmen diğer konularda da yararlanıyoruz.
 - Tamamen yararlanıyoruz.
12. Firmanın yönetim biçimi nasıldır?
- Tek ortak tarafından yönetilmektedir.
 - Ortaklar arası iş bölümü ile yönetilmektedir.
 - Hissedarlar dışında profesyonel yöneticiler ile çalışılmaktadır.

13. Firmanın muhasebe, finansman ve satış birimlerinin istihdam yapısı nasıldır?
- Her bir idari birim için ayrı personeller istihdam edilmiştir.
 - Muhasebe ve finansman işlemleri aynı personel tarafından yürütülmekte, satış için ayrı personeller istihdam edilmektedir.
 - Satış ve muhasebe işlemleri aynı personel tarafından yürütülmekte, finansman için ayrı personeller istihdam edilmektedir.
 - Muhasebe, finansman ve satış birimlerinin üçü de aynı personeller tarafından idare edilmektedir.
14. “Türkiye’de KOBİ kapsamındaki firmalar ele alındığında, firma içi ve departmanlar içi denetimi arttırmak için yeterli personel istihdam etme imkanı bulunmamaktadır.” Görüşüne katılıyor musunuz?
- Tamamen katılıyorum
 - Kısmen katılıyorum
 - Fikrim yok
 - Kısmen katılmıyorum.
 - Tamamen katılmıyorum.
15. Basel II standartları hakkında bilgi sahibi misiniz?
- Evet
 - Hayır.
- (Bu sorunun cevabı hayır ise, 23. sorudan devam ediniz)
16. Firmanın Basel II’nin getireceği yeni uygulamalara uyum sağlamak adına bir çalışması mevcut mudur?
- Evet.
 - Hayır
17. Basel II’ye hazırlık adına, sizce firmaların daha çok tercih ettikleri yöntemler nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir.)
- Sermaye artırımına gitmek
 - Muhasebe sistemini yenilemek
 - Konusunda uzman personeller istihdam etmek
 - Kayıt dışılığı azaltmak
 - Diğer
18. Basel II’ye hazırlık sürecinin hem muhasebesel hem de yönetsel anlamda firmanıza doğuracağı maliyetin ne kadar olacağını beklenmektedir?
- Fikrim yok
 - 10.000 YTL’den az
 - 10.001-50.000 YTL arası
 - 50.001-100.000 YTL arası
 - 100.000 YTL’den fazla

19. “Basel II’ye hazırlık ve geçiş sürecinin KOBİ’lere maliyetinin, söz konusu geçişin faydasından daha fazla olduğunu düşünmekteyim..” Görüşüne katılıyor musunuz?
- Tamamen katılıyorum.
 - Kısmen katılıyorum.
 - Fikrim yok.
 - Kısmen katılmıyorum.
 - Tamamen katılmıyorum.
20. “Basel II ile birlikte kayıt dışı oranının azalacağını düşünmekteyim.” Görüşüne katılıyor musunuz?
- Tamamen katılıyorum.
 - Kısmen katılıyorum.
 - Fikrim yok.
 - Kısmen katılmıyorum.
 - Tamamen katılmıyorum.
21. Sizce Basel II’nin KOBİ’lere getireceği avantajlar nelerdir?
- Sermaye yapılarını güçlendirme gereksinimi duyulacak olması
 - Uluslar arası kabul görmüş standartlarda mali tabloların hazırlanacak olması
 - Kurumsal yönetim kültürü yerleştirme çabalarını arttıracak olması
 - Riskin birden fazla bankaya yayılması sureti ile çoğu kurumsal firmaya oranla daha düşük fiyat ile kredi kullanma olanağının bulunması
 - Hepsi.
22. Sizce Basel II’nin KOBİ’lere getireceği dezavantajlar nelerdir?
- Kredi derecelendirme notuna göre faiz ve teminat verme zorunluluğu
 - Konusunda uzman personelleri istihdam etmenin getireceği maliyet
 - Mali yapısı güçsüz olan firmaların uzun vadeli ve düşük faizli kredi kullanma olanaklarının ve dolayısı ile finansman kaynaklarının azalacak olması
 - Kayıt dışılığın önüne geçme çabaları ile birlikte vergi yükünün artacak olması
 - Hepsi.
23. Sizce, ülkemizde firmalar en çok hangi şekilde sermaye artırımına başvurumaktadırlar?
- %100 Nakit sermaye artırımları
 - %100 Gayri nakdi sermaye artırımını
 - Kısmen nakit, kısmen de gayri nakdi sermaye artırımını

24. Sizce sermaye artırımına gitme ihtiyacının ağırlıklı nedeni nedir?
- Firmanın mali yapısını güçlendirmek
 - Bankaların kredi kararlarını etkilemesi
 - Hem mali yapıyı güçlendirmek, hem de bankaların kredi kararlarını etkilemesi
 - Diğer
25. Vergi dairesine sunmak üzere oluşturulan bilanço ve gelir tabloları dışında, yönetsel amaçlı farklı bir finansal raporlama yapıyor musunuz?
- Evet.
 - Hayır.
26. “Bir çok firmada 2. bir raporlama yoktur, sadece vergi dairesine sunulmak üzere raporlama yapılmaktadır.” Görüşüne katılıyor musunuz?
- Tamamen katılıyorum.
 - Kısmen katılıyorum.
 - Fikrim yok.
 - Kısmen katılmıyorum.
 - Tamamen Katılmıyorum.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

EK II: Güvenilirlik Testlerine İlişkin Sonuçlar

1. Grup	a	b	c	d	e
1.Soru	35	26	10	9	
Yüzde	44%	33%	13%	11%	
2.Soru	22	26	21	11	
Yüzde	28%	33%	26%	14%	
3.Soru	31	24	17	8	
Yüzde	39%	30%	21%	10%	
4.Soru	13	4	22	39	2
Yüzde	16%	5%	28%	49%	3%
5.Soru	2	10	22	46	
Yüzde	3%	13%	28%	58%	
6.Soru	24	28	20	6	22
Yüzde	5%	35%	25%	8%	28%
7.Soru	1	16	23	31	9
Yüzde	1%	20%	29%	39%	11%
8.Soru	21	16	31	5	7
Yüzde	26%	20%	39%	6%	9%
9.Soru	1	22	33	19	5
Yüzde	1%	28%	41%	24%	6%
10.Soru	20	33	0	20	7
Yüzde	25%	41%	0%	25%	9%
11.Soru	10	38	10	22	
Yüzde	13%	48%	13%	28%	
12.Soru	41	30	9		
Yüzde	51%	38%	11%		
13.Soru	10	0	10	60	
Yüzde	13%	0%	13%	75%	
14.Soru	10	54	16		
Yüzde	13%	68%	20%		
15.Soru	54	26			
Yüzde	66%	34%			
16.Soru	46	7			
Yüzde	93%	7%			
17.Soru	24	4	1	21	3
Yüzde	45%	8%	2%	40%	6%
18.Soru	15	16	9	6	7
Yüzde	28%	30%	17%	11%	13%
19.Soru	38	10	2	1	2
Yüzde	72%	19%	4%	2%	4%
20.Soru	15	22	13	2	1
Yüzde	28%	42%	25%	4%	2%
21.Soru	16	24	11	1	1
Yüzde	30%	45%	21%	2%	2%
22.Soru	30	0	17	5	1
Yüzde	57%	0%	32%	9%	2%

23.Soru	8	43	29		
Yüzde	10%	54%	36%		
24.Soru	32	19	24	5	
Yüzde	40%	24%	30%	6%	
25.Soru	60	20			
Yüzde	75%	25%			
26.Soru	48	19	11	1	1
Yüzde	60%	24%	14%	1%	1%

2.Grup	a	b	c	d	e
1.Soru	33	26	9	7	
Yüzde	44%	35%	12%	9%	
2.Soru	34	25	13	3	
Yüzde	45%	33%	17%	4%	
3.Soru	32	18	16	9	
Yüzde	43%	24%	21%	12%	
4.Soru	11	5	19	37	3
Yüzde	15%	7%	25%	49%	4%
5.Soru	3	13	19	40	
Yüzde	4%	17%	25%	53%	
6.Soru	0	27	20	6	22
Yüzde	0%	36%	27%	8%	29%
7.Soru	9	17	23	22	4
Yüzde	12%	23%	31%	29%	5%
8.Soru	29	14	24	4	4
Yüzde	39%	19%	32%	5%	5%
9.Soru	0	19	35	20	1
Yüzde	0%	25%	47%	27%	1%
10.Soru	27	26	0	19	3
Yüzde	36%	35%	0%	25%	4%
11.Soru	12	35	5	23	
Yüzde	16%	47%	7%	31%	
12.Soru	38	30	7		
Yüzde	51%	40%	9%		
13.Soru	18	0	6	51	
Yüzde	24%	0%	8%	68%	
14.Soru	15	50	10		
Yüzde	20%	67%	13%		
15.Soru	49	26			
Yüzde	65%	35%			
16.Soru	50	0			
Yüzde	100%	0%			
17.Soru	36	0	1	12	1
Yüzde	72%	0%	2%	24%	2%
18.Soru	27	15	3	0	5
Yüzde	54%	30%	6%	0%	10%
19.Soru	34	12	2	0	2
Yüzde	68%	24%	4%	0%	4%
20.Soru	20	16	13	0	1

Yüzde	40%	32%	26%	0%	2%
21.Soru	22	20	7	0	1
Yüzde	44%	40%	14%	0%	2%
22.Soru	34	1	12	2	1
Yüzde	68%	2%	24%	4%	2%
23.Soru	16	34	25		
Yüzde	21%	45%	33%		
24.Soru	42	13	20	0	
Yüzde	56%	17%	27%	0%	
25.Soru	62	13			
Yüzde	83%	17%			
26.Soru	50	14	10	0	1
Yüzde	67%	19%	13%	0%	1%

Grup 1	Grup2	Korelasyon
43,8%	44,0%	0,94
32,5%	34,7%	
12,5%	12,0%	
11,3%	9,3%	
27,5%	45,3%	
32,5%	33,3%	
26,3%	17,3%	
13,8%	4,0%	
38,8%	42,7%	
30,0%	24,0%	
21,3%	21,3%	
10,0%	12,0%	
16,3%	14,7%	
5,0%	6,7%	
27,5%	25,3%	
48,8%	49,3%	
2,5%	4,0%	
2,5%	4,0%	
12,5%	17,3%	
27,5%	25,3%	
57,5%	53,3%	
5,0%	0,0%	
35,0%	36,0%	
25,0%	26,7%	
7,5%	8,0%	
27,5%	29,3%	
1,3%	12,0%	
20,0%	22,7%	
28,8%	30,7%	
38,8%	29,3%	
11,3%	5,3%	
26,3%	38,7%	
20,0%	18,7%	
38,8%	32,0%	

6,3%	5,3%	
8,8%	5,3%	
1,3%	0,0%	
27,5%	25,3%	
41,3%	46,7%	
23,8%	26,7%	
6,3%	1,3%	
22,5%	38,7%	
41,3%	34,7%	
2,5%	2,7%	
25,0%	25,3%	
8,8%	4,0%	
12,5%	16,0%	
47,5%	46,7%	
12,5%	6,7%	
27,5%	30,7%	
51,3%	50,7%	
37,5%	40,0%	
11,3%	9,3%	
10,0%	26,7%	
2,5%	2,7%	
12,5%	8,0%	
75,0%	68,0%	
12,5%	20,0%	
67,5%	66,7%	
20,0%	13,3%	
66,5%	65,3%	
33,5%	34,7%	
93,2%	100,0%	
6,8%	0,0%	
45,3%	72,0%	
7,5%	0,0%	
1,9%	2,0%	
39,6%	24,0%	
5,7%	2,0%	
28,3%	54,0%	
30,2%	30,0%	
17,0%	6,0%	
11,3%	0,0%	
13,2%	10,0%	
71,7%	68,0%	
18,9%	24,0%	
3,8%	4,0%	
1,9%	0,0%	
3,8%	4,0%	
28,3%	40,0%	
41,5%	32,0%	
24,5%	26,0%	
3,8%	0,0%	

1,9%	2,0%	
30,2%	44,0%	
45,3%	40,0%	
20,8%	14,0%	
1,9%	0,0%	
1,9%	2,0%	
56,6%	68,0%	
0,0%	2,0%	
32,1%	24,0%	
9,4%	4,0%	
1,9%	2,0%	
10,0%	21,3%	
53,8%	45,3%	
36,3%	33,3%	
40,0%	56,0%	
23,8%	17,3%	
30,0%	26,7%	
6,3%	0,0%	
75,0%	82,7%	
25,0%	17,3%	
60,0%	66,7%	
23,8%	18,7%	
13,8%	13,3%	
1,3%	0,0%	
1,3%	1,3%	